Digitized by Google

3 - 33

Digitized by Google

A

Digitized by Google

Digitized by Google

THESAVRI

GEMMARVM

ANTIQVARVM

ASTRIFERARVM

VOLVMEN II.

Digitized by Google

Digitized by Google

THESAVRVS GEMMARVM ANTIQVARVM ASTRIFERARVM

QVAE E COMPLVRIBVS

DACTYLIOTHECIS SELECTAE

AER. TABVLIS CC. INSCVLPTAE

OBSERVATIONIBVS

INLVSTRANTVR

ADIECTA DIATRIBE

DE GEMMIS BASILIDIANIS

ET DVABVS ALIIS

FLORENTIAE. ANNO . IVBIL. CIƆ.IƆ.CC.L.

EX . OFFICINA . TYPOGR. ALBIZINIANA

PRAESIDVM . ADPROBATIONE

Digitized by Google

Digitized by Google

ELENCHVS

GEMMARVM

ANTIQVARVM

ASTRIFERARVM

QVAE IN VOL. I. ADFERVNTVR

ET OBSERVATIONIBVS

IN HOC VOL. II. EXPLICANTVR

TABVLA I. SATVRNVS. 41. 42.

II. SATVRNI ET SOLIS CAPITA. 44. 45. 46.

III. TELLVRIS CAPVT. 46. 47.

IV. CYBELE IN THRONO. 47. 48. 49.

V. CYBELE LEONEM DEMVLCENS. 49. 50.

VI. CYBELE CVM FVLMINE. 50. 51.

VII. IVPITER MILICHIVS. 51. 52.

VIII. IVPITER VICTOR. 53.

IX. IVPITER VICTOR. 53. 54.

X. IVPITER VICTOR. 54.

XI. IVPITER VICTOR. 54.

XII. IVPITER ET FORTVNA. 54. 55.

XIII. IOVIS CVRRVS. 55. 56.

XIV. IVPITER CVM DIOSCVRIS. 56. 57.

XV. IVPITER ARGAEVS. 57. 58.

XVI. MONS ARGAEVS. 59.

XVII. SERAPIS INTER ZODIACI SIGNA. 60. 61. 62.

XVIII. IOVIS XENII SYMBOLA. 62. 63. 64.

XIX.

Digitized by Google

TAB. XIX. CAPVT IOVIS SERAPIDIS. 64. 65.
XX. ISIDIS ET SERAPIDIS CAPITA. 65. 66. 67.
XXI. SERAPIS. 67. 68.
XXII. SERAPIS CVM VII. PLANETIS. 68. 69. 70.
XXIII. APIS ET SERAPIS. 70. 71.
XXIV. AMVLETVM AEGYPTIVM. 71. 72.
XXV. ISIS CVM CASTORVM SIGNIS. 72. 73.
XXVI. ISIS. 73.
XXVII. ISIS. 73. 74.
XXVIII. HORVS. 75. 76.
XXIX. SOLIS LVNAE ET MERCVRII CAPITA. 76. 77.
XXX. SOLIS CAPVT. 77. 78.
XXXI. SOLIS CAPVT. 78. 79.
XXXII. SOLIS CAPVT. 79.
XXXIII. SEPTEM PLANETAE. 79. 80.
XXXIV. PLANETARVM SEPTEM CAPITA. 80. 81. 82. 83.
XXXV. SYMBOLA IV. PLANETARVM. 83.
XXXVI. APOLLO. 83. 84.
XXXVII. APOLLO CAELISPEX. 84. 85.
XXXVIII. SOL. 85. 86.
XXXIX. SOL. 86.
XL. SOL ET VICTORIA. 87.
XLI. APOLLO ET DIANA. 87. 88. 89.
XLII. SOLIS QVADRIGA. 89. 90.
XLIII. SOLIS QVADRIGA. 90.
XLIV. SOLIS QVADRIGA. 91.
XLV. SOLIS QVADRIGA. 91. 92.
XLVI. APOLLINIS SYMBOLA. 92.

XLVII.

Digitized by Google

TAB. XLVII. APOLLINIS SYMBOLA. 92.
XLVIII. APOLLINIS SYMBOLA. 93. 94.
XLIX. SOLIS SYMBOLVM. 94.
L. SOLIS ASTRVM ET MARSYAS. 94. 95.
LI. SOLIS ET LVNAE SYMBOLA. 95. 96.
LII. SOLIS ET LVNAE SYMBOLA. 96.
LIII. LVNA SILENS. 96. 97.
LIV. LVNA INTER SEPTEM PLANETAS. 97. 98.
LV. SOLIS ET LVNAE AMVLETVM. 98.
LVI. ANVLVS SIDEREVS CVM LEPORE ET PAPILIONIBVS. 99.
LVII. DIANAE CAPVT. 100. 101.
LVIII. LVNAE CAPVT. 101.
LIX. DEAE IGNOTAE PROTOME. 101. 102.
LX. DEA NOX. 102.
LXI. LVNA INTER PLANETAS. 202. 103.
LXII. DIANA EPHESIA CVM SERAPIDE ET FORTVNA. 103. 104.
LXIII. DIANA EPHESIA. 104. 105.
LXIV. DIANA EPHESIA. 105. 106.
LXV. DIANA EPHESIA. 106.
LXVI. DIANA SARDIANORVM. 106. 107.
LXVII. DEA CAELESTIS. 108. 109.
LXVIII. VRANIA. 109.
LXIX. VRANIA. 110.
LXX. MVSA. 110. 111.
LXXI. AESCVLAPIVS INBERBIS. 111. 112.
LXXII. AESCVLAPIVS. 112.

LXXIII.

Digitized by Google

TAB. LXXIII. AESCVLAPIVS. 112.
LXXIV. AESCVLAPIVS ET MINERVA. 112. 113.
LXXV. VENVS ANADYOMENE. 113. 114.
LXXVI. VENVS PELAGIA. 115. 116.
LXXVII. TEMPLVM VENERIS PAPHIAE. 116. 117. 118
LXXVIII. TEMPLVM VENERIS PAPHIAE CVM SERAPIDE. 118.
LXXIX. CVPIDO. 119.
LXXX. DIOSCVRORVM CAPITA. 120.
LXXXI. CAPVT IOVIS CVM DIOSCVRIS. 121. 122.
LXXXII. CAPVT IOVIS INTER SIGNA LEGIONVM. 122. 123.
LXXXIII. HERCVLES ET DIOSCVRI. 123. 124.
LXXXIV. DIOSCVRI. 124. 125.
LXXXV. DIOSCVRI CVM LVNA. 125.
LXXXVI. DIOSCVRI. 106.
LXXXVII. MERCVRIVS CRIOPHORVS. 126. 127.
LXXXVIII. MERCVRIVS CVM DIOSCVRIS. 127.
LXXXIX. MERCVRIVS IN SIGNO TAVRI. 128.
XC. MERCVRIVS IN SIGNO TAVRI. 128. 129.
XCI. MERCVRII SYMBOLA. 129.
XCII. MERCVRIVS. 129. 130.
XCIII. MERCVRIVS. 130. 131.
XCIV. MERCVRIVS. 131.
XCV. MERCVRIVS. 131. 132.
XCVI. MERCVRIVS. 132. 133. 134.
XCVII. ANVBIS. 134. 135.
XCVIII. FIDES. 135. 136.

CIXX.

TAB. XCIX. MINERVA. 136. 137.
C. MINERVA EQVESTRIS. 138.
CI. MARS GRADIVVS. 138. 139.
CII. SPES ET MARS SACRIFICANS CVM GENIO. 139. 140.
CIII. VICTORIA. 140.
CIV. PAN NATVRAE SYMBOLVM. 141.
CV. LVPERCALE SACRVM. 141. 142.
CVI. ARBOR SACRA. 143. 144.
CVII. CERES. 144.
CVIII. CERES. 145.
CIX. CERES. 145.
CX. CERES ET TRIPTOLEMVS. 145. 146.
CXI. ANNONA. 147.
CXII. FORMICA. 148. 149.
CXIII. ABVNDANTIAE SYMBOLA. 149.
CXIV. BACCHVS. 149.
CXV. BACCHANAL. 150.
CXVI. BACCHA. 150. 151.
CXVII. HERCVLES. 151. 152. 153.
CXVIII. HERCVLES LEONICIDA. 153.
CXIX. HERCVLES AMAZONVM VICTOR. 153. 154.
CXX. HERCVLES CERBERVM DOMANS. 155.
CXXI. HERCVLES INTER DEOS RELATVS. 155. 156. 157.
CXXII. GENIVS ANIMARVM DVCTOR. 157. 158.
CXXIII. GENII SYMBOLA. 158. 159. 160.
CXXIV. DEVS PANTHEVS. 160. 161.

b CXXV.

TAB. CXXV. DEA PANTHEA. 161.
CXXVI. DEA PANTHEA. 161. 162.
CXXVII. DEA PANTHEA
CXXVIII. DEA PANTHEA
CXXIX. DEA PANTHEA } variis cum ſymbolis et adtributis.
CXXX. DEA PANTHEA
CXXXI. DEA PANTHEA
a pag. 161. ad pag. 164.
CXXXII. FORTVNA. 164.
CXXXIII. FORTVNAE SYMBOLA. 164. 165.
CXXXIV. SIREN. 165. 166.
CXXXV. HARPYA. 166.
CXXXVI. HARPYA. 167. 168.
CXXXVII. HARPYA. 168. 169.
CXXXVIII. SPHINX. 169. 170.
CXXXIX. MONSTRVM CHIMAERICVM. 171. 172.
CXL. MONSTRVM CHIMAERICVM. 172.
CXLI. MONSTRVM CHIMAERICVM. 172. 173. 174. 175.
CXLII. TAVRVS CAELESTIS. 175. 176. 177.
CXLIII. SIGNVM TAVRI. 177.
CXLIV. TAVRVS CVM SEPTEM PLANETIS. 178.
CXLV. CANCER. PISCES. SCORPIVS. 179.
CXLVI. CANCER. RANA. LACERTAE. 179. 180.
CXLVII. LEO. 180.
CXLVIII. LEO. 180.
CXLIX. LEO CERVVM LANIANS. 181.
CL. SOLIS SYMBOLA. 181. 182. 183.
CLI. SOLIS SYMBOLA. 183. 184.

Digitized by Google

TAB. CLII. SOLIS SYMBOLA. 184. 185.
CLIII. SOLIS SYMBOLA. 185. 186.
CLIV. MERCVRII SYMBOLA. 187.
CLV. SOLIS SYMBOLA. 187.
CLVI. ZODIACI SIGNA. 188.
CLVII. MERCVRII SCORPIVS CVM ALIIS SIGNIS. 188.
CLVIII. SCORPIVS. 188. 189.
CLIX. SCORPII SIGNVM. 190.
CLX. SCORPII SIGNVM. 190. 191.
CLXI. CAPRICORNVS. 192. 193.
CLXII. CAPRICORNVS. 193.
CLXIII. CAPRICORNVS ET DELPHIN. 193.
CLXIV. AQVARII SYMBOLVM. 194.
CLXV. NAVIS ARGO. 194. 195. 196.
CLXVI. ROMAE CAPVT. 196. 197.
CLXVII. AQVILAE LEGIONARIAE. 197. 198.
CLXVIII. AQVILAE LEGIONARIAE. 198.
CLXIX. AQVILAE LEGIONARIAE. 198.
CLXX. IVLII CAESARIS SYMBOLA. 198. 199.
CLXXI. IVLII CAESARIS SYMBOLA. 200.
CLXXII. M. ANTONIVS ET CLEOPATRA. 201.
CLXXIII. AVGVSTI INSIGNE. 201. 202.
CLXXIV. AVRIGA VICTOR SACRIFICANS. 202.
CLXXV. EQVES AD BELLVM PROFICISCENS. 203. 204.
CLXXVI. MILITES SOCIVM EFFERENTES. 204.
CLXXVII. MILES EXCVBITOR. 205.
CLXXVIII. HEROS. 205.

Digitized by Google

TAB. CLXXIX. VIGILANTIAE MILITARIS SYMBOLVM, 205.
CLXXX. TROPAEVM. 206.
CLXXXI. CAPRARIVS. 206.
CLXXXII. BVBVLCVS. 207.
CLXXXIII. VIRTVS. 208.
CLXXXIV. MITHRA. 208. 209. 210. 211. 212. 213.
et CLXXXV. ANIMARVM TRANSVECTIO. 213.
CLXXXVI. GEMMA MAGICA. 213. 214.
CLXXXVII. PASTOR OVIFER. 214.
CLXXXVIII. pars averſa ANCHORA CVM DELPHINIS. 215.
CLXXXIX. GEMMA MAGICA. 214.
CXC. GEMMA MAGICA. 215.
CXCI. GEMMA MAGICA. 215. 216.
CXCII. GEMMA MAGICA. 216.
CXCIII. GEMMA MAGICA. 216.
CXCIV. Eiuſdem Gemmae pars averſa. 216. 217.
CXCV. GEMMA MAGICA. 217.
CXCVI. GEMMA MAGICA. 217. 218.
CXCVII. GEMMA MAGICA. 218. 219.
CXCVIII. et CXCIX. GEMMA MAGICA. 219. 220.
CC. SACRVM CHRISTI MONOGRAMMA. 220.

DA-

Digitized by Google

DACTYLIOTHECAE
E QVIBVS
GEMMAE ANTIQVAE
ASTRIFERAE
DEPROMTAE

ACADEMIA REG. PARISIENS. TAB. 34.

BONARROTIANA, vel ex Ectypis Cl. Senat. Phil. Bonarrotii, vel ex Schedis autographis ab eo delineatis TAB. 2. 9. 22. 23. 30. 37. 38. 40. 48. 51. 55. 56. 65. 69. 70. 75. 81. 84. 88. 91. 93. 100. 104. 105. 111. 114. 119. 134. 138. 139. 146. 149. 151. 156. 160. 167. 190. 191.

Apud Nob. Andream Baroncinium. 87.

CHIAPPINIANA. TAB. 14. 130. 187. 188.

Apud Liborium Cagliarum. 95. 109.
Apud Io. Dom. Campiglia. 35. 101.
Apud Cl. Cauſeum. 12. 27. 68. 79.
Apud Equitem Coratium Patric. Corton. A. E. 117.
Apud Ill. Marchionem Feronium. 26. 28.
Apud Cl. Franciſcum Ficoronium. 161.

GORIANA. TAB. 1. 6. 7. 8. 15. 16. 17. 19. 25. 29. 41. 45. 52. 53. 54. 59. 60. 61. 62. 64. 66. 67. 73. 74. 78. 80. 82. 83. 85. 86. 89. 90. 96. 98. 103. 106. 107. 112. 113. 115. 120. 122. 124. 125. 127. 128. 129. 131. 133.

133. 135. 136. 140. 142. 143. 145. 147. 148. 150. 152. 154. 155. 157. 158. 159. 163. 165. 173. 174. 175. 176. 177. 179. 182. 189.

Ex Abrahami Gorlaei Dactyliotheca. 3. 33. 36. 46. 108. 164. 170. 171. 172.

Apud Nob. Marchionem Maccaranium Tab. 94.

MEDICEO-CAESAREA. 18. 20. 58. 72. 102. 112. 113. 153.

ODAMIANA. 166. 181.

OLIVERIANA. 13. 32. 39. 79.

PASSERIANA. TAB. 4. 5. 10. 49. 92. 110. 116 137. 162. 168. 183. 186. 192. 195. 197. 198. 199. 200.

PLANCIANA. TAB. 193. 194. 196.

STOSCHIANA. TAB. 21. 24. 42. 63. 72. 118. 126. 178.

Apud Cl. M. A. Sabbatinium TAB. 57.

Apud Nob. Com. D. Rodulphum Struglio Aquileienſ. TAB. 184. 185.

VICTORIANA Romae. TAB. 11. 31. 43. 44. 47. 50. 76 99. 141. 169. 180.

Apud D. Equitem Wiſden Anglum. TAB. 144.

IN

IN TABVLAS CC.

THESAVRI

GEMMARVM

ASTRIFERARVM

PROLEGOMENA ET OBSERVATIONES

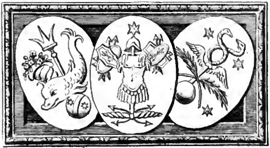
IOANNIS BAPT. PASSERI

NOBILIS EVGVBINI

I. C. ET VICAR. PISAVRENSIS

ADIECTIS DIATRIBIS III.

Digitized by Google

J. D. sc. *Gemmae ex Museo Passerio*

PROLEGOMENA

IOANNIS BAPT. PASSERI

IN GEMMAS ASTRIFERAS

I.

BSERVAVI ſaepeſaepius, GORI CLARISSIME, antiquas inſculptas GEMMAS, quae maximo in pretio apud omnes ſunt, Stellis exornari; quarum ſignificatio eo magis occulta eſt, quo remotior analogia, quam inſcalptis cum imaginibus ipſae Stellae ſervant: quodque plus eſt, non modo occulta, verum etiam inconſtans: nam ſi quae ſimilitudo inter utrumque caput aliquando deprehenditur, in ceteris omnino repugnat. Auget difficultatem incuria Scriptorum, qui haec ſymbola plerumque vel minus apte explicarunt, vel omnino neglexerunt,

perindeac ſi inaniter, & ſupervacanee adiecta olim fuiſſent. Damnat vero hanc noſtram diffidentiam veterum Artificum indoles in ceteris omnibus ſapientiſſima, ut incuriae potius noſtrae, quam illorum vanitati, ſi quid minus perſpicue intelligimus, tribuamus. Ergone in hoc uno, eodemque nobiliſſimo opificii genere degeneravit Antiquitas, & quae in aere, in lapidibus, in argilla figuranda, in ipſis iocis exprimendis tam ſcita fuit, quum Gemmas ſcalperet, deliravit? Non, hercle, ſi quid ſentio: quum praecipue ſtellarum additamentum adeo ſit frequens in Gemmis, ut facile intelligamus, conſtantem aliquam ſignificationem retinere, quam ſine longo uſu adſequi non valeamus.

At huic difficultati nunquam obviam iſſemus, niſi aliquis quandoque exſtitiſſet, qui integrum GEMMARVM ASTRIFERARVM proſpectum nobis exhibuiſſet, in quo promta eſſet comparatio, & commoda meditatio; ut inde, quodam veluti adſcenſu, ad mentem veterum adſequendam pervenire poſſemus. At id etiam beneficium, dum plura, & maiora moliris, optimo conſilio praeſtitiſti nobis, GORI AMICISSIME, qui collectam undique, ex ineditis praeſertim Gemmis, atque e compluribus cum tuis, tum praeſtantium Virorum Dactyliothecis, hanc Imaginum ASTRIFERARVM ſelectam, & inſignem ſeriem, aereis Tabulis inciſam mihi obieciſti, ut quando per otium liceret, commentariolo explicarem. Agebantur tunc Feriae Bacchanales, & altiſſimis nivibus domi obſidebamur, quum tempus ſtudiis optimum nactus, VRANIAM adcivi, cuius ductu caeleſtium corporum ſignificationes in his Gemmis obumbratas perſcrutatus ſum, & hiſce in ſcriptis expreſſi: quod intra breve temporis ſpa-

ſpatium factum eſt ; haud enim mihi diuturniorem quietem conceſſerunt perpetuae curae , quibus Eccleſia Piſaurenſis , cui vicaria ſolicitudine adeſſe debeo , me urget ac premit .

II.

QVVM vero has GEMMAS ASTRIFERAS mihi ob oculis conſtituiſſem , facile cognovi non leviter errare illos , qui in omnium Antiquitatum genere explicando , iiſdem ſemper regulis utuntur : etenim diverſa hominum opificia , quae diverſum uſum , atque finem reſpiciebant , diverſo quoque ingenio , ac mente ornabantur . Itaque ſtellae in Etruſcorum inſcriptionibus aliud nullum praeſtant officium , quam interpunctionis . In operibus doliariis ſtellarum digmata ſignificant officinam , cuius id eſſet inſigne : cuius exemplum videre eſt in ſigillo tegulari apud Cl. Boldettum de Sacris Coemet. pag. 531. num. v. quo etiam referenda ſunt aſtra impreſſa tegulis , quas apud Forum Sempronii erui vidi, dum illius Vrbis praefectura fungerer . Stellae adpoſitae aedificiis , praediis , ac fundis , locum augurio conſecratum denotabant , ut conſtat ex ſchedis Feſti : *Stellam ſignificare , ait Ateius Capito , laetum , & proſperum ; auctoritatem ſequutus P. Servilii Auguris : lamella aerea adſimilis ſtellae locis inauguratis infigatur .* In nummorum ſubſcriptionibus , quae ſpectant ad notas Monetalium , ſtellae , lunulae , fulmina , & his ſimilia , denotant peculiares metalli maſſas , ſeu flaturas , ut unius bonitas ab altera diſcerneretur ; ne , ſi quod vitium deprehenderetur

deretur in nummo, incerto auctore, impune latitaret. Quandoque ſtella * in nummis Campanorum aereis unciam denotat, & multiplicata totidem uncias. In argenteis vero qua Romanis, qua Samniticis aut Campanis * denarii nota eſt. In Lucernarum diſco ſtellae Deorum ſymbola ſunt, & ad illorum religionem pertinent, & quodammodo ſimulacri vicem obrinent, ut in honorem Deorum accenſae, aram ſimul, & Numen miniſtrarent. Aſtra in clypeis praecipuas Legiones indicant, ut turbatis in bello rebus quiſque contubernales ſuos dignoſceret, quod adlatis auctoritatibus declarabimus in Notis. Rurſus in globis, qui in nummis, gemmis, aut marmoribus expreſſi ſunt, & quibus Dii quandoque inſident, ſignatae ſtellulae totum caeli orbem, eiuſque ſigna demonſtrant. Multas alias ſtellarum ſignificationes prout diverſis operibus adplicantur, petere licet ex Horo Apolline in Lib. de Hieroglyphicis I. Cap. XVII. *Depicta ſtella, modo Deum ſignificat, modo noctem, modo vero tempus, interdum vero hominis maſculi animam*: quibus addo nummos Conſtantini Magni, eiuſque filiorum, in quibus Romanae Vrbis imago in caſtri modum expreſſa eſt, ſtella ei imminente, quae Imperatorem deſignat, addita epigraphe: PROVIDENTIA AVGVSTI. In aliis vero nummis ſtellatus orbis arae impoſitus cernitur, quem ſuperſtant tres ſtellae, quae Conſtantini ſobolem indicant, adhuc incolumem, cum inſcriptione: BEATA TRANQVILLITAS.

III.

Digitized by Google

III.

Si vero perſcrutemur quid demum ſtellae ſibi velint in Gemmis, non ita facile adſequemur, quum haec Antiquitatis provincia omnium ampliſſima ſit, ac univerſas paene rerum ſpecies complectatur, nec ullis aliis finibus concludatur, quam libidine ingeniorum. Sed ut aliquibus ſaltem legibus rem vagam perſtringamus, ad ſex fere capita GEMMAS ASTRIFERAS referemus. Horum primum complectitur ſtellas *ſymbolicas*, & non ſui, ſed alterius rei, cum qua analogiam habent, ſignificativas, ut ecce in Auguſtarum nummis ſtellae aliquando conlatae divinitatis indicium praeſtant, quod putarent illarum animas in caelum receptas aſtris ipſis inſidere; quam quidem ideam imitati ſunt Scalptores Gemmarii, qui eundem typum a nummis ad lapillos tranſtulerunt, ut infra adnotabimus. Huc etiam referenda eſt ſtella capiti Caeſaris, aut Auguſti praefixa, vel adiecta eorum ſymbolis, quod in plurimis aliis obſervavimus. Haec tamen ſignificatio deſumta eſt ab illius ſtellae adparitione, de qua meminit Suetonius citandus ad Tab. CLXX. quo etiam adluſit Ovidius Metam. XV. verſ. 842.

Hanc animam interea caeſo de corpore raptam
Fac iubar, ut ſemper Capitolia noſtra, Forumque
Divus ab excelſa proſpectet Iulius aede.

Nec impar opinio de ſucceſſore Auguſto habita eſt, quum eius imago in nummis ſtella inſignita videatur: quod etiam loco citato idem Ovidius de eo vaticinatus eſt:

Nec,

Nec, niſi cum ſenior ſimiles aequaverit annos,
Aetherias ſedes cognataque ſidera tanget.

Aliquando ſtellae in Gemmis inciſae Solem indigitant, praecipue cum ſolitariae ſunt, vel inter ſilentis Lunae cornua conlocatae: quae ſecundam Claſſem GEMMARVM ASTRIFERARVM complectuntur. Quod vero Sol, & Luna per haec ſigna indicata ſint, duplex ratio adduci poteſt, uſus nempe antiquiſſimus ab Orientalibus exceptus, qui Solem, & Lunam in nummis, & monumentis per haec indicia demonſtrabant: demum & ſculpturae maior facilitas, praeſertim in anguſtiſſimis Gemmarum ſpatiis. Sed cur Sol & Luna in Gemmis ſculperentur, in cauſa fuit vel religio, qua quiſque illos ſibi propitios precabatur, ut cuſtodes & obſequentes haberet, ſeu omen ab Aſtrologiae legibus deſumtum, quum in alicuius genitura Sol & Luna in opportunis locis diſpoſiti, felicem vitae curſum portenderent.

Vbi vero Soli, & Lunae multiplices ſtellae coniunguntur, aliquando totidem Planetas deſignant, e quorum fauſta radiatione proſperam ſortem ſibi repromittebant, & hae mihi Gemmae tertiam Claſſem conficiunt; quos tamen Planetas illae indicent declarare nequaquam poſſumus; nullis enim praecipuis eorum ſymbolis, aut notis, quibus ab Aſtrologis Planetae indicari ſolent, diſtinguuntur: vix enim pauciſſimos inciſos lapillos uſque adhuc obſervavi, in quibus Aſtrologici characteres ſignati ſint; quapropter dicendum eſt, eorundem Planetarum differentiam illis tantum innotuiſſe, qui Gemmam ſcalpendam curabant. Hic vero ſtellarum numerus aliquando totum Planetarum ſeptenarium aequat.

Si

Si vero hunc numerum ſtellae excedunt in Gemmis, iam non Planetas, ſed totum Caeli complexum ſignificant; & huiuſmodi Gemmas in quartam Claſſem ablegandas cenſui. Harum vero pulcherrimum ſpecimen contemplandum proponimus in Gemma, ubi Solem inter ceteros Planetas expreſſum videmus duodenis ſtellis circumſeptum, quorum numerus vel menſibus reſpondet, vel ſignis Zodiaci, per quae Sol permeans cum erroribus, totum anni ſpatium complet; nam ita per quatuor angulos eaedem ſtellae diſpoſitae ſunt, ut totidem anni tempora videantur deſignare.

Quintam Claſſem conſtituunt ſtellae ad Zodiaci ſigna pertinentes, quarum plurimas circa finem Operis in ordinem digeſſimus. Haec vero facile diſtinguuntur ab eorundem ſignorum iconiſmis, quibus ſtellae coniunctae ſpectantur.

Poſtremam Claſſem conſtituunt cetera caeleſtia Signa, quae praeter Zodiacum, utrumque ornant Hemiſphaerium Boreale, atque Auſtrale, ut Lyra, Delphin, Navis Argo, Hercules, Pegaſus, Vrſa, ceteraque huiuſcemodi, quorum non pauca in hac Collectione in ordinem redacta ſunt: quae ſenaria diviſio cunctas fere ASTRIFERAS GEMMAS, quotquot ſunt, & futurae erunt, commode complectitur.

IV.

TRIPLEX vero cauſſa adduci poteſt, cur Veteres haſce ſtellas in Gemmarum anulis inſculpſerint: religio nempe, virtus naturalis, & augurium. Primam fa-

facile adſequemur, conſiderantes, quam tenaciter ſuperſtitioni Veteres addicti fuerint, qui non modo elementa Deorum commentis implerunt; ſed & ſingulas quoque rerum omnium partes praecipuis Diis adtribuerunt. Quis enim non derideat cum Auguſtino Lib. IV. de Civit. Dei Cap. 8. Deum *Forculum* Praefectum foribus, *Cardeam* cardinibus, *Limentinam* limini oſtiorum, & *Seiam*, *Segetiam*, & *Tutelinam* pro diverſa frugum aetate adſignatas: quin & pro variis hominum aetatibus totidem Deos Cuſtodes addictos. Nil propterea mirandum eſt, ſi Deos, quibus ſeſe committebant, vel in anulis ſculperent, vel per ambages ſymbolorum ſubindicarent ſecum perpetuo deferendos.

Hac tamen ſuperſtitione non contenti, virtutes quaſdam in Gemmis adſtruebant, quae naturali poteſtate mala quaedam depellerent. Adceſſerunt Magorum promiſſa, qui occultas quaſdam Gemmarum virtutes praedicantes, genus hominum errori pronum ſuperſtitionibus obruerunt. Exempla non pauca huiuſce vanitatis eruuntur ex Orphei Libro *de Lapidibus*, ubi haec profert de Cryſtallo:

Illum ſiquidem in manibus habens, circa Templum venias:
Non aliquis tibi Beatorum negabit petitionem.

Rurſus de Iaſpide:

Et politum portans vernantem Iaſpim
Sacra faciens aliquis, Beatorum floret cor,
Et ipſi fructiferas nubibus ſaturabimus terras.

Item de Achate:

Qui

Qui ipſum accipiens in ſuis manibus tenuerit,
Deſiderabilem mulieribus poterit virum facere;
Et demulcebit verbis homines: et omnia portans,
Quaecumque petet, perveniet domum gaudens,
Et morbo laborans reſtituetur. ———

Lapidem quoque e cervi capite extractum celebrat, quod perpetuam inter coniuges concordiam ſervet. Eiuſdem credulitatis idoneum teſtimonium profert nobis Plinius, qui Lib. XXXVII. Cap. 9. de Iaſpide, ita ſcribit: *Totus vero Oriens pro amuletis traditur geſtare eam, quae ex iis ſmaragdo ſimilis eſt, et per tranſverſum linea alba media praecingitur*. Sequenti vero Cap. 10. tot et tantas lapidum virtutes enumerat, ut eas tranſcribere pigeat. Praetereundum tamen non eſt, fuiſſe, Plinio eodem auctore, qui putarent, hanc ineſſe lapidibus vim, tempeſtates avertendi, ſiſtendi flumina, et invictum reddendi in agonibus hominem.

His tamen nugis minime contenti, adiecerunt Gemmis aſteriſmos, et characteres, quos ſtatis quibuſdam anni temporibus inciſos, potentiſſimos eſſe ad mala avertenda, et bona conſequenda, effutiebant; ut clare demonſtrat Philoſtratus in vita Apollonii Lib. III. Cap. XIII. *Scribit praeterea Damis, Iarcham ſeptem anulos Apollonio dediſſe, ſtellarum ſeptem nominibus inſignitos: quorum ſingulos diebus ſingulis geſtavit Apollonius, iuxta dierum nomina illos diſtinguens*. Idem Plinius loco nuper citato aliquid profecto ſimile in Amethyſtis factum fuiſſe refert: *Magorum vanitas reſiſtere ebrietati eas promittit: praeterea ſi Lunae nomen, ac Solis ſcribatur in his, atque ita ſuſpendantur collo e capillis cynocephali, vel plumis hirundinis, reſiſtere veneficiis. Iam quoque adeſſe Reges adituris. Gran-*

dinem quoque avertere, et ſimilia; locuſtae etiam precatione addita, quam demonſtrant; nam ſmaragdis quoque ſimilia promiſere, ſi Aquilae ſcalperentur, aut Scarabei: quae quidem ſcripſiſſe eos non ſine contemtu, et irriſu generis humani arbitror.

Adcedit Trallianus, inſignis apud Antiquos Medicus, de corporis humani vitiis Lib. III. Cap. 48. qui coli doloribus ita occurrendum tradit: *Ligacula igitur Phyſica, et characteres, quorum celebris uſus eſt, memorare conſentaneum videtur; nam ea quoque adhibita mirifice cruciatus placare, vel protinus tollere conſueverunt: qua de re non ſine delectu quaelibet, ſed ea potiſſimum, quae partim a priſcis Medicis, partim a nobis quoque experientia cognita ſunt, a coli doloribus praeſervare, in medium referre, et deſcribere.* Et paullo poſt: *Praeſentis quoque auxilii, geſtamen eſt lapis Medicus ſculptilis, ſi in eo recta Herculis imagine leonem ſuffocante, inſculpta aureo anulo incluſus, in digito geſtetur.* Sed ab hac vanitate neque Galenus ipſe immunis fuit, qui de Iaſpidum virtute haec vel credidit, vel credenda obtruſit: *Proprietatem vero aliqui quibuſdam lapidibus ineſſe teſtantur huiuſmodi, qualem revera habet viridis Iaſpis, iuvans et ſtomachum, et os ventriculi, ſi adligetur. Inſerunt et anulis ipſum aliqui, et ſculpunt in eo radios habentem Draconem, quemadmodum et Rex Necepſos in XIII. Libro.* Nec longe abit antiquus alter Philoſophus, cuius auctoritatem recenſuit nobis inſignis Aſtronomus Argolus de Diebus critic. Lib. I. Cap. 8. *Thebit, certe Philoſophus maioris, quam nominis, ſcientiae, ad effectus miros ſideralem ſcientiam adhiberi poſſe putat: captaque ſtellae virtute, accipi iubet lapidem, herbamque ſtellae ſubiectam; mox et anulum conflare, ſive aureum, ſive argenteum velis, cui lapillum*

pillum indas : idque vero auſpicate fieri praecipit , ſtellam Luna ſubeunte , aut ſpectante , adſpectu trino , vel ſextili ; ſtella vero caeli medium percurrente , aut in adſcenſum conſtituta . Inter Philoſophos vero , qui multum hiſce ſignaculis in lapidibus impreſſis detulerunt , ſilentio praeteriri non debet Philippus Paracelſus , vir alioquin doctus , et facile Chimicorum anteſignanus , qui multis Tabulis ſeriem illorum exhibuit .

At inter ceteros etiam , qui huic ſcientiae inluſtrandae , et augendae navarunt operam , facile principem locum obtinet Camillus Leonardus Piſaurenſis noſter , vir inprimis nobilitate conſpicuus , et in re medica nemini ſuae aetatis ſecundus , qui ſummo ſtudio , et , quod mirum eſt , pro ſui temporis conditione , tantam gemmarum , pretioſorum lapidum , et marmorum cognitionem adeptus eſt , ut vix ſupra hoc ipſo quo vivimus ſaeculo , harum lauticiarum abundantiſſimo , fieri potuiſſet . Sed quia acri ingenio erat , atque ad obſcuriora quaelibet indaganda diſpoſito , veterum omnium traditiones , et ſcripta defloravit , quibus occultae lapidum virtutes extollebantur . Concinnavit propterea opellam illam , *Speculum Lapidum* inſcriptam , quam Caeſari Borgiae tunc rerum Domino dedicavit . Quia vero totus eſt in hiſce virtutibus lapidum extollendis , non integrae Religionis quandoque habitus eſt , ut non dubitaverit Chifletius in Gemmas Abraxeas. Cap. I. illum inter Baſilidianos recenſere . Sed ab hac inuſta nota illum facile liberabimus , ubi obſervemus , ipſum in hiſce virtutibus recenſendis , illis praeſertim , in quibus ſuperſtitio aliqua indita ſit , Hiſtoricum magis , quam Philoſophum egiſſe , ea ſimul colligendo , quae ſparſim ceteri antiquiores Auctores tradidiſſent : in qua-

revera nullus illius adſenſus deprehenditur, quo eius clarum nomen labefactetur. Opportunum vero duximus eius auctoritatem in hiſce Gemmis explicandis in medium identidem proferre.

Quum enim viderem quamplurimas ex GEMMIS ASTRIFERIS ſuperſtitioſis emblematibus abundare; ut illas explicarem, ſeu ſaltem a ceteris ſeiungerem, operae pretium fuit earum ſenſus ab illorum penetralibus expiſcari, et eorum ſcrinia pandere, ut tandem intelligeremus quid illis conſilii fuerit, et quid in animo habuerint dum iſta factitarunt. Id etiam ſaepe de Aſtrologis diximus, quorum deliramenta adeunda nobis fuerunt, ut illorum aenigmata Gemmis conſignata diſſolveremus. Ceterum harum ſculpturarum vanitatem explodit loco citato idem Galenus, qui parem vacuo lapidi virtutem adtribuit, quam ſignato: *Huius quidem lapidis experientiam idoneam habeo* (de viridi Iaſpide loquitur) *qui et torquem ex huiuſmodi capillis confeci; et appendi ex collo ita demiſſam, ut tangerent os ventriculi. Videbantur autem non minus iuvare, quam ſi ſculpturam haberent, quam Necepſos ſcripſit.*

V.

VVLGATIOR Claſſis GEMMARVM ASTRIFERARVM peculiarem horoſcopum continet illorum, qui Gemmas in ſui uſum inſculpendas commiſerunt. Neminem vero, qui vel leviter Aſtronomiam adtigerit, latere puto, totum Caeli gyrum ab Aſtronomis in duodecim partes dividi, quae ab Orizonte, et Meridiano una cum quatuor

tuor aliis circulis, qui utrumque in duobus punctis ſecant (circulos *poſitionum* vocant) diſterminantur. Harum prima, quae a puncto, ſeu cardine Orientis deorſum vergit, *Aſcendens*, *Horoſcopus*, *et locus vitae* adpellatur; inde enim et temperamenti, et futurae ſalutis, et indolis, demum et futurae vitae omen potiſſimum mutuatur. Illam, quae inferius ſequitur, *domum ſecundam* vocant, ſeu *ſuccedentem*, et adtribuunt *divitiis*. Tertia *conſequens*, ſeu *cadens*, dicitur *domus Fratrum*. Succedit imum Caeli in quarta, diciturque *domus Patrum*, ſive *Avorum*. Quincta domus *ſuccedens* nuncupatur, *fortuna filiorum*, *et voluptatis*. Sexta *valetudini*, *et malae fortunae* adtribuitur. Septimam, quae Occidentis cardinem obtinet, dicunt *connubii domicilium*. Octava, quae illi imminet, *piger locus* habetur, et *domus mortis*, *et hereditatum*. Nona domus, quae *bona* habetur, ad *dignitates*, *et artes* pertinet. Decima culmen, ſeu faſtigium Caeli, *Domus regia* dici ſolet, unde maxime poteſtatem, et auctoritatem ominantur. Vndecima, quam appellant *bonum Genium*, ad amicos pertinet, et *Principum familiaritatem*. Duodecima tandem, ſeu cadens ad cardinem Orientis, *malus Genius* nuncupari ſolet, a mala eius ſignificatione, et domus eſt *inſidiarum*, et *hoſtium occultorum*.

Iam vero Zodiaci ſigna, quae dato tempore eaſdem domos adtingunt, naturam domorum induunt: maximaque ratio haberi ſolet, quem cuiuſque ſigni gradum adtingat cuſpis, ſeu initium eiuſdem domus. Praeterea rimandum eſt, qui Planetarum in iiſdem domibus, praeſertim vero in Horoſcopo, verſentur: magnumque negocium faceſſit, an ſignum illud Planetae ſit *proprium*, an *alienum*. Hinc enim Planetarum *poteſtates*, ſeu *dignitates*,

vel

vel e contra *debilitates* deſumuntur. Nec minor auctoritas traditur ſtellis fixis, quae in eadem domo numerantur, illis praeſertim, quae mole et luce ſpectabiliores habentur: quibus, ſive ob coloris ſimilitudinem, ſive ob quoſdam effectus uniformes, naturam Planetarum adtribuunt Aſtrologi. Nec parum relevat, quo adſpectu ſe invicem Planetae reſpiciant, inter quos *oppoſitio*, et *quadratus*, infauſta habentur; *trinus* vero, et *ſextilis*, beneficus. Multa alia quoque in conſideratione habentur circa aliquorum Planetarum poſitionem, quae aliquando cetera indicia perturbant, et *Aphetas*, et *Aneretas* vocant, hoc eſt *Eductores*, et *Abſciſſores*: quod vel e periculo tollant, vel bonum omen reſcindant. In hiſce obſervationibus diutius fortaſſe immorati ſumus, non quod illis quidquam deferamus; ſed quia ad has Gemmas explicandas, in quibus haec ſcientiae ſemina ſparſa ſunt, neceſſaria videbatur Aſtrologiae non *ſcientia*, ſed *hiſtoria*, quam unice didiciſſe profitemur.

VI.

QVANTVM vero Antiqui detulerint Aſtrologorum promiſſis, quae illi ex ſiderum poſitionibus eruebant, facile colligitur ex his, quae habentur apud Euſebium de Praepar. Lib. v.

Cui non mortali iucundus in aere character,
Argentove nitens, aut fulvo expreſſus in auro:
Cui, non cara homini, quae caelitus ipſa gubernans,
Diverſas hominum ſoleam committere ſortes.

Omnium

Omnium vero antiquiſſima auctoritas, quae Aſtrorum influxibus defert, eſt penes Orpheum, vel alium quemcumque eius nomine circumlatum, in illorum hymno:

————————— ſemper generantia omnia
Fato debita, omnis Fati ſignificatoria exiſtentia:
Mortalium hominum ſemper adminiſtrantia vitam.

Apud Ptolemaeum huius ſcientiae principem crebra eſt quoque huius caeleſtis virtutis commendatio, potiſſimum vero in Quadr. *Evidentiſſimum eſt diffundi vim quamdam ab aetherea natura in univerſa terrae circumpoſita: quaeque ſub Luna ſunt omnia corpora aetheris motibus agitari, ut quidquid in terra, aëre, et aquis naſcitur, animantium, et germinum*. Et Macrobius in Somn. Scipion. Lib. I. Saturnal. haec de illa habet: *Ipſarum vero ſtellarum curſus ordinem rerum humanarum, ut quibuſdam videtur, pro poteſtate diſponunt; vel, ut Plotino conſtat placuiſſe, ſignificant*. Et Q. Curtius Lib. V. *Errant, quibus forte ac temere humana negocia volvi, agique perſuaſum eſt. Equidem aeterna conſtitutione crediderim, nexuque cauſſarum ſuperiorum, partim latentium, partim evidentium, ſuum quemque ordinem ab immutata lege percurrere; Deo tamen haec pro arbitrio ſuo conſentiente, et permittente*. Huc reſpexit Iuvenalis Sat. VII. verſ. 194.

————————— Diſtat enim, quae
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere vagitus, et adhuc a matre rubentem.

Et Perſius Sat. V. verſ. 48.

Parca

Parca tenax veri, ſeu nata fidelibus hora,
Dividit in geminos concordia fata duorum,
Saturnumque gravem noſtro Iove frangimus una.

Haec vero opinio eo magis invaluit, quia fuerunt qui crederent, ſingulas ſtellas ſingulis hominibus, tanquam vitae comites, eſſe adſignatas: quem errorem ita explodit Plinius Lib. II. Cap. 8. *Hinc redeamus ad reliqua naturae ſidera, quae adfixa diximus mundo; non illa, ut exiſtimat vulgus, ſingulis adtributa nobis, et clara divitibus, minora pauperibus, obſcura defectis, ac pro ſorte cuiuſque lucentia, adnumerata mortalibus.* At haec inanis credulitas facile hauſta eſt ex Platone, qui ita in Timaeo loquitur: *Denique quum univerſum conſtituiſſet, aſtris parem numerum diſtribuit animarum, ſingulis ſingulas adhibens: eiſque tanquam vehiculo impoſitis, monſtravit univerſi naturam, ac leges fatales edixit . . . . Atque illum, qui recte curriculum vivendi a natura datum confecerit, ad illud aſtrum, cui adcommodatus fuerit, reverſum, beatam vitam acturum.* Haec vero, et ſimilia dogmata, quum Antiquis maxime cordi eſſent, atque in illis conſtanter quidem, ſed ſemper inaniter caligarent, ſtellam ſui comitem, futurumque domicilium maxime verebantur, magnamque auctoritatem ceteris, ſub quorum dominatu orti eſſent, adtribuebant, illaſque in Gemmis ſignabant, ut incluſae anulis, perpetuo obtutu ſpem confirmarent. Ab hac tamen credulitate neque ipſi Chriſtifideles aliquando immunes abierunt, qui poteſtatem aliquam Phyſicam in ſubiecta corpora admittentes, caeleſte thema in anulis deferendum inſculpſerunt: quod manifeſte probat Gemma illa, quam vulgavit Cangius in Diſſertatione de *Inferioris*

aevi

Digitized by Google

aevi Numiſmatibus, in qua capita Iovis, Solis, et Lunae conſpiciuntur, quorum priori ſacrum Chriſti Monogramma praefixum eſt. Multi multa de hoc nexu ſpeculati ſunt; ſed, ut facile Chriſtianos vindicemus, dicendum eſt, ipſos aliquando per haec ſigna non *Religionem*, ſed *Naturam* expreſſiſſe: quam ut elegantius Sculptores exprimerent, Planetas ipſos, uſitata Veteribus forma, ſub humano adſpectu expreſſerunt, uti probant exempla non pauca, quae ad Gemmam CC. non ad incuſandam veterum Chriſtianorum ſimplicitatem, ſed defendendam, cumulavimus.

Ne tamen putemus Gemmas iſtas, quas horoſcopas libenter libuit nuncupare, caeleſtem poſitionem, ſeu *thema*, iuxta Mathematicorum praeſcripta, repraeſentare: id enim neutiquam factum eſſe ab Antiquis, conſtanter credimus: Gemmae veterum adludunt potius, et per ambages indicant magis, quam exprimunt illam Caeli conſtitutionem, ſub qua quis natus eſſet. Nam Gemmarii Artifices picturae gratiam, et venuſtatem libentius, quam Aſtrologiae leges, ſequuti ſunt. Difficillimum propterea eſt de hiſce Gemmis genethliacis iudicium proferre, atque ex illis *decreta*, ut aiunt, eruere; quum haec non ex unius, aut alterius ſtellae coitu, ſed ex tota Caeli poſitione deſumantur: quod non obſcure indicavit Iulius Firmicus Aſtronomic. Lib. V. Cap. 4. *Sed haec progeniturae menſura decernuntur, ac pro ceterarum ſtellarum miſtura, et rationibus, radiationibuſque, quas in omnibus ſervare, ac meminiſſe conveniet*. Quod antea monuerat Manilius Aſtronomic. Lib. II. verſ. 642.

Nec ſatis eſt tantum Solis inſiſtere ſignis:

Contemplare locum Caeli, ſedemque vagantum.
Parte genus variant, & vires linea mutat.

Et Lib. IV. verſ. 294.

Sed nihil inſemet totum valet: omnia vires
Cum certis ſociunt ſignis ſub partibus aequis,
Et velut hoſpitio mundi commercia iungunt,
Conceduntque ſuas partes retinentibus Aſtris.

Nam aliquando obſervant Aſtrologi auſpicatiſſimos Planetarum adſpectus alterius ſiniſtro occurſu funeſtari, et, ut ait Plinius Lib. VII. Cap. 49. *incidi occurſu maleficorum ſiderum, aut etiam radiis eorum, Soliſque*: ut nemo ipſorum audeat, niſi tota poſitione perſpecta, iudicium proferre. Fateor aliquando in Gemmas genethliacas incidiſſe me, in quarum orbe plures Planetae ita diſpoſiti erant, ut Sculptor videretur non fortuito conſilio, atque oſcitanter ea diſpoſuiſſe, ſed aſtronomice illa conlocaſſe, prout in Caeli orbe ſtatuto quodam tempore conſtitiſſent. Hoc praeſertim in Tab. XXXIV. atque in multis aliis ſimilibus diligenti meditatione, atque ſubtili indagine ſcrutatus ſum. Sed res adeo in incerto verſatur, ut maluerim potius ſpeculationem hanc meam vix leviter delibatam explodere, quam labore fortaſſe inani promovere; quippe qui longo uſu didicerim, Veteres noſtros ſua opera, ut poſteros inſtruerent, non ut deciperent, aut irrito labore in aenigmatibus detinerent, adornaſſe: nec dubitaverim, ipſos Antiquos, ſi modo argutas quaſdam ſuorum operum explicationes legerènt, eas non ſine hilari riſu fore excepturos.

Quod

Digitized by Google

Quod magis incertam reddit hanc minutam indaginem, illud eſt, quod Planetarum aſteriſci non ſemper locum poſitionis indigitant; adeoque probabile ſit, aliquando adpoſita fuiſſe ad tempus ſignificandum. Nam eadem ratio, quae nobis ſuadet illos fuiſſe adpoſitos relative ad caeleſtes domos, unde thema emergit; eadem fere nobis ſuggerit ſignificare poſſe diem natalis, atque illius horam, quae pariter per Planetarum ſchemata deſignantur, eorumque nominibus diſtinguuntur. Conſtat enim veteres Aſtrologos ſpeculationum vanitatibus mirifice deditos (quod etiam adnotavit Gyraldus *de anno*, *et menſe* circa finem, ubi de horis agit) ſingulis XXIV diei horis Planetarum dominium adſignaſſe, eoque ſpatio illos humanis rebus praeeſſe, et mortalia diſponere; ideoque magnam ab illis habitam eſſe rationem, qua quiſque hora natus eſſet. Saturnus itaque primae horae diei ſuae dominabatur, Iupiter ſecundae, Mars tertiae, Sol quartae, Venus quinctae, Mercurius ſextae, Luna ſeptimae. Rurſus repetito ordine, Saturnus imperabat octavae, et ſic deinceps. Quia vero poſt horam XXIV. quae Marti tribuebatur, ſuccedebat hora Solis; ſic dies ſequens ab ipſo denominatus eſt: ſuccedente vero hora illius ſecunda, iuxta ordinem caeleſtium orbium, tutela Veneris, dein Mercurii, et Lunae recurrebat, Saturnus hora quincta, ſervatoque eodem ordine Mercurius hora XXIV. quem excipiebat hora I. ſequentis diei Luna, quae pariter illi diei nomen largiebatur; unde dies Lunae: quam ſupputationem ſi in ceteris diebus repetamus, perſpicuum erit, nomina cuiuſque diei ab eo Planeta profluxiſſe, qui in primam illius horam incidebat; nam ceteroquin Planetarum ordo in hebdomadae diebus denominandis nullam penitus ad caeleſtem ordinem rationem

 ha-

habet. Quam vero futilis fuerit haec obſervatio, atque unice ad miſellorum credulitatem extorquendam, vel ex hoc uno conſtat, quod horarum numerus homini arbitrarius ſit. Si quis enim, inſciis Planetis, lege lata diem, et noctem in duodecim tantum horas diſpertiatur, tutela Planetarum perturbatur, miſcetur, confunditur; nec iam quidpiam cum hominibus poſſunt, nec horae iſtae planetariae quidpiam amplius valent: praeter quam quod nulla phyſica ratio adferri poteſt, cur Planetae, quorum directio adeo grandis eſt, et ampliſſimis periodis definita, alterno concurſu per haec minuta temporis ſpatia nobiſcum communicent, praeſertim quum altiſſime latent, et longo receſſu protelantur.

Quia vero Antiquitas hiſce ineptiis a ſuperſtitione enatis arctiſſime detinebatur, adeo huic diſtributioni deferebat; ut ſicut horae planetariae diem praeſignaſſent, diem inde, ut diximus, denominarent: idque non inter Aſtrologos tantum obtinuit, ſed apud vulgus civili conſuetudine etiam introductum eſt: quod manifeſte nos docet Dio Lib. XXXVII. *Quod bis ſeptem ſtellis, quae Planetae vocantur, dies adſignari receptum eſt, inventum quidem putatur Aegyptiorum...... Quoniam vero cum nationibus aliis, tum Romanis vel maxime ſic mos pervulgatus hic eſt, ut quaſi iam patrius videatur, pauca ſuper ipſis edißeram*. Credibile igitur ſit, antiquos Artifices, quum haſce Gemmas inſculperent, maximam etiam de die, et hora planetaria rationem habuiſse: ut inde ſuſpicemur, ſigna eorumdem Planetarum fuiſſe in illis adpoſita, non tantum ad caeleſtem poſitionem ſignificandam, quam ad diem, atque horam, qua quis natus eſſet, demonſtrandam: quae omnia adnotare oportebat, ut quum in has inciderimus,

mus , videamus quantis difficultatibus ſubtiles illae diſquiſitiones obſtructae ſint , ne irrito conatu in illis enucleandis operam prodigamus : atque illa tantum indagine contenti ſimus , quam nobis communior Philologia ſubminiſtrat . Ne tamen ſicco nimis ſtylo , atque ieiuno haec caelamina praetermiſiſſe videremur , aliqua tantum de adparenti poſitione , et Planetarum cum ceteris ſignis concurſu , ex antiquis Aſtrologis delibavimus , ut quo meliori fieri poſſet modo , mens antiquorum Artificum proderetur .

VII.

RESTAT , ut aliqua de Baſilidianis Gemmis praemittamus ; nam et nonnullae ex his , quae ſtellis ornatae ſunt , in hoc Opere recenſentur . Quam vero ex indicatis Claſſibus ſortiri debeant , adfirmare non auſim ; quum minime conſtet quid conſilii habuerint , qui talia confinxerunt : immo , ut verum fatear , dubitandum maxime ſit , an ea omnia , quae Baſilidianis tribuuntur , eiuſdem artificii ſint , ut peculiari Diatribe ad Cl. Oliverium data , et in alio Volumine huius Operis depromenda , monendum cenſuimus . Adtamen , quantum coniectura adſequimur , Gemmae iſtae invocationem continent caeleſtium Poteſtatum , Planetarum , atque Stellarum , quibus certae corporis partes commendatae ſunt : quod declarat Manilius in Aſtronomicis Lib. II. verſ. 456.

—— Aries caput eſt ante omnia princeps
Sortitus : cenſuſque ſui pulcherrima colla

Tau-

Taurus : et in geminis aequali brachia forte
Scribuntur connexa humeris : ————

quae ratio, ſi una fuiſſet, cur hae Gemmae ſtellis ornarentur, inter horoſcopas tuto conlocari potuiſſent. Sed ſubeſt incognita alia, penituſque obſcura earundem Conſtellationum ratio, a ſecretis quibuſdam ſuperſtitionibus, atque incantationibus expetita; ſeu, quod verius eſt, nebulonum, atque circulatorum figmentis, qui ad pecuniam credulorum conradendam ignotis ſibi ambagibus, atque phylacteriis, ſimpliciores homines eludebant, excogitata, atque exarata: quapropter trecentos ſexaginta quinque Caelos, quos Baſilides ſomniavit, totidem humani corporis membris reſpondere dictitabant, ut refert S. Epiphanius ad Haereſim 24. ***Deinde hinc homo habet trecentum ſexaginta quinque membra, et unicuique virtutum adtribuitur unum membrum.*** Ex his igitur ſuperſtitioſis Amuletis ſeparatum cenſum conſtituerem. Vt vero aliquid ſolidius de hiſce Gemmis, quas *Abraxeas* vocant, ſtatueremus, deſiderandum erat doctiſſimi Chifletii librum perluſtraſſe: at, quum ille nondum ad nos pervenerit, neque mihi detur diutius has lucubrationes morari; multa facile exciderunt, quae fortaſse apud illum luculentius pertractantur: ut ingenue fatear, cetera me quidem ſemper dubie, hoc vero argumentum etiam timide adtigiſſe.

VIII.

VNVM ſupereſt, ut de altero Gemmarum genere, quod libenter *Sepulcrale* adpellaverim, aliqua delibentur: ex-

Digitized by Google

experientia enim compertum eſt, magnam Gemmarum vim funeſtis ſymbolis ornatam eſſe, ut mihi nullo modo perſuadeam, illas in vivorum uſum fuiſſe comparatas, veluti quae triſte augurium praeſeferrent: ut Neroni dirum, atque exitiale reputatum eſt, quod paullo ante necem anulus ei a Sporo donatus eſſet, in cuius Gemma Proſerpinae raptus inſculptus erat, ut in eius vita Cap. 46. narrat Suetonius. Ad hoc caput referrem aras, columnas ſepulcrales, inferias, apotheoſes, eorumque inſignia, pavones, et aquilas, infernaque Numina, quorum ſpecimina ſaepiſſime nobis occurrunt, ſi Gemmarias Collectiones evolvamus: quae notae ad mortuorum magis memoriam ornandam, quam in omnem vitae uſum ſcalptae reputantur.

Adcedit Veterum teſtimonium, quo manifeſte evincitur, Antiquos eo uſque ineptiſſe, ut Gemmas quoque ſepelirent, ut praecipue conſtat ex *Leg. fin. ff. deliber. legat.* in qua huiuſcemodi teſtamentum mulieris refertur: *Funerari me arbitrio Viri mei volo, & inferri mihi quaecumque ſepulturae meae cauſa feram: ex ornamentis, lineas duas ex margaritis, et viriolas ex ſmaragdis.* Hoc vero Leges duodecim Tabularum inviſum maxime habuerunt, apud quas ſtatutum legebatur, neque aurum Sepulcris inferri: quam ſanctionem renovavit Lex quarta ff. ad Legem Iuliam de peculatu, Lex XIV. §. V. ff. de mort. inferend. *Non autem oportet ornamenta cum corporibus condi, nec quid aliud huiuſmodi, quod homines ſimpliciores faciunt.* Quae poſtrema verba clare oſtendunt, haec Legum praeſcripta non diu obtinuiſſe: quod etiam evidentia demonſtratur, quum in Sepulcris Gemmarum praeſertim ſcalptarum, maxime vero anulorum copia, ſaepiſſime inveniatur,

niatur, qui cineribus in ſignum nobilitatis, ſeu dignitatis conmixti, et impoſiti reperiuntur.

Credendum vero eſt, delectum aliquem habuiſſe Veteres in harumce Gemmarum electione, ut quae feralibus ſymbolis ornantur, in uſum mortuorum eſſent comparatae. Quae dum animo volverem, mihi iterum in conſpectum oblatae ſunt illae omnium nobiliſſimae, ac ingentes (Gemmas ne dixerim, an Tabulas Gemmeas ignoro) quae Pariſiis in Sanctae Cappellae, ut dicunt, Theſauro, et Viennae in Muſeo Caeſareo adſervantur, in quibus, quia Caeſarum conſecrationes continentur, veluti per antonomaſiam Gemmae *Caeſareae*, *Tiberianae*, atque *Auguſteae* vulgo audiunt. At meditanti mihi in quem uſum ſcalptae eſſent (nam prae ſui mole nulli veſtium, aut armorum generi conveniunt) facile in mentem ſubiit Caeſareis Tumulis fuiſſe dedicatas, & vel Vrnis inſitas, vel operculi loco ſuperpoſitas, tanto vulgaribus ampliores, quanto hi, quibus adſcriptae eſſent, ceterorum fortunam exſuperarant. Cameum quoque Carpineum iis adcenſerem, in quo Vir, & Mulier ſub Bacchi, et Ariadnes ſpecie, curru a Centauris trahuntur. Eorum vultus ignoramus quidem; ſed non ita latet Auguſti, & Liviae imago in alio Cameo Auſtriaco, in quo conſimili vehiculo a Centauris in caelum efferuntur, occurrente illis Victoria, ſeu Aeternitate, aut Dea Iuventa, a qua, veluti in ſignum divinitatis, coronantur; nam haec Bacchica myſteria, quae ad animarum expiationem maxime conferre putabantur, ſepulcralibus ornamentis paſſim deputari ſolebant. Quae coniectura, niſi a Viris doctis improbetur, maxime conducens erit ad plurima in hiſce Gemmis ſymbola interpretanda, quorum recta cognitio ab ipſo Gem-

marum

marum uſu, et fine, in quem ſcalptae eſſent, declaratur, et manifeſtatur.

Finem hiſce Prolegomenis iam impoſueram, quum interim alterius pulcherrimae Gemmae ectypon mihi oblatum eſt. Decrevi eius deſcriptionem hoc loco inſerere; eius vero adſpectum opportuniori loco reſervare. In infima Gemmae parte tumeſcit mare, quod hinc inde claudunt tortuoſi Piſtrices, qui functi officio ſuo circa totidem illuſtres Animas, quas longa aequora in purgationem ad finem uſque Oceani detulerunt, erectis criſpantibus caudis ſibi plaudunt ſe eos ad caelites tranſmiſiſſe. In medio Triton buccina canit, ut plauſum ciat. Dextera Gemmae parte vehiculum ad caelum tollitur, quod gemini alati equi vim caeleſtem, atque impetum ſpirantes adtrahunt. Sedent in curru equis averſi, et inferiora intuentes, Vir togatus, corona inſignitus, Mulierque velata, quorum cuſtodes Genii, facem adtollentes, praeit unus, alter ſubſequitur. Elegantiſſima haec ſcalptura, non adeo diſſimilis eſt alteri, quam protulit Eximius Bonarrotius in Notis ad triumphum Bacchi, niſi quod in hac poſtrema Animae, quae in caelum evehuntur, Bacchico cultu ornantur. Currus a Centauris agitatur, inferne non Triton, ſed Oceanus, et Nymphae proceſſum ſpectant. Equi alati, qui ſtellis tribuebantur, convenientiſſime Animabus adſignari poterant, veluti quae in ſtellas abire putarentur, ut oſtenſum eſt in Diſſertatione *de Tranſvectione Animarum*. Huic opinioni famulantur Animarum Genii, qui quum faces humanae vitae ſymbola in terris depreſſerint, novas aeterno lumine micantes extollunt. Mulier velata, et Vir coronatus non vulgari indicio teſtantur quaeſitam meritis divinitatem. Procedunt vero, ut fere ſemper in ceteris, ad terram converſi; ut ſigni-

ſignificetur aliquid humani ad caelites ferre miſericordiam, et providentiam. Huius vero Gemmae ductum obſervanti mihi, animadvertere contigit conſtantem illam conſuetudinem, per quam in hiſce Gemmis feralibus Animae ſemper a dextera Gemmae parte, et ſiniſtra intuentium in caelum conſcendunt. Sic in Gemma Carpinea, ſic in Gemma Auguſtea, ſic demum in Achate Tiberiano, in quibus omnibus, quum de Animarum Apotheoſi negocium ſit, haud poenitet me dixiſſe ſimilem caerimoniam ſub Bacchico habitu in Gemma Carpinea occultari. Hae vero cum prae ſui mole anulos refugiant; prae ſignificatione vero nec veſtibus, neque ſupellectilibus convenirent, ſicuti ad honorem Mortuorum ſcalptae erant; ita ad illos unice ornandos factas fuiſſe exiſtimo, adeout anulorum ſepulcralium uſus in ampliores quandoque Gemmas degeneraverit.

J.V.ſc. — *Ex Ectypo Musei Paſſerii*

THESAVRI
GEMMARVM ANTIQVARVM ASTRIFERARVM
PARERGA INLVSTRATA

Iovis Victoris Symbola in fronte Operis

AGMEN ducit GEMMARVM ASTRIFERARVM elegantiſſima Sarda, quam nuper ſibi comparatam opulentiſſimo Muſeo ſuo addidit V. C. Ianus PLANCVS. Operis artificium exquiſitiſſimum eſt; nam ſingulas eius partes intuenti mihi armato oculo, viſa ſunt in anguſtiſſimo ſpatio omnia adeo abſoluta eſſe, ut vix melius in ampliſſimo fieri potuiſſent. Symbola omnia ad IOVEM VICTOREM pertinent: aquila nempe arae inſtans, quae victoriae inſignia ſunt, roſtro praefert coronam, et palmam, atque unguibus fulmen, ipſumque implexum caduceo, prehenſat. Ne vero ambigeremus cui nam ſubiecta ara dicata eſſet, ſolertiſſimo Artifici placuit in eius fronte typum VICTORIAE bigam ducentis inſculpere: quo monemur, aram hanc illam eandem eſſe, in qua devictis Gigantibus ipſe Iupiter ob victoriam ſacrificavit: quamque proinde in perenne facinoris monimentum aſtris decoratam in Caelo conlocavit: quod ingenioſe exprimitur in hac Gemma, praefixis hinc inde Solis, et Lunae ſymbolis. Opportune Manilius Libro I. verſ. 410. et 421.

——————— Victrixque ſolutis
Ara nitet ſacris vaſtos quum terra Gigantes
In Caelum furibunda tulit. ———
——————— Tunc Iupiter arae
Sidera conſtituit, quae nunc quoque maxima fulgent.

Manſit inde IOVIS VICTORIS titulus, quem potiſſimum invocabant in belli diſcrimine duces, ut victoriam portenderet. Livius Lib. X. *Papirius in ipſo diſcrimine, quo templa Diis immortalibus voveri mos erat, voverat IOVI VICTORI, ſi legiones hoſtium fudiſſet, pocillum mulſi, priuſquam temetum biberet, ſeſe facturum.* Idem quoque auctor meminit NICAEI IOVIS, ad cuius templum Rex Perſes caſtra poſuit, ut Lib. XLIII. narrat.

Caduceus fulmini iunctus eſt, optimo ſane conſilio; ut indicaretur, prudentiam cum fortitudine coniungi debere: ſeu pacem, atque artium ſtudia poſt bella, et victorias curanda eſſe, ut quodammodo iniuria humano generi per caedes inlata, virtutum incrementis compenſetur: quod utinam Italiae noſtrae datum ſit, ut bello alieno fatigata, pacis praemia aliquando experiatur.

DIANA TAEDIFERA INTER PLANETAS

In littera Q Dedicatoriae initiali in Volumine I.

IN hoc emblemate inluſtrando, haud opus eſt, ut plura heic adferamus, quum adſimile occurrat in ſequenti Tabula LXI. quam, ſi otium eſt, adeat benevolus Lector.

PAN

PAN NATVRAE SYMBOLVM

INTER ZODIACI SIGNA

In fronte Praefationis Voluminis I.

IN hac praeclara Gemma ex Medicea Dactyliotheca depromta , PAN inter Zodiaci ſigna expreſſus cernitur ; cuius reconditas ſignificationes paucis indagare operae pretium erit . Primum igitur , quod ad ſignorum Zodiaci diſpoſitionem adtinet , non pauca iam ad Tabulam XVII. mox exhibendam adferimus , et explanamus , quae nunc praetermittenda cenſemus . Verum quanquam in utraque Gemma eadem Zodiaci ſigna varium ordinem teneant ; hoc unum tamen omnes commune habent , quod *Aries* ſummum Caeli locum obtinere conſpicitur ; atque , ut loquitur Manilius Lib. I. verſ. 263.

Aurato princeps ARIES *in vellere fulgens*
Reſpicit admirans adverſum ſurgere TAVRVM.

Siquidem Veteres credidere , in Mundi exordio *Arietem* ſummum Caelum tenuiſſe , teſte Macrobio in Somnium Scipionis : *Aiunt , incipiente die illo , qui primus omnium luxit , ideſt , quo in hunc fulgorem Caelum , et Elementa purgata ſunt , qui ideo* MVNDI NATALIS *iure vocitatur* , Arietem *in medio Caelo fuiſſe : et quia medium Caelum quaſi Mundi vertex eſt* , Arietem *propterea primum inter omnes habitum , qui , ut Mundi caput , exordio lucis , adparuit :* quo et adluſit Virgilius Georgic. Lib. II. verſ. 336. ubi verno tempore Mundum creatum fuiſſe credit :

Non

Digitized by Google

Non alios prima creſcentis origine Mundi
Inluxiſſe dies , aliumve habuiſſe tenorem ,
Crediderim : Ver illud erat , Ver magnus agebat
Orbis ———————

Igitur PAN , qui in hac praeclara caelatura medium caeleſtis ambitus tenet , Naturam repraeſentat , quam caeleſtium Corporum , ſtata revolutione , divina Providentia moderatur . Sic enim de eo loquitur Orpheus in Hymno :

PANA voco fortem , Mundi integrum ,
Caelum , et Mare , et Terram omnium Reginam ,
Et Ignem immortalem : illa enim membra ſunt PANIS .
Omnia generans , Creator omnium celebris Daemon :
Rector Mundi , Auctor , Lucifer , fructuoſe Paean .
Tibi enim immenſae Terrae planities confirmata eſt ,
Similiterque indefeſſi Ponti fertilis aqua ,
Oceanuſque circum circa in aquis Terram
Circumvolvens , aëreaque pars nutrimenti
Paſcens hominum genus , et immenſum Mundum .

Eundem vero PANA expreſſerunt inflantem tibias , ut Ventos exprimerent , ſive potius harmoniam , eumque rerum nexum , et ordinem , quo cuncta conſtant ; quapropter dicitur ab Orpheo ,

Harmoniam Mundi pulſans ; ———————

nam idcirco PANA adpellarunt , quaſi *Univerſum* dixeris : quanquam Homerus , ſive eius nomine alius quis auctor ,
in

in eius Hymno ita vocatum dicat, quod eiuſdem recens nati deformitatem Dii intuentes, *univerſi* riſerint.

> *Pana autem illum vocarunt, quod omnium animum oblectavit.*

Aſtrum vero Solis cum eo iunctum, eius maximum officium, et poteſtatem in rebus naturalibus monſtrat: cuncta enim calore, et motu vivificat, atque partitur. Haec, ni valde fallor, huius Gemmae explicatio eſt, ſi Mythologiam reſpiciamus: ſi vero Hiſtoricam rationem proſequamur, adluditur heic ad Lupercos; nam haec Sacra, caeſis caprarum hoſtiis, Lyceo Pani ſolemnia habebantur, ut inferius luculenter demonſtramus ad Tabulam CV. Huic ſiquidem pompae facile adludit diſpoſitio Solis, qui ſcitiſſime conlocatus eſt inter ſigna Aquarii, et Piſcium; nam Lupercalia habebantur tertia die poſt Eidus Februarias, uti ex Ovidio conſtat Faſtor. Lib. II. verſ. 267.

> *Tertia poſt Idus nudos Aurora Lupercos*
> *Adſpicit:* ——————

quod etiam colligitur ex Varrone de Ling. Lat. Lib. v. *Ego arbitror Februarium, ita dictum, quod tunc februatur populus, ideſt Lupercis nudis luſtratur.*

IV-

Digitized by Google

IVPITER IN THRONO ADSTANTIBVS VENERE CVM CVPIDINE ET MERCVRIO

In fine Praefationis, quae in Volumine I. legitur.

QVONIAM peculiari Diatribe DE GEMMIS, QVAE ZODIACI SIGNIS ORNANTVR, pertractandum eſſe, amiciſſimus GORIVS, huius Operis parens alter, me perhumaniter monet; multa, quae ad hanc perinſignem caelaturam obſervanda ſunt, in ea alibi opportunius, quam hoc loci, proferenda exiſtimavi, quae Doctorum iudicio lubenter proponam. Ea itidem occaſione alias antiquas Gemmas iiſdem Zodiaci ſignis condecoratas operae pretium erit expendere, atque reconditis aliquot animadverſionibus luculenter inluſtrare, ne quid ornamenti huic eleganti GEMMARVM ASTRIFERARVM THESAVRO deſit.

GEMMAE PROLEGOMENIS PRAEFIXAE

TROPAEVM fulmini impoſitum, ſuperexſtante ſtella in medio Gemmae, Iovi facile dicatum eſt; ipſi enim opima ſpolia dicari ſolebant. Feſtus: *Illorum tanta raritas, ut trina contigerint nomini Romano: una, quae Romulus de Acrone; altera, quae Coſſus Cornelius de Tolumnio; tertia, quae M. Marcellus de Viridomaro fixerunt.* Idem fere tradit Plutarchus in Marcello, nulla poſt ipſum exſtitiſſe adſerens; nam, ut ſubdit Feſtus, ea tantum in hoc nu-

numero cenſebantur : *quae dux Populi Romani duci hoſtium detraxit* . Haec vero tanquam ſingularia , et praecipua Romanorum ornamenta , portenti loco quodammodo habebantur , ac veluti digito notari ſolebant . At multo plura fuere ſpolia minoris nominis , quae privata auctoritate templis ſuffixa oſtentabantur ; praeſertim vero in ipſa Religionis arce : adeout non ſemel S. C. cautum fuerit ea revelli , quod locum non deformarent modo , ſed et impedirent . Hinc Virgilius templi fores ſpoliis ornatas deſcribit Aeneid. VII. Lib. verſ. 184.

Multaque praeterea ſacris in poſtibus arma :
Captivi pendent currus , curvaeque ſecures ,
Et criſtae capitum , et portarum ingentia clauſtra ,
Spiculaque , clypeique , ereptaque roſtra carinis .

In dextera Gemma Delphin cum Amaltheae cornu decuſſatus , tridente inſerto , atque ſtelligero orbe ſubiecto , ad victoriam Actiacam adludit . Nam Delphin ipſius Auguſti inſigne fuit , ut fuſius ſuo loco demonſtrabimus , quod praeterea maritimi imperii dignitatem portendebat : et forte etiam ad Venerem , unde ortus erat , referebatur . Delphinem quoque cum Capricorno iunctum exhibet Tabula CLXIII. inferius propoſita , quam vide . Vtrumque ſignum tanquam fauſtiſſimum adhibuiſſe Auguſtum , adeo perſpicuum eſt , ut nullus dubitandi ſuperſit locus . In eius nummis Delphin in medio laureae coronae gubernaculo inſiſtens cernitur , quo eius imperium auſpicatiſſimum declaratur . At copiae cornu felicitatem , et abundantiam orbi partam ex ea victoria , qua Aegyptus Romanis vectigalis factus eſt , clare ſignificat .

Digitized by Google

Hinc in eiuſdem Auguſti nummis Capricorno idem ſymbolum adiungitur, orbe ſubiecto. Praeterea idem cornu cum Delphine, duplicem poteſtatem terra, marique propagatam commodiſſime ſignificat. Ovidius Metamorph. Lib. xv. verſ. 258.

——————— Iupiter arces
Temperat aetherias, et mundi regna triformis:
Terra ſub Auguſto; Pater eſt et Rector uterque.

Gemma, quae a ſiniſtris ſculpta cernitur, eloquentiae tota ſacra eſt; nam Mercurii caduceus terrarum globo infixus, facundiam indicat, eamque orbis arbitram eſſe, atque moderatricem. Caduceum ornant geminae palmae, quibus MERCVRII virtus ſignificatur rerum omnium triumphatrix; ipſeque Mercurius indicatur, ut de illo cecinit Orpheus:

Omnia ſuperantem animum habens.

Stellae undique diſpoſitae, Caelum deſignant, in quo Deorum nuncius Mercurius auctoritatem maximam continuo exſcenſu, atque deſcenſu obtinebat; atque, ut eſt apud Horatium Lib. I. Ode IX.

——————— Superis Deorum
Gratus et imis.

Caeli quoque decus dicitur a Martiale Lib. VII. Epigram. 73.

Cyllenes, caelique decus, facunde Miniſter,
Aurea cui torto virga dracone viret.

In

In Littera O *Prolegomenorvm initiali*

In Achate viridi, qui in Muſeo noſtro exſtat, CERERIS ſymbola conſpiciuntur, ſpica, et copiae cornua, per quae frugum primitiae deſignantur, eidem Deae tribui ſolitae; nam non modo fruges, ſed et poma, praeſertim vero ficus, Cereri accepta referebantur, ut conſtat ex Pauſania in Atticis: *In hac ipſa regione a Phytalo, aiunt, Cererem hoſpitio acceptam, eique, fici ſtirpe donata, gratiam relatam. Id verſus teſtantur in Phytali ſepulcro inciſi:*

Hic Cererem tectis Phytalis ſuſceperat Heros,
Cui primum ſacri largita eſt ſemina pomi,
Quam mortale genus ficum vocat: illius ergo
Muneris aeterno hic Phytali genus floret honore.

Geminae ſtellae, ut auguror, benevolos Planetas ſignificant, qui fauſto influxu ortivam domum Virginis, quae et Cereris habita eſt, fauſta tunc radiatione reſpexerint.

IN FINE PROLEGOMENORVM

CAPVT HERCVLIS

IN APRVM DESINENS

Svb hoc aenygmatico typo, HERCVLIS victoria de Apro Erymanthio deſignatur: quod facinus inter cetera a ſe praeclare geſta idem Hercules moriens Iunoni obiecit apud Ovidium Metamorph. Lib. IX. verſ. 192.

Nec mihi Centauri potuere reſiſtere, nec mi
Arcadiae vaſtator Aper. ———

Hunc laborem fuſe deſcriptum habes apud Apollodorum in Bibliotheca. Stella eius capiti praefixa, ipſum iam divinitate donatum, et receptum caelo indicat. Ovidius loc. cit.

Quem pater omnipotens inter cava nubila raptum,
Quadriiugo curru radiantibus intulit aſtris.

GEMMAE ASTRIFERAE INSCRIPTAE NOTIS PRAEFIXAE.

GEMMA media, hinc inde palmulis, ſeu coronis ornata, inter magicas recenſenda eſt; quippe quae ſeptem Planetarum aſtris ornatur: ſive ex illis eſt, quae in defunctorum ornamentum deputabantur, quorum aeternae vitae ſeptem Triones adſignati erant, tanquam in loco caeli ſublimiore, in quo Piorum animae aevo aeterno fruerentur. Nota decuſſis in altera parte expreſſa, aliud ſibi in aliis monumentis, pro vario illorum uſu, denotabat; nam in nummis valorem deſignabat, in teſſeris ſpectatoriis locum: alibi pondus, et quandoque decuriam ſignificat. Quid vero in Gemmis portenderet, vix adſequi poſſumus pro illarum vario uſu, et ſignificatione. Quod ſi lapillum hunc inter Magicos ablegemus; notas haſce adſequi, vel et ipſis iniquiſſimis nebulonibus incognitas, et fere ſemper fortuitas, deſperata res eſt. Quod unice certum eſt, eadem nota ſaepiſſime occurrit in ſcalpturis,

quae

Digitized by Google

quae idem ingenium referunt. Forte initialis eſt alicuius nominis ex iis innumeris, quae peſſimi hominum, ut credulis imponerent, ſibi confinxerunt.

Gemma dextera in eum cenſum, me iudice, referenda eſt; nam litterae in poſtica inciſae nullum ſenſum reddunt; quales fere omnes ex iis, quas *Abraxeas* vocant, de quibus ſuo loco integram tractationem inſtituemus. Luna inter quinque Stellas, quibus vel totidem ex placidioribus Planetis, vel ipſum Caelum fortuito numero Stellarum expreſſo repraeſentatur, vel ad Horoſcopum alicuius nati pertinet, vel Amuleti loco eſt; nam et partubus praeerat, et pueros, atque puellas communi officio ſervare credebatur: a laborantibus praeterea, et morbo feſſis invocabatur.

Gemma ſiniſtra ex ſignatoriis eſt: quippe nomen poſſeſſoris praeſefert Q. DEMAS: quod non aliter legi poſſe credam, quam *Q. Decius Maſculus*. Quinque ſtellae circum nomen diſpoſitae, cum Sole, et Luna in averſa parte ſeiunctis, ſeptenarium Planetarum numerum integrant.

In altera Gemmae facie eiuſdem Lunae invocatio continetur, ambitioſo titulo nuncupata SERVATRIX PIA. Adtributum *Servatricis* Lunae, ac Dianae paſſim illi largiuntur antiqua marmora, et veterum nummi non modo Latini, inter quos vulgatiſſimus Gallieni, in quo eſt CONSERVATRIX AVGVSTI; ſed et Graeci, inter quos memorare licet Agatoclis nummum, in quo Diana nuncupatur ΣΩΤΕΙΡΑ. Hoc etiam titulo frequenter apud Graecos audiit, ut colligere eſt ex Pauſaniae multiplici loco.

In

In Littera Q *harvmce notarvm initiali*

INſcriptio RVTILS LVSCAS, cuius poſtremae vocis prior V inverſa eſt, mendoſe inciſa fuit a Scalptore Linguae Latinae ignaro. Legendum crediderim RVTILIVS LVSCVS; ad cuius familiae nomen *rutilans Sol* ſuperne inciſus adludit, ut Vituli imago in nummo Voconii Vituli, et his ſimilia.

IN FINE HORVM PARERGORVM

MARMOR GENETHLIACVM

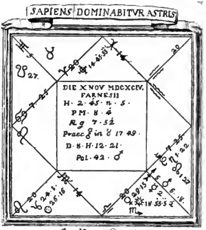
IOANNIS BAPTISTAE PASSERI

HVIVS THESAVRI INTERPRETIS

IN Prolegomenis huius Operis aliqua delibavimus de caeleſtis thematis diſpoſitione, ac legibus, quibus utuntur Mathematici ad caeleſtem poſitionem natalis horae indagandam: quo pertinere diximus non paucas e GEMMIS ASTRIFERIS, quae toto hoc Opere explicatae ſunt. Monuimus tamen non uno in loco, Gemmarios Artifices adluſiſſe potius ad hanc caeleſtium corporum diſpoſitionem, quam illam expoſuiſſe. Vt vero luculentius adpareat, quae differentia intercedat inter utrumque modum, placuit ipſum thema natalis noſtri, quod marmori inſculptum in Muſeo adſervamus, coram proferre, ex quo, ſi qua fides inani ſcientiae, quae certe nulla eſt, haec decreta eruuntur. Temperamentum calidum, ac vehemens: indoles varia, et mutabilis, modo ad martialia officia, modo ad Iovialia; mores ingenui, quandoque

et

et ſaevi ; ingenium acre , et ad occulta perſcrutanda inclinatum ; exercitium nobile , quod leges plerumque reſpiciat ; magiſtratus , et regales adminiſtrationes : ſtatus portenditur vel ſemper , vel diu caelebs , et Eccleſiaſticam militiam reſpiciens : amici multi , ac nobiles ; famuli utiles , et fideles ; itinera multa in votis magis , quam cum effectu : honores , et divitiae plurimae ſupra nati conditionem ; morbi , ac pericula rara , et levia ; vita non omnino longa : mors denique religioſa , quam unam , ex tot promiſſis , impenſe a Deo flagitamus .

In Museo Paverio

Digitized by Google

Ex Mus. Ficoron. Ex Schedis Bonarr. Ex Mus. Ficoron.

THESAVRI

GEMMARVM ANTIQVARVM ASTRIFERARVM

TABVLA I.

SATVRNVS

VANQVAM Veteres SATVRNVM maxime ſibi adverſum reputarint ; eiuſque aſtrum , quod ſummopere dirum credebant , *frigidum* adpellarit Virgilius Georgic. Lib. I. verſ. 336.

Frigida Saturni ſeſe quo ſtella receptet :

Et *gravem* dixerit Propertius Eleg. I. Lib. IV. verſ. 106.

Et grave Saturni ſidus in omne caput :

adtamen Templis , et religionibus illum proſequuti ſunt ;

eo quia cum antiquo Italiae Rege, cui beneficia complura accepta referebant, illum confunderent, et praecipue illi, qui eius dominium in natali hora ſortiti eſſent: unde, ut mitius influeret, in anulis ſculptum deferebant: cuius obſervantiae haec pereximia Gemma, ex Dactyliotheca Goriana depromta, teſtimonium praebet, quam trinis ſtellis ornatam conſpicimus; quia reputabant maligni aſtri dominium benignis *Eductoribus* temperari; ſive, ut verbis utar Servii in Aeneid. x. verſ. 625. *bonarum Stellarum inradiationem aliquantulum fata differre*: quod quidem officium Iovi praecipue adtribuit Perſius Sat. V. verſ. 50.

Saturnumque gravem noſtro Iove frangimus una.

Et Horatius Carm. Lib. II. Ode 17.

——— *Te Iovis impio*
Tutela Saturno refulgens
Eripuit, volucriſque Fati
Tardavit alas. ———

His et adſentitur Iulius Firmicus Matheſ. Lib. VI. Cap. 3. *Saturnus, ſi Iovi fuerit trigonica radiatione coniunctus . . . . infinitarum divitiarum copiam cum magna felicitate decernunt.* Haec igitur ratio eſt cur ei tria aſtra coniuncta ſint in hac Gemma: quorum unum ad ipſum pertinet; reliqua vero ad Planetas *Eductores*, quorum beneficio temperari reputabant. Falcem manu, et arboris ramum tenet: ad indicandum beneficium Agriculturae, quam Italis tradidiſſe perhibetur. Macrobius Lib. I. Saturnal. Cap. 7. et 8. *Huic Deo inſertiones ſurculorum, pomorumque educationes, et omnium huiuſcemodi fertilium tribuunt diſciplinam.* Et Ar-

Arnobius Lib. III. illum *vitiſatorem*, et *falciferum* vocat, Virgilium imitatus Aeneid. VIII. verſ. 179. dicentem:

> *Vitiſator, curvam ſervans ſub imagine falcem,*
> *Saturnuſque ſenex.* ——————————

Spectatu maxime dignum eſt caprae ſymbolum, quod ad Saturni pedes conlocatum cernimus: quo Capricorni ſignum indicatur; hoc enim unum eſt ex duobus Saturni domiciliis, in quibus, quum ille reperitur, fortiorem eſſe, atque efficaciorem tradunt: contra vero debiliorem, ſi in domibus oppoſitis meet *peregrinus*; eo vero magis fortior, ſi in proprio domicilio *exaltatus* habeatur; hoc eſt intra certorum graduum menſuram, quam Aſtronomi praeſcribunt. At quia de hiſce Planetarum domiciliis ſermo iam habitus eſt, et ſaepiſſime nobis habendus erit; iuvat nunc illorum doctrinam in medium adferre, ex Macrobio deſumtam, in Somnium Scipionis Lib. I. quem recentiores omnes ſecuti ſunt: *Aiunt in hac ipſa genitura Mundi Ariete medium Caelum tenente, horam fuiſſe Mundi naſcentis Cancro geſtante tunc Lunam: poſt hunc Sol cum Leone oriebatur; cum Mercurio Virgo, Libra cum Venere; Mars erat in Scorpio, Sagittarium Iupiter obtinebat, in Capricorno Saturnus meabat. Sic factum eſt, ut ſinguli eorum Signorum domini eſſe dicantur, in quibus quum Mundus naſceretur, fuiſſe creduntur; ſed duobus quidem luminibus ſingula tantum ſigna adſignavit antiquitas, Cancrum Lunae, Soli Leonem*. Et, ut brevius referam, quae de ceteris ſubinde tradit: *quinque reliqua ſigna ceteris Planetis adtribuit, nempe Saturno Aquarium, qui ſequitur Capricornum, Iovi Piſces: Aries Marti, Taurus Veneri, Gemini Mercurio adſignati ſunt*. Haec igitur potiſſima ratio eſt, cur ſaepeſaepius

 Pla-

Digitized by Google

Planetis haec Zodiaci ſigna tribuerint Veteres ; quam niſi perſpectam habeamus , in illorum explicatione inaniter laborabimus .

T A B V L A II.

SATVRNI ET SOLIS CAPITA

SATVRNVM prodit inſigne falcis, de quo ad priorem Tabulam aliqua praefati ſumus. Eius praeterea adſpectus talis eſt , qualis a Fulgentio Mytholog. deſcribitur : *Velato capite ideo fingitur , quod omnes fructus foliorum obnupti tegantur umbraculo* . Albricus vero in Libello de Deorum Imaginibus , ita illum nobis deſcribit : *Homo ſenex , canus , prolixa barba , curvus , triſtis , et pallidus ; tecto capite , colore glauco , qui una manu , ſed dextra , falcem tenebat* . Saturni vero , et Solis coniunctionem in eodem geniturae hoſpitio triſtia multa portendere ſcripſit Firmicus Lib. VI. Cap. 25. et cum eo Coniectorum turba : qui tamen in Gemma hac geminos exprimi curavit , religionem potius , quam hariolationem reſpexit : ut enim propitia eorum Numina ſibi devinceret , amborum capita ſibi incidenda curavit .

Digniſſima notatu eſt forma aſtri Saturno ſuperimpoſiti ; nam globoſa eſt , et ſine ullo radiorum indicio, quo Stellae plerumque exprimuntur . Globum hunc minime pro eius ſtella ſumeremus , niſi in alia Gemma, quam explicabimus ad Tabulam XXXIV. idem Saturni caput intueremur ſimili globulo ſuperne adiuncto ornatum . In aliis etiam huius Operis Gemmis aliquando ſtellae ita effictae ſunt , et praecipue in XCIII. CIII. CXXXV. et in meo Marmore, quod in fine, Diſſertatione

ne

ne adlata, *De tranſvectione animarum* publicabimus: quam notitiam unice debemus harum beneficio Collectionum; nam, quae ſeparatae ingenium torquebant, ubi ſimul multipliciter conferuntur, mutuo auxilio ſeſe invicem explicant. Inter cetera vero aſtra maxime Saturno conveniebat globoſa illa, atque iners corporis forma, nullis ignibus, aut radiis diſtincta; quippe quae, quum omnium remotiſſima a nobis cenſeatur, reſpectu noſtri tardiſſima habetur, ac frigidiſſima; quibus etiam epithetis frequenter, ut monuimus, audit apud Poëtas, quos etiam multiplici in loco infra adducturi ſumus. Ad rem facit Luciani locus in Libro de Aſtrologia: *Sed fertur Saturnus externo motu longe a nobis, eſtque motus illi ſegnis, nec hominibus facile conſpicuus; quamobrem illum veluti vinctum ſtare dicunt.*

Subeſt etiam alia ratio, cur eius orbi radii denegentur, quemadmodum et Lunae, quam in eumdem modum aliquando expreſſam fuiſſe oſtendit idem Marmor Muſei noſtri; quod nempe uterque Planeta inter ſubterraneos cenſeretur: et quidem Saturnum in Tartaro locat Aeſchylus in Prometheo vincto verſ. 219.

> *Atque ita meis conſiliis Tartari ater*
> *Hiatus occultat Saturnum antiquum*
> *Una cum ſociis;* ———————

quo reſpexit Mythologiae ſcitiſſimus Naſo noſter Metamorph. Lib. I. verſ. 113.

> *Poſtquam, Saturno tenebroſa in Tartara miſſo,*
> *Sub Iove Mundus erat.* ———————

Plutarchus quoque Quaeſtion. Roman. 11. ipſum Inferis ad-

adcenſet : *Romani Saturnum putant Deum eſſe ſubterraneum, et terreſtrem*. Hinc minime mirandum, ſi inter duodecim Deos Conſentes non inveniatur. Huius vero calamitatis phyſicam rationem reddit Lucianus loco citato, quop nempe quum longiſſime a nobis feratur : *ingens altitudo Tartarus vocatur*.

T A B V L A III.

CAPVT TELLVRIS

DEae TELLVRIS, ſeu CYBELES caput heic nobis obiicitur. Turritum eſt, ut fere ſemper in Veterum Monumentis, et ſcriptis repraeſentatur. Virgilius Aeneid. Lib. VI. verſ. 786.

——————— qualis Berecyntia mater
Invehitur curru Phrygias turrita per Vrbeis.

Et Propertius Lib. III. Eleg. XV. verſ. 35.

Vertice turrigero iuxta Dea magna Cybelle :

quale geſtamen ei adtributum eſt, quod Vrbes ſuſtinere, et cuſtodire credebatur. Lucretius Lib. II. verſ. 606.

Muralique caput ſummum cinxere corona ;
Eximiis munita locis, quod ſuſtinet Vrbeis.

Eius vero caput inter gemina copiae cornua diſpoſitum eſt ; ad oſtendendum, Tellurem omnigenum fructuum matrem, et hominum altricem eſſe : quod confirmant Homero tributa carmina in eius Hymno :

Ex

Digitized by Google

Ex te autem boni filii , et boni fructus exiſtent ,
Veneranda : in te autem poſitum eſt dare vitam , et auferre
Mortalibus hominibus . ——————————

Et Orpheus in altero in illam Hymno :

Terra Dea mater beatorum , mortaliumque hominum ,
Omnia nutriens , omnia dans , fruges producens , omnia perdens ,
Augens virilitatem , fructifera , pulchris temporibus florens .

Aſtrum Solis Telluri imminet ; nam ab illo calorem , et rerum gignendarum virtutem accipit . Hinc idem Orpheus Solem vocat *Mundi Rectorem , et Dominum* ; eiuſque in Terram dominium ita explicat Macrobius in Somn. Scipionis Lib. I. *Iure ergo cor Caeli dicitur Sol , per quem fiunt omnia , quae divina ratione fieri videmus .... Cur vero et temperatio Mundi dictus ſit , ratio in aperto eſt ; ita enim non ſolum Terram , ſed ipſum quoque Caelum temperari Sole certiſſimum eſt .* Et Saturnal. Lib. I. Cap. 18. *Solem vero terrenae eſſe fecunditatis auctorem , idem Poëta profano mox docuit exemplo , quum ait :*

Saepe etiam ſteriles incendere profuit agros .

Si enim hominum commento ignis adhibitus multiplex praeſtat auxilium , quid aſcribendum eſt aethereo Solis calori ?

TABVLA IV.

CYBELE

DEAM Tellurem magnifico ſolio inſidentem , et ſceptro innixam , refert nobis haec Gemma , cuius ectypum in meo Muſeo ſervatur . Sedentem vero , hoc

eſt

eſt ſtabilem, atque, ut illam vocat Homerus in Hymno, *bene fundatam*, ſemper quod viderim, effinxerunt; quaſi eo ſtatu dignitatem illius indicarint, ob quam *omnium Regina* dicitur in altero Orphei Hymno, a quo rurſus ita deſcribitur:

Sceptrifera incluti Poli, celebris, veneranda,
Quae occupas Mundi medium thronum; quoniam ipſa
Terram tenes, mortalibus nutrimenta praebens dulcia.

Dextera manu globum ſuſtinet: per quem ipſam ſui figuram, et ſymbolum demonſtrat. Id adtributum non ex hoc uno monumento ſibi vindicat; nam et in altero Simulacro marmoreo, quod Romae ſervabatur in Hortis Papae Iulii, cuius imaginem profert Boiſſardus Antiquitat. Tom. v. Tab. XXXVII. haec Dea ingenti globo ſub brachio ſiniſtro ornatur: niſi forte velimus, in utroque Monumento globum pro tympano expreſſum eſſe: id enim inſtrumentum ex una parte quidem, qua corium obducebatur, planum erat; ex alia vero, quae in modum cortinae prominebat, rotundum. Plinius Hiſt. Nat. Lib. IX. Cap. 35. *Quibus una tantum eſt facies, et ab ea rotunditas, averſis planities, ob id tympana nominantur.* Id vero inſtrumentum huic Deae peculiariter adtribuit Homerus in eius Hymno:

Cui crotalorum, tympanorumque ſonus, ſimulque tremor tibiarum
Placuit. ——————

Et Orpheus in altero in eius honorem Hymno:

Veni ad ſacrificium, veneranda, tympanis gaudens;

quibus adſentitur prae ceteris Catullus Eleg. LXII. verſ. 18.

Ni-

Niveis citata cepit manibus leve tympanum,
Tympanum, tubam, Cybelle, tua, Mater, initia,
Quatienſque terga tauri teneris cava digitis.

Caput huius Deae, ut alioqui ſemper, velatum eſt, non modo ad dignitatem ſimulacris conciliandam ex eo habitu, qui ſacrificantum proprius erat; verum etiam ad oſtendendum Terram ipſam Caelo nubi, atque obvelari; quod mirifice declarant quatuor aſtra circa eandem Deam diſpoſita, per quae firmamentum indicatur. Pulchre ad rem Orpheus in Hymno Terrae:

Terra Dea .... circa quam Mundus variatus aſtris
Volvitur natura ſempiterna, et fluxibus gravibus.

Illa enim et *Caeli uxor*, et *Caeleſtis* in altero Hymno apud eundem nuncupatur, et in Hymno Homeri:

Salve Deorum Mater, Vxor Caeli ſtellati.

TABVLA V.

CYBELE

RVRSVM occurrit eiuſdem Deae typus, non ſatis quidem conſpicuus, niſi quod Leonem manſuetum demulcet, et paſcit; nam id animal eiuſdem Deae proprium erat: quo plane monſtraretur, nihil tam potens, ac ferum eſse, quod ipſa communis mater, et altrix non edomaret; nam apud Orpheum duplici in illam Hymno dicitur: *omnia domans, et omnia nutriens:* cui adſentiur Fulgentius Lib. III. Mytholog. ex quo factum eſt, ut eius thenſam, ſeu currum a Leonibus tractum fingerent. Orpheus loco citato:

——————— iungens celerem currum Leonum.

Et Claudianus Lib. III. de laud. Stiliconis:

———————————— huc Orgia ſecum
Tranſtulit, et Phrygios Genetrix turrita Leones.

Solis, et Lunae aſtra huic imagini iuncta ſunt, ad declarandum, Terram ipſam, omniaque animantia, et praeſertim homines eorum virtute confoveri. Hinc in praecitatis Orphei Hymnis Sol *Mundi rector* vocatur: Luna vero modo dicitur *ferens fructum*; modo vero *fruges producens*. Vtrumque vero Planetam complectitur Macrobius in Somnium Scipionis Lib. I. Cap. 19. *Vitam vero noſtram praecipue Sol, et Luna moderantur. Nam cum ſint caducorum corporum haec duo propria, ſentire, vel creſcere,* ΑΙΣΘΗΤΙΚΟΝ, *ideſt ſentiendi natura, de Sole;* ΦΥΤΙΚΟΝ *autem, ideſt creſcendi natura, de Lunari ad nos globoſitate perveniunt. Sic utriuſque luminis beneficio haec nobis conſtat vita, qua fruimur.*

TABVLA VI.

CYBELE

ITERVM, ſed ſub diverſo adſpectu, nobis ſeſe offert eadem CYBELE turrita, Leoni inſidens in hac Gemma Goriana. Illa quidem plerumque, ut ſupra diximus, curru invehitur, cui Leones iuncti ſunt. Sed quando loci anguſtia, ut in hiſce Gemmis, vehiculum non admittit, uni Leoni inſidens effecta eſt, ut aliquando me vidiſſe memini, praecipue vero in nummo Commodi cum Inſcriptione: MATRI DEVM CONSERV. AVG. immo legimus apud Plinium Lib. XXXV. Cap. 10. Nicomachum pinxiſſe:

Deum-

Deúmque Matrem in Leone ſedentem. Dextra manu fulmen ſuſtinet : quod adtributum rarum quidem eſt in eius imaginibus, ſed non alienum. Sic enim illam deſcribit Phurnutus de natura Deorum Cap. VI. de Rhea : *Hanc inducunt tympanis, et cymbalis, et fulmine, aut lampadibus gaudentem*. Norunt enim etiam Veteres fulmina quaedam e terra naſci, quae *atterranea* adpellat Seneca Quaeſtion. natural. Lib. II. Cap. 49. qui etiam fulmina alia, quae *inferna* nuncupat, recognoſcit; *quae nempe e terra exſiliant ignes :* nec enim uni Iovi manubias adtribuit Antiquitas, ut notat Servius in Aeneid. Lib. I. verſ. 46. Varro divinarum quinto, *quatuor Diis fulmina adſignat :* at paullo infra, tres tantum ex illis nominat, *Iovem*, *Iunonem*, et *Minervam ;* quartum vero, vel ob religionem reticet, vel excidit ex Codicibus. Ex illis vero, quae praemiſimus, Terram inter eos reponere non recuſamus. De ſceptro, et aſtro Solis eidem Deae adiecto, ſatis ſupra diſſeruimus.

TABVLA VII.

IVPITER MILICHIVS

IOVEM, qui exhibetur placidus, et inermis, ſolo ſceptro, et ſimpulo ſacrificiali contentus, nihil praeter maieſtatem, et religionem oſtentat, MILICHIVM recte dixeris, hoc eſt *placidum*, et *manſuetum*. Ad ipſum, eos qui caede polluti eſſent, confugiſſe narrat Pauſanias in Atticis, et in Corinthiacis, ubi antiquiſſimam eius imaginem ita deſcribit : *Sunt autem Milichii Iovis, et Dianae, cui Patroae cognomentum, rudia, et ſine ulla arte facta ſigna. Milichius pyramidis, Patroa columnae figuram habet*. Plane ea,

ut plurimum, fuit primaevorum ſimulacrorum ratio, ut obſervabimus ad imagines Paphiae Veneris. Aſtrum ad eius Planetam, quem quis natalis ſui arbitrum ſortitus eſt, pertinet.

TABVLA VIII.

IVPITER VICTOR

AQVILA, quae roſtro coronam Iovi porrigit, ad eius victoriam de Gigantibus adludit; quae enim ipſi fulmina tunc miniſtraverat, et volatu ſuo omen triumphi portenderat, nunc coronam, Victoriae indicium, illi exhibet. Lactanctius Firmianus Lib. I. Cap. 2. de falſ. Relig. *Quum Iupiter in Inſula Naxo contra Titanas proficiſceretur, et ſacrificium faceret in littore, Aquila ad eum advolavit, quam victor bono omine acceptam, tutelae ſuae ſubiugavit.* Mythica pariter hiſtoria etiam ante, conſediſſe illi aquilam in capite, atque eidem regni augurium oſtendiſſe, teſtatur. Hinc Callimachus in eius Hymno, auguriorum nuntiam nominat:

> *Sed conſtituiſti avem omnium praeſtantiſſimum nuntiam*
> *Tuorum auguriorum.* ——————

Tres ſtellae Caelum denotant, quod ille in Naturae diviſione ſortitus eſt; vel geminos Planetas, qui cum Iove opportune conſtituti, in natalis hora fauſta omnia alicui promittebant.

Digitized by Google

TABVLA IX.

IVPITER VICTOR

ITERVM ſeſe oſtendit in hac quoque Gemma, priori fere conſimili, imago IOVIS; niſi quod Aquila ſerto caret. Repraeſentatur vero iam quietus, et Caeli dominus, atque arbiter, ob Solis, et Lunae inſignia hinc inde diſpoſita; per quae ſymbolice, ut ſaepe vidimus, tota Caeli machina ſignificatur. Sol e regione poſitus eſt, tanquam lucis, et diei auctor; Luna vero noctis arbitra a tergo locata eſt.

TABVLA X.

IVPITER VICTOR

EADEM, quae in priore Gemma obſervata ſunt, in hac iterum occurrunt. Hoc amplius in hac habet IVPITER, quod inter duo ſigna militaria conſtitutus eſt. Inter haec vero primum locum obtinet Aquila, quae totam Legionem deſignabat, ut omnia oſtendunt monumenta. Rei originem narrat Plinius Lib. X. Cap. 4. *Romanis enim legionibus C. Marius ſecundo Conſulatu ſuo proprie dicavit. Erat et antea prima cum quatuor aliis: Lupi, Minotauri, Equi, Aprique ſingulos ordines anteibant. Paucis ante annis ſola in aciem portari coepta erat: reliqua in Caſtris relinquebantur. Marius in totum ea abdicavit.* Nemo vero dubitat tantum honorem illi adtributum ob Iovem; hinc et ritu adeo ſacra habebatur, ut in hibernis loculo includeretur, quem Dio vocat ΝΕΩΝ, et Polybius ΝΑΙΔΙΩΝ, ac ſi dixeris *parvum templum*; cuius formam aliquando

in

in nummis obſervamus. At in hac Gemma non Aquilam modo inter ſigna conlocatam; ſed Iovem totum Victoris ſpecie coronam de Aquilae roſtro accipientis conſpicimus. Stellam quoque Iovis cum Solis, et Lunae aſtro inciſam heic obſervamus: quae omnia pertinent ad alicuius militis horoſcopum, qui inde militares honores ſibi augurabatur. Hoc praecipue promittit Firmicus Lib. VI. Cap. 4. *Si Iupiter fuerit Lunae trigonica radiatione coniunctus, alios exercitui praeponunt, aliis maximarum Provinciarum iudicia committunt.*

TABVLA XI.

IVPITER VICTOR

IVPITER, proprio inſignitus Aſtro, ſacrificaturus adſtat prope aram, in qua, ob victoriam de Gigantibus reportatam, ſacra ſuperis fecit. Aquila Victoriae adminiſtra, atque una ſimul auſpex, arae inſiſtit, et veluti religionem occupat, atque indicit Iovem ſuum deinceps non ſacra factururum, ſed habiturum. De hoc eodem typo aliqua dicta ſunt ad Gemmam in fronte Operis expreſſam, atque alibi ſparſim.

TABVLA XII.

IVPITER ET FORTVNA

IOVEM comitantur in hac Gemma Solis, et Lunae inſignia, ex quorum benefica radiatione multa proſpera Aſtrologi repromittunt: quod indicare voluit ingenioſus Scalptor, qui Fortunam Iovi copulavit. En eiuſdem Firmici perſpicua auctoritas: *Iupiter, ſi fuerit Soli trigonica ra-*

ratione coniunctus, et ſint ambo in opportunis geniturae locis poſiti, decernunt maxima nobilitatis augumenta, udfluentiamque divitiarum, copioſa praeſidia, et magnae etiam gloriae inſignia largiuntur.

TABVLA XIII.

IOVIS CVRRVS

PERRARAM hanc Gemmam nunc primum producimus ex opulentiſſima Dactylotheca nobiliſſimi, ac ornatiſſimi Viri Annibalis de Abbatibus Oliverii, cuius virtutibus, atque doctrina ſummopere patria haec noſtra exornatur. Multa inde ad hanc GORIANAM Collectionem augendam, atque ornandam ſelegimus, inter quae Gemmam hanc ſpectatu digniſſimam, in qua IVPITER curru vehitur, unde biiugas aquilas loro regit, aſtro praefulgente, ſubiectiſque Arietis, et Librae ſignis; unde clare colligimus thema natalis alicuius eam continere. Quod vero pertinet ad eius explanationem, obſervare licet, Antiquos Diis omnibus currum adtribuiſſe; aſtris vero ſingulis proprios equos: quod ſuo loco opportune comprobabimus. His tamen minime obſtantibus, non adeo frequenter contigit in Antiquitate figurata Deos Curules obſervare: ſi enim Solem, Lunam, Bacchum, ac Mercurium excipiamus, ceterorum Deorum curriculi rarius occurrunt, ac praeſertim Iovis, qui libentius vel recto ſtatu, vel ſedens fingebatur. Hinc raritatem huius Gemmae iure merito adſtruimus. Apud Poëtas vero Iupiter frequentiſſime curru agitur. Sic apud Homerum Θ:

Iupiter autem pater ab Ida, pulchras rotas habentem currum, et equos

In

In Olympum impulit ; Deorum autem pervenit ad ſedes :
Huic autem et equos ſolvit inclutus Neptunus ;
Currus vero ſuper altaria poſuit linea tegmina obtendens .

Callimachus quoque currum Iovi adtribuit in eius Hymno:

Non te Deorum Regem ſortes conſtituerunt ; ſed opera manuum ,
Tuaque potentia et robur , quod etiam collocaſti prope currum tuum ;
Sed conſtituiſti avem omnium praeſtantiſſimam nuntiam
Tuorum auguriorum . ————————

Hunc vero currum aureum fuiſſe perhibet Nonnus Dionyſiac. Γ.

Sic dicens , dimiſit Agenoriden exſulem
Iupiter Saturnius , et velox in aetheriorum ambitum aſtrorum
Aureum agitavit currum : adſcendes vero Victoria
Agitavit caeleſti paternum equum flagello .

Subiectum Librae ſignum oſtendit eiuſdem Planetae ſtatum in natali hora : quod non adeo felicia portendere tradit Firmicus Lib. v. Cap. 4. ſed quia Aries hic iunctus eſt, qui Libram diametra radiatione proſpicit, ſi in eo Planeta aliquis , et ipſe Saturnus inventus ſit , laetiora repromittit.

T A B V L A XIV.

IVPITER CVM DIOSCVRIS

HVNC eumdem Deorum nexum , ſive conſortium iterum obſervabimus in Tabula LXXXI. ad cuius ornatum aliqua adnotabimus de ratione huius coniunctionis, quod

quod nempe Iupiter illorum pater haberetur, ſi Mythologiam reſpiciamus: ſi vero Veterum Aſtrologicas rationes, quae in hoc Gemmarum genere primas partes obtinent, nihil aliud nexus iſte ſignificat, quam Iovem in Geminorum ſigno horoſcopantem. *Quicunque eum ſic habuerint, in maximis gloriis erunt, et poteſtatibus, in amicitiis noti, et gratia ſemper ornati:* ut loco ſuperius citato idem Firmicus auguratur. Luna Iovi imminens ipſum Planetam ſignificat opportuno adſpectu natale momentum inluſtraſſe; unde felicitatis auguria, ſi quid hae nugae poſſunt, augebantur.

TABVLA XV.

IVPITER ARGAEVS

AD Iovem pertinet MONS ARGAEVS, qui omnibus, quotquot circa ſunt Caeſaream Cappadociae imminet, ut ait Plinius Lib. VI. Cap. 3. Hunc vero totum non modo ſacrum, ſed pro Deo habitum apud Cappadoces, plures tradunt, et inter hos Maximus Tyrius: *Mons apud Cappadoces pro Deo eſt, pro iuramento, atque ſimulacro.* Hinc minime mirabimur, ſi in nummis Caeſareaenſium, tanquam Dei Patrii effigiem, hunc Montem expreſſum conſpiciamus. Solinus quoque huiuſce Religionis clarum teſtimonium profert per haec verba: *quemque indigenae populi habitari Deo credunt.* Id vero facile contigit in omnibus fere altiſſimorum Montium cacuminibus, in quibus veterum Scriptorum conſenſu Iupiter ſumma religione potiſſimum colebatur: ut enim externa exempla mittam, in Montis Olympi, Caſii, Idae, atque etiam in Apennini vertice ab Iguvinis noſtris colebatur, ut oſtendit Ara marmorea,

inde effoſſa, et in Muſeum Veronenſe nuper inlata, cum inſcriptione:

IOVI
APENINO etc.

Haec vero Argaei Montis ſanctitas colligitur, praeſertim ex Iovis ſtatua, quae cacumini inſiſtit. Eiuſdem autem Numinis religio adeo ſubiectum populum tenuit, ut nonniſi a Iove, quem *Mazeum* quoque vocari diximus in Roncalienſibus, civitatem Monti propinquam adpellarint, cuius primigenium nomen *Mazaga* fuit, ut placet Plinio loco citato, et Straboni Lib. XII. ſeu *Maza*, ut auctor eſt Stephanus, pag. mihi 344.

In hac Gemma, et fere in nummis omnibus, Sol, et Luna Montis cacumen exornant: ut inde ſignificaretur, non modo Montis altitudo, quae caelum videtur adtingere; verum et Montis ſanctitas, caelitum conſortio digna. Nec fortaſſe a vero abhorret, Deos hoſce Templa in eo habuiſſe, quae plura circa ipſum aliquando in nummis exprimuntur.

Fuit etiam in hoc Monte Templum Fortunae celebratiſſimum, quem quum Chriſtiani deleviſſent, iuſſu Imperatoris Iuliani Apoſtatae, exſcidio urbis multati ſunt, ut narrat Caſſiodorus Lib. VI. Cap. 4. Hiſt. trip. Mons idem in hac Gemma Goriana depictus, flammis undique micantibus ardere videtur; cuius plane rei rationem ab eodem Strabone audiemus, qui de Monte Argaeo haec tradit: *Loca ſilvae ſubiecta ignes habent; ſunt etiam gelidis aquis plena: quanquam nec ignis, nec aquae in ſummum exſtant; quapropter maxima ex parte herbida ſunt. Quibuſdam in locis ſolum paluſtre eſt, et per noctem ex eo flammae conſurgunt: rei itaque periti caute lignantur; ſed mul-*

multis periculum eſt, praeſertim pecori, in obſcuras ignis foſſas incidenti.

TABVLA XVI.

MONS ARGAEVS

NVLLVM Templum, aut Numinis effigiem, ut in praecedenti imagine, et in aliis pleriſque, habet in hac Muſei Goriani Gemma MONS ARGAEVS, quem totum pro Numinis ſimulacro habitum fuiſſe diximus. Conſpicuum vero eſt in hoc typo antrum, quod etiam in huius Montis effigie in nummis expreſſum cernitur. Conſtat autem plura in hoc Monte fuiſse antra, et ſpeluncas ex ipſis Actis martyrii Beatiſſimi Epiſcopi Blaſii, cuius hodie, dum haec ſcribo, venerandam memoriam celebramus, quum conſtet eum in horum altero delituiſſe.

In ſummo Montis vertice, ubi plerumque Iovis ſimulacrum effingitur, laurea corona exſurgit, quae eiuſdem Numinis ſymbolum eſt, quum ex antiquiſſimo inſtituto non niſi Diis daretur: tranſtulit mox ambitio id ornamentum ad Victores, et Athletas. Fortaſſe neque hallucinabimur, ſi credamus, agonis alicuius eam indicium eſſe, cuiuſmodi omnes Graeciae civitates celebrabant, praeſertim cum Caeſarea Metropolis Cappadociae eſſet, et Neocoratu potiretur: quam opinionem confirmant Vrnae agoniſticae palmis ornatae, quae ad eiuſdem Montis radices aliquando in nummis expreſſae cernuntur. Montis ſummum apicem non Sol, et Luna, ut in ceteris; ſed geminae ſtellae exornant: vel ad altitudinem Montis indicandam, ut ſupra praemiſimus, vel ſanctitatem.

TABVLA XVII.

SERAPIS INTER ZODIACI SIGNA

PVLCHERRIMA , ſed explicatu difficillima eſt haec Gemma , quae ex Goriana Dactyliotheca in lucem prodit , cuius mediam partem occupat CAPVT SERAPIDIS ; limbum vero DVODECIM ZODIACI SIGNA ; ſed ordine adeo perturbato diſpoſita , ut naturali minime reſpondeant . Quod vero mihi maiorem ingerit ſcrupulum , illud eſt , quod eandem Zodiaci effigiem iam vidimus in alia Gemma inſcalatam , de qua ſupra inter Parerga inluſtrata diſſeruimus . In utraque Signorum ordo diverſimode diſpoſitus ; et quod caput eſt , incognita ſigna , omnibuſque Aſtronomis inaudita , ſubſtituta ſunt . Ordinem utriuſque comparabo cum naturali , ut differentia ſtatim pateat .

ORDO NATVRALIS	TAB. XVII.	EX GEMMA MEDICEA
Aries	*Aries*	*Aries*
Taurus	*Sagittarius*	*Gemini*
Gemini	*Piſces*	*Caper*
Cancer	*Aquarius*	*Cancer*
Leo	*Scorpius*	*Leo*
Virgo	*Libra*	*Sagittarius*
Libra	*Leo*	*Taurus*
Scorpius	*Cancer*	*Virgo*
Sagittarius	*Gemini*	*Libra*
Caper	*Taurus*	*Scorpius*
Aquarius	*Equus*	*Equus*
Piſces	*Virgo*	*Piſces* .

Quum

Quum vero Signorum diſpoſitio immutabilis ſit, nulli dubium erit tranſpoſitionem hanc eſſe valde curioſam: fortuitam ne, ſeu potius ad ideam aliquam aſtronomicam ſignificandam inductam, hanc collocationem dixerim, penitus ignoro; nam nec reſpondet ordini antiſciorum, aut contratiſciorum; nec relationem ullam habet cum quatuor Trigonis, ſeu triplicitatibus, minus vero cum ſeptentrionalibus, aut imperantibus, et cum meridionalibus, vel obedientibus; nullam cum rectis, ſeu obliquis aſcenſionibus, cum maſculinis, vel femininis, cum humanis, et brutis, atque uno ut dicam verbo, nihil comune habent cum aliqua diſtributione, quam Aſtronomorum ſubtilitas introduxit. Neque ſuſpicari auſim, novitium eſſe imperiti Artificis figmentum, quod facile hi adfirmant, qui Antiquitatis aditus vix ſalutarunt, nedum perveſtigarunt. Ergone quicumque ſit Gemmarius Sculptor in re adeo nota, vel erravit, vel luſit? Non equidem credo; ſed ordo iſte non *aſtronomicus* eſt, ſed *hiſtoricus*, ad diverſa tempora, quibus facta aliqua evenerunt, indicanda videtur. Cur vero Equum Aquario ſubſtitutum videamus, peritiorum iudicium expectandum eſt.

Haec Zodiaci ſigna duplici Deorum protectione fruebantur; prima nempe ſeptem Planetarum, quibus addicti erant, ut auctoritate Macrobii, cui omnes adſtipulantur Aſtronomi probatum eſt: altera vero duodecim Deorum Conſentum, quod Manilius probat Lib. II. verſ. 438.

Lanigerum Pallas: Taurum Cythera tuetur:
Formoſos Phoebus Geminos: Cyllenie Cancrum:
Iupiter et cum Matre Deûm regit ipſe Leonem:
Spiciferae eſt Virgo Cereris: fabricataque Libra
Vul-

Digitized by Google

Vulcano : pugnax Mavorti Scorpius haeret :
Venantem Diana virum , ſed partis equinae ;
Atque anguſta fovet Capricorni ſidera Veſta :
E Iovis adverſo Iunonis Aquarius aſtrum eſt ,
Agnoſcitque ſuos Neptunus in aequore piſces .

Haec vero doctrina minime aliena eſt a propoſito noſtro ; nam ſaepeſaepius ad Gemmas haſce explicandas , in quibus haec ſigna eiſdem Diis adſignantur , repetenda erit.

CAPVT SERAPIDIS in medio poſitum ad eam alludit mythologiam , quae illum eundem ac Solem eſſe dictitabat . Sic ad rem Macrobius Saturnal. Lib. I. Cap. 20. *Eidem Aegypto adiacens civitas , quae Conditorem Alexandrum Macedonem gloriatur , Serapin , atque Iſin cultu paene attonitae venerationis obſervat : Omnem tamen illam venerationem Soli ſe ſub illius nomine teſtatur impendere .* Et paullo poſt : *Ex his adparet Serapis , et Solis unam eſſe , et individuam naturam .* Non deſunt tamen probatiſſimorum Scriptorum teſtimonia , ex quibus colligitur ipſum pro Iove habitum , ſeu pro Plutone ; immo pro ipſa Mundi anima , cuius inſtinctu , et moderamine Natura tota , ut putabant , regebatur .

TABVLA XVIII.

IOVIS XENII SYMBOLA

IN altera Gemma , cuius ectypon in Muſeo noſtro adſervamus , recurrit hic idem typus ; ſed Iovis caput , nullo calatho ornatur : quod in cauſa fuit cur IOVI hanc Gemmam tribuerimus : quanquam ſi SERAPIDI illam vindicemus , minime a propoſito aberrabimus ; ſi enim

Digitized by Google

enim Aegyptiorum traditiones obſervemus, facile illum eundem ac Iovem eſſe, hoc eſt Deorum maximum, intelligemus. At inter eius officia illud quoque cenſebatur, quod peregrinos tueretur: unde *Xenius* dictus eſt; cuius mentio eſt apud Pauſaniam in Laconicis: *Ibidem eſt et Xenius Iupiter, et Xenia Minerva*. Latini *Hoſpitalem* dixerunt. Cicero ad Quinctum Fratr. Lib. II. Cap. 2. *Non faciam, ut illum offendam, ne imploret fidem Iovis Hoſpitalis*. Et pro Deiotaro Cap. 6. *Si te palam interemiſſet, Iovis quidem illius Hoſpitalis numen non nunquam celare potuiſſet*. Ita vero dicebatur, quia peregrinis, et hoſpitibus praeſidebat. Homerus Odiſs. Ξ:

Ab enim Iove ſunt omnes hoſpites.

Et Virgilius Aeneid. Lib. I. verſ. 731.

Iupiter, hoſpitibus nam te dare iura loquuntur.

Solebant vero, qui ex peregrinatione ſoſpites rediiſſent, pedum imagines vel marmoreas, vel fictiles Diis peregrinorum praeſidibus dedicare: inter quae donaria marmor adhuc in Collectionibus obſervatur cum duplici pedum veſtigio, inſcriptione addita:

SALVOS IRE
SALVOS REDIRE

Inter haec vero non ultimum locum obtinet pes fictilis Muſei mei, quem publicavi in veterum Lucernarum collectione Tom. II. Tab. LXXIII. in quo inſcriptio impreſſa legitur:

FAVSTOS REDIRE

Pes ille ſiniſter eſt, fortaſſe, et parem habuit dexterum, in quo altera inſcriptio ſignata erat: FAVSTOS IRE: nam e re-

e religione erat , ut qui iter adriperent , dextrum praemitterent pedem . Petronius Satyr. Cap. 30. *Ceterum ut movimus dextros greſſus* . Et alibi : *Retulimus ergo dextros pedes* . Quod ſi omnino placeat Serapidi hanc imaginem adtribuere , alia ratio excogitari poſſet , cur illi pes tribuatur ; nam ſaluti pedes dicabantur , ut conſtat ex Fabretto Inſcription. ant. domeſtici Muſei Cap. VI. Serapis vero etiam Medicinae Deus habebatur , ut alibi dicendum eſt . Praeterea cum pedes Iſidi ſacri eſſent , ut conſtat ex loco citato Fabretti , non video cur et Serapidi non tribuerentur ; uterque enim ſociali religione colebatur , ut diximus in Notis ad Lucernas in eodem Tom. II. Aſtrum Solis illi coniungitur , ob peculiarem aliquam religionem , qua ſe quiſpiam ei Numini devotum profitebatur .

TABVLA XIX.

CAPVT SERAPIDIS

IDEM caput SERAPIDIS ſubiecta Aquila ornatur , quo ſymbolo declaravit Artifex ipſius Numen pro Iove uſurpaſſe . Hi enim Gemmarum Scalptores , plerumque Aegyptiae originis exſtiterunt , ut facile indicat Aegyptiaca Mythologia , qua haec opera magna ſui ex parte reſperſa ſunt . Aegyptii vero hunc ſummum , et maximum ſuorum Numinum , vel cum Iove confuderunt , vel in illum Iovis ſymbola tranſtulerunt . De Serapidis natura elegans eſt locus apud Tacitum Hiſtoriar. Lib. IV. *Deum ipſum multi Aeſculapium , quod medeatur aegris corporibus ; quidam Oſirim , plerique Iovem , et rerum omnium potentem ; plurimi Ditem patrem , inſignibuſque in ipſo manifeſte , aut*

per

per ambages conieƈtant. Quae loquendi ambiguitas facile demonſtrat, Aegyptiacarum rerum mythologiam, vel ipſos doctiſſimos Romanorum latuiſſe. Quaecumque tamen ea fuerit, cognoſcimus tamen magnam cum Iove adfinitatem habuiſſe, ut quodammodo eius ſymbola ab ipſo non diſcreparent.

Si vero omnino velimus, SERAPIDEM, non alium niſi ipſum SVMMANVM, aut INFERNVM IOVEM fuiſſe, ut colligi videtur ex Plutarchi Libro de Iſide, et Oſiride, haec Aquila ad conſecrationem aliquam pertinet; eius enim alitis officium erat, animas defunctorum efferre in caelum: quod indicare videntur Solis, et Lunae diſpertita ſigna; de qua religione multa nobis dicta ſunt in Notis ad antiquas Lucernas Tom. III.

T A B V L A XX.

CAPVT ISIDIS ET SERAPIDIS

SERAPIDIS, atque ISIDIS capita, quae expreſſa obſervantur in hac Gemma, ſaepiſſime etiam in fictilibus Lucernis occurrunt, in quibus Aegyptii Artifices plurimam navarunt operam, quorum quidem multiplicem adſpectum protulimus in earum collectione Tom. III. Heic vero notatu maxime digna ſunt ſymbola utrique ſubiecta, Serapidi globus, Luna Iſidi. Maxime vero priori caeleſtis globi imago conveniebat, ſi quid Macrobio deferimus, ita loquenti Saturnalium Lib. I. Cap. XX. *Serapis, quem Aegyptii Deum maximum prodiderunt, oratus a Nicrocreonte Cypriorum Rege, quis Deorum haberetur, his verſibus ſolicitam religionem Regis inſtruxit:*

Sum Deus, et talem credi me denoto cunctis:
Caelorum ſublime mihi caput eſt, mare venter:
Terra globoſa pedes, aures ipſum aëthera cedunt:
Frons, oculi, vultus, clari fax lucida Solis.

ISIDEM vero vel ipſam Lunam, ſeu poteſtatem quandam in liquida corpora, quae ab ipſis Lunae motibus regerentur, ineſſe reputabant; quapropter ei libenter Lunae ſymbola adtribuerunt, ut Plutarchus in eodem Libro de Iſide, et Oſiride illam adpellarit *Cornigenam*: a quo non longe abſceſſit Ovidius, qui Metamorph. IX. verſ. 686. *Lunigeram* illam facit.

Inachis ante torum, pompa comitata ſuorum,
Aut ſtetit, aut viſa eſt; inerant lunaria fronti
Cornua. ———

Lubenter vero haec Numina ab Antiquis una ſimul copulabantur; quia communi religione, communique templo, ara, et ſacrificio coli ſolebant. Tacitus loco citato: *Fuerat illic ſacellum Serapidi, atque Iſidi antiquitus dicatum.* Et Macrobius eodem Cap. XX. *Eidem Aegypto adiacens civitas* (Alexandria) *Serapim, atque Iſim cultu paene adtonitae venerationis obſervat.* Idem quoque colligitur ex Divo Auguſtino de Civitate Dei Lib. XVIII. Cap. 5. At nemo manifeſtius de hac doctrina locutus eſt, quam Apuleius, qui Metamorphoſ. Libro poſtremo haec verba fecit: *Quanquam enim connexa, immo vero unita ratio Numinis* (Iſidis, et Oſiridis) *religioniſque eſſet; tamen Teletae diſcrimen eſſe maximum cognoſcunt.* Et alibi: *Cuius nomen unicum multiformi ſpecie, rituario nomine multiiugo totus veneratur Orbis.* Iiſdem Numinibus ingens calathus ad-

Digitized by Google

adſcriptus eſt : quod eorum praeſidio et fruges , et fructus produci crederentur ; ſive ut Mythologi reputabant , quia ex iiſdem Numinibus terrena omnia proficiſcerentur, rurſuſque in ea iterum redireut , ut obſervat loco citato Macrobius . Quamcumque vero poteſtatem in utroque Numine Veteres conſiderarent , nempe aut Solem , et Lunam , aut Terram , et Aquam , aut Plutonem , et Proſerpinam (nam utrique ſententiae favent veterum Mythologorum auctoritates) illis antiquus Sculptor et Solis , et Lunae imagines Latino ritu expreſſas addidit , vel ut illorum Numinum poteſtatem manifeſtius declararet : ſive ut ipſis , quaecumque fuerint , beneficorum Planetarum , boni ominis cauſa , coniungeret poteſtatem .

T A B V L A XXI.

SERAPIS

QVOD maxime rei antiquariae praecipuam partem , et nobiliſſimam ſcientiam ſigillariam ambiguam reddit , eſt veterum Artificum licentia , qua praecipua Deorum ſymbola vel detrahebant , vel cum aliis Diis communicabant . Nempe haec erat natura erroris, ut nunquam ſibi conſtaret : quumque omnibus libertas facta eſſet novos Deos inducendi ; nihil vetabat , quin diverſae Myſtarum ſectae pro diverſis opinionibus , Deorum quoque ornamenta perturbarent . Videmus propterea calathum multis Deorum adtributum , ut indicavimus in Notis ad domeſticas noſtras Lucernas Tom. II. Tab. LIX: quum tamen in hoc noſtro typo , et adſpectus , et cultus SERAPIDI reſpondeat , eundem heic repraeſentari reputamus ; quanquam plerumque ſedens effictus ſit , et tricipiti

 mon-

monſtro inſignitus ; ipſi enim peculiari ratione calathum adiungebant. Macrobius Saturnalium Lib. 1. Cap. 20. *Cuius vertex inſignitus calatho, et altitudinem ſideris monſtrat, et potentiam capacitatis oſtendit ; quia in eum omnia terrena redeunt, dum immiſſo calore rapiuntur*. Sceptrum quoque eidem Deo ſemper Artifices adtribuerunt ; quanquam id inſigne Caelitibus omnibus conveniret, ut ex Iuſtino oſtendimus non uno in loco. Geminae ſtellae facile pertinent ad totidem Planetas ſoli Artifici notos : niſi forte Caelum iudicent, cuius rectorem Aegyptii SERAPIDEM reputabant.

T A B V L A XXII.

SERAPIS CVM SEPTEM PLANETIS

QVANQVAM non omnes Planetae aeque fauſti haberentur, immo aliquorum influxus maxime diros iactent Aſtrologi ; nihilominus multi fuere, qui integrum eorum ſeptenarium in Gemmis expreſſum pro amuleto habuerunt : addito illis alicuius Dei ſigno, cuius favore variam eorum naturam conciliari, et manſueſieri reputabant. Lubet heic in medium adferre Iulii Firmici verba ita loquentis Lib. 1. Cap. 3. *Invocemus ſuppliciter Deos, et religioſe promiſſa Numinibus vota reddamus ; ut confirmati animi noſtri divinitate ex aliqua parte, ſtellarum violentis decretorum poteſtatibus reſiſtamus*.

Numen, cui tota haec genitura commiſſa dignoſcitur, eſt ipſe Serapis : *quem dedita ſuperſtitionibus Aegyptiorum gens ante alios colit* ; ut ait Tacitus Lib. IV. et quem Aegyptii *Deum maximum prodiderunt* ; ut tradit idem Macrobius Lib. 1. Cap. 20. *Quapropter tanquam totius*

Ae-

Digitized by Google

Aegypti peculiare Numen, *ſeu Genius crocodilo inſtat*, *quo Nilus*, *ſive ipſa Aegyptus*, *deſignatur*. Columellam dextera regit: quam ego Niloſcopion eſſe puto; celebrem nempe illam pyramidem, in qua ſtabili quadam methodo omnia Nili incrementa numeris ſignabantur, ut facili negocio cognoſceretur et quotis cubitis exundaſſet; unde futuri anni fertilitatem, ſeu ſterilitatem praevidebant: de qua quidem menſura mentio multa eſt apud Kircherium. Plinius vero Lib. v. Cap. 9. hanc in puteis ſignatam tradit: *auctus eius per puteos menſurae notis deprehendunt:* qui locus mihi oppido non liquet; nam putei ſi per ſupernum oculum aquam admittebant, aquis omnino ſubſtitiſſe ſine diſcrimine incrementi oportebat; niſi puteos adpellet piſcinas, quae per latera ſuccreſcentes aquas admitterent, illiſque recedentibus clauderentur, ut in omnem populi uſum ſervarentur. Hanc vero menſurae rationem ſubinde indicat: *Iuſtum incrementum eſt cubitorum* XVI. *In tredecim etiamnum eſurit; quatuordecim cubita hilaritatem adferunt; quindecim ſecuritatem; ſexdecim delicias. Maximum incrementum ad hoc aevi fuit cubitorum* XVIII. Incrementorum vero tempora diligenter notat Lib. XVIII. Cap. 18. cuius verba adferre etiam placet, quia ad ſculpturarum harumce intelligentiam non mediocriter conferunt: *Nilus ibi coloni vice fungens, evagari incipit Solſtitio, et nova Luna; ac primo lente, deinde vehementius, quamdiu in Leone Sol eſt. Mox pigreſcit in Virginem tranſgreſſo, atque in Libra reſidet. Si duodecim cubitos non exceſſit, fames certa eſt: nec minus ſi* XVII. *exſuperavit: tanto enim tardius reſedit, quanto abundantius crevit, et ſementem arcet*. Exundationis vero originem idem Auctor ita ingenioſe explicat eodem in loco: *In monte inferioris Mauritaniae, non procul Ocea-*

Oceano , originem habet , lacu protinus ſtagnante . Praeterea obſervatum eſt , prout in Mauritania nives , imbreſve ſatiaverint , ita Nilum increſcere —— Cauſas huius incrementi varias prodidere ; ſed maxime probabiles Eteſiarum eo tempore ex adverſo flantium repercuſſum , ultra in ora acto mari : aut imbres Aethiopiae aeſtivos iiſdem Eteſiis nubila illo ferentibus e reliquo orbe . Id evenire a Canis ortu , per introitum Solis in Leonem , contra perpendiculum fontis ſidere ſtante , quum in eo tractu abſumatur umbrae .

T A B V L A XXIII.

APIS ET SERAPIS

HAEC etiam Gemma Aegyptum ipſam ſpirat ; nam SERAPIDEM repraeſentat conſueto calatho , et ſceptro ornatum , qui bovi inſidet , quem APIM adpellabant . Sub eius autem imagine , Terram fuiſſe adumbratam , plene norunt Eruditi , et luculenter colligitur ex Plutarcho de Iſide , et Oſiride . Ipſum quoque Apidis nomen Terram denotat , quae *Apia* veteri lingua vocabatur : indeque factum eſt Serapidis quoque nuncupatio , praemiſſo dignitatis titulo *Ser* , ſeu *Sar* , ac ſi dixeris *terrae Dominum* , ut in noſtro Lexico Vocum Aegyptio-Hebraicarum in SYMBOLIS Gorianis edito , et fuſius in Indigitamentis declaratum eſt .

Bovi inſtat accipiter : quod animal quum ſit longaevum , atque perſpicaciſſimum , ſimulque volatu perniciſſimum , divinam ſublimitatem ſignificabat , ut tradit Horus Apollo Hieroglyph. Lib. 1. Cap. 6. et 7. Sol , et Luna peculiarem indicant religionem Auctoris eiuſdem Gemmae : ſive ea Numina ad Mythologiam pertinent , ſignificantes eo-

eorum influxibus Terram ſecundari. Huc quoque adludit Serpens inferius reptans, quo animam Mundi rerum opificem Veteres indicabant, ut conſtat ex Kircherio in Oedipo. At de hoc hieroglyphico alibi dicendum erit.

TABVLA XXIV.

AMVLETVM AEGYPTIVM

ARTIFICIVM huius quoque Gemmae Aegyptium ſtilum redolet; ſed antiquiorem, atque aſperiorem: niſi illam ablegemus inter commentitia Magorum amuleta, qui religionem illam novis ſemper, ſibique ignotis ambagibus, et litterarum involucris, magis magiſque depravarunt. Vt coniecturam aliquam circa hunc typum proferamus, in ſedentis imagine Horum recognoſcimus, qui Solis praefulgens aſtrum indigitat; nam ipſe idem ac Sol habebatur. Macrobius Saturnalium Lib. I. Cap. 21. *Apud eoſdem Aegyptios, qui eſt Sol, Horus vocatur: ex quo et Horae vigintiquatuor, quibus dies noxque conficitur, nomen acceperunt, et quatuor tempora, quibus annuus orbis impletur, Horae vocantur.* Huic addi poteſt Plutarchi auctoritas in Sympoſ. Quaeſt. 4. *Antipater vero ſocius noſter aiebat, priſca Graecorum lingua annos fuiſſe* Horos *dictos.* Sacerdos contra ſtans, arcto illo velamine exornatur, quod deſcribit Apuleius Metamorph. Lib. XI. *Sed Antiſtites, ſacrorum Proceres illi, qui candido linteamine cinctum pectorale ad uſque veſtigia ſtrictim iniecti, potentiſſimorum Deûm proferebant inſignes exuvias.* Crux quoque anulo ſuſpenſa, inſtar inſignis donarii, in medio poſita eſt, quam marmorea Aegyptiorum ſimulacra frequenter manibus conſtringunt. Id hyeroglyphicum ita exponit Horus Apollo Lib.

II.

Digitized by Google

II. Cap. 112. *Vitam, aut ſalutem futuram indicantes, geminas lineas iungebant, quarum una tranſverſa alteri in perpendiculum ductae ſuperponeretur: atque eius rei nulla alia illis ſuppetebat ratio, niſi quod, haec divini cuiuſdam myſterii ſignificatio eſſet.* Huiuſmodi quoque ſigna in templo Serapidis inventa fuiſſe, quum iuſſu Theodoſii everteretur, narrant Rufinus Hiſt. Lib. II. Cap. 22. Socrates Lib. V. Cap. 17. et Sozomenus Lib. VII. Cap. 15. qui nihil aliud Aegyptiis ſignificaſſe referunt, quam *vitam venturam*. Hoc vero myſterium, quum minime lateret Moiſem, quum ex Aegypto deduceret Hebraeos, ſuper huiuſmodi ſignum, tanquam ſalutis omen, ſerpentem aheneum conlocavit. Videndus de hac re Kircherius in Oedipo. Litterae ſubiectae Phoenicias imitantur, nec a noſtris Etruſcis longe recedunt; ſed eas, quia meo iudicio nullum nobis reddunt ſonum, miſſas facio.

T A B V L A XXV.

ISIS ET CASTORVM SYMBOLA

ISIDEM in hac Gemma expreſſam eſſe non dubitamus, ut oſtendit promiſſum, et cirratum capillitium huic Deae peculiare, et clare evincunt complures Muſei noſtri eiuſdem Deae fictiles imagunculae. Illius frons plerumque flore exornatur; ſed non proinde etiam calathum illi negaverunt: ſic enim Porphyrius apud Euſebium de praepar. Evangel. *Calathus autem hic, quem ipſa geſtat, ubi altiorem in locum ſubvecta iam eſt, frugum maturitatem repraeſentat.* Ferulam praeterea, ut in ceteris marmoreis ſimulacris, ſuſtinet; cuius ſymboli rationem multis ſaepe inluſtrat Kircherius. Haec Dea navigantibus praeerat;

unde

unde *Pelagiae* nomen accepit, ſub quo a Corinthiis cognita fuit, et templum obtinuit, ut indicat Pauſanias: quod in cauſa fuit cur ei Caſtorum pilei, ſupereminentibus ſtellis ornati, adiuncti ſint; quorum Numina navigantibus maxime propitia eſſe adſtruebant: niſi fortaſſe hae ſtellae, quae ad ſignum Geminorum pertinent, ad Horoſcopum ſint referendae.

TABVLA XXVI.

ISIS

MEDIA inter Solem, et Lunam Dea ISIS gemino cum flagello inſculpta conſpicitur in hac Gemma, quod tanquam proprium ornamentum ei fere ſemper adtribuitur. Illud tamen, quod et amplius in hac caelatura ſingulare habet, ſunt gemini illi dracones, quibus circunplexa obſervatur; qui certe praecipuum aliquod, et peculiare adſtruunt adtributum. Quia vero pulcherrimi argumenti dignitas poſtulabat, ut maturius eius ſymboli ſignificatio inquireretur: et quia opportune ad manus meas venit ſigillum ISIDIS aereum, quod ex Muſeo ſuo mihi inluſtrandum obtulit praeſtantiſſimus Praeſul GORIVS, amicus meus optimus, praeſenti huic typo ferme reſpondens; deliberavi utrunque monumentum peculiari Diſſertatiuncula mox inluſtrare, ad quam interim benevolum Lectorem mitto.

TABVLA XXVII.

ISIS

PRAECIPVO in hac Gemma redimiculo ISIS ornatur, nempe velo, quod ſtellis diſtinctum eſt. Quum enim

ISIS non ſecus, ac Luna modo terreſtre, aliquando et caeleſte Numen haberetur, utriuſque adtributi inſignibus honeſtatur. Opitulatur quoque huic ſententiae alia potiſſima ratio, cur ISIDI ſtellatum caput adtribuatur; nam apud Aegyptios ipſa non modo Numen habita eſt, verum etiam et *Aſtrotheſia*, hoc eſt *conſtellatio*, ut ex Horo Apolline manifeſte liquet, qui ſic annum deſcribit Lib. I. Cap. 3. Hieroglyph. *Porro annum demonſtrare volentes, Iſin' hoc eſt mulierem, pingunt, quo etiam ſigno Deam ſignificant. Eſt autem apud eos* ISIS *ſidus, quod Aegyptio quidem nomine Sothis, Graeco vero Aſtromyon dicitur, qui et inter cetera ſidera principatum videtur obtinere, ut qui oriens modo maior ſit, modo minor, interdum ſplendidior, interdum vero ſecus. Ad haec, quoniam in huiuſce ſideris ortu ea ſignis quibuſdam obſervamus, quae toto anno peragenda ſunt, propterea annum non temere Iſin appellant.* Eidem adſentitur Plutarchus in Libro de Iſide, et Oſiride, ubi haec habet: *Nam ſtellam Iſidis vocari a Graecis Canem, ab Aegyptiis Sothin.* Porphyrius quoque de Nympharum Antro Iſin eamdem ac Caniculam fuiſſe tradit; unde Aegyptii annum non auſpicabantur modo, ſed inchoabant: ut enim Romani ab Aquario, ita Aegyptii a Cancro, cui Canicula, ſeu Sothis proxima eſt. Neomenia autem, ut ipſe ſubdit, ſolemniſſime ad huius ſtellae exortum celebrabatur, inde initium Mundi derivantes. Quid autem *Sothis* nomine intelligendum, in Diatriba de Hebraiſmo Aegyptiorum, edita in Volumine IV. Gorianarum Symbolarum, declaravimus.

TABVLA XXVIII.

HORVS

FRVSTRA diſputamus in hac Gemma, HORVS ne, ſeu potius Harpocrates exhibeatur. Nam opificium eiuſdem Abraxeam manum redolet, cui omnia pro lubito communia. Geſtus quidem puelluli Harpocratem quodammodo refert; ſed loti flos, cui inſidet, ab HORI religione ſumptus eſt. Huius enim naturam, et proprietates ita nobis prodit Plutarchus in Libello de Iſide, et Oſiride: *Sicut autem Nilum Oſiridis defluxum; ita corpus Iſidis Terram putant, non univerſam; ſed quam Nilus invadens, ac coiens, foetam reddit. Hoc ex coitu HORVM naſci perhibent. Eſt autem HORVS tempeſtas, ac temperies aëris ambientis, omnia ſervans, atque alens, quem in paludibus apud Butum a Latona dicunt enutritum.* At paullo poſt, ipſum eumdem ac Mundum terreſtrem eſſe, indicat; quamquam ſi ceteros Mythologos audiamus, Horus idem ac Sol eſt. Macrobius Saturnal. Lib. I. *Apud Aegyptios Apollo, qui et Sol, Horus vocatur; ex quo et Horae vigintiquatuor nomen acceperunt, et quatuor tempora, quibus anni orbis impletur, Horae vocantur.* Tranſiit id nomen etiam ad Graecos, apud quos, ut teſtatur Pauſanias in Corinthiacis, Apollo *Horius* cultus eſt; cuius nominis originem occultam haberi ipſe ſubdit: *Horium vero quamobrem cum adpellent, nihil habeo pro certo, ut dicam.* At Voſſius de Idolol. Lib. II. Cap. 10. manifeſte oſtendit vocem illam ab Hebraeo eſſe, cui *Hor*, lux: immo apud Plutarchum Sympoſ. v. Quaeſtion. 4. habemus: *Priſca Graecorum lingua annos fuiſſe* Horos *dictos*; uti ſuperius adno-

tabam. Vnde mihi Apollo *Horius* idem ſonat, ac *annuus*; quod annuo curſu girum perficiat.

Hac ratione permoti non dubitamus, florem loton Horo adtribuere. Nam tradit Plinius Lib. XIII. Cap. 17. et 18. *Sole occidente papavera* (illius) *comprimi, et integi foliis; ad ortum autem aperiri donec matureſcant, floſque, qui eſt candidus, decidat*. Theophraſtus quoque Lib. IV. de eiſdem floribus haec tradit: *Sole occidente ſe comprimunt, caputque integunt mira induſtria: ad ortum aperiuntur, et ſuper aquam adſurgunt*. Hanc vero fruticis proprietatem, et quodammodo officioſam illam naturam, Soli adtribuerunt. Favet eleganter huic noſtrae opinioni idem Plutarchus in Pythiae oraculis, qui ait: *Aegyptios principium ortus Solis exprimere picto puerulo, qui loto inſidet*. Favent quoque huic meae de Horo coniecturae frequentes huiuſmodi Gemmae, in quibus ſub flore loti Leo diſpoſitus eſt, qui ad Horum pertinet; nam *ſub ſolio Hori, hoc eſt Solis, Leones ſupponunt, huius animalis cum Deo ſimilitudinem maximam ſignificantes*, ut tradit Lib. I. de Hieroglyph. Cap. 17. idem Horus Apollo.

Cynocephalus recta ſtans, cum ceteris huius Gemmae ornamentis, ad eamdem praeſtigioſam circulatorum diſciplinam ex Aegyptiis originibus detortam, atque uberrime depravatam, pertinet.

TABVLA XXIX.

SOLIS. LVNAE. ET MERCVRII CAPITA

TRIVM Planetarum capita in hac eximia Gemma Goriana expreſſa ſunt, SOLIS, LVNAE, et MERCVRII, quibus propria aſtra ſubiiciuntur. Praeterea priori fax, al-

alteri caduceus adiunctus eſt. De hac ſynodo nihil eſt, quod amplius adiiciamus, niſi quod ad trigonum aliquem in horoſcopo occurrentem pertinet, ita in opportunis locis conlocatum, ut inde fauſtos influxus aliquis ſibi promitteret; nam Solem Lunae trigonica radiatione coniunctum, *hominibus multorum bonorum praemia largiri, et nobiles facere*, ait Firmicus Lib. VI. Cap. 6. nec minora pollicetur, ſi Mercurius ſimili adſpectu Lunam reſpiciat, ut Cap. 8. *Aliis enim facundiam orationis adſignant; aliis ex ea praeclara decernunt artium ſigna.*

TABVLA XXX.

SOLIS CAPVT

TERRARVM orbem ſerpente circumplicatum hic obſervamus, cui imminet CAPVT SOLIS, et tres Stellae, fulmine intermedio. Sol etenim, ut ait Macrobius in Somnium Scipionis: *Non ſolum Terram, ſed ipſum quoque Caelum, quod vere Mundus vocatur, temperare certiſſimum eſt.* Fulmen vero ad radiorum eius poteſtatem pertinet. In nummo quoque Tarentinorum imagini Apollinis fulmen adiungitur, et fere ſemper pharetra, et arcus: ad indicandum eius calore pravos Terrae halitus abſumi, et exſiccari, ut eſt apud Mythologos.

Orbem anguis circumplectitur, ille fortaſſis, de quo Virgilius Lib. I. Georgic. verſ. 244.

> *Maximus hic flexu ſinuoſo elabitur anguis*
> *Circum, perque duas in morem fluminis Arctos:*

quem ab Hercule in Heſperidum hortis occiſum, et in Caelo conlocatum fuiſſe tradunt. Neque a vero fortaſſe defle-

Digitized by Google

deflectemus, ſi mythicam rationem in hoc typo proſequamur, Aegyptiorum indolem ſequuti, quae plane multa in hiſce Gemmis adparet; nam inter illorum hieroglyphica plerumque agmen ducit globus ille, quem Serpens pervadit: cuius vim explicans Kircherius, veterum teſtimoniis innixus, per id ſignificari ait *animam Mundi opificem*, ſeu Naturae ſpiritum, quo cuncta vivunt: quo referri poſſunt Virgilii carmina Aeneid. Lib. VI. verſ. 726.

> *Spiritus intus alit, totamque infuſa per artus*
> *Mens agitat molem, et magno ſe corpore miſcet:*

quem ſenſum fere reddunt etiam Manilii carmina Lib. I. verſ. 247. et 250.

> *Hoc opus immenſi conſtructum corpore Mundi*
> *Vis animae divina regit, ſacroque meatu*
> *Conſpirat Deus, et tacita ratione gubernat.*

Et Lib. II. verſ. 60.

> *Namque canam tacita Naturae mente potentem,*
> *Infuſumque Deum caelo, terriſque, fretoque,*
> *Ingentem aequali moderantem foedere molem.*

TABVLA XXXI.

SOLIS CAPVT

IN pulcherrima hac Gemma SOLIS CAPVT intra Lunae falcatae cornua diſpoſitum eſt, quale prorſus in Carrhenorum, aliorumque Aſiae populorum nummis reperitur: haud dubio indicio, eos utrumque Numen promiſcuo cultu fuiſſe deveneratos. Stellula intermedia poſitionem caeleſtem facile indicat, in qua Planetarum aliquis oppor-

portuno in loco interpoſitus natalem horam fauſtiorem redderet.

TABVLA XXXII.

SOLIS CAPVT

CAPVT SOLIS, in ſilente LVNA quieſcens, ornant quatuor ſidera: quibus vel conſtellatio aliqua, quam Sol obtineret in nativitate; vel quatuor ex coetu Planetarum, ſeu denique totum Caelum ſignificatur. Typum huius Gemmae alioqui tritum commendat non modo artificium, quod exquiſitiſſimum eſt, ut ex ectypo liquet; verum etiam eius inſcriptio, in cuius gratiam ſculpta fuit, MAXPY.

TABVLA XXXIII.

SEPTEM PLANETAE

ANVLVS pulcherrimus protomen *Solis* perſpicuam praeſefert, ſex ceterorum Planetarum inſignibus circumfuſam, inter quae Luna, Mars, et Venus per characteres aſtronomicos indicantur: nempe Venus per globum crucigerum, Mars per alterum ſagittiferum. Sed non ex hoc uno monumento eorundem characterum antiquitas comprobatur; nam in altero Gemmae ectypo expreſſam video Lyram, unde iidem aſteriſmi ſuperne prodeunt. Stellae intermediae Iovem, Mercurium, et Saturnum indicant: quorum aſtronomicas notas nondum obſervavi in antiquis monumentis, incertus an illi, qui in Codicibus Iulii Firmici expreſſi ſunt, in antiquis exemplaribus reperiantur; an potius a Librariis communem uſum

Digitized by Google

uſum ſecuris, introducti ſint. Sol vero medius facile indicat ſe geniturae dominum; praeſertim ſi in proprio eius ſigno cum ſuis, ut aiunt, *dignitatibus* reperiretur; tunc enim *diſpoſitorem* illum eſſe ferunt. Hoc vero praecipue notandum nobis obtulit ingenioſus Artifex, qui Leonem e latere expreſſit, ut proprium Solis domicilium indicaret, iuxta Aſtronomorum dicterium:

Sol habet hoſpitium ſibi ſolus in aede Leonis:

et, ut fuſius ſupra demonſtravimus, ſtellae hinc inde diſpertitae, caelum, ſeu firmamentum indicant. Sed quia duodenario numero inſculptae ſunt; non inaniter ſuſpicor, eas duodecim Zodiaci ſigna indicare, quae Sol permeans, annuum curſum explet: nec inaniter ternae per ſingulos anulos conſtitutae ſunt, totidem anni tempora indicantes.

TABVLA XXXIV.

SEPTEM PLANETARVM CAPITA

SINGVLARIS haec Gemma torſit ingenia doctiſſimorum Gallorum, qui illam cum explicationibus ingenioſiſſimis evulgarunt in Hiſtoriae Regiae Academiae Inſcriptionum Tom. I. pag. 382. Fuere, qui velatum ſenem pro Plutone ſumpſerint; quanquam revera adpoſita falx, et orbis capiti impoſitus, Saturnum manifeſte prodant: qualem etiam ita adamuſſim expreſſum exhibet nobis huius Operis II. Tabula. Mercurius ex petaſo, et caduceo nemini non cognoſcendus, iiſdem Gallis Proſerpina eſt. Poſt Sagittarium, Martem, et Venerem et ipſi cognoverunt; at cornigerum Senem, Oſirim eſſe autumarunt: quanquam, ſi vel minimum reſpiciamus duos alios Planetas,

So-

Solem, et Lunam aſteriſcis deſignatos, ad ſeptenarium Planetarum numerum integrandum, unum Iovem deeſſe videbimus, quem cornutus Senex commodiſſime refert ſub adtributo Ammonis: quod minime mirandum eſt in hiſce Gemmis ſuperſtitioſis, quae, ut plurimum, exoticam manum, et potiſſimum Aegyptiam, referunt. Qui tamen aliis Pluto eſt, alteri Imperatorem M. Aurelium habitu Pontificis Maximi refert. Falx abit in lituum; orbis ſupernus in apicem. Rurſus Oſiris alteri videtur Aeſculapius: cui tamen nunquam cornua adtribuit Antiquitas. Mercurius, ipſo caduceo reclamante, in Deam Hygiam transformatur; nec probe etiam eius pileolus expreſſus eſt. Huic reſpondet Fauſtina ſub Martis capite conlocata, qui iam non Mars, ſed Roma eſt. Putat vero Gemmam hanc monumentum eſſe votivi ſacrificii, quod Romae, ſedata peſte, M. Aurelius Auguſtus Diis reddidit, Sole Sagittarium percurrente.

Putarunt alii Gemmam hanc pietati alicuius referendam, qui Lares, Ammonem, Martem, Venerem, et Serapim, atque Opim, et Neptunum ſub ſpecie Sagittarii una ſimul inſculpi curaverit. Quo tamen iure Deos hoſce Lares vocet, penitus non intelligimus: ut enim Veteres concordi conſenſu teſtatum reliquerunt, Lares longe aliud a Diis iſtis habiti ſunt, ut probavi in Acherontico meo edito in Volumine tertio Muſei Etruſci.

Fuere inſuper, qui ſub imagine Iovis Ammonis, per quamdam adſentationem, Antoninum Pium expreſſum eſſe credidere: M. Aurelium, et Fauſtinam vultu Plutonis, et Proſerpinae: Commodum, et Criſpinam vultu Martis, et Veneris, cuius familiae fata dirigit Sagittarius.

Aliis demum viſum eſt, ſub Marte latere Caligulam: ſub ceteris Diis Iulium, Auguſtum, Antonium, et Dru-

ſillam , Chirone Centauro intermedio , quo Medicina ſignificatur ; quapropter Medico alicui ex Familia Principis hanc Gemmam adtribuit .

At pace tantorum Virorum, quid plane ſentiam , ſubdere non verebor . Singulorum quidem Deorum ſymbola ita propria , ita univoca ſunt , ut ſine Antiquitatis iniuria alteri adtribui non poſſint ; quae vero diſiunctim ſingulos Deos nobis indigitant , ipſe nexus , et copulatio , et numerus ſeptenarius , ſigno Zodiaci intermedio , planetarum ſynodum clare manifeſtat . Quod vero ſub ſingulorum facie totidem Principes adumbratos adſtruamus , res adeo arbitraria eſt , ut ea ratione, qua Auguſtis, et Antoninis, ita et ceteris omnibus adtribui poſſit . Quis enim prohibet Diocletianos , et Conſtantinos , et paene non dixerim Comnenos, et Palaeologos, ſubtili perſcrutatione iiſdem imaginibus adſignare : praeſertim quum minutiſſima facierum lineamenta neminem magis reiiciant , quam admittant .

Mihi igitur haec Gemma genethliaca eſt . Sol imminens Sagittario haec decreta portendit apud Firmicum Lib. v. Cap. 6. *Potentes erunt , et magnis honorum inſignibus decorati ; ſed qui multa damna hominibus inferent.* Quod vero Sagittarius arcum veluti dirigat in Saturnum , facile indicat , ita natali hora in caeleſti poſitione fuiſſe conlocatum , ut maligna eius vis penitus a benevolis adſpectibus retuſa eſſet ; praecipue quum Sagittario prope adſtare cernatur Iupiter , cuius virtute opprimi putabant Saturni malignitatem ; unde Perſius Satyr. V. verſ. 50.

Saturnumque gravem noſtro Iove frangimus una.

An vero Planetarum in huius Gemmae orbe conlocatio ad caeleſtem poſitionem reſpexerit , incertum nobis eſt . Vi-

Videtur quidem, quod quarta Orientalis adſcendens, quae a cuſpide Orientis ad cuſpidem medii caeli dirigitur, Saturnum teneat, Sole in ipſo cuſpide exiſtente; ſecunda vero, quae ad cuſpidem Occidentis declinat, Martem, Iovem, et Lunam habet: tertia Venerem, quarta Mercurium; adtamen conſilio ne, an oſcitanter haec diſpoſitio eruperit, in obſcuro eſt: praeſertim, quum haec difficultas multis aliis ambiguitatibus referta ſit, quas in Prolegomenorum Cap. VI. delibavimus.

TABVLA XXXV.

SYMBOLA QVATVOR PLANETARVM

SOL geniturae dominus umbonem Clypei exornat, cui ſubeſt haſta tranſverſa, Martis ſidere obſignata: placuit enim ingenioſo Artifici ſub armorum allegoria caeleſtem alicuius militis poſitionem adumbrare. Circumſtant praeterea Lunae, et Iovis ſymbola, quae in congruis geniturae locis diſpoſita, proſpere influere credebantur. Haec locorum diſpoſitio ex Gemma non adparet; ſed, ſi aliquid diſcendum eſt a ſtellarum conlocatione, Iupiter quum Lunae oppoſitus ſit diametra radiatione: *principalia dignitatis inſignia decernit, et vitam clara poteſtate nobilitat; facitque talem, qui nunquam poſſit alienis poteſtatibus ſubiacere*; ut obſervat Firmicus Lib. VI. Cap. 18.

TABVLA XXXVI.

APOLLO

ORNATISSIMA eſt haec Apollinis imago; vix enim in alia tot eius ſymbola ſimul conſociata cernuntur,

tur , Tripus , Cythara , Laurus , Corvus , et Aſtrum Solis: per quae eius vaticinia , Muſica , ceteraque eius adtributa non obſcure indicantur . Corvus praeſertim adeſt , cuius auguria Veteres prae ceteris maxime obſervabant . Plinius Lib. x. Cap. 12. *Corvi in auſpiciis ſoli intellectum habere videntur ſignificationum ſuarum ; nam cum Mediae hoſpites occiſi ſunt , omnes e Peloponneſo , et Attica regione volaverunt :* quapropter hanc alitem Deo vaticiniorum praeſidi adtribuerunt . Albricus de Deorum Imaginibus : *Iuxta illum corvus niger deſuper volitans pingebatur ; avis ſcilicet ipſi Deo conſecrata : quod ſolus contra rerum naturam in mediis ipſis aeſtivis fervoribus oviparos pullulet foetus* . Etiam Plutarchus Lib. de Iſide , et Oſiride adfirmat , corvum Apollini fuiſſe ſacrum ; nam , ut ait Diodorus Lib. I. *Quum Dii Typhonis iram fugerent , et ſe quiſque in animal ſibi gratum tranſformaret , Apollo in corvum mutatus eſt* . Id ipſum etiam narrat Ovidius Metamorph. Lib. V. verſ. 325. et 329.

Huc quoque terrigenam veniſſe Typhoëa narrat ,
Et ſe mentitis ſuperos celaſſe figuris :
Delius in corvo . ———————

T A B V L A XXXVII.

APOLLO CAELISPEX

IMAGO Iuvenis ſedentis , qui virga , ſeu ſtilo ſupra ſtellam inclinato , caeleſtium corporum motus heic videtur deſcribere , aliquam explicationem ſumit ab altera Vraniae imagine , quae pariter ſedens , ut in edita inferius Tabula LXVIII. adſimili ſtilo ſiderum motus in caeleſti globo diligenter obſervat . Crederem , virum aliquem Aſtrologiae peritum in hac Gemma repraeſentari , niſi corpus nudum ,

uni-

unicaque chlamydula obvelatum, Deum potius indicaret. Si in re obſcura, atque incerta aliquid coniectandum eſt, dixerim APOLLINEM CAELISPICEM heic eſſe expreſſum, qui Caelorum motus meditatur; dubium tamen adhuc ſubeſt, an id nomen illi adtributum ſit a Caelo inſpiciendo, ſeu potius a Caelio Monte, e cuius regione poſitus erat; ut colligitur ex Publio Victore, qui illum conlocat ad aedem Portumni, circa caput Circi maximi, unde Caelius Mons conſpectatur. Ceterum in re valde dubia, melius expecto Eruditorum iudicium.

TABVLA XXXVIII.

SOL

TYPVS huius Gemmae a ceterarum ſenſu recedit; quippe non Mythologicam, ſed Phyſicam Solis naturam explicat. SOL radiato capite, tanquam naturae praeſes, et moderator, medium locum obtinet. Manu ſiniſtra pendentem cammarum ſuſtinet, quo Veteres humidam Naturam deſignabant, quae beneficio caloris, qui in Sole eſt, animata, atque beneficis aſtrorum influxibus excitata, rerum ſemina fovet, et ad vitam ſuſcipiendam diſponit. Hanc vero poteſtatem indicat ſceptrum Solis, cui imminet papilio, hoc eſt animae imago; nam id animal, ut ait Plutarchus in Sympoſiacis Lib. II. Quaeſt. 3. *primum naſcitur eruca; deinde ſiccitate concreſcit: tandem rumpitur, atque e ſe aliud alatum animal exhibet, quod pſyche dicitur, papilionis genus quoddam*. Huius etiam imaginem ad animarum immortalitatem indicandam, quum corpore functae eſſent, uſurparunt, exemplo vermium, qui ubi vivere deſierunt, aliud quoddam volucre, et iam caeleſte

leſte animal, e ſe emittunt. Haec vero doctrina de Solis poteſtate deſumta videtur a toties laudato Macrobio Saturnal. Lib. I. Cap. 18. et 19. ubi totus eſt in demonſtrando, Solem eſſe datorem vitae, et rerum omnium genitorem, humidae naturae beneficio, quam ſuo calore contemperat. Inter cetera vero Antiqui reputabant homines a Sole ſpiritum ſortiri. Servius Aeneid. Lib. XI. ad verſ. 51. *Quum naſci coeperimus, ſortimur a Sole ſpiritum, a Luna corpus, a Marte ſanguinem etc.* hinc papilio eiuſdem ſpiritus, ſeu animae imago in ſceptro Solis, quaſi ad eius poteſtatem ſpectans, collocatur.

TABVLA XXXIX.

SOL

HAEC Gemma, quae in lucem prodit ex laudato Muſeo Oliverio, ex nummo Aureliani, ceterorumque poſteriorum Imperatorum, praeſertim vero Conſtantini, depromta fuiſſe videtur; in quibus eadem plane imago Solis expreſſa eſt, cum epigraphe: ORIENS AVGVSTI. CONSERVATORI AVGVSTI. SOLI INVICTO COMITI: quapropter iam nullus dubito, quin haec quoque Gemma ad ea tempora referri poſſit, quorum genium, et Artificum manum ſpirat. Symbola huius typi vulgaria ſunt, praeſertim Solis aſtrum huic imagini, tanquam proprium inſigne, adiectum; quod etiam in eiuſdem Conſtantini nummis quandoque obſervatur.

TA-

TABVLA XL.

SOL ET VICTORIA

Qvae circa praecedentem SOLIS typum adnotavimus, non parum luminis ad hanc Gemmam declarandam conferunt. Nam imago Solis eadem eſt, quae in praecitatis nummis, praeſertim, Aureliani cernitur. Victoria, quae praeter morem galeata eſt, atque ipſum Orientis typum coronat, facile pertinet ad eiuſdem Aureliani victoriam de Palmyrenis. Quia vero coronari Provincias victas mos erat valde frequens, celebriſque inſtituti apud Romanos; crediderim ſub hac Orientis imagine aliquem Principum, praeſertim vero ipſum Aurelianum, deſignari. Nam exploratum eſt, Romanos Artifices triumphorum occaſione omnia paene eorum opera ſymbolis illius laetitiae exornaſſe. Quid ni? poſt victoriam Dacicam quidquid Gemmarum, Nummorum, Marmorum, quidquid argillae, quidquid vitri ſignatum eſt, omnia Dacicis tropaeis abunde redundant. Eadem omnia recurrere videntur in opificiis, quae ad Aureliani tempora pertinent.

Media inter VICTORIAM et SOLEM ara conſtituta eſt, in qua totius fere Orientis praecipuum Numen, praeſertim vero Palmyrenorum, Luna conſtituta eſt; ex quo mihi ſuſpicio roboratur, hanc et ſimiles Gemmas ad praenotatam aetatem pertinere.

TABVLA XLI.

APOLLO ET DIANA

Copulata APOLLINIS, et DIANAE ſimulacra facile adludunt ad ſacrum illud ſaeculare, quod Auguſtus

anno

Digitized by Google

anno Vrbis DCCXXXVI. quinċta iam vice celebravit. De hac ſolemnitate Zoſimus Lib. II. Hiſtoriarum: *Eodem ſacrificio ad tempus neglecto, quum rurſus adverſi caſus adcidiſſent, Octavianus Auguſtus ludos renovavit, factos antea L. Cenſorino, et M. Manlio Cuelio Coſs.* In hoc vero ſacro, quanquam Dii omnes Romanae Vrbis Praeſides invocarentur, praecipua tamen ratione Apollo, et Diana primas obtinebant, tanquam ΑΛΕΞΙΚΑΚΟΙ, hoc eſt *malorum averrunci*. Hinc Horatius in Carmine Saeculari:

PHOEBE, ſylvarumque potens DIANA,
Lucidum Caeli decus, o colendi
Semper, et culti, date, quae precamur,
Tempore ſacro.

Et Ode XXI. Lib. I. ita adloquitur pueros, et puellas ad hunc Hymnum decantandum delectos:

DIANAM tenerae dicite Virgines,
Intonſum pueri dicite CYNTHIVM.
Hic bellum lacrymoſum, hic miſeram famem,
Peſtemque a Populo, et Principe Caeſare
In Perſas, atque Britannos
Veſtra motus aget prece.

Huc etiam adluſit Virgilius, qui Aeneam inducit utrique Deo templa voventem Aeneid. VI. verſ. 67. et 69.

——————— *da Latio conſidere Teucros:*
Tum Phoebo, et Triviae ſolido de marmore templum
Inſtituam, feſtoſque dies de nomine Phoebi:

eorumque patrocinio Horatius adtribuit, quod Roma condita ſit:

Roma, ſi veſtrum eſt opus.

Aſtrum

Aſtrum Solis ſuperne fulgens, ad ipſum Numen in hac Gemma conſpicuum pertinet.

TABVLA XLII.

SOLIS QVADRIGA

SOLIS QVADRIGAM circumſtat Luna cum aliis quinque Planetarum aſtris, quae totum ſeptenarium numerum complent. Additae ſunt pro religione illius, qui Gemmam hanc ſibi inſculpendam praecepit, quatuor aliorum Numinum effigies, quorum favore Planetarum omnium influxus propitii fierent, ut ſupra dictum eſt. Ex his Serapidis caput, et Iſidem cognoſcimus, ſiſtro, et ſitula inſignitam, cuius maximus erat uſus in eius ſacris, ut fuſe narrat Plutarchus de Iſide, et Oſiride, et Apuleius Metamorph. Lib. XI. Succedit Dea pomum manu conſtringens; quam libenter Salutem adpellaverim, cui id ſymbolum adtribuebant: de quo multa in meis Roncalienſibus praefatus ſum; quanquam aliis etiam Deabus illud adiectum viderim, ut oſtendi in Diſſertatione de Etruſcis Monumentis nuper Cortonae effoſſis, impreſſa inter ceteras inclutae Columbariae Societatis Florentinae Tom. I. quamvis difficillimum ſit de minutiſſimis iſtis imaginibus, quae ſoli Artifici notae erant, certum iudicium dare. Nec meliora proferre poſſumus circa nudum iuvenem baculo innixum, cuius cultus Mercurio reſpondet; ſed nulla ſymbola opitulantur. Serpens ipſe Genius eſt, ut late monſtravimus in Notis ad Lucernas.

Integrum Planetarum ſeptenarium adludit etiam ad totius hebdomadae dies, quibus ſingulis totidem Dii praeerant, et quodammodo praeſides habebantur. Praeſtabant

Digitized by Google

vero illis hanc religionem, ut obſequentes haberent: exemplum ſecuti Iarchae illius a Philoſtrato celebrati, qui ſeptem anulos Apollonio cum ſeptem Planetarum figuris largitus eſt, ſingulis eorum diebus geſtandos; quorum uſu bona plurima ſe fuiſſe conſecutum dictitabat, ut in Prolegomenis diximus. Vſus vero deſignandorum dierum per hebdomadas, Romanis non adeo antiquus fuit, qui menſium dies Etruſco more per Kalendas, Eidus, et Nonas deſignabant, de quo ſic Dio Lib. XXXVII. *Quod bis ſeptem Stellis, quae Planetae vocantur, dies adſignari receptum ſit, inventum putatur Aegyptiorum; ſed tamen in omnes homines non ita pridem vulgari, receptum eſt; ceterum Graeci veteres, quantum quidem ſciam, nullo prorſus pacto eam rem cognitam habuerunt. At vero nationibus cunctis, maxime vero Romanis, hic mos ita vulgatus eſt, ut quaſi patrius habeatur.* Confirmat vero Dionis auctoritatem, qui hunc morem Aegyptiis adtribuit, haec eximia Gemma, quae Niloticis ſuperſtitionibus referta eſt.

TABVLA XLIII.

SOLIS QVADRIGA

SOL, qui rapido curſu, recto motu, per meridiem ferri videtur, intra ingentis Lunae falcatae cornua conſiſtit, quae ut ſuo loco dicendum erit, Aeternitatis ſymbolum habebatur. Stellae, quae octo numero ipſam ambiunt, ipſum caeli orbem ſignificant, in quo Sol, veluti arbiter, et lucis dominus, aſtris minutioribus videtur imperare.

TA-

TABVLA XLIV.

SOLIS QVADRIGA

HOC amplius habet in hac Gemma expreſſa SOLIS QVADRIGA, quod praeter Solis aſtrum in ſilente Luna concluſum, Iovis aquilam ſubiectam oſtendit. Nexum hunc, vel religio conciliavit, vel ratio aliqua aſtrologica docuit, ſi Gemmam hanc inter genethliacas referamus.

TABVLA XLV.

SOLIS QVADRIGA

CAput SOLIS, qui quadrigam agit, radiatum eſt, quale illud deſcribit Martianus Cappella Libro de Nuptiis Phil.

> ——————— *radiiſque ſacratum*
> *Bis ſenis perhibent caput, aurea lumina ferre,*
> *Quod totidem menſes, totidem quod conficit horas.*

Facem ſiniſtra adtollit, quam illi veluti lucis Auctori adtribuit idem Martianus. Hinc *flammigerum* illum vocat Virgilius de Iride:

> *Poſtquam flammigeri rapuerunt lumina Solis:*

et *igniferum* Lucanus Lib. III.

> ——————— *igniferi tantum demerſerat orbis.*

Dextra adtollit copiae cornu; nam ipſius virtute Terram fecundari pluries indicavimus. Aſtra Solis, et Lunae adiuncta, vel Caelum denotant, vel ipſa ſidera errantia,

quae ſuo ſplendore inluſtrat; vel religionis ergo copulata ſunt, ob quam ſaepeſaepius parili veneratione colebantur.

TABVLA XLVI.

APOLLINIS SYMBOLA

De Corvo APOLLINI adtributo, aliqua diximus ad Tabulam XXV. His nunc addi poteſt auctoritas Fulgentii in Mytholog. de Corvo: *In huius etiam tutelam Corvum ponunt; ſive quod contra rerum naturam ſolus in mediis ipſis aeſtivis fervoribus oviparos pullulet foetus; unde et Petronius:*

Sic contra rerum Naturae munera notae,
Corvus maturis frugibus ova refert.

Sive, quod in horoſcopicis Libris, ſecundum Anaximandrum, ſive etiam ſecundum Pindarum, ſolus inter omnes aves ſignificationes habet vocum. De lauro multa quoque tradit idem Fulgentius loco citato: Aſtrum ad Solem pertinet.

TABVLA XLVII.

APOLLINIS SYMBOLA

Corvus APOLLINI ſacer, cuius etiam Numen ſymbolice nobis repraeſentat, aſtro illius deſuper emicante, inſidet crateri pulcherrimo inter copiae cornua conſtituto; quo ſignificatur eius vi, atque calore in ſolidam aeque atque in humidam Naturam beneficia nobis et cibi, et potus, potiſſime vero vini elargiri: quam poteſtatem Veterum auctoritate ſaepius in his Gemmis inluſtrandis confirmavimus.

TA-

TABVLA XLVIII.

APOLLINIS SYMBOLA

HAEC ſymbola ad APOLLINEM clamant, laurus, arcus, ſagitta, et duplex pharetra; nam et *arcitenens*, et *pharetratus* eſt apud Poëtas. Statius Lib. IV. Sylvar.

Sed vocat arcitenens alio Pater.

Et Silius Italicus:

Clade pharetrigeri ſubnixas Regis Athenas.

Illum etiam *lauripotentem* vocat Martianus Cappella de Nuptiis Phil.

Certum eſt, lauripotens, decuſque Divûm.

Duplex vero haec pharetra duplex etiam officium Apollinis deſignat, quod diverſi generis ſagittas poſtulabat; nam aliquando malefica ſpicula adverſus impios iaculabatur; qualia in Pythonem emiſit, vel in claſſem Cleopatrae: contra quam, ut canit Virgilius Aeneid. Lib. VIII. verſ. 704.

Actius haec cernens arcum intendebat Apollo:

et Propertius Lib. IV. Eleg. VI. verſ. 67.

Actius hinc traxit Phoebus monumenta, quod eius
Una decem vicit miſſa ſagitta rates.

Alterum vero ſpiculorum genus eſt, quibus aſtra, terramque et calefacit, et inluminat; de quibus Macrobius loco citato Cap. XVIII. *Sagittarum autem nomine nonniſi radiorum iactus oſtenditur, qui tunc longiſſimi intelliguntur,*

quo

Digitized by Google

quo tempore altiſſimus Sol diebus longiſſimis ſolſtitio aeſtivo conficit annuum curſum. Geminae ſtellae ad Planetas adludunt, nobis incognitos.

TABVLA XLIX.

SOLIS SYMBOLVM

GRYPHES Apollini ſacros eſſe comprobant non modo eius imagines, eidem Numini in nummis adludentes; verum etiam veterum Scriptorum auctoritates, inter quos Philoſtratus in vita Apollonii Lib. III. Cap. 14. *Has enim aves, aiunt, eſſe in India, ac Soli eſſe ſacras, et quadrigis eas iungunt, qui Solem apud Indos pingunt*.

Sed quia reputabant, animas hominum in caelum efferri ab animalibus Diis ſacris, quibus peculiari obſequio viventes mancipati fuiſſent; ita viri Apollinares a Gryphis in caelum trahuntur, ut adnotamus ad Tabulam CLI. quo referendam putavi hanc GRYPHIS imaginem, qui aſtro inſiſtens, altiora videtur adpetere, ac non laevi indicio ad conſecrationem aliquam pertinere.

TABVLA L.

SOLIS ASTRVM ET MARSYAS

APOLLINI Gemmam hanc longe pulcherrimam adtribuimus, in qua lepidiſſimum eius facinus, ſi non exprimitur, ſaltem iudicatur. Sedet, ut puto, MARSYAS, qui plenis buccis tibiam inflat, aſtro Solis haud longe diſpoſito; unde in improbum Numinis contemptorem ſupplicium venit. Filius is fuiſſe traditur Hyagnidis Phrygii, quem primum omnium mortalium leges muſicas ad lau-

Digitized by Google

laudes Deorum , et hymnos concinendos , in eorum ſolemnitatibus , et pompis adcommodaſſe ferunt . Ipſe vero quum proiectas a Minerva tibias inveniſſet, illaſque cum voluptate tentaſſet , quod ex ſe divinum quendam ſonum emitterent , Apollinem in muſicum certamen provocavit : a quo victus , et ad pinum ſuſpenſus , corio denudatus eſt ; e cuius cruore Marſyas fluvius erupit . Fabulam narrat Palaephatus de incredib. 48. et Hyginus Fab. CLXV. Ovidius Metamorph. VI. qui illum e Satyrorum genere fuiſſe ait . At in noſtra Gemma humanis pedibus formatus eſt , tantummodo caudatus , qualis et in Etruſco marmore apud Dempſterum Tom. I. Tabula IX. num. I. conſpicitur .

T A B V L A LI.

SOLIS ET LVNAE SYMBOLA

CONVENIVNT Eruditi , aſtrum inter ſilentis Lunae cornua conlocatum , ſymbolice ipſum Solem , et Lunam exprimere , prout in plurimis Orientalium regionum nummis , et veterum Lucernis animadverſum a me eſt : in quibus ſive ob anguſtiam ſpatii , ſive ob maiorem Artificum facilitatem , forte etiam et ob ſculpturae imperitiam , geminorum Deorum Numen ita adumbratur. Hinc inductum eſt , ut eadem ſigna in Gemmis exprimerentur : ſive quia ad horoſcopum pertinerent ; ſive peculiarem reſpicerent hominum religionem . Haec vero eo magis increbuit , quum, imperante Auguſto, Ludi ſaeculares in honorem Deorum omnium , ſed magis praecipue Apollinis , et Dianae celebrati ſunt : de quibus aliqua iam diximus ad Tabulam XXVIII. Heic vero etiam co-

rona

rona ſpicea eorumdem Numinum ſymbolis adiungitur; quia inter cetera vota hoc praecipuum cenſebatur, ut propter ubertatem ſpiceae coronae Cereri offerrentur. Horatius in Carmine Saeculari:

Fertilis frugum, pecoriſque tellus
Spicea donet Cererem corona.

Hoc quidem ornamentum, etiam ob phyſicam rationem, Soli, et Lunae conveniebat; quod ab ipſis Terram fecundari, frugeſque educari compertum ſit, a Luna praecipue, quae *Frugifera*, ſive *fruges producens* adpellatur ab Orpheo in eius Hymno; et rurſus alibi: *ducens pulchros fructus e terra*. Ara inferius adiecta ad cultum utriuſque Numinis pertinet.

T A B V L A LII.

SOLIS ET LVNAE SYMBOLA

SVPERIORIS Gemmae typus in hac laurea exornatur corona, quae ad Apollinem pertinet, cui hanc arborem ſacram eſſe, nemo eſt, qui ignoret.

T A B V L A LIII.

LVNA SILENS

LVNAM SILENTEM in hac Gemma tres ſtellae circumſtant: cuius emblematis multiplex eſſe poteſt ſignificatio; nam et Deam Noctem indicare poteſt, quae praecipuum cultum obtinuit, ut diximus in Notis ad Lucernas Tom. I. Pertinere quoque poteſt ad genethliacam alicuius poſitionem, ex qua quatuor Planetae delecti ſint,

qui

qui natalem horam fauſta conlocatione proſperaverint. Demum adludere poteſt ad aliquam conſecrationem, prout expreſſa eſt in Divae Fauſtinae nummo, addita epigraphe AETERNITAS; nam *ſupra Lunam ſunt omnia aeterna*, ut ait Cicero in Somnium Scipionis. Putabant enim Piorum animas in Lunae orbem transferri, in qua aevo aeterno fruerentur; ex quo inolevit, ut Auguſtarum imagines in ipſo Lunae gyro incluſae formarentur, ut in nummis Iuliae Domnae, Otaciliae, Etruſcillae, et Saloninae obſervatur; adeout in quarumdam Auguſtarum imaginibus Luna e tergo addita ſit, cum epigraphe: SIDERIBVS RECEPTA; ut in nummis utriuſque Fauſtinae. Quae ſententia non Poëtis modo non adriſit, verum etiam a Pythagoreis, qui Lunam habitari a maioribus, et pulchrioribus animalibus, quinquies decies noſtris maioribus, et quae nullum excrementum deiicerent, tradiderunt, ut eſt apud Plutarchum de Placit. Philoſoph. Lib. II. Cap. 30.

TABVLA LIV.

LVNA INTER SEPTEM PLANETAS

HVNC eundem typum videre eſt in nummo Fauſtinae Antonini, poſt eius mortem, ſine ulla epigraphe obſignato. Haud dubie tamen adſequimur, Artificum mentem eam fuiſſe, ut ſignificarent, eiuſdem Fauſtinae animam, veluti novam Lunam, inter ſeptem Planetarum ignes octavum locum fuiſſe adeptam, iuxta illud Euripidis apud Plutarchum de Oraculorum defectu:

——————— *caelitus*
Delapſa tanquam ſtella, exſtinctus in aetherem
Emiſit animam. ———————

Sunt tamen , qui non Planetas in eo nummo , et hac Gemma contemplentur , ſed *ſeptem Triones* , hoc eſt Vrſae maioris totidem Stellas , quae in cauda , et ventre eius ſigni ſpecioſiſſimae ſpectantur ; quo Auguſtae animam conceſſiſſe reputabant , tanquam in ſummum Caeli locum , qui nunquam ſentit Occaſum ; unde propterea tanquam a ſumma Caeli arce totum Orbem deſpectare arbitrabantur. Manilius Lib. I. verſ. 275.

At , qui fulgentes Caelo conſurgit ad Arctos ,
(Omnia , quae ſummo deſpectant ſidera Mundo ,
Nec nôrunt obitus , unoque in vertice tantum
In diverſa ſitae , caelumque et ſidera torquent .)

Hinc Ovidius Metamorph. Lib. XIII. verſ. 293. illas *aequore immunes* adpellat : et Virgilius Georg. Lib. I. verſ. 246. *metuentis aequore tingi* .

TABVLA LV.

SOLIS ET LVNAE AMVLETVM

SOLEBANT Magi nexus quoſdam litterarum in quibuſdam amuletis imprimere , praeſertim vero SSS tranſverſa linea coniunctas : quem nodum ſaepeſaepius in hiſce ſculpturis obſervavi ; cuius ſignificationem , vel ipſis antiquis ignotam , et paullo minus non et ipſis auctoribus , perquirere , vanum omnino eſſet . Solem , et Lunam huic ſculpturae addiderunt , ut illorum favorem his , qui haec amuleta deferrent , conciliarent .

TA-

Digitized by Google

TABVLA LVI.

ANVLVS SIDEREVS CVM LEPORE ET PAPILIONIBVS

Hvivs anuli emblemata tota myſtica ſunt. Luna anuli gyrum ſignat :. Sol internam partem, quae Gemmae oppoſita eſt; Gemmam lepus; latera Papiliones conſignant. Haec commenta haruſpice indigent; adeo enim recedunt a communi Veterum idea, ut operam luſiſſe Sculptor videatur. Ne tamen ſine aliqua coniectura hanc Gemmam praetereamus, Lepus animal Veneri ſacrum eſt, cuius favore, Solis, et Lunae gratia adcedente, placidum vitae exitum, et tranſitum animae in meliora alicui auguratus fuerit quiſpiam. Sicut enim anulos cum cineribus Veteres tumulabant, ut frequenti egeſtionum experimento obſervavimus, illos praeſertim, qui ad manus noſtras pervenerunt; ita credibile eſt, multos ex his, ſymbolis propriis, et uſui reſpondentibus, fuiſſe efformatos. Leporis typus libenter quoque deferebatur, quod in multis prodeſſe falſo putaretur. Sic enim habemus apud Leonardum in *Speculo lapidum*, qui, ut diximus, omnia fere Veterum ſcrinia in hoc eruditionis genere expilavit: *Leporis imaginem in iaſpide, quando non ſit ſecundum formam ſigni caeleſtis, ſi tecum portaveris, ab ullo Daemone, ſeu Spiritu laedi non poteris . . . . . Leporis figura ſculpta in iaſpide vim habet, vexatum a Spiritibus, ſeu phreneticum liberare.*

TABVLA LVII.

DIANAE CAPVT

CAPVT DIANAE, in hac Gemma cornibus geminis munitum, micat inter ſidera, qualem invocavit Horatius in Carmine Saeculari:

Siderum regina, bicornis, audi
Luna puellas.

Sidera ſeptenario numero expreſſa ſunt, quae fortaſſe ad Triones pertinent, de quibus ſupra dictum eſt. Fulmina vero hinc inde diſpoſita pertinent ad ipſam Dianam, quae *iaculatrix* a Poëtis adpellatur. Ovidius Metamorph. Lib. v. verſ. 375.

Pallada nonne vides, iaculatricemque Dianam:

eamque Homerus in eius Hymno vocat *longe iaculantem, et ſagittis gaudentem, et emittentem ſuſpirioſa tela*: a qua multos ſagittis confectos Poëtae narrant. Pauſanias quoque in Achaicis Dianae *iaculatricis* aedem commemorat. Huc faciunt verba Callimachi in eius Hymno:

Ah miſeri, in quos tu gravem impinges iram:
Pecudes ipſarum peſtis devorat, opera vero grando;
Trucidantur autem iam ſenes ſuper filiis, et mulieres
Aut caeſae moriuntur puerperae, aut profugae
Pariunt. ———

Forte ſub hac imagine aliqua ex Auguſtis Feminis iam *ſideribus addita* latet, cui, divinitatis inſigne, fulmina adtribuerunt. Erat enim fulmen inter ſigna divinitatis, non ſe-

ſecus ac ſtellae, et corona ſolaribus radiis inſignis. Lucanus Lib. VIII. verſ. 458.

Fulminibus Manes, radiis ornabis, et aſtris:

quanquam Auguſtis Feminis loco coronae radiatae, falcatam Lunam ſubſtituerint, ut ſupra obſervavimus.

TABVLA LVIII.

LVNAE CAPVT

Non modo cornua, ſed et cervicem taurinam habet Luna in hac Gemma, qualem eam plane deſcribit Orpheus in hymno:

Cornua tauri habens Luna, noctu currens in aëre.

Tauri vero huic Deae ſacri erant, eo quod teneris adhuc cornibus quandam novae Lunae imaginem referant. Stellae circumpoſitae, vel Planetas in alicuius natali proſperos indicant, vel ipſum ſtellatum Caelum inter cuius lumina potiſſimum micat; quapropter illam ſic deprecatur Orpheus in Hymno:

Veni beata, laeta, bene ſtellata, ſplendore tuo Lucens. ———

TABVLA LIX.

DEAE IGNOTAE PROTOME

Mvtila haec Gemma, e qua caput excidit, ex pretioſo aliquo lapide antiquitus inſertum, vel tanquam primum ectypon ab Artifice effictum, ad inſigne

Ca-

Digitized by Google

Cameum abſolvendum, ipſam Lunam, vel Auguſtae Feminae protomen referebat, quae et ipſa *ſideribus addita*, inter ſidera repraeſentatur.

TABVLA LX.

DEA NOX

MARMORA Mithriaca, ſub virili adſpectu, referunt Diem, ac Noctem, quorum ille facem adtollit, haec vero demittit, et ad terram invergit. Sub eadem forma nobis ſeſe offert NOX in hac pereleganti Gemma; quanquam vultu femineo velum in altum protendens, et, ut ait Virgilius Aeneid. Lib. II. verſ. 251.

Involvens umbra magna terramque, polumque.

Facem vero demittit, iuxta illud Orphei in eius Hymno:

Quae lucem emittis ad inferna. ———

Stellas autem pedibus calcat, quemadmodum

— *nigrum ſplendorem habens, aſtris lucens.*

Hoc vero ſimulacrum Nocti potius, quam Lunae adtribuimus, quod nulla huic propria, et convenientia inſignia in capite praeferat.

TABVLA LXI.

LVNA INTER PLANETAS

LVNAM diſtinguit in hac Gemma eius conſuetum inſigne, capiti impoſitum. Septem Stellae, vel ad Triones, de quibus ſupra loquuti ſumus, pertinent; vel ad ſe-

Digitized by Google

ſeptem Planetas, inter quas Fauſtina ſub Lunae imagine octavum locum obtinet in toties indicato nummo: nec forte a vero aberrabimus, ſi reputemus ipſam, vel aliam Auguſtam, iam morte functam, heic expreſſam eſſe; quemadmodum Livia a Samiis, ut putat Patinus, ſub Lunae ſpecie in nummis expreſſa fuit, cum epigraphe: ΜΗΝΗ ϹΑΜΙΩΝ. *Luna Samiorum*, ut in Indice in fine pag. 4.

TABVLA LXII.

DIANA EPHESIA. SERAPIS. ET FORTVNA

IDEM omnino typus in hac Gemma, in qua DIANAE EPHESIAE adſtant FORTVNA, et SERAPIS, recurrit in nummo Antonini apud Auguſtinium Dialog. V. niſi quod in hoc nummo non Serapis, ſed Aeſculapius expreſſus eſt, uno ſerpentis ſymbolo adiuncto, qui fortaſſe in hac Gemma expreſſus erat, ſed prae tenuitate oculum pictoris aufugit; quanquam haud lateat, utrumque medicinae Deum haberi. Cicero de Divinat. Lib. II. *Quid convenit aegros a Coniectore ſomniorum, potius quam a Medico petere medicinam? An Aeſculapius, an Serapis poteſt praeſcribere per ſomnium curationem valetudinis?* Hanc conſtantem trium Numinum coniunctionem effictam puto, quod alicubi eorum ſimulacra una ſimul colerentur; quum in multis etiam Graeciae civitatibus Epheſiae Dianae Templa exſtitiſſe nobis commemoret Pauſanias; praeſertim vero in Arcadicis, ubi Cellam huic Deae dicatam deſcribit, et poſt illam Fortunae aedem. Sumpta inde occaſio eſt eadem Numina ſimul in Nummis, et Gemmis copulandi, ut ſignificatum pernoſcerent Dianae patrocinio, et fortunam, et ſanitatem hominibus dari; quae duo maxime

xime

Digitized by Google

xime ab hominibus magnopere expetuntur. Dianae corpus haud mammoſum eſt; ſed in Hermae ſpeciem dedolatum: haec enim fuerat antiquiſſima ſimulacrorum effigies: et quum tot, ac tanta eſſent huius Deae ubique erecta Templa, minime mirandum eſt pro vario hominum ingenio, varie etiam fuiſſe expreſſam, atque ornatam. Cervae huic Deae peculiariter ſacrae erant, ut conſtat ex Callimachi Hymno in Dianam; unde Homerus, et Orpheus in Hymnis illam vocant ΕΛΑΦΗΒΟΛΟΝ, *cervos iaculantem*: et Pauſanias in Arcadicis Dianam deſcribit *cervina pelle velatam*; immo ſaepenumero in antiquis monumentis currum agit, quem cervae vehunt. Claudianus de laudibus Stiliconis:

—————— cervi currum ſubiere iugales,
Quos decus eſſe Deae primi ſub limine Caeli
Roſcida ſecundis concepit Luna cavernis.

Solis, et Lunae aſteriſci hinc inde obſignati, inter huius Deae ſymbola computantur, ut infra dicemus. Deae caput velo, et calatho, ut in aliis antiquis monumentis, inſignitum eſt.

TABVLA LXIII.

DIANA EPHESIA

HANC etiam imaginem DIANAE EPHESIAE adtribuimus, eo quod recto ſtatu, et expanſis manibus conſpiciatur: quanquam ſi antiquiſſima ſimulacra, praeſertim Etruſca, intueamur, ſub hac ſpecie conſtitiſſe cognoſcemus. Sint nobis inſtar omnium exempla fictilium ſimulacrorum, quae in vetuſtiſſimo Piſaurenſium noſtrorum

rum Sacrario annis elapſis inventa ſunt ; nam ita diſpoſita erant , ut fere Dianam Epheſiam repraeſentarent : erant enim omnia feminei ſexus .

TABVLA LXIV.

DIANA EPHESIA

EN alteram eiuſdem Deae diverſimode ornatam protomen , cuius corpus zonis diſtinguitur , per quas diverſos naturae ordines , et gradus facile indicare Veteres voluerunt . Turrita heic adparet : *quoniam cuiuſque Vrbis ſedes Terra eſt ; ideo fingitur turrita , quaſi Vrbes geſtet ;* ut de illa obſervavit Codinus in deſcriptione Vrbis Conſtantinop. Hinc colligimus , ſive Amazonas , ut Pindaro placet , ſive Croeſum , ut putat Pauſanias in Achaicis , qui eius Templum exſcitavit , ſub hoc commento divinitatis, non Lunam tantum (quod nomen videtur importare) ſed vel Terram , vel rerum Naturam , ut exprimeret , ſibi propoſuiſſe ; quapropter Macrobius Iſidem Dianae Epheſiae comparans , ait : *Eſt vel Terra , vel rerum Natura ſubiacens Soli . Hinc eſt , quod continuatis uberibus corpus Deae omne denſatur ; quia vel Terrae , vel Naturae rerum halitu nutritur univerſitas .* Neque aliud ſibi volunt omnigenae animalium ſpecies , quae in eius imaginibus inſculptae paſſim obſervantur ; praeſertim vero capita Solis , et Lunae , quae in eius pectore conlocantur , tanquam praecipuae Naturae partes , et inſtrumenta primigeniae illius virtutis , a qua Terra animatur , et fecundatur . Neque hinc longe abit Plutarchus in Libro de Iſide , et Oſiride , qui licet in Diana Epheſiorum Lunae numen cognoſcat ; participare tamen non mediocriter putat de Solis natura :

Digitized by Google

quod impleta, et gravida facta a Sole, rurſum a ſe in aërem mittat, et diſſeminet genitabilia principia. Haec propterea ratio potiſſima eſt, cur hiſce Dianae Epheſiae imaginibus ſemper Solis, et Lunae ſymbola adiecta ſint. Pendent ex huius Deae brachiis geminae veluti corollae: at in ſuperiore Tabula LXII. ſerta florea expreſſa videntur; in ſequenti vero cruces anſatae adparent: quod geſtamen Aegyptiae originis indicium eſt, ut diximus ad Tabulam XXIV. Geminae notae IN vel ad Artificem, vel ad eum, qui id amuletum ſibi inſculpendum curavit, pertinent.

TABVLA LXV.

DIANA EPHESIA

ITERVM et in hac Gemma ſpectatur eiuſdem Deae ſimulacrum, longe tamen diverſo cultu exornatum; cuius differentiae cauſam ſupra adtigimus. Eius vero capiti calathum frondentem impoſitum cernimus. Solis, et Lunae capita, quae eadem Dea in marmoreis ſignis geſtat in pectore, heic ob ſpatii tenuitatem in area Gemmae expreſſa ſunt. De anſatis crucibus, quae utraque manu geſtat, diximus ſupra ad Tabulas XXIV. et LXIV.

TABVLA LXVI.

DIANA SARDIANORVM

NVMEN hoc perſaepe occurrit in Aſiae, et Orientis nummis; ſed non unam retinet ſignificationem; nam in nummo Caeſareenſium Palaeſtinae apud Vaillantium Tom. II. pag. 41. Aſtartem, ut placet viro doctiſſimo, repraeſentat, cuius caput flore loti adornatur. At in num-

nummo maximi moduli Muſei Farneſiani Tabula XII. num. 2. DIANAM SARDIANORVM, ſed lunato capite, importat. Difficultatem vix dirimere quiſquam poterit; praeſertim quia, quum antiquiſſima, ut diximus, ſimulacra in Hermae modum facta eſſent, et pretioſis veſtibus ornarentur, hinc difficulter a nobis diſcernuntur; praecipue quum antiqua monumenta, quae nobis unam, eandemque effigiem exprimunt, plerumque inconſtantia laborent. Colebatur praeterea Diana Epheſia ſemper diverſimode ornata, non modo in multis Graeciae urbibus, ut diximus auctoritate Pauſaniae; verum et in tredecim Aſiae civitatibus, ut probat Callimachus in eius Hymno:

Tredecim tibi urbes, et urbem non unam dabo,
Tredecim tibi urbes, quae neminem alium Deum honorare
Sciunt, quam ſolam te, et Dianam ſolam invocare.
Multas etiam communiter cum aliis urbes dimetiendas,
Tum mediterraneas, quam inſulas, dabo.

Inclinarem tamen in eam opinionem, ut Sardianis potius, quam ceteris populis id Numen adtribuerem; quia in alio nummo Tabula XIV. num. 4. eiuſdem Muſei Farneſiani, geminae imagines Dianae occurrunt, ſingulis adiecta epigraphe ſua: EPHESIORVM ET SARDIANORVM; quae poſtrema ad hanc noſtram maxime adcedit: quare libenter inferrem, ſingulas quidem Aſiae urbes, eandem Dianam coluiſſe; ſed ſub diverſa ſpecie figuratam, quas tamen definire non eſt praeſentis otii: verum quia, ut diximus, ſub eo nomine totam rerum Naturam intelligebant, adeout calathum eius capiti imponerent; mirandum non eſt, ſi ſpicas quoque ei in hac Gemma addiderunt, in qua ſicut in ceteris, Sol, et Luna adiecti ſunt.

Digitized by Google

TABVLA LXVII.

DEA CAELESTIS

QVVM primum Gemmam hanc oppido ſingularem, e Goriana Dactyliotheca ſelectam, intuerer, in mentem mihi venit locus ille apud Heſiodum Poëtarum profundiſſimum in Theogonia:

Tellus vero primum quidem genuit parem ſibi
Caelum ſtellis ornatum: ——————

et quodammodo mihi videbatur videre Tellurem ipſam, quum ingentem hunc natum enixa eſt, illius luminaria gemina face, quam manibus adtollit, ſuccendere, atque inluminare. Adtamen ea mihi planior explicatio viſa eſt, non Caeli nativitatem heic repraeſentari; ſed femineum aliquod Caeli Numen, fortaſſe VRANIAM, aut CAELESTEM DEAM, quam *Deo Caeleſti* coniungebant Afri, apud quos Deorum maximus habebatur. Caeleſtem, inquam, Deam, de qua multa mentio eſt apud Fabrettum Inſcr. Domeſt. Cap. IX. pag. *669*. et apud Cl. Gorium in Inſcript. ant. Etrur. Vrbium Par. I. pag. 21. et 105. et quam ſub Aetheris nomine laudavit Orpheus; cuius deſcriptio tam bene congruit huic eximiae Gemmae, ut ad illam quodammodo reſpexiſſe Gemmarius Scalptor videatur:

Iovis ſublimem domum habens, tenens imperium indomitum
Aſtrorum, Solis, et Lunae partem:
Omnidomans, ignem ſpirans, omnibus viventibus fax:
Alte adparens, Aether mundi, elementum optimum;
Ob inclutum germen, ferens ſplendorem, aſtris fulgorem praebens:
Vocans, ſupplico te potentem, tranquillum eſſe.

Ex

Ex aſtris in Caelo conlocatis ingentes defluunt ſplendores, ad ſignificandum illos aſtrorum influxus:

——— et conſcia fati
Sidera diverſos hominum variantia caſus;

ut legimus apud Manilium Lib. I. verſ. I.

T A B V L A LXVIII.

V R A N I A

INGENIOSISSIMVM Artificem oſtendit haec Gemma, in qua ad horoſcopum alicuius exprimendum, VRANIA Caeli arbitra effiCta eſt, quae radio caeleſtem ſphaeram verſans, Scorpii ſignum monſtrat; Sole, et Luna deſuper praefulgentibus. In hanc imaginem adamuſſim conlimant verba Martiani Capellae, ita deſcribentis Aſtrologiam: *Proſpicio quandam feminam, luculentum radium dextra, altera ſphaeram ſolidam geſtantem:* radium, inquam, ſeu ſtilum, quo Caeli ſigna, atque ſpatia veteres Mathematici deſcribebant adnotat Virgilius Eglog. III. verſ. 40.

——— et quis fuit alter,
Deſcripſit totum radio, qui gentibus orbem.

Et Aeneid. Lib. VI. verſ. 849.

——— Caelique meatus
Deſcribent radio, et ſurgentia ſidera dicent.

Quem priorem locum ita explicat Servius: *Radio, ideſt virga Philoſophorum, qua Geometrae lineas indicant.*

TA-

TABVLA LXIX.

VRANIA

EADEM, quae in praecedenti ſchemate ſedens, VRANIA meditabunda orbem artificialem rotat, atque contemplatur: heic vero ad altiora geſtiens, ſtans, atque alata ipſum orbem ſtellatum adtollit, ſeu potius ad motum ciet. In nummo Pertinacis Mulier ſtans conſpicitur, quae elatis manibus orbem caelitus demiſſum ſuſcipit, cum epigraphe: PROVIDENTIA DEORVM; qui typus aliquam cum hoc noſtro adfinitatem habet: adeout non repugnarem in hac Gemma, ſicuti et in priori, ipſam Providentiam eſſe figuratam.

TABVLA LXX.

MVSA

QVanquam MVSAE in nummis, et marmoribus, ut plurimum, matronali habitu, vel ſtolatae, vel palliatae conſpiciantur; adtamen quum in priore Gemma Vraniam ſeminudam viderimus, nil moror, quin eandem, aut aliam ex Muſis in hoc lapillo non agnoſcamus, quae volumen diſſolvit, in quo facile carmen aliquod ſcriptum. Obſervatu dignum eſt, in hac Gemma Solis aſtrum ſub Muſae pedibus ſitum; quum alioqui in ſuperiori area locus aptiſſimus Gemmario Opifici pateret. Fortuito ne id factum ſit, an conſulto, definire non audeo. Si tamen ratio aliqua huius diſpoſitionis ab Aſtrologia expetenda eſt, quum infimus ille locus quinctus ab Horoſcopo numeretur, putant Aſtrologi, Solem ibi conlocatum,

locatum, Poëtis eſſe propitium, ſi praeſertim Veneri coniunctus ſit; atque, ut verbis utar Firmici Lib. III. Cap. 6. *Coronarum largitur inſignia, ac praetexta veſte natum hominem decorabit; ſed et a Populo honores ei maximi conferentur.*

TABVLA LXXI.

AESCVLAPIVS IMBERBIS

Aesculapium, tum cetera eius conſueta ornamenta, tum etiam mutila inſcriptio AESCV. e regione adiecta oſtendunt. Quanquam vero illum imberbem videamus; illum tamen puto, cui Dionyſius Tyrannus auream barbam detraxit, ne ſenior patre Apolline, qui ephebus eſt, videretur. Pileum ei propter itinera pro aegrotis ſanandis ſuſcepta, tributum cernimus. Novum tamen non eſt Aeſculapium ſub impuberi ſpecie figuratum; nam etiam Pauſanias in Corinthiacis talem alicubi fuiſſe oſtendit: *Qua ex arce deſcenditur, Aeſculapii aedes eſt, in qua eius ſignum imberbe.*

Inſigne Solis ipſi convenientiſſime adiungitur, non modo ad ſignificandum Aeſculapium Apollinis filium eſſe, et Medicinam ab eo didiciſſe; verum et ad indicandum Solis praeſidium, atque eius concurſum praeſentiſſimum eſſe ad ſanitatem reparandam, quum et ipſe Medicus haberetur. Sic enim de illo loquitur Macrobius Saturnal. Lib. I. Cap. 17. *Eadem opinio Soſpitalis, ac Medici Dei in noſtris quoque ſacris fovetur; namque Virgines Veſtales ita indigitant:* Apollo Medice, Apollo Paean. *Quum ergo ſint huiuſce ſideris, ideſt Solis, duo maximi effectus; alter, quod calore temperato, mortalium vitam iuvat; alter, quod iactu radiorum*

non

nonnunquam peſtiferum immittit virus; duo eademque cognomina circa ſingulos effectus propriis enunciationibus ſignant. Illum etiam ita invocat Pſamonicus Serenus rei Medicae Cap. I.

Phoebe ſalutiferum, quod pangimus, adſere carmen,
Inventumque tuum prompto comitare favore.

Invenio quoque apud Livium Lib. XL. Apollinem Medicum aedem Romae habuiſſe, a M. Fulvio Nobiliore, dum Cenſuram ageret, exſtructam.

TAB. LXXII. ET LXXIII.

AESCVLAPIVS

GEMINAE hae Gemmae, quae ſibi fere reſpondent, AESCVLAPIVM barbatum, eodem aſtro inſignitum, exhibent; cuius ratio ab his, quae ſupra diximus, petenda eſt.

TABVLA LXXIV.

AESCVLAPIVS ET MINERVA

QVod AESCVLAPIO MINERVA coniuncta ſit, ratione non caret; nam Aeſculapii officium Medicinae ſcientia, et prudentia maxime conſtat. Stellae utrique Numini adpoſitae Planetas indicant uni Artifici cognitos: quae vero Aeſculapio inminet, facile eſt ipſum aſtrum Solis, a quo Deus ille progenitus ferebatur. Hinc apud Virgilium Aeneid. Lib. VII. verſ. 772. *Phoebigena* nuncupatur:

Ipſe repertorem Medicinae talis et artis
Fulmine Phoebigenam Stygias detruſit ad umbras.

Fi-

Filium Apollinis, quem genuit divina Coronis, adpellat Homerus in Hymno; immo in alio apud Orpheum, eodem titulo, quo *Pater Paean*, indigitatur.

Optime etiam cum Aeſculapio Medicinae parente Minerva ſociatur; quae etiam MEDICA cognominata eſt, et Romae Templum habuit in Regione V. Exquilina ex P. Victore, et quidem Pantheum; cuius veſtigia exhibet Cl. Montfauconius Cap. VIII. Diarii Italici pag. 122. Hinc etiam ſaepenumero prope Minervae imaginem ſerpens additus cernitur in vetuſtis monumentis, vel etiam eius haſtae circumplicatus: quibus ſymbolis et ipſa Medicinae parens, vel auctrix declaratur. Minervae *Medicae*, eiuſque aedis mentio fit in ſequenti lapide penes Fabrettum Inſcript. Domeſt. Cap. X. pag. 716. num. 376.

D . M
CN . VERGILIVS
EPAPHRODITVS
MAGISTER . ODORARIVS
A . MINERVA
MEDICA . VIXIT . ANNOS
SEPTVAGINTA . ET
. . . .

TABVLA LXXV.

VENVS ANADYOMENE

VENERIS e mari ortum, ita deſcribit Heſiodus in Theogonia:

Prodiit vero veneranda, formoſa Dea; circum vero,
Pedibus ſub mollibus herba creſcebat, Aphroditen, ac ipſam

Spumâ progenitam Deam : et decoram pulchris ſertis Cythercam
Nominant tam Dii , quam homines .
Hanc Amor comitatus eſt , et Deſiderium ſequebatur pulchrum .

Quis vero in hac caelatura , in qua Venus capillos adhuc humore marino ſtillantes manu abſtergit , Apellis picturam non deprehendat ? Hanc Antipater Sidonius ita deſcribit in Antholog. Lib. IV. Cap. XII. 26.

Emergentem ex matre iam mari
Venerem , Apelleae laborem intuere picturae .
Quomodo manu corripiens irrigatam aquâ comam ,
Exprimit humidis ſpumam e crinibus .

Quae carmina ſic vertit Auſonius Epigram. 104.

Emerſam Pelagi nuper genitalibus undis
Cyprin , Apellei cerne laboris opus .
Vt complexa manu madidos ſalis aequore crines ,
Humidulas ſpuma ſtringit utraque comas .

Amores gemini , quos ſtatim prodiiſſe recitat Heſiodus , delphinorum caudis inſiſtunt . Hos etiam per delphini dorſum reptare videas in Simulacro , quod Romae exſtat in aedibus Farneſianis , et in Muſeo Mediceo , immo fere in omnibus ceteris . Inſtat vero conchae , qualem illam oculis noſtris ſubiiciunt antiqua marmora , et ſcripta Poëtarum . Tibullus Lib. III. Eleg. 3. verſ. 34.

Et faveas concha , Cypria , vecta tua .

Apud Statium eadem Venus ita mulierem formoſam laudat :

Haec

Haec eſt caeruleis mecum conſurgere digna
Fluctibus, et noſtra potuit conſiſtere concha.

Tres Stellae facile Caelum deſignant; nam aliquando Venus *Caeleſtis* dicta eſt. Pauſanias in Atticis: *Non longe abeſt Caeleſtis Veneris delubrum, quam primi omnium Aſſyrii coluere.* Alterum eiuſdem Deae ita cognominatae fanum adnotat idem Pauſanias in Corinthiacis, et in Achaicis. Mentio quoque illius occurrit apud Ciceronem de Natura Deorum Lib. III.

TABVLA LXXVI.

VENVS PELAGIA CVM SPECVLO ET PECTINE

VENVS in hac Gemma, hinc inde ſcalpta, inſidens ſcopulo, proprio aſtro ſuo exornatur, cum Lunae, et Solis aſteriſmis; ſpeculo vero, et pectine, praecipua ſui cultus ſupellectile, velut ſibi comam componens, munita eſt. Hoc nempe eius praecipuum ſtudium, haec praecipua arma, atque praeſidia fuerunt, quum praeſertim in diſcrimen pulcritudinis iudicio Paridis ſeſe ſubiecit apud Silium Italicum Lib. VII. nam ex Amoribus alter currum temperabat:

Aſt alius nivea comebat fronte capillos,
Purpureos alius veſtis religabat amictus.

Venerem quoque in pectinis, atque ſpeculi officiis detentam pingit nobis Claudianus de Nuptiis Honorii, et Mariae:

Caeſariem tunc forte Venus ſubnixa coruſco

Fingebat ſolio ; dextra , laevaque ſorores
Stabant Idaliae : largos haec nectaris imbres
Irrigat ; haec morſu numeroſi dentis eburno
Multifidum diſcrimen arat ; ſed tertia retro
Dat varios nexus , et iuſto dividit orbes
Ordine , neglectam partem ſtudioſa relinquens .
Plus error decuit : ſpeculi nec vultus egebat
Iudicio : ſimilis tecto monſtratur in omni .

Adeo vero ſpeculis , atque pectinibus delectari Divas ferebant , ut inter devota plebis officia recenſitum fuerit ſtatis horis contra illorum ſimulacra ſpeculum ſuſtinere, atque ita geſtu movere pectinem , tanquam ſi Deae ipſae ſeſe pecti , atque ornari dignarentur : quas caeremonias in Notis ad picturas Etruſcas brevi explicatas iri ſperamus , inluſtrata Vaſcularia ſupellectile inſigni ex Etruſcis fodinis , quam ſummo ſtudio , ſummiſque impenſis conlegit , aereiſque Tabulis plurimis incidendam curavit amiciſſimus Gorius , ad iuvandas bonas litteras natus .

Aſtrum Veneris ab eius tergo reſplendet , ſub quo caput ex antro exſerit marinum monſtrum , quo eiuſdem Veneris in mari poteſtas , eiuſque origo deſignatur . Notae ΤΑΩ vel compendiariae ſunt , nec quidpiam ſoni reddunt : vel potius a Gnoſticis effictae , in Baſilidianis obviae.

TABVLA LXXVII.

TEMPLVM PAPHIAE VENERIS

ADſpectum Templi PAPHIAE VENERIS, quem nobis ob oculos ponit haec Gemma , intuemur etiam in nummis apud Auguſtinium Dialog. V. Vaillantium , alioſque

que rei nummariae illuſtres Interpretes. Navem Templi ſuſtinent hinc inde columnarum maiorum alae, quibus tectum inſiſtit. Latera occupant xyſti humiliores, ſub quibus candelabra ardentia locata ſunt, illiſque columbae inminent. Deae vero ſimulacrum ita deſcribit Tacitus Hiſtoriar. Lib. II. in princip. *Simulacrum Deae non effigie humana, continuus orbis, latiore initio tenuem in ambitum, metae modo, exſurgens. et ratio in obſcuro*. At minime in obſcuro; nam ante inventum uſum ſimulacrorum, rudes lapides conſecrabantur in Deos, et *Betylos* adpellabant; ducta religione a *betylo* ſaxo, quem Deûm Mater Saturno vorandum pro Iove dedit; quanquam ſint qui putent hanc ſuperſtitionem impie detortam fuiſſe a myſterio lapidis, quem Iacob conſecravit, et בית אל *Bet-El*, hoc eſt *Domum Dei*, adpellavit. Hinc fortaſſe invaluit apud Orientales, ut lapides pro Diis colerentur, a quibus Roma excepit et magnam Matrem Peſſinuntiam, et Deum Helagabalum, Graecia quoque frequentiſſime, ut teſtatur Pauſanias, qui alterum eiuſdem Veneris ſignum in hermae quadrati modum conformatum memorat in Atticis. At de his fuſius differendum erit in Indigitamentis. Huic Templo in omnibus nummis ſtella inminet, quam Veneris eſſe non dubito, cui ſubiecta Luna ſilens copulatur: quam coniunctionem naſcentibus pueris valde beneficam eſſe, tradit Tullius de Divinatione Lib. I. quo reſpexiſſe videtur Iuvenalis Sat. VI. verſ. 569.

Haec tamen ignorat, quid ſidus triſte minetur
Saturni, quo laeta Venus ſe proferat aſtro.

Id vero decretum luculentiſſime explicat Firmicus Lib. IV. Cap. I. *Si Luna feratur ad Venerem, faciet parentes nobiles*,

les, et maximae poteſtatis potentia ſublevatos . . . . . et qui maximis potentiae fulgeant honoribus, pleni venuſtatis, et gratiae.

TABVLA LXXVIII.

TEMPLVM PAPHIAE VENERIS CVM SERAPI

Templum PAPHIAE VENERIS eodem aſtro inſignitum et in hac Gemma occurrit. Area circularis incluſa ſepto cum in hac, tum in priore obſervatur; immo in omnibus Paphiorum nummis quotquot adhuc vulgati ſunt. De hac mirum quiddam refert Plinius Lib. II. Cap. 6. *Celebre fanum habet Veneris Paphos, in cuius quandam aream non impluit.* Neque facile ſubſcripſerim Harduino, qui aram, pro area ſubſtituit: nam id miraculum non ad aram modo pertinebat; ſed ad locum, in quo altaria multa conſiſtebant, ut colligitur ex Tacito Hiſtoriar. Lib. II. *Precibus, et igne puro altaria adolentur; nec ullis imbribus, quanquam in aperto, madeſcunt.* Conſtat enim altaria non in Templo conſtitiſſe; ſed in area illa, quae contra Templa conſtituebantur, in quibus arae multiplices locatae erant, ut omnium votis ſatisfacerent. Veneri in hac Gemma Serapis iunctus eſt: quod arbitrio Sculptoris, et privatae religioni imputandum eſt; quanquam duo praecipue Numina Cyprii coluerint Iovem, et Venerem, quorum delubris ius aſyli vindicarunt, ut auctor eſt Tacitus Annal. Lib. III. 62. *Exin Cyprii tribus delubris, quorum vetuſtiſſimum Paphiae Veneri auctor Aerias; poſt filius eius Amathus Veneri Amathuſiae, et Iovi Salaminio Teucer, Talamonis patris ira profugus, poſuiſſent.*

TA-

TABVLA LXXIX.

CVPIDO

In eleganti hac Gemma Muſei Oliverii CVPIDO cernitur arae inſidens, quod ſaepenumero et ceteris Diis adtribuitur; nam eorum aris praeſentem eſſe, atque adeſſe ſacris credebant: quod praecipue Etruſcae traditionis erat, in quorum picturis Dii plerumque propriis altaribus, et ſacrificiis adparere cernuntur. Cupidini palma adtribuitur in victoriae ſignum; qua etiam ornatus ſpectabatur in Eleorum Gymnaſio, ut narrat Pauſanias Eliacorum priore. Vnde Virgilius Eglog. x. verſ. *69*.

Omnia vincit Amor, et nos cedamus Amori.

Duplicem ambabus manibus ſagittam oſtentat; quarum una ſurſum directa eſt, deorſum altera: cuius differentiae ratio ea facile fuit, quod ipſe Amor et ſuperos ſimul, atque homines ſpiculis impeteret, atque exſuperaret, iuxta Heſiodum in Theogonia:

Atque Amor, qui pulcherrimus inter immortales Deos,
Solvens curas, et omnium Deorum, atque omnium hominum
Domat in pectoribus animum. ——————

Aſtrum ſuperne effictum, ad tutelam pertinet illius, qui huiuſmodi amuletp Amorem ſibi devincire ſatagebat, ut ex Erote Anteros, hoc eſt redamatio, naſceretur.

TA-

TABVLA LXXX.

DIOSCVRORVM CAPITA

CASTORIS, et POLLVCIS capita conſuetis pileis Laconicis ornantur, quibus pileati adpellantur a Catullo XXXVII.

A pileatis nona Fratribus pila:

hoc eſt nono ab urbe lapide: quorum menſura a Miliario aureo initium ducebat, quod erat in Foro Romano ante aedem Caſtorum. Eam pilei formam ideo Dioſcuris adtributam credunt, quod ovum imitetur, e quo uterque natus eſt: cui manifeſte adluſit Lucianus in Dialogo Apollinis, et Mercurii, ita illos deſcribens: *Omnia aequalia ſunt inter illos, ovi pars dimidia, et ſtella ſuperne fulgens, et iaculum in manu, et equus utrique candidus.* Aſtra in capite geſtant, non modo indicium ſubitarum flammarum, quae nautis adparent, de quibus ſuo loco dicendum eſt; verum etiam ad eas ſtellas indicandas, quae in utriuſque capite refulgent, ſub quorum auſpiciis ſi quis natus ſit, multa ſibi bona repromittit, ſi qua fides Manilio Lib. IV. verſ. 153.

Mollius e Geminis ſtudium eſt, et mitior aetas
Per varios cantus, modulataque vocibus ora;
Et graciles calamos, et nervis inſita verba,
Ingenitumque ſonum. labor eſt etiam ipſa voluptas.
Arma procul, lituoſque volunt, triſtemque ſeuectam:
Otia et aeternam peragunt in morte iuventam:
Inveniunt et in aſtra vias. ——————

TA-

TABVLA LXXXI.

CAPVT IOVIS CVM DIOSCVRIS

GEminis DIOSCVRIS caput IOVIS adiunctum eſt, ut parentis religio, filiorum venerationem augeret; nam ab eo progeniti ſunt, ut canit in illorum Hymno Homerus:

Caſtora, et Pollucem cane, Muſa ſuavis,
Tyndaridas, qui a Iove Olympio geniti ſunt,
Quos ſub Taigeti vertice peperit veneranda Leda
Clam ſubdomita a nigrinube Saturnio.

Enſes in manibus utriuſque poſiti ſunt, quales a Theocrito deſcribuntur, dum Lynceum inducit, ita illos obiurgantem:

Infelices cur pugnam adpetitis; quid propter ſponſas
Alienas moleſti eſtis, et ſtricti ſunt in manibus enſes?

Et rurſus:

Illi enim enſes e vaginis ſtringentes, rurſus caedem
Struebant. ————————————

Illoſque celebrat, quod rite invocati in Martis diſcrimine, homines ſervarent:

———————— *hominum ſervatores,*
Et equorum turbatorum in cruento coetu.

Stellae eorum capitibus adiectae ſunt, quum ipſi inter Zodiaci ſigna, ut diximus numerentur; quanquam alterna vice ſplendeant: unde fabula ſuborta eſt immortalita-

Digitized by Google

tem , quam alter nactus eſſet , pro dimidia cum fratre communicaſſe . Hyginus de Stellis : *Addunt , ut Caſtor in oppido Ariadnis ſit occiſus . Pollucem , ait Homerus , conceſſiſſe fratri dimidiam vitam , itaque alternis diebus lucere .* In hac Gemma nati alicuius genituram adumbratam credimus , in qua Iupiter in Geminis ſit inventus : quod bona multa portendere dictitant veteres Aſtrologi , et praecipue Firmicus Lib. v. Cap. 4. *In Geminis Iupiter ſi fuerit inventus , quicumque eum ſic habuerint , in maximis gloriis erunt , ac poteſtatibus in amicitiis noti .*

TABVLA LXXXII.

CAPVT IOVIS SERAPIDIS INTER SIGNA LEGIONVM

HAEC elegans Gemma pertinet ad religionem ſignorum militarium , quae maxima in Caſtris ſemper extitit . Aquila legionis cuiuſve inſigne , ut ſemper in nummis , atque marmoribus , medium occupat locum . Hinc inde ſigna locata ſunt , in quibus gemini Caſtores inſiſtunt , tanquam Dii bellatorum praeſides , vel ad Legionem aliquam Geminam indicandam , cui ſimilitudine nominis quodammodo adluderent . Vtcumque ſe res habeat , nulli dubium eſt , hiſce ſignis inter cetera ornamenta etiam Deorum imagines coniunctas fuiſſe , ex quo illa venerari caepta ſunt . Suetonius in Vitellio Cap. II. *Artabanum ad veneranda Legionum ſigna pellexit :* et Vegetius Lib. II. Cap. 6. *Imagines Imperatorum , et praeſentia ſigna veneratur .* Ea etiam inſtar divinorum ſimulacrorum inungebantur . Plinius Lib. XIII. Cap. 3. *Aquilae certe , ac ſigna illa pulverulenta , iunguntur etiam diebus feſtis .*

Stel-

Stellae Caſtorum inſigne ſunt. Caput Serapidis ad peculiarem cultum pertinet illius, in cuius gratiam Gemma haec inciſa eſt.

TABVLA LXXXIII.

HERCVLES ET DIOSCVRI

CASTOR, et POLLVX equos frenant, quales in Capitolii ornamentum eximiae molis conlocatos, et in nummis Maxentii obſervamus. Huius adtributi cauſa minime in obſcuro eſt apud Rerum Romanarum Scriptores. Ait enim Dionyſius Halicarnaſs. Lib. I. *Quum proſpere ad lacum Regillum pugnatum eſſet, duo Equites nuncium victoriae adtulere: inde viſos ad Iuturnae lacum prope Forum equos ſudore manantes abluere, creditoſque eſse Caſtorem, et Pollucem, atque ubi adparuiſsent, aedem inde conſtructam;* quod etiam ille ſubdit Lib. IV. et firmat quoque Cicero de Natura Deorum Lib. II. et Ovidius Faſt. Lib. I. verſ. 707.

Nec diverſimode a Graecis colebantur; illos enim in Hymno Homerus adpellat:

———— *velocium conſcenſores equorum.*

Et Theocritus in Dioſcuris id adtributum ipſis inter cetera elargitur:

O ambo mortalibus auxiliatores, o amici ambo,
Equites, Cytbariſtae, Pugiles, Cantores.

Hyginus quoque in Libro de Stellis narrat, Neptunum eos muneraſſe; nam equos, quibus utuntur, iiſdem largitus eſt.

Hercules clava, et ſcypho ornatus, a Caſtoribus minime alienus eſt; nam una ſimul ad Colchicam expeditionem profecti ſunt, ut narrat Apollonius Argonautic. Lib. I. qui omnem Heroum conventum deſcribit, quum Herculi delatum eſt expeditionis imperium, quod ille recuſatum, Iaſoni delatum voluit:

Adſpexerunt Iuvenes audacem Herculem
Sedentem in mediis: uno autem ipſum omnes clamore
Imperitare iuſſerunt: ille vero ibi, ubi ſederat,
Dexteram manum extendit, aitque;
Ipſe, qui concivit, ille praeſit conventui.

TABVLA LXXXIV.

DIOSCVRI

SVB differenti adſpectu nobis ſe oſtendunt DIOSCVRI in hac Gemma; nam Caſtor equum moderatur; Pollux vero prope aram ſacrificat. Equos certe ambobus tribuit Antiquitas, ut ſupra vidimus. Adtamen magis proprie Caſtori equeſtris diſciplina adtributa eſt, Polluci pugilatus. Homerus Iliad. Γ.

Duos autem non poſſum videre principes populorum,
Caſtoremque equitandi peritum, et pugilatu ſtrenuum Pollucem,
Germanos fratres, quos mihi una genuit mater.

Horatius Carm. Lib. I. Od. XII.

Dicam et Alciden, puerosque Ledae,
Hunc equis, illum ſuperare pugnis
Nobilem. ——————

Et

Et Ovidius Faſtor. V. verſ. 700.

Tyndaridae Fratres, hic Eques, ille Pugil.

Sacrificium, quod Pollux peragit, vel ad aliquam expiationem pertinet; vel ad expeditionem Argonautarum, cui ſacrificium Apollinis Heroës praemiſerunt. Apollonius loco citato:

Interim poſt et aram littoralem Embaſii
Poſuerimus Apollinis, qui mihi vaticinans praecepit
Significare, oſtendereque vada maris, ſi ſacris
A ſe ipſo auſpicarer. ——————

Et Valerius Flaccus Argonautic. I. verſ. 188.

Tum laeti ſtatuunt aras tibi, Rector aquarum,
Summus honor; tibi caeruleis in littore vittis,
Et Zephyris Glaucoque bovem, Thetidique iuvencam.

TABVLA LXXXV.

DIOSCVRI CVM LVNA

HEIC effinguntur CASTORES equis inſidentes, quales Romani obſervarunt, partam ad Regillum victoriam denunciantes. Luna ſuperne inſculpta denotat eiuſdem Planetae in Geminis ſtationem, quum ille natus eſt, in cuius gratiam haec Gemma caelata fuit. Firmicus Lib. VI. Cap. 9. cuicumque hunc Planetam in geminis habuerit, multa in proſpera hariolatur; ſed tamen eos futuros dicit: *boni ſenſus, acuti ingenii, et ad omnes, ſi voluerit, alius ſatis induſtrios:* litterae initiales L A A nomen privati hominis indicant, ſeu Gemmae domini, facile *Lucium Aurelium Aſperum*, aut aliud quid ſimile.

TA-

TABVLA LXXXVI.

DIOSCVRI

STANT in hac Gemma CASTORES innixi haſtis, veluti excubias ducentes, quemadmodum in nummis milites, qui labarum cuſtodiunt : ii enim, qui militiam profitebantur, Deos, qui eandem diſciplinam profeſſi eſſent, militaribus officiis occupatos figurabant: quemadmodum Martem expreſſerunt tropaeum humeris deferentem. Vterque parazonio, atque haſta inſtructus eſt, qualia ornamenta iiſdem convenire ſupra indicavimus.

TABVLA LXXXVII.

MERCVRIVS CRIOPHORVS

TYPVS huius Gemmae mire convenit cum antiquo marmore, cuius ectypam formam apud me adſervo, in quo Mercurius arietem ducit : quod unum intereſt inter utrumque, hic ſiniſtra cultrum; in marmore vero pateram gerit : ceteroquin mire conveniunt. MERCVRIVM CRIOPHORVM deſcribit nobis Pauſanias in Boeoticis his verbis : *Quod vero ad Mercurii templa duo adtinet, quorum alterum* CRIOPHORI, *ideſt arietem portantis, nuncupant : cognominis eam eſſe cauſſam dicunt, quod peſtilentiam Mercurius averterit, circumlato in murorum ambitu ariete.* Huc facile pertinere poſſunt Solis, et Lunae numina, quae ut peſtilitatem depellerent, praeſertim in Ludis ſaecularibus, invocabantur; quorum ſymbola, quum in hac Gemma expreſſa ſint, non dubitavi praecipuam eius figuram alteri Deo, non vero ſacrificulo, adtribuere.

Aver-

Averſae partis inſcriptio, ſi interpungatur, facile explanari poterit: ΕΙC. ΖΕΥC. CΑΡΑΠΙC. Hoc eſt ſiquidem: *Iupiter Serapis*. Forte notâ ΕΙC. intelligendum, Isis.

TABVLA LXXXVIII.

MERCVRIVS CVM DIOSCVRIS

Castores in hac ſculptura omnibus ſymbolis ornantur, quibus illos cumulavit ſupra memoratus Lucianus: *Ovi pars dimidia, ſtellae ſuperne fulgentes, iaculum utrique, atque equus albus*. Mercurius vero medius inter ipſos arieti inequitat. Magna enim inter MERCVRIVM, et DIOSCVROS adfinitas intercedit; nam ab illo nutritos fuiſſe gemellos Deos tradit Pauſanias in Laconicis: *In Pephno Caſtores primum in lucem editos Thalamatae memorant. Enutritos quidem Pephni negant; ſed a Mercurio Pellanam deportatos*. Aries Mercurio ſacer eſt, ex quo ille Typhonis iram fugiens, in huius animalis formam ſe ſe convertit, ut alibi dictum eſt: ſive potius, ut Artemidoro placet, *quia velox eſt animal, eique Mercurii ſpecies creditur ineſſe*. Subeſt etiam phyſica ratio cur MERCVRIVM geminis Fratribus coniunctum videamus; nam illorum domus huic Planetae tanquam propria adſignatur, ut diximus in principio huius Operis: cuius conlocationis haec decreta recenſentur apud Firmicum Lib. IV. Cap. 8. *Erunt acuti ſenſus, ingenioſi, ſagaces; ſed ſemper in malum proni: et qui facundiam, et induſtriam ſuam ad lites, iurgia, et diſſenſiones, atque diſcordias ſemper adcommodent*.

TA-

TABVLA LXXXIX.

MERCVRIVS IN SIGNO TAVRI

MERCVRII caput propriam ſtellam fronti adpoſitam oſtendit. E regione cervix caeleſtis Tauri cernitur, cui Luna inminet duabus ſtellis exornata. Si Mercurium in Tauri ſtatione contemplemur, haec repromittit Firmicus memorato Lib. v. Cap. 8. *Homines erunt mali, litigioſi, rixatores, homicidae . . . . . . ſed quum ſecundum geniturae Trigonum Iupiter tranſierit, fueritque Mercurius benevolarum Stellarum proſpera radiatione munitus, aliquid priſtinae ferocitatis deponere coguntur.* Id forte ſibi voluit huius Gemmae ſcalptor, qui caput Tauri multiplici aſteriſco conſignavit.

TABVLA XC.

MERCVRIVS IN SIGNO TAVRI

PRIOREM Gemmam explicat haec ſequens, in qua idem prorſus Caeli arcanum, diverſo tamen ingenio, expreſſum eſt. Taurus antica ſui parte tantum conſpicuus eſt, qualem exprimunt Aſtronomi, et deſcribit Ovidius Faſtorum Lib. IV. verſ. 718.

Vacca ſit an Taurus, non eſt cognoſcere promptum,
Pars prior adparet, poſteriora latent.

Illi inminet Caduceus, ut Mercurius in ea domo adſcendens oſtendatur. Adſtant vero hinc, atque inde geminae ſtellae, quae totidem Planetas facile indicant. Sed prope Tauri oculum ſcitiſſime ſtella figurata eſt, quam pa-

Digitized by Google

palilicium vocant Aſtronomi primariae magnitudinis. Hanc inter regias ſtellas numerat Firmicus Lib. VI. Cap. I. cum qua, ſi Luna congrue copulata inveniatur, *potentiſſimas ſubſtantias ipſa decernit, et magnae poteſtatis inſignia*.

TABVLA XCI.

MERCVRII SYMBOLA

ORnamenta MERCVRII nobis refert haec Gemma, Talaria, Stellam, Caduceum; nam illi non modo alas in capite tribuerunt, ad ingenii alacritatem ſignificandam; verum etiam in pedibus, ut eius velocitatem indicarent, qua rapido curſu ad Superos, atque Inferos devolabat; quapropter *alipedem* vocavit Ovidius Metamorph. Lib. XI. verſ. 312.

Alipedis de ſtirpe Dei. ——————

Et Lib. V. verſ. 755.

—————— *mactatur vacca Minervae,*
Alipedi vitulus, taurus tibi, ſumme Deorum.

TABVLA XCII.

MERCVRIVS

HVIVS Dei imago ita expreſſa eſt, ut in caelum ſe ſe adtollere videatur, ad Deorum monita, quae ad homines deferat, ſuſcipienda; ſive, ut animas fato functas in debitas ſedes deducat, iuxta ea, quae de ipſo cecinit in eius Hymno Orpheus:

Triſtibus animabus Nuncius in terra exiſtens,
Quas abducis, quando Fati tempus venit,
Sacra virga demulcens. ——— ———

Quem imitatus videtur Horatius Ode x. Lib. 1.

Tu pias laetis animas reponis
Sedibus, virgaque levem coërces
Aurea turbam, ſuperis Deorum
Gratus, et imis.

Et Virgilius Aeneid. Lib. IV. verſ. 242.

Tum virgam capit. hac animas ille evocat Orco
Pallentes, alias ſub triſtia Tartara mittit.

Id etiam officium illi adtribuit Homerus Odyſs. XXIV.

Mercurius autem animas Cyllenius evocavit
Virorum procorum: tenebat autem virgam in manibus,
Hac ducebat impulſas; hae autem frementes ſequebantur.

TABVLA XCIII.

MERCVRIVS

IN hoc emblemate MERCVRIVS galeatus, et haſta inſignitus adparet: quae quidem ornamenta, quanquam ipſi rariſſime tribuantur, ab eo tamen non abhorrent. Non equidem galea, ut teſtatur Pauſanias Eliacor. pior. *Mercurius arietem ſub brachii ala gerens, et galea caput armatus.* Haſta vero Deorum omnium inſigne eſt, ex auctoritate Iuſtini Lib. XLIII. *Namque et ab origine rerum, pro Diis immortalibus veteres haſtas coluere; ob cuius religionis*

gionis memoriam adhuc Deorum ſimulacris haſtae adduntur. Mercurii ſtella non radiata, ſed globoſa eſt; ita enim non eius ſplendorem, ſed ſolidam, ut credebant, et paene terream ſubſtantiam exprimere voluerunt, ut nonniſi a Sole inluminetur, a quo non recedit ultra ſpatium XXVIII. graduum: ex quo fit, ut raro admodum nobis adpareat, Solis fulgore involuta.

TABVLA XCIV.

MERCVRIVS

MERCVRIVM ambiunt Luna cum ſeptem Stellis, quas ego ad Trionas refero, iuxta ea, quae dicta ſunt ad Tabulam XXXVII. quapropter ſub hoc typo, vel principem virum fato functum ſub imagine Mercurii adumbratum puto; vel ipſum Mercurium deductorem animarum, qui huius ſculpturae officio demulcetur, ut animam alicuius in illum caeli apicem benevolus conlocet. De hoc Mercurii adtributo videnda ſunt, quae notavimus ad Tabulam LXX.

TABVLA XCV.

MERCVRIVS

INter MERCVRII ſymbola praecipuum locum obtinet gallus, quo in hac Gemma decoratur. Rationem huius adtributi reddit Fulgentius Mytholog. de Mercurio: *Gallum quoque in eius ponunt tutela; ſive quod omnis negotiator ſemper invigilet; ſeu quod ab eius cantu ſurgant*

ad peragenda negotia. Teſtudinem vero illi adtribuit Martianus Capella, qui Philologiam deſcribit ſecundum caelum adeuntem, cui puella occurrit cum tabula, in qua inter Mercurii myſtica ornamenta teſtudo computatur. Nec ſine ratione; quum Mercurius terreſtris Deus habitus ſit, et ſubterraneus etiam, qui quandoque in caelo adpareat, ſaepius vero tanquam ad Orcum declinans, lateat: in quo ipſum mirifice teſtudo imitatur, quae haud minima vitae ſuae parte ſub terra degit. Nec ſpernenda eſt ratio cur ſibi Mercurius teſtudinem vindicet, ex quo illam ſibi occurrentem ſuſtulit, atque ex eius putamine cytharam ſibi confecit; ut narrat Homerus in Hymno Mercurii:

Solum transſgrediens praerupti antri,
Teſtudine inventa, poſſedit infinitas opes
Mercurius, utique primum teſtudinem fabricatus eſt canoram,
Quae utique illi occurrit in aulaei ianuis
Se paſcens ante domum ex valde florida herba.

TABVLA XCVI.

MERCVRIVS

VIRVM delphino imminentem in hac rara Gemma antiquiſſimi operis expreſſum, libentius MERCVRIVM adpellarem; nam et opitulatur eius ſtella, et pileolus, forte etiam galea, qua caput eius tegitur. Patera, quam habet in ſiniſtra, Diis quidem omnibus tribuebatur; ſed ipſi praecipue, cui ſemper poſt cenam libabant Veteres pro felici ſomno, cuius arbiter putabatur. Homerus Odyſs. H.

In-

Invenit autem Phaeacum Duces, atque Conſiliarios
Libantes poculis ſpeculatori Mercurio,
Cui poſtremo libabant, quando cogitabant de lecto.

Ipſum vero non dormitionis praeſidem, ſed animarum deductorem heic ſignificari, credo, pro nota ſubiecto ei delphine, cui animae inſidentes Oceanum tranare putabant, Inſulas beatas profecturae. Continet dextera geminos ramuſculos, quibus in funere adſtantes luſtrabantur: *Sacrificantes Diis Inferis adſpergebantur aqua; Superis abluebantur;* ut monet Servius ad IV. Aeneid. verſ. 635. Hinc eſt, quod Dido ita ſororem deprecatur:

——— *dic corpus properet fluviali ſpargere lymphâ.*

Et Aeneid. VI. verſ. 229.

Idem ter ſocios pura circumtulit unda
Spargens rore levi, et ramo felicis olivae:
Luſtravitque viros, dixitque noviſſima verba.

In Lucerna quoque Muſei noſtri vas aquae luſtralis expreſſum eſt, unde prodit ramuſculus. De his luculenter diſſeruimus in Diſſertatione de *Funere Etruſcorum*, edita in Volumine III. Muſei Etruſci, et in Notis ad Lucernas Tom. III. Vereor tamen, ne Gemmam hanc inter Magicas deputem, fretus auctoritate Leonardi in Speculo Lapidum, ſic in fine Libri III. ſcribentis: *Viri ſedentis ſuper piſcem, figurum, ſi in Iaſpide rubro ſculptum invenies; ſi in panno alicuius hominis imponutur in convivio cum dextero brachio, comedens non ſaturabitur:*

O curas hominum, quantum eſt in rebus inane!

Sed

Sed iuvat haſce nugas ſcrutari, non quid ſentiendum ſit proferentes; ſed ut ea, quae caeci, et ſuperſtitioſi homines ſenſerunt, intelligamus.

TABVLA XCVII.

ANVBIS

HANC Gemmam mirifice inluſtrat Apuleius Metamorphoſ. Lib. XII. ubi caeremoniam ſuae initiationis deſcribit: *Heic horrendum: ille Superum commeator, et Inferum, nunc atra, nunc aurea facie ſublimis, adtollens Canis cervices arduas, laeva caduceum gerens, dextera palmam virentem quatiens:* ex quo clare colligimus, hanc ſculpturam ad eadem initia pertinere, in qua adamuſſim illius caeremoniae pars repraeſentatur. Redolet haec Gemma, cuius ectypon apud me eſt, adeo rudem, et imperitam manum, ut qui minus caute in hoc ſtudio procedat, facile inter Baſilidianas deputaverit. Hinc vero intelligimus, haec ſignacula plerumque pertinere ad initiatos, qui in hiſce prophylacticis ſculpturis deligendis magis religioſam manum, quam elegantem ſeligebant. Tradit Diodorus Anubin filium fuiſſe Oſiridis, qui quum in clypeo inſigne canis geſtaſſet, canino capite effictus eſt, nec inter Deos relatus, hanc ille deformitatem amiſit. Hunc eundem ac Mercurium eſſe, cui proinde ſtella hic adiungitur, et caduceus, demonſtrat Servius in VIII. Aeneid. verſ. 698. in illud

Omnigenumque Deum monſtra, et latrator Anubis.

Latrator Anubis, quia capite canino pingitur. Hunc volunt eſſe Mercurium; ideo, quia nihil eſt cane ſagacius. Bello au-

autem Gigantum plures Deos ferarum formas accepiſſe, traditur. Itaque fere hoc epitheto audit apud Poëtas. Ovidius Metamorph. IX. verſ. 690.

> ———————— *cum qua latrator Anubis,*
> *Sanctaque Bubaſtis, variuſque coloribus Apis.*

Prudentius contra Symmachum:

> ———————— *quae Caniformem,*
> *Latrantemque throno Caeli proponat Anubim.*

TABVLA XCVIII.

FIDES

TYPVS Feminae, quae ſiniſtra manu pateram adtollit, onuſtam pomis, dextera vero pendulas ſpicas gerit, obvius eſt in nummis cum inſcriptione: FIDES AVGVSTA, aut FIDES PVBLICA; ut in nummis Plotinae, Domitiani, atque in aliis paſſim. Crediderim tamen Cereris, aut Abundantiae ſimulacrum eſſe; quae, quia Populos in fide continet, non ex natura ſua, ſed plane ab effectu, FIDES nuncupatur. Sol, cuius beneficio, ut ſaepe indicavimus, et fruges, et poma educantur, huic Numini iunctus eſt. Formica, vel Sculptoris inſigne eſt, vel eiuſdem Abundantiae: non quod ipſa Abundantiam faciat; ſed quia obtentam, exemplo ſuo, docet cuſtodire: ſeu potius Abundantiae animal infeſtum, et ſibi cogitans tanquam contrariae naturae Cereri iungitur, ut Baccho caper; nam inter ea, quae frugibus noxia deprecabantur, erant et formicae. Ovidius Faſtor. I. verſ. 677. et 685.

Fru-

Digitized by Google

Frugibus immenſis avidos ſatiate colonos,
Vt capiant cultûs praemia digna ſui.
Vos quoque ſubiectis, formicae, parcite granis:
Poſt meſſem praedae copia maior erit.
Interea creſcat ſcabrae rubiginis expers
Nec vitio caeli palleat aegra ſeges.

De hoc tamen emblemate rurſus dicendum erit ad Tabulam CVII.

TABVLA XCIX.

MINERVA

ORNAT hanc Gemmam non adeo obvium draconis ſymbolum, quo Dea heic munita incedit: eundem vero ei ſacrum fuiſſe, manifeſte docet Plutarchus de Iſide, et Oſiride: *Graeci recte tum dicunt, tum ſentiunt, columbam animal eſſe ſacrum Veneri, draconem Minervae, corvum Apollini:* quapropter dracone munita cernebatur imago Palladis, quae Athenis religioſiſſime colebatur; quam nobis deſcribit Pauſanias in rebus Acticis: *Minervae ſignum recto ſtatu eſt cum tunica talari: in eius pectore Meduſae caput, et Victoria cubitorum fere quatuor, manu haſtam tenet. Iacet ad pedes clypeus; ad imam haſtam draco, quem Erichthonium eſſe exiſtimare poſſis.* At non Erichthonium, ſed potius draconem, quem Minerva illi cuſtodem in ciſta adpoſuit, in utroque ſigno repraeſentari ſuggerit nobis Apollodorus, qui Libro tertio ortum huiuſce pueri deſcribit: quum enim ipſum Pallas in Ciſta abdidiſſet: *Pandroſo Cecropis filiae commendavit, interdixitque, ne ciſtam retegeret. At Pandroſi ſorores, quod curioſae admodum forent, ciſtam aperiunt, advolutumque puero draconem ſpectant.*

Nec

Nec deſunt, qui ab eodem dracone fuiſſe interemptas adſtipulentur. Eamdem ſententiam ſecutus eſt Libro II. Metaphoſ. Ovidius verſ. 559.

——— Commiſſa duae ſine fraude tuentur
Pandroſos, atque Herſe. timidas vocat una ſorores
Aglauros: nodoſque manu diducit. at intus
Infantemque vident, experrectumque draconem.

Nec id ſolum officium praeſtitit Minervae draco; ſed quum Laocoontem ulciſci vellet, geminos ex iis in illum vel ſacrificantem inmiſit, atque cum natis miſere perdidit; quo facto:

At gemini lapſu delubra ad ſumma dracones
Effugiunt, ſaevaeque petunt Tritonidis arcem,
Sub pedibuſque Deae, clypeique ſub orbe teguntur,

ut refert Virgilius Aeneid. Lib. II. verſ. 225. immo aegida, quo pectus muniebat, draconibus undique munitum voluit: ad ſignificandam non modo prudentiam, quae in ſerpente praedicatur; ſed et populorum acumen, et ingenium, in quo praecipue Pallas enituiſſe fertur. Hinc eſt quod ab Orpheo, in eius Hymno *Dracena* dicitur:

Varia forma Dracena, amans, divina, celebris.

Aſtrum in clypeo fortaſſe Solis eſt, qui ſaepe ſaepius in Veterum, praecipue vero Eruſcorum ſcutis, effictus videtur, ſeu ornamenti cauſa, ſeu ad ipſius Solis tutelam oſtentandam.

TABVLA C.

MINERVA EQVESTRIS

PALLADIS EQVESTRIS imaginem, non adeo in Romanis Antiquitatibus obviam, libenter producimus. Illam e Veterum ſcriptis, magis quam e ſculpturis, in quibus id ſymbolum rariſſime illi iunctum eſt, recognoſcimus. Enumerare me haud piget pleraque teſtimonia, quae de illa nunc excerpſi ex Pauſania. Sic ille in Atticis: *Ibi et Equeſtris Neptuni, et Equeſtris Minervae aras videas*. Et rurſus: *Ibidem* (Acarnanes) *Minervae Soſpitae aram habent. Equeſtrem vero Minervam, et canentem Bacchum cognomine vocant*. Et in priore Eliacorum: *Intra ipſos carceres arae ſe oſtendunt Martis Equeſtris, et Equeſtris Minervae*: et in Corinthiacis: *A ſepulcro non multum diſtat Fraenatricis Minervae*, *quam* Chalinitida *adpellant*, *Fanum*. *Minervam etenim aiunt prae ceteris Diis Bellerophonti cum aliis in rebus opitulatam*, *tum vero a ſe domitum*, *fraeno iam impoſito*, *Pegaſum dediſſe*. Apud Phurnutum etiam in Libro de Natura Deorum Cap. *de Minerva*, haec habentur: *Deinde Equeſtrem*, *et equorum domitricem*, *et haſtis ſtimulantem vocant*. Aſtrum Solis huic Deae coniunxit peculiaris religio Artificis.

TABVLA CI.

MARS GRADIVVS

MARS GRADIVVS huius Gemmae nihil fere diſcrepat a ceteris eius imaginibus, quae in nummis ob-

Digitized by Google

obviae ſunt. Eius aſtrum Scorpii ſignum reſpicit, tanquam proprium domicilium, iuxta axioma:

Mavortis domus eſt Aries, et Scorpio pugnax;

cuius copulae haec decreta nobis obtrudit Firmicus Lib. v. Cap. 6. *In Scorpio Mars, ſi fuerit inventus, quicumque eum ſic habuerint homines, erunt potentes, fortes, audaces, et qui omnibus facile inimicis ſuis dominentur: erunt quoque alti nominis, optimaeque famae, et qui ſua bona ſapienti moderatione cuſtodiant*. Gemmae, quibus hic typus inſculptus erat, amuleti loco habebantur. Sic enim toties citatus Leonardus: *Martis figura, ſi inventa fuerit, quae eſt militis cum lancea, in aliquo lapide, audacem, animoſum, ac bellatorem invictum, geſtantem reddit .... Mars armatus in ſapphiro geſtatus, ſubmerſionem aquae prohibet*.

TABVLA CII.

SPEI ET MARTIS SACRIFICIVM CVM GENIO

SPEI ſimulacrum mihi videor videre in hac ſculptura. In eo Mulier oram veſtis adtollit: quanquam loco floſculi, quem alioqui dextera Spes adtollit, haſtam ſuſtineat, qua ſe non popularium votorum arbitram, ſed militarium profitetur. Martem vero in altera imagine intueor; nam alatus eius Genius, Camilli vice fungitur, et vino, et thure ſupplicat, tanquam pro felici eventu expeditionis: quae coniectura, ſi a viris doctis probetur, ſtella ſuperpoſita, ipſi Marti tribuenda eſt. Crediderim vero ſub ſpecie Martis aliquem ex Romanis Imperatoribus

occultati, qui Solis praeſidio fulti, difficillima bella in Oriente ſuſceperunt, maxime vero Aurelianus, in cuius nummis nihil magis obvium eſt, quam Orientis, vel Solis imaginem adſpicere. Probus etiam hoc typo nummos ſaepe ornavit: cui iungimus Gallienum, qui Solem Imperii comitem, ut nummi demonſtrant, ſibi deſignavit. Si vero placeat ſub feminae haſtatae adſpectu Romam dignoſcere, minime repugnaverim; nam minutula lineamenta Gemmarum, unde hae Tabulae exceptae ſunt, aliquando tam dubiam rei imaginem nobis ſuggerunt, ut ſine audaciae nota alterutram propugnare non valeamus. At Clariſſimus Gorius coniicit Iulianum forte Apoſtatam referre Iſidi Phariae ſacra facientem, in Tom. II. Muſei Florentini Tabula XIX. pag. 48. 49. 50. et 51. Cameum hoc ex onyche tricolori magnitudine admodum inſigne in Mediceo Theſauro ſervatur.

TABVLA CIII.

VICTORIA

NIHIL prae ceteris in hoc typo VICTORIA praecipuum habet, quam quod Solis, et Lunae inſignia coniuncta praeſefert, quorum ille non radiatus, ſed globoſus adparet. Pertinet fortaſſis haec Victoria ad Aurelianum, qui ob devictum Orientem, ſaepiſſime in nummis, vel Solis quadrigam, vel ipſum Solem ſtantem, vel eius caput, ſive aſtrum adiecit.

TA-

T A B V L A CIV.

PAN NATVRAE SYMBOLVM

De elegantis huiuſce Gemmae ſchemate nil dicendum hoc loci ſupereſt ; quum plura de Deo PANE, qui apud Veteres univerſae Naturae ſymbolum fuit , dixerimus in Obſervationibus ad Parerga in principio huius Voluminis pag. 29. et ſequentibus ; de eius vero ſacro in ſequenti agitur . De Deo PANE, tutore agrorum et finium , cuius forſitan ſacrificii heic ritus adumbratur, praecipue quum prope aram arbor ei ſacra ſpectetur, qui Bacchum Indos expugnantem adiuvit, multa erudite a Cl. Gorio in Donianis Inſcriptionibus ad Tabulam IV. pag. 47. adnotantur .

T A B V L A CV.

LVPERCALE SACRVM

Adstat arae Fortuna , quam vir nudus adit , hirco , ſeu capra ſacrificium parans. Nudus ſacrificulus , quid ſibi velit in Fortunae conſpectu , haud mente adſequor . Audivi enim Matronas tantum nudari ſolitas in conſpectu Fortunae Virilis, ut ſi quid vitii in membris haberent, illud viris fieret occultum. At non hirco , ſed modico thure Deam placabant , et colligitur ex Ovidio Faſtorum IV. 145.

Diſcite nunc , quare Fortunae thura virili
Detis eo , calida, qui locus humet , aqua .

Ac-

Accipit ille locus, poſito velamine, cunctas,
Et vitium nudi corporis omne videt.
Vt tegat hoc, celetque viros, Fortuna virilis
Praeſtat, et hoc parvo thure rogata facit.

Sed cum caeremonia heic expreſſa nihil cum hoc ritu commune habeat, crediderim potius Fortunam arbitrio privatae religionis heic eſſe adiunctam; nudumque illum iuvenem capram immolaturum, ad Lupercale ſacrum pertinere. Haec enim ita celebrabantur ex Romuli inſtituto, ut tradit Valerius Maximus Lib. II. num. 9. *Lupercalium mos a Romulo, et Remo incohatus eſt, tunc quum .... facto ſacrificio, caeſiſque capris, ... cincti pellibus immolatarum hoſtiarum, iocantes obviam petiverunt.* Et Plutarchus Quaeſt. Roman. *Poſt haec, diſſectarum caprarum pellibus cincti, nudi currentes, ſcuticis obvios cedunt ..... mulieree adultae non declinant verbera, proſcere ea ad conceptionem, et partum ratae.* Ovidius Faſtor. II. verſ. 425.

Nupta quid expectas? non tu pollentibus herbis,
Nec prece, nec magico carmine mater eris.
Excipe fecundae patienter verbera dextrae,
Iam ſocer optati nomen habebit avi.

Id vero inventum oraculo Iunonis Lucinae adtribuit paullo infra Ovidius, qui inde hoc cognomen Deae contigiſſe tradit, quod eius ſacri auxilio ſteriles facilius conceperint, et in lucem foetus protulerint. Sol, et Luna pariter ex arbitrio Sculptoris adiecti ſunt: quanquam utrorumque Numen ad proſperam partuum geſtationem, et egeſtionem non minime conferat; nec propterea ipſi ab eo ſacrorum inſtituto alieni ſint.

TA-

Digitized by Google

TABVLA CVI.

ARBOR SACRA

In nummis Corinthiorum, et Caeſareenſium Palaeſtinae in honorem Marci Aurelii, et L. Veri, et Traiani Decii percuſſorum apud Vaillantium, arbores quaedam ſacrae conſpiciuntur aris impoſitae; quarum ratio cum apud Eruditos occulta habeatur, varie a variis explicatur. Idem typus, qui occurrit et in hac Gemma aliquid amplius habet; nam eadem ara (ſeu interim vas aliquod fuerit, in quo educata ſit, et vegeta conſtiterit) vehiculo impoſita cernitur, praecedente temone, cui iugum aptatum cernitur, ut commode in pompam deferrri poſſet. Pertinere vero id ferculum ad religionem, iam nullus dubito; nam ara, ſeu vas coronatum adparet, ut in nummis indicatis. Quibusnam tamen ſacris deferri conſueverit, ignorare me penitus fateor; nam ubicumque Dendrophori interveniebant, non vividae arbores, ſed radicitus exſciſae deferebantur; unde Virgilius Georgic. I. verſ. 20.

Et teneram ab radice ferens, Silvane, cupreſſum,

in quem locum Servius: *quia caeſa cupreſſus, dicitur non renaſci:* et vetus Poëta:

Egregios proceres currum ſervate Cybelle,
Quem traheret conducta manus, Megalenſibus actis.
Arboris exſciſae truncum portare per urbem,
Attin caſtratum ſubito praedicere ſolent.

Licet ſint, qui non exſciſam arborem, ſed ſtirpitus evulſam cum radicibus, Virgilium intellexiſſe credant, et favent

vent non uno in loco, quae exſtant Marmora, quae integram arborem cum radicibus a Dendrophoris delatam oſtendunt. Quatuor ſtellae arborem circumſtantes, ad totidem Planetas referuntur, uni tantum Artifici cognitos. Ea tamen, quae tradit ex Hermete *in Speculo Lapidum* Leonardus, ſuſpicari nos faciunt typum hunc aliquam apud ſuperſtitioſos auctoritatem obtinuiſſe. Sic enim ille: *Arboris, vel vitis, vel ſpicae figuram, ſi in aliquo lapide ſculptam invenies, gerentem in victu, ac veſtitu abundare facit, ac principes ſibi benevolos, ac placatos efficit.*

TABVLA CVII.

CERES

CEREREM non ſtantem, ut magis frequenter expreſſa eſt, ſed ſedentem hic obſervamus, ſpicas praeferentem. Formica, quae illi iuncta eſt, providentiae ſymbolum habetur, ut notavimus ad Tabulam XCVIII. nam, ut ait Horus Apollo Hieroglyph. Lib. I. Cap. 49. *Solicitudinem pingentes, Formicam pingunt, quod praeter cetera animantia ſibi in hiemem cibos congerens, non aberrat a loco ubi condidit, ſed ſine ullo errore ad ipſum pervenit.* Hinc in Libro Proverbiorum Cap. VI. num. 6. eiuſdem virtutis tanquam exemplar nobis obiicitur: *Vade ad formicam, o piger, et conſidera dies eius, et diſce ſapientiam: quae quum non habeat ducem, nec praeceptorem, nec principem, parat in aeſtate cibum ſibi, et congregat in meſſe quod comedat.* Sol, et Luna, quorum motibus, et calori fertilitatem adtribuunt, rite cum Cerere coniunguntur.

TA-

TABVLA CVIII.

CERES

HOc quoque CERERIS ſimulacrum ad Zodiaci ſignum referri poteſt, in quo *Virgo* adpellatur; quanquam alii non Cererem, ſed Themin, Aſtream, Erigonem, aut Fortunam nuncupent, ut eſt apud Hyginum; nam et in hac noſtra imagine ſpicas manu pendentes continet. Stella primae magnitudinis Lunae inminens cernitur. Huic emblemati ſtellae plures quandoque adiectae ſunt, quod in natali hora ſtationem eius ſigni facile frequentaverint: quarum decreta laetiſſima recenſet Firmicus Lib. v. Cap. *6*.

TABVLA CIX.

CERES

RVRSVM et in hac Gemma eadem fere ornamenta, quae in alia ſuperius edita, ſpectantur; nam et in hac quoque CERERI in throno ſedenti adſiſtit draco, cuius rationem expoſuimus. De eodem dracone rurſus nobis agendum erit in ATLANTICO, ubi ipſum inter ſidera conlocatum animadvertemus. Cereri praeterea convenire formicam loco ſuo diximus, veluti meſſis, et annonariae providentiae ſymbolum.

TABVLA CX.

CERES ET TRIPTOLEMVS

CERES ſedens TRIPTOLEMO contra adſtanti, ciſtam ſpicis redundantem offert, et bovem manu indicat,

cuius auxilio munus id ſuum ſatione multiplicet : altero e ſerpentibus poſt tergum exſurgente. Fabula notiſſima eſt apud Ovidium Faſtor. IV. Quum enim Ceres filiam quaerens, in Eleuſi ad domum Celei divertiſſet, puerum Triptolemum, iam iam letho proximum, non modo ſanitati reſtituit, ſed frugum dono muneravit, haec verba proferens :

Iſte quidem mortalis erit, ſed primus arabit,
Et ſeret, et culta praemia tollet humo.

Narrat praeterea Metamorph. Lib. V. currum iugatis ſerpentibus inſignem, Triptolemo, quem valde diligebat, tradidiſſe, quo vectus, terram peragravit, hoc Deae donum cum hominibus communicans: quo quum ad Scythas perveniſſet, a Lynco Rege parum abfuit quin occideretur. Hyginus vero de ſtellis, refert per invidiam a Rege alterum e draconibus fuiſſe occiſum : *At Cererem eo veniſſe, et ereptum adoleſcenti currum, dracone altero ſubiecto, reddidiſſe :* quod facile indicare videtur draco ille ſolitarius, qui Deae adſtat. Iuvenci huic Deae ſacri erant : quapropter eius ſacra ſic celebranda denunciat idem Ovidius Faſtor. IV. verſ. 413.

A bove ſuccincti cultros removete miniſtri,
Bos aret ; ignavam ſacrificate ſuem.
Apta iugo cervix non eſt ferienda ſecuri,
Vivat, et in dura ſaepe laboret humo.

TA-

TABVLA CXI.

ANNONA

NVMMVS Domitiani, in quo Ceres ſignata eſt, quae nudo puerulo adſtanti, ſpicas e ſinu profert, adiecta epygraphe: ANNONA AVGVSTI. huic ſculpturae aliquid luminis impertitur; in hac enim Ceres, ut opinor, copiae cornu adtollens, nudo Iuveni ante eius pedes provoluto, manum praebet, et in altum adtollit; Populumque fortaſſe, ſeu Provinciam fame laborantem, cui Principis, ſeu Praeſidis providentia alimenta praeſtita ſint, deſignat. Siquidem in nummis antiquis non tantum Imperatores ſupplices manus Numinibus Vrbium tutelaribus, vel Romani Orbis Cuſtodibus porrigunt; verum et ipſis Imperatoribus tanquam Diis ſubiectae Vrbes ad eorum genua provolutae, vel opem implorant, vel vota ſua offerunt, et iiſdem pro victoriis gratulantur. Quantum vero cum Cerere Sol conveniat, frequentiſſime a nobis indicatum eſt; nam ut cecinit Virgilius Georg. I. verſ. 296.

At rubicunda Ceres medio ſuccidītur aeſtu.

Et rurſus Bacchum, et Cererem cum Sole, et Luna confundit, ibidem in principio verſ. 5.

——————— *Vos, o clariſſima mundi*
Lumina, labentem caelo, quae ducitis annum,
Liber, et alma Ceres. ———————

TABVLA CXII.

FORMICA

De Formicae ſymbolo multa praefati ſumus ad Tabulas xcviii. et cvii. quum formicas Cereri coniunctas animadvertimus. Haec vero, quae heic ſolitaria adparet, nullamque aliunde explicationem, niſi quam ipſa ferat, accipit, putamus ad aliquod augurium pertinere. Legimus enim apud Ciceronem de divinatione, pro fauſtiſſimo habitum, quod Midae adhuc puero formicae tritici grana in os congeſſerint; unde opulentiſſimum ipſum fore coniectum fuit. Triſte e contra augurium retulit Nero apud Suetonium Cap. 46. quod vidit per quietem ſe pennatarum formicarum multitudine oppleri: et rurſus Cap. 72. ait idem Suetonius pro triſtiſſimo habitum, quod domeſticus eius ſerpens a formicis conſumptus ſit. Ad alteram etiam rationem referri poſſunt haec et ſimilia animalium ſchemata in Gemmis inſculpta; quod nempe magicis aliquibus artificiis, ſub aliquo ſtellarum adſpectu, formicae inſculptae, homines, earumque domos ab illorum damno liberarint, eo modo quo multos a culicum incommodo ſervatos iri credebant; ex quo illas in marmore figurarunt, ut refert Philoſtratus in Vita Apollonii: de quibus Magorum nugis non pauca ſuperius delibavimus in Prolegomenis. Multo libentius, quam hiſce naeniis, deferrem iis, quae de culicibus fugandis non uno in loco tradit Plinius, de ſuffumigio corticum huic generi adverſante. Litterae LAV vel ad Artificem, vel ad Gemmae dominum ſpectant.

Scimus tamen ex Leonardo formicam non ſine ſu-

per-

perſtitione delatam fuiſſe in Gemmis. Sic enim ille: *Formicae trahentis ſpicam, ſeu granum, in aliquo lapide ſculpta imago, ad divitias aquirendas valet.*

TABVLA CXIII.

ABVNDANTIAE SYMBOLA

FRVGIBVS abundans copiae-cornu cum aſtro Solis, et ramo lauri eidem Numini ſacro, indicant eiuſdem Planetae influxu fruges, et fructus omnes educari: *Hunc mundi eſſe totius animam, ac planius mentem: hunc principale naturae regimen, ac Numen credere decet, opera eius aeſtimantes:* quae verba Plinii ſunt Lib. II. Cap. 6.

TABVLA CXIV.

BACCHVS

IMAGINEM huius Gemmae nemini libentius tribuerem, quam BACCHO; nam caput mitra redimitum oſtentat, et thyrſum gerit, cuius vertex nuce pinea ornatur. Solis ſymbolum maxime ei convenit; nam fuere, qui utrunque Numen confunderent. Macrobius Saturnal. Lib. I. Cap. 18. *Ariſtoteles, qui Theologumena ſcripſit, Apollinem, et Liberum Patrem unum, eundemque Deum cum multis aliis argumentis adſeverat.*

TABVLA CXV.

BACCHANAL

ALIQVAM adfinitatem cum prioribus ſervat haec Gemma, in qua Satyrus, et Satyra tibicines inſculpti ſunt curriculum trahentes, in quo puer, forte BACCHVS ſedet, tibia et ipſe canens, aſtro Solis deſuper praefulgente. Hic typus omnino mythologicus eſt; ſignificat enim Solis virtute Naturam ferre, hoc eſt, producere Bacchum. Praeterea, ſi Phurnutum audimus, Satyri nil profecto ſunt, niſi Terrae aſperitates, hoc eſt montes, aut colles, in quibus vinum generoſius producitur. Tibiae vero ita Baccho conveniunt, ut ſine illis nulla eius ſacrificia fuerint, ut nos docet idem Phurnutus, et oſtendunt Marmoribus, et Gemmis inſculpta Veterum Bacchanalia.

TABVLA CXVI.

BACCHA

MAENAS cum thyrſo decurrens tympanum adtollit, quod in ſacris Bacchi maximum uſum obtinuit. Sic enim Bacchanalia deſcribit Livius Decade IV. Lib. 9. *Prae ululatibus, tympanorumque, et cymbalorum ſtrepitu, nulla vox quiritantium inter ſtupra, et caedes exaudiri poterat*. Et Ovidius Metamorph. IV. verſ. 30. Bacchi pompam deſcribens, haec notat inter cetera:

Femineae voces impulſaque tympana palmis.

Haec

Haec vero tympana aptis ſymbolis ornabantur, adeoque et pingi ita ſolebant, praeſertim vero aſtro, quo ad Bacchi poteſtatem adluderent; nam ipſe idem ac Sol habebatur, ut ſaepenumero diximus auctoritate Macrobii: quod etiam confirmat illud Virgilii Georgic. Lib. I. verſ. 5. qui Bacchum, et Cererem cum Sole, et Luna confundens, ait:

——— Vos, o clariſſima mundi
Lumina, labentem caelo, quae ducitis annum,
Liber, et alma Ceres. ———

Sed nullibi melius, ac frequentius id ſymbolum obſervatur in Bacchicis tympanis, quam inter picturas Etruſcas, in quibus frequenter occurrit, ut in Notis ad eaſdem ex inſigni eorumdem Vaſculariae Etruſcae Theſauro Goriano quamprimum edendo, obſervabimus. Adnotavimus tamen id tympanum facile confundi cum myſtica vanno Bacchi; nam par utrique, ac ſimilis erat forma; nec minor in eius caeremoniis uſus. Solebant vero Veteres ita vannos iſtas intexere, ut foramina ſcite digeſta ſpeciem ſtellae, ſeu alterius ornamenti referrent; nam maximo artificio, et ſumptu concinnabantur: ſic Apuleius Lib. XI. Metamorph. memorat nobis: *auream vannum aureis contextam ramulis*. Sed de his fuſius dicendum erit in iiſdem Notis, ſive Obſervationibus in reliquis Muſei Etruſci Voluminibus, ut diximus, adferendis.

TABVLA CXVII.

HERCVLES

RVDE ſatis artificium, et quidem antiquiſſimum, redolet haec ſculptura, planeque refert aſperam illam, ac du-

duram formam, ſub qua eadem fere imago nobis occurrit in Etruſca Patera apud Dempſterum Tom. I. Tab. VI. pag. 78. nihil tamen ſingulare praeſefert niſi ſtellam, per quam vel Sol, vel aſtrum aliquod Sculptori bene viſum, quod in horoſcopo dominatum geſſerit, ſignificatur, coniunctum HERCVLIS patrocinio: nec fortaſſe a vero aberrabimus, ſi per has ſingulares ſtellas, ipſas hominum animas indicatas reputemus, fulti auctoritate Hori Apollinis, ut diximus in Prolegomenis, quum praeſertim ſingulis animabus totidem ſtellas adſignatas eſſe tradiderint Platonici, ut pariter ſuo loco indicavimus. Habebantur praeterea hae Gemmae, Herculis imagine inſculptae, inter prophylacticas, et morborum expultrices, ſi ſub certo ſtellarum adſpectu caelatae eſſent, ut alibi dictum eſt: ex quo minime mirandum eſt, hanc, et ſequentes certis quibuſdam aſteriſmis inſignitas nobis occurrere. Demum hae ſtellae Herculi adtributae opinionem illam confirmant, per quam tradebatur, Herculem, et Martem unum et idem Numen eſſe; quare et Martis ſtellam Herculi adtribuebat. Macrobius Saturnal. Lib. III. Cap. 12. *Hercules apud Pontifices idem ac Mars habetur; et ſane ita Menippea Varronis adfirmat, qua quum de Hercule multa loqueretur, eundem eſſe, ac Martem probavit. Chaldaei quoque ſtellam Herculis vocant, quam reliqui omnes Martis adpellant.* Sub Chaldaeorum vero nomine, non nationem, ſed profeſſionem intelligit; nam quicumque Aſtrologiam profitebantur, hoc nomine audiebant. Lucretius Lib. V. verſ. 726.

> *Vt Babylonica Chaldaeam doctrina refutans,*
> *Aſtrologorum artem contra convincere tendit:*

et Horatius Lib. I. Ode XI. Aſtrologiam adpellat *numeros*

Ba-

Babylonicos . Cur vero tripodem ſiniſtro humero praeferat Hercules , egregie exponit Cl. Gorius in Muſeo Etruſco Tabula CXCVIIII. in fine Voluminis I. pag. 436.

TABVLA CXVIII.

HERCVLES LEONICIDA

GEMMAM vetuſtiſſimi opificii , cum typo HERCVLIS LEONICIDAE , inter amuleta adverſus dolores recenſet Trallianus in Libro de Medicamentis naturalibus: quae , ni valde fallor , potiſſima cauſa eſt , cur tam ſaepe hic typus in Gemmis occurrat . Solis , et Lunae adtributa ſaepius a nobis explicata ſunt .

TABVLA CXIX.

HERCVLES AMAZONVM VICTOR

PELTAM Amazonicam conculcat HERCVLES in hac perinſigni , atque rariſſima Gemma , a vetuſtiſſimo Gemmario Artifice Scarabaeo inſculpta ; dum balteum ab Amazonum regina ultro oblatum ſuſcipit . Hanc ANTIOPAM fuiſſe tradit Iuſtinus Lib. II. *Duae tum ſorores Amazonum regna tractabant , Antiope et Orithya ; ſed Orithya foris bellum gerebat . Igitur quum Hercules ad littus Amazonum adplicuit , infrequens multitudo cum Antiopa regina , nihil hoſtile metuente , erat .... Multae itaque caeſae , captaeque : in his duae Antiopae ſorores captae ſunt , Menalippe ab Hercule , Hippolyte a Theſeo ..... Hercules , poſt victoriam , Menalippen captivam ſorori reddidit , et pretium arma reginae* ac-

accepit. At Apollodorus rem diverſimode enarrat Biblioth. Lib. II. *Nonus labor eſt, quo Hippolytae cingulum ad ſe ferri iuſſit Euryſtheus: ad hoc igitur Hercules capiendum emittebatur; inde vero Hercule ad Themyſcirae portum adpulſo, ad eumque profecta Hippolyta, atque eius adventus cauſa percontata, Iuno, ſumpta Amazonum unius forma, multitudinem adit, nuncians reginam ab advectis hoſpitibus rapi: tum illae, captis armis, in navem equo vectae decurrunt. Hercules, ut armatas Amazonum copias proſpexit, arbitratus id iam non ſine dolo fieri, Hippolyten necat, et zonam aufert*. Huic poſtremae ſententiae favent, ut plurimum, Veteres: inprimis Plautus in Menaechmis Act. I. Scena 3. verſ. 16.

——————— *nimio ego hanc periculo*
Subripui hodie. meo quidem animo; ab Hippolyta ſubcingulum
Hercules haud aeque magno unquam abſtulit periculo.

Et Ovidius in Epiſtola XXI. Cydippes ad Acontium verſ. 119.

Nullus Amazonio caelatus balteus auro,
Sicut ab Hippolyte, praeda relata ſibi eſt.

HIPPOLYTAM etiam Amazonum fuiſſe reginam tradit Servius in VIII. Aeneid. verſ. 300. *Inde ad Hippolyten cingulum petendum perrexit, eamque, ablato cingulo, ſuperavit*. Et Lib. XI. verſ. 661. *Hippolyte Amazonum fuit regina, cui victae Hercules balteum ſuſtulit*. Gemma tamen haec noſtra non ab occiſa raptum balteum indicat; ſed a captiva, et clypeo iam denudata, ultro ceſſum. De Stellis Herculi adiectis, multa ſuperius iam diximus.

TA-

TABVLA CXX.

HERCVLES CERBERVM DOMANS

ALTERVM e ſuis laboribus perficit in hac perrara Gemma HERCVLES, Cerberum domans; de quo Apollodorus Biblioth. Lib. II. *Demum Hercules Cerberum a Plutone depoſcit; hic illi, ut ſine armis, quibus communitus advenerat, canis abducendi poteſtatem facit. At Hercules illum nactus, pro Acherontis portis, thorace circumſeptus, ac leonis pelle contectus, et circumiectis illius capiti manibus, haud abire permittit; etſi a dracone, qui in Cerberi cauda exſiſtebat, morderetur, cervicem comprimens, ac belluam praefocans, parere coëgit. Captum itaque Cerberum ad Euryſtheum regreſſus per Troezenem adduxit.* Hanc ſcalpturam inter ſuperſtitioſas ſine haeſitatione conlocamus. Sic enim Leonardus noſter in Speculo Lapidum circa finem: *Herculis figuram tenentis in dextera clavam, interficientis leonem, ſeu aliud monſtrum, ſi in aliquo lapide ſculptam invenies, ſcias dare victoriam gerenti in campeſtri bello.* Et rurſus: *Hominis figuram interficientis leonem, aut beſtiam cum gladio, aſtutum, potentem, victorioſum, et amabilem geſtantem reddit.* Huius virtutis fides ſit apud nugacem Hermetem ſuum, a quo illam hauſit.

TABVLA CXXI.

HERCVLES INTER DEOS RELATVS

TAndem intuemur HERCVLEM omnium aerumnarum victorem, receptum inter Deos. Indicia divinitatis

ſunt praecipue corona radiata, et ſtellae eius capiti circumfuſae, iuxta illud Lucani alibi adductum:

Fulminibus Manes, radiis ornabis, et aſtris.

Nec otioſus eſt quinarius ſtellarum numerus; quum enim hae Gemmae, ut plurimum Aegyptium ingenium redoleant, quum ipſi Deum deſignare vellent, quinas ſtellas exprimebant: quod quinque ex iis praecipue Orbem moderari putarent, ut eſt apud Horum Hieroglyphic. Lib. I. Cap. 13. Nec modo ſtellas Herculi tribuerunt in ſignum divinitatis, verum etiam et Auroram, et Noctem, ut eſt apud Orpheum in Hymno:

Qui robore fers Auroram, et Noctem nigram.

Horatius quoque non Caelum, ſed arces igneas Herculi iam in Deorum conſortio conſtituto adſignat Lib. III. Ode 3.

Hac arte Pollux, et vagus Hercules
Innixus arces adtigit igneas.

Iuvenis praeterea effingitur Hercules; quod omnem eius humanitatis formam Oëtae rogus illi abſumpſit:

——————— *nec cognoſcenda remanſit*
Herculis effigies, nec quicquam ab imagine ductum
Matris habet tantum, Iovis veſtigia ſervat.

Potiſſimum vero Iuvenis fingitur; quia coetui Deorum adſcriptus *Heben*, hoc eſt *Iuventam*, illi uxorem coniunxerunt; unde Martialis Lib. IX. Epigr. 49.

Nunc tibi Iuno favet, nunc te tua diligit Hebe.

At vereor ne et hic typus ad aliquam ſuperſtitioſam obſer-

ſervationem pertinuerit: ſic enim habet Hermes apud non ſemel citatum Leonardum: *Hominis figura ſublimati, aut coronati, ſi in topatio figurata erit, geſtantem efficit bonum, morigeratum, ac dilectum coram Deo, et hominibus; honores quoque, ac dignitates praebet.*

TABVLA CXXII.

GENIVS ANIMARVM DEDVCTOR

FREQVENS eſt in Antiquitate Gemmaria typus CVPIDINIS, et PSYCHES, quam aliquando in effigiem puellae alis papilionis ornatae; quandoque ſimplicius, ſub eiuſdem volatilis imagine, figurarunt. Perdifficile vero eſſet omnes ſignificationes, et morales et phyſicas, quas ſub hoc ſymbolo Veteres occultarunt, ediſſerere. Praecipuas tamen ex Mythologis delibatas indicabimus. CVPIDO aliquando ipſum Amorem, ſeu voluptatum cupiditatem; quandoque etiam Genium animarum ducem, ſignificat: PSYCHE vero ipſam animam, quam ſub ſpecie papilionis effinxerunt, grammaticam ſignificationem ſecuti, quia ΨΥΧΗ *Pſyche* Graecis, ut auctor Heſychius, animam ſimul, et idem inſectum ſignificat. Ipſa quoque huius animalculi natura animam quodammodo Antiquis deſignabat; nam ex verme reſolutum involucrem, et terrena vita excuſſa, volucrem, et quidem caeleſtem exorditur. Quum igitur Amorem inſculptum cernimus, Pſychen huiuſmodi papilionis forma vinculo coërcentem, ſubiugantem, aut cruciantem, nil mihi ſignificat, quam ipſam animam terrenis cupiditatibus addictam ab illarum tyrannide divexari. Quum vero volucres illas admota face exurit, Genium ipſum in-

indicat, qui per quaſdam purgationes veſtigia humanitatis in illa abſumit; ut inde abſolutam, vel ad vitam meliorem in alia corpora deducat (quae Pythagoreorum ſententia fuit) vel in ſedes debitas tranſvehat. Vidi aliquando in veteri anaglypho Cupidinem, qui clavo papilionis alas trunco ſuffigebat, ut illam moraretur, ne in ſuam univerſalitatem reſolveretur, ſed in alia corpora demigraret. Vbi vero Genius, ut in hac Gemma, papiliones curriculo ſubiugat, animarum tranſitum exprimit ad Inſulas fortunatas, quas miris modis Veteres expreſſerunt, et, pro varietate doctrinae, illas marinis conchis, animalibus, piſcibus, et curriculis imponentes, eorum gubernium Genio commendarunt, ſecuti Platonis ſententiam, qui in Phoedone ita ſcribit: *Ferunt enim quemlibet hac illuc emigrantem, ab eo Genio, quem vivens ſortitus fuerat, in locum quemdam duci, ubi oporteat omnes una collectos indicari*. Et paullo infra: *Qui vero puram, moderatamque tranſegerit vitam, Deos ſocios, ducesque nactus, ibi habitat, ubi unicuique convenit*. Solem, et Lunam alibi diximus vitae arbitros reputari; praeterea, et ipſum Caelum deſignare, quo ſe animae ſolutae corpore impetu quodam, veluti in propriam ſedem, deferuntur.

TABVLA CXXIII.

GENII SYMBOLA

DVPLEX argumentum nobis contemplandum exhibet ſymbolica haec Gemma; alatam Mercurii virgam, et geminos ſerpentes, qui ore hianti ovum in altum adtollunt. Poſtremum hoc ſchema perſaepe viſitur in Aegyptiorum

ptiorum ſculpturis, praeſertim vero in thorace Dei Canobi. Obſervatur iterum in marmore apud Fabrettum, Inſcription. domeſt. Cap. IV. num. 17. quod monumentum ita illuſtravit idem Vir longe doctiſſimus: *Suſpicor, poſt quam ſibi, et uxori adhuc in humanis agenti, Hermes hanc memoriam conſtituit, vel longaevitatem hac expreſſione in votis habitam: ſerpens quippe, ut ait Sanchoniaton apud Euſebium de praeparat. Evangel. Lib. I. Cap. VII. longaevum animal eſt: nec ſolum, ſenectam cum pelle deponens, reiuveneſcit; ſed creſcit etiam in adoleſcentiam redactum, velut ex concordia illa quaſi maritali ſerpentum, coniuges improles adhuc ſobolem ſibi augurarentur ex ovo prodeuntem, tanquam principio, et originario fonte generationis, ut illud vocat Plutarchus Quaeſtion. Convival. Lib. VII. Cap. 3.* Erat praeterea apud Aegyptios ſerpens ſymbolum, et imago ſpiritus univerſalis: et, ut verba proferam Hori Lib. I. Cap. 60. *Anguis ſpiritus eſt, qui per univerſum orbem permeat.* Ovum vero pro ipſius Mundi imagine uſurpatum teſtatur. Macrobius Saturnal. Lib. VII. Cap. 16. *Conſule initiatos ſacris Liberi Patris, in quibus hac veneratione ovum colitur, ut ex forma tereti, ac paene ſphaerali, atque undique verſum clauſa, et includente intra ſe vitam, Mundi ſimulacrum vocetur.* Hinc in Aegyptiorum hieroglyphicis, immo fere in omnium Obeliſcorum apice, obſervavi ovum hoc; unde ſerpens exſilit; cui ſimulacro illud Virgilii Aeneid. Lib. VI. aptari poteſt verſ. 726.

Spiritus intus alit, totamque infuſa per artus
Mens agitat molem, et magno ſe corpore miſcet:

cui conſentit Manilius Lib. II. verſ. 60. ſupracitatus. Si vero ab Aegyptiacis traditionibus recedendum eſt, liceatque

ceatque nobis ſculpturam hanc Romanae indoli aptare, crediderim geminos ſerpentes totidem Genios denotare; nam Veteres ubi locum aliquem, veluti ei Deo ſacrum, ab iniuria, et violatione vindicare volebant, geminos ſignabant angues. Perſius Satyr. I. verſ. 113.

Pinge duos angues: pueri, ſacer eſt locus, extra
Mejite. diſcedo. ——————

Aeſculapii virga, quam intortus ſerpens ambit, Salutis imago eſt. Alae ex Mercurii caduceo adſcitae ſunt: quo ſymbolo commonemur, prudentiae ſerpentis velocitatem in agendo eſſe iungendam. Luna, et geminae ſtellae Planetas ſignificant ſoli Artifici perſpectos, ac exploratos. Vox ΥΓΙΑ, vel nihili eſt, vel nihil cum typo commune habet. Puto ex initialibus conflatam eſſe: vel potius, ut monet Gorius, in ea ſcriptum ΥΓΙΑ *Hygia*, hoc eſt SALVS.

TABVLA CXXIV.

DEVS PANTHEVS

PLVRA Deorum ſymbola in unum coacervata imaginem PANTHEAM abſolvunt. Obſervatur ea inter Iovis aquila palmam roſtro continens, Martis lorica, Mercurii aries, et caduceus, demum Veneris teſtudo. Quid dextera conſtringat ſedens Deus, mihi non liquet: ni forte ſpeculum Veneris, aut potius parvum tropaeum, e quo clypeoli hinc inde pendent, repraeſentari aliquis cenſeat. Singulorum Deorum hieroglyphicis reſpondent totidem numero ſtellae. De Deo Pantheo multa praemiſimus in Notis ad Lucernas Tom. I. Exſtant quoque apud Veteres

VOTA

VOTA PANTHEA, de quibus plura apud Laurentium Pignorium, et Gorium in Tomo III. Inſcription. ant. Etruriae Vrbium Tabula IV. ubi PANTHEAM MANVM, Mercurio potiſſimum, ceteriſque Diis ſalutaribus ſacram, adfert, atque erudite inluſtrat. DEI PANTHEI frequens eſt in vetuſtis aris, et marmoribus mentio.

TABVLA CXXV.

DEA PANTHEA

MVltiplicia Deorum adtributa DEAM PANTHEAM componunt in hac Gemma; nam ſub utroque ſexu ſingulorum Deorum naturam Antiqui repraeſentarunt. Pantheorum inventum Romanis novitium fuit: nec prius excogitatum, quam a Chriſtianorum Apologeticis exagitati Ethnici, et penitus devicti, Dei unitatem cognoverunt; ſed veterem errorem novo commento corrigentes, omnium Deorum fabulas, et adtributa in unum Idolum coagmentarunt. Vides heic Victoriam, Palladem, Cererem, Fortunam, demum et delphinem expreſſum Neptuno ſacrum, adiectumque praeterea Solis ſimulacrum.

TABVLA CXXVI.

DEA PANTHEA

IN hiſce PANTHEIS imaginibus quandoque ſymbola primariae imagini adhaerent, ut in aereis Sigillis: aliquando vero diſiuncta adparent, et in area conlocata, ut in Gemmis. Huius iconiſmi ornamenta Serapidem, Fortu-

nam , Cererem , Lunam , Solem , Mercurium , et Martem indigitant . Haec Gemma inter horoſcopas poterit etiam conlocari ; nam *a Sole defluens Luna , ſi ad Martem feratur , actus publicos , militiamque decernit , aut Athletas facit glorioſos :* ut auctor eſt Firmicus Lib. IV. Cap. 5.

TABVLA CXXVII.

DEA PANTHEA

HIC typus fere coincidit cum praecedenti ; nam ex ſymbolis Cereris , Fortunae , Solis , et Lunae coaleſcit . Silens Luna Deae capiti inminet .

TABVLA CXXVIII.

DEA PANTHEA

FERE reſpondet ſuperiori huius DEAE PANTHEAE imago , niſi quod capiti modium , Serapidis peculiare ornamentum , impoſitum oſtentat .

TABVLA CXXIX.

DEA PANTHEA

NIHIL differt a praecedenti praeſens emblema , praeterquam quod Sol , et Luna ſimul coniuncti in eo ſpectantur .

TA-

Digitized by Google

TABVLA CXXX.

DEA PANTHEA

PANTHEAM ne, an MAGICAM adpellem hanc Gemmam, penitus ignoro; nam in averſa parte griphis quibuſdam, atque aenigmatibus potius quam characteribus Aegyptiam impoſturam ſpirantibus, tota referta eſt. Iam vero liquido conſtat, hoc genus circulatorum non adeo ex ingenio nugas illas excogitaſſe, quin aliqua ex parte communem religionem arceſſerent, ut hiſce ſomniis ſuis fidem, et auctoritatem conciliarent. PANTHEA iſthaec Dea conſtat ex ſymbolis Palladis, Securitatis, Herculis, Fortunae, Solis, Lunae, Martis, Mercurii, Cereris, et Iunonis, quorum ſymbola praeſefert: galeam, columnam, clavam, cornu copiae, aſteriſmum, Lunam falcatam, lanceam, caduceum, ſpicam, et malum granatum, ſeu potius papaver, Numinum multorum adtributa.

TABVLA CXXXI.

DEA PANTHEA

HAVD longe a ceteris ſimilibus abit hoc ipſum DEAE PANTHEAE ſimulacrum, in quo Serapidis modius, Fortunae cornu, Solis aſtrum, et lepus Veneris multiformem eius Numinis poteſtatem oſtendunt. At prae ceteris, quod eſt ſpectatu dignum, praefert Dea pueruli imaginem, per quam Lucinae quoque virtutem oſtentat. Huius poſtremi Numinis iconem inter Donianas publicavit V. C. Gorius, taedam ſiniſtra, dextra infantem ad-

adtollentem, addita epigraphe: IVNONI LVCINAE. Non tamen in hoc uno ſigno PANTHEA Dea hoc ſymbolo exornatur; nam in altera ei adſimili, ut videre eſt apud Celeber. Muratorium Inſcript. ant. Theſ. pag. LXXXIII. num. I. omnigenis plane inſignibus pantheis puerulus ille adcenſetur. Quod tamen in hoc typo obſervandum maxime eſt, infantulus ille, quem in ulnis gerit, victoriae coronam ſuſtinet: quo indicatur, huiuſmodi ſculpturas ad principum Feminarum puerperium facile adludere; nam ſaepe in nummis videre eſt copiae cornua decuſſata, ex quibus interpoſita infantum capita prominent: Familiae auguſtae fecunditatem, et quodammodo perennitatem indicantes; nunquam plane proniore in adulationem Opificum ingenio, quam quum aera, et Gemmas figuravit.

TABVLA CXXXII.

FORTVNA

FORTVNA, quam dicunt MANENTEM, ita ferme repraeſentatur in nummis Commodi, additurque ei equus; ſed quia Solis, et Lunae, et alterius ignoti aſtri ſymbolis heic cumulatur, Pantheam potius, quam Fortunam adpellaverim.

TABVLA CXXXIII.

FORTVNAE SYMBOLA

COpiae cornua ſimul decuſſata, quae FORTVNAE ſymbolum habentur, Solis, et Lunae aſtro deſuper praefixo, exornantur; quod, tanquam benefico eorum in-

influxu, quum in opportunis geniturae locis conlocati habentur, bonorum copiam hominibus largiatur.

TABVLA CXXXIV.

SIREN

ID monſtrum nautis infeſtum, citharam pulſat: cuius modulatione, et concentu cum ſororibus ita peregrinos detinebat, ut nemo illorum, qui cantui aures intendiſſet, domum reverteretur. Homerus Odyſs. XII. verſ. 39.

Ad Sirenes quidem primum pervenies, quae ſane omnes
Homines demulcent, quicumque apud eas pervenerint.
Quicumque imprudentia adpulerit, et vocem audierit
Sirenum, huic ſane neutiquam uxor, et infantes liberi
Domum reverſo adſtant, neque laetantur:
Sed eum Sirenes ſtridula demulcent cantilena,
Deſidentes in prato: ingens vero circum ex oſſibus acervus
Virorum putrefactorum: circumquaque cutes tabeſcunt.

Haec carmina mihi in mentem revocarunt, quae in Libro Proverbiorum Cap. II. verſ. 16. et 19. habentur: *Vt eruaris a muliere aliena, et ab extranea, quae mollit ſermones ſuos ...... omnes, qui ingrediuntur ad eam, non revertentur, nec adprehendent ſemitas vitae.* Ferunt denique Sirenes in cantus certamine ab Argonautis deviĉtas, ſe ſe in mare praecipites egiſſe, ut canit Orpheus Argonautic.

Obſtupuere novo cantu de colle nivoſo
Sirenes, victaeque tacent, et carmine noſtro

Et

Digitized by Google

Et chelin , et citharam , ſuſpiria pectore ab imo
Ducentes , iecere manu : ſupremaque lethi
Tempora fatalis veniunt , et ab apice ſaxi
Praecipites ſe ſe in pelagus iecere profundum .

Sub huius tamen fabulae involucro , peculiarem hiſtoriam meretricum Tyrrheni littoris pernoſcit Servius in V. Aeneid. verſ. 864. quae illecebris ſuis navigantes a propoſito itinere avertebant, et detinebant . Credibile tamen eſt ſymbolicam hanc ſculpturam denotare Solis praeſidio , qui eo aſtro indicatur , calamitatem hanc averti poſſe , ne quod malum fabuloſa monſtra nautis adtulerunt, mortalibus deinde , et praeſertim adoleſcentibus, quibus id amuletum conveniebat, vera mundi peſtis mulierum illecebrae importarent .

TABVLA CXXXV.

HARPYA

HARPYA, quae in hoc ſchemate vetuſtiſſimae Gemmae ex Scarabaeo nobis exponitur, a ceteris eius monſtri imaginibus aliquantulum recedit; nam plerumque tota avis eſt , ſi femineum caput excipias . Heic non modo caput, ſed thoracem ex homine oſtentat , et recta conſiſtit : praeterea et galeata eſt . Geminae ſtellae globoſae ei coniunguntur ; non alia quidem ratione , quam ſuperius indicata .

TABVLA CXXXVI.

HARPYA

HARPYAM ne, ſeu alterum ex antiquorum terriculamentis, quae hominum ingenia confinxerunt, in hac Gemma vetuſtiſſimi operis, pariter ex Scarabaeo exſciſa, exprimi penitus neſcio; nam

Deſinit in piſcem mulier formoſa ſuperne:

nec modo in piſcem; ſed etiam in voraciſſimum illum, quem carchariam, ſeu canem vocant: cuius ſaeviſſimi dentes longa aetate in petram verſi, nuper ex Melite inſula ad me delati ſunt. Chimaericum potius animal nuncuparem ex Harpya, et marino cane conflatum, ad Scyllae ſimilitudinem, quam ita deſcribit Virgilius Aeneid. III. verſ. 424.

At Scyllam caecis cobibet ſpelunca latebris
Ora exſertantem, et naves in ſaxa trahentem.
Prima hominis facies, et pulchro pectore virgo
Pube tenus: poſtrema immani corpore piſtris,
Delphinum caudas utero commiſſa luporum.

At in aliquibus monumentis ita confiсta eſt, ut inter lupos medii marini canes exſiliant. Nil vero magis adcommodatum excogitari poterat ad impudicos amores exprimendos, quum id monſtrum ſuperne blanditias ſpiret; quod vero inferne latet, exitium homini minitetur. Opportune ad rem faciunt divina Proverbiorum verba Cap. V. verſ. 2. *Ne attendas fallaciae mulieris; favus enim diſtillans labia meretricis, et nitidius oleo guttur eius; noviſſima autem illius amara quaſi abſynthium, et acuta quaſi gla-*

gladius biceps. Pedes eius deſcendunt in mortem, et ad inferos greſſus illius penetrant.

TABVLA CXXXVII.

HARPYA

HARPYA, quae in hac imagine, ex meis Cimeliis depromta, ſe prodit, plane reſpondet Virgilianae deſcriptioni in Lib. III. Aeneid. verſ. 216.

> *Virginei volucrum vultus, foediſſima ventris*
> *Proluvies, uncaeque manus, et pallida ſemper*
> *Ora fame.* ————————

Symbola, quae circumſtant, ad Bacchum clamant: thyrſus in primis vittatus, cuius geminae extremitates in conum deſinunt: licet enim plerumque unicum praeferant; non deſunt tamen exempla, quae hanc thyrſi ſpeciem reddunt. Cantharus praeterea Baccho ſacer eſt, et craticula, forte vannus, quae in ſacris Bacchi, ut ſupra diximus, deferri ſolebat; quanquam frequentius rotunda forma conſtiterint. Serpens quoque, quem uncis prehenſum tenet HARPYA, eidem Deo adtribuitur: in cuius myſtica ciſta *Serpens Orgius Dionyſii Baſſarei* celabatur, ut declarat Clemens Alexandrinus *in admonitione ad Gentes;* quod etiam monumentis fere omnibus confirmatur: immo tam obvii erant inter adſeclas Bacchi dracones, ut illis inſanae Baſſarides vittarum loco uterentur. Horatius Lib. II. Ode 19.

> *Nodo coërcens viperino*
> *Biſtonidum ſine fraude crines.*

Subie-

Digitized by Google

Subiecta ſtella ad Bacchum pertinet, quem cum Sole facile Veteres confundebant, ut probat Macrobius Saturnal. Lib. I. Cap. 21. et Diodorus Lib. I. qui cuncta eius adtributa ad Solem trahit; praecipue vero quod, *nebride Bacchum amictum eſſe dicunt, ut aſtrorum varietas ſignificetur*. Illum etiam auctoritate antiquiſſimi Scriptoris vocat *Sidereum Dionyſium, igne radiante coruſcum*. Quid vero commune habeat cum Bacchi myſteriis HARPYA, haud equidem intelligo; nam dira illa monſtra eadem habebantur, ac Furiae. Servius in loco citato Virgilii: *Item has Furias eſſe paullo poſtea ipſe teſtatur, vobis Furiarum ego maxima pando*. Sed ne intentatam mittamus coniecturam, opinari lubet, id ſpectrum, ceteraque furialia, ad Bacchi myſteria pertinere, eo quod cum his illa maxime celata eſſe vellent, et ſi quis initiatorum ea revelaſſet, diris devovebatur.

TABVLA CXXXVIII.

SPHINX

AENIGMA potius, quam ſymbolum continet in hac Gemma SPHINX, nunquam magis ambigua, et vel ipſi Oedipo inſuperabilis, cuius nodum nemo ſane, niſi qui ligavit, diſſolvet. Sphinx hominis calvariam pede comprimit. Si fabulam reſpiciamus, cladem illam, quam de peregrinis in Phyceo colle reſidens peragebat, ſignificare poteſt; nam eos, qui eius aenigmata non diſſolviſſent, non necabat modo, ſed et laniabat; quippe quae leoninis unguibus eſſet praedita. Non immerito autem caduceus illi coniungitur, quippe ea non vi ſola homines ſuperabat, ſed et ingenio, et acutis quaeſtionibus,

quas diſſolvendas, capitis mulcta indicta, proponebat: hinc ſapiens vocatur in Euripidis Phoeniſſis:

Quiſquis poſſet exponere aenigma ſapientis Virginis.

Si allegoriam ſpectemus, ipſa Echidnae, et Typhonis filia, atque in hominum perniciem a Iunone irata in terras inmiſſa, inter Tartarea monſtra, quae fontibus puniendis addicta erant, in Inferni veſtibulo conlocatur a Silio Italico Lib. XIII. verſ. 589.

———— ſed et oſtia Ditis
Centenis ſuetus Briareus recludere palmis,
Et Sphinx virgineos rictus infecta cruore,
Scyllaque, Centaurique truces, umbraeque Gigantum.

Haec enim monſtra, quum divinae originis eſſent, propterea que immortali ſpiritu praedita haberentur, ubi ab hominibus interfecta fuere, apud Inferos congruum ſibi locum nacta ſunt, ut alibi de Nemeo Leone oſtendimus. Nil igitur mirum ſi Sphingi calvaria mortis ſymbolum cuſtodienda adtribuitur.

Quia vero haec ipſa Gemma in poſtica parte, conſueto Magorum ſymbolo, dracone, et litteris inſtructa eſt; puto inter amuleta cenſendam eſſe: quod ubi admittamus, huius griphi ſolutio a ſcientia antiquaria minime expectanda eſt; ſed eius intelligentia cum illis periit, qui ex ingenio inanem hanc, et impiam artem confinxerunt.

Stella vel Planetam aliquem, vel planetariam horam, ſive ſtatum aliquem diem ſignificat, iuxta ea, quae in Prolegomenis indicavimus.

Digitized by Google

TABVLA CXXXIX.

MONSTRVM CHIMAERICVM

VETERVM Gemmae non raro exhibent nobis quaedam figmenta ex variarum animalium formis configurata, quae gryllos, griphos, et aenigmata adpellarunt, quibus mirifice Horatianum illud aptatur:

Humano capiti cervicem pictor equinam
Iungere ſi velit, et varias inducere plumas,
Vndique conlatis membris, ut turpiter atrum
Deſinat in piſcem mulier formoſa ſuperne.

In his vero nihil prorſus ſpeculandum eſt, niſi mirum Artificum ingenium, cuius ductu diſcrepantes illos adſpectus, facili quodam nexu copularunt, atque ex iiſdem ſimul iunctis, corpus aliquod imaginarium venuſte conflarunt. Neque illis adſentior, qui Baſilidianis haec opera tribuerunt; quum nihil ferme redoleant, quod ad illorum ſectam referatur. Ioci ſunt veterum Gemmariorum, qui lucri gratia novas rerum formas excogitarunt. Si vero quid myſterii habuerunt, aenigmata magis cenſenda ſunt, quam rerum imagines. Sapiunt vero plerumque Aegyptium ingenium propter ſymbola eidem populo familiaria. Ibis larvata, quae roſtro lacertam prehenſat, apud Aegyptios Genii boni indicium erat, quo opitulante mala depelli putabant. Rationem adfert in Euterpe Herodotus: *Fertur ex Arabia ſerpentes alatos ineunte ſtatim vere in Aegyptum volare; ſed eis ad ingreſſum illius planitiei occurrentes aves Ibides, non permittere, atque ipſos interimere; et ob id opus Ibidem magno in honore ab Aegyptiis*

haberi. Id etiam Cicero teſtatur, et Divus Auguſtinus de Civitate Dei. Solis aſteriſmus cum hac ſignificatione convenit; ſiquidem ſignificatio aliqua in hoc ſigno ſubeſt; nam et ipſe ſerpentem Pythona interemit, ut narrat Ovidius Metamorph. et Hyginus Fab. CXL. quae allegoria nihil praeſefert, quam quod pravi halitus, qui ab immodica humiditate generantur, radiis Solis expurgantur, et perimuntur, ut animadvertit Natalis Comes Mythol. Lib. IV. Cap. 10. Lepus Aegyptiis vigilantiae ſymbolum eſt: *quod ſemper apertos habeat oculos;* ut tradit Horus Hieroglyph. Lib. 1. Cap. 26. quae virtus bono Daemoni recte convenit. Ceterum aliquid certi de hiſce nexibus adfirmare non auſim, quum ſolis Artificibus, et aliquando nec ipſis, innoteſcerent.

T A B V L A CXL.

MONSTRVM CHIMAERICVM

COMMENTVM huius Gemmae componit Aquila, lacertam unguibus adſtringens, et cervix equina, atque arietina humanae ſuperpoſita. Equus ornatur palma, quam in ſtadio adipiſcitur: Aries quaeſtui natus, ſpicam ex ore profert. Stellam Veneri adſignarem ob ſuppoſitam concham, quae illi ſacra eſt.

T A B V L A CXLI.

MONSTRVM CHIMAERICVM

INTER chimaerica portenta enumeranda eſt haec Gemma, in qua Aquila, et Ibis ſupra naturae poteſtatem galeam haſtae ſubfixam, et gladium ſtringunt. Lemma ipſum

ipſum ΑΝΤΗΡΟΣ adſcriptum, duo facile ſignificare poteſt, nomen nempe Artificis Gemmarii, quod in aliis Inſcriptionibus ſaepe etiam occurrit: vel Numen illud *Anterotis*, cui conciliando haec Gemma concinnata eſt; quae etiam commode referri poteſt inter amuleta amatoria. Quod vero Numen ſub hoc nomine agnoverint Veteres, facile liquet ex Pauſania in Atticis, ubi aram *Anteroti*, ac ſi dixeris Amori reciprocanti, erectam narrat ad ſaevitiam adoleſcentis expiandam, cuius iuſſu amator inſanus ſe ſe e turri praecipitavit: quam quidem hiſtoriam tangit etiam Suidas; quamquam Servius in IV. Aeneid. verſ. 520. Anterotem putet idem fuiſſe, ac Genium Amori contrarium. Mire vero favet priori opinioni Porphyrius in Libro de abſtinentia, fabellam narrans de Cupidine recens nato, qui, quum minime creſceret, monita eſt Venus, ipſum, ſi ſolus eſſet, nunquam adoleſcere poſſe; unde illi Anterotem, quaſi *readamatorem* genuit, in cuius ſocietate confeſtim Amor crevit: ſubindicans Amorem abſque mutua benevolentia nunquam creſcere. Huic fabulae adluſit Ovidius, qui Venerem ita adloquitur Faſt. Lib. IV.

Alma fave, dixi, geminorum mater Amorum;

et Seneca in Hippolyto:

Quam vocat matrem geminus Cupido.

Parerga Gemmae non inepte trahi poſſunt ad arcana illa ſacra, per quae a Sagis philtra amatoria conficiebantur, inter quae ara, cui Ibis inſidet. Hanc in hiſce diris ſacris adhibitam indicat Virgilius in Pharmaceutria verſ. 64.

Effer aquam, et molli cinge haec altaria vitta.

Adeſt

Adeſt praeterea anclabris menſa, ſive columella, cui lagena impoſita eſt, in qua ſacer liquor, quo utebantur, continebatur. Hinc Horatius ſimilem diram caeremoniam deſcribens Epodo v. Canidiam inducit aqua domum luſtrantem, ſeu potius polluentem:

——— per totam domum
Spargens Avernales aquas.

Quod etiam ex Virgilio ſupra laudato conſtat. Poſt altare lauri ramus adſurgit, cuius in philtris maximus uſus fuit. Theocritus in Pharmaceutica:

——— Ego autem in Delphidem laurum
Uro, ut ſicut illa crepat valde inſlammata,
Ita et Delphidos in flammam carnes conſumentur:

et Virgilius loco citato verſ. 65. et 83.

Verbenaſque adole pingues, et maſcula thura.
Sparge molam, et fragiles incende bitumine lauros.

Adhibebantur etiam in hiſce incantationibus plumae quaedam avium, praeſertim vero Strigis. Horatius loco citato:

Et uncta turpis ova ranae ſanguine,
Plumamque nocturnae ſtrigis.

An autem et aliarum avium, praeſertim quae heic pictae ſunt, pennae in uſu forent, mihi liquido non conſtat: nec ſcio qua ratione, aut ſignificatione heic expreſſae ſint: una nempe altari inſidens cum gladio, quae ſagam agit; altera vero, quae facile fugientem, et profugum amatorem, galea baculo infixa, procul depellere videtur. Stella vero facile nocturnum tempus deſignat, quo haec polluta

fa-

ſacra, et lucem refugientia habebantur. Hinc Lunam, et Sidera ſalutat ſaga apud Theocritum:

> *Vale, Luna, nitido corpore, valete, et alia*
> *Sidera, quae placide currum Noctis comitamini.*

At hae merae divinationes ſunt, quas non magis tenendas, quam expendendas proponimus; res enim agitur cum caelaturis, quae, dum a communibus Mythologiae principiis recedunt, niſi cum multis his ſimilibus comparare, atque ordinare datum ſit, quid verum ſibi velint, perdifficile eſt cognoſcere. Aliquando hae ſculpturae apologos referunt ex Aeſopo, atque ex Phaedro expetitos, quorum ſabulae magna parte Gemmis exſculptis adornari poſſent. Latent etiam quandoque in hiſce ſcalpturis meri Artificum luſus, atque ioci, ſeu etiam ſcommata, quae olim nota, nunc penitus ignorantur: quod adnotaſſe non pigebit, ne in hiſce operibus adeo a communi Veterum mente, atque ſtilo recedentibus, operam proteramus.

TABVLA CXLII.

TAVRVS CAELESTIS

Adgredimur ZODIACI SIGNA, quorum icones ſaepiſſime in Gemmis horoſcopis inſculpta ſunt; valde enim intereſſe putabant, intelligere ſub quo quiſque ſigno natus eſſet; nam ſtudia, et fortunas natorum ab indole illius ſigni communicari autumabant: minime intelligentes hos aſtrorum complexus arbitrarios eſſe; ut niſi veneratio Antiquitatis, et inveteratus artis uſus, cui multum deferendum eſt, nobis obſtaret, nova ſignis nomina, no-

novoſque fines citra ullam naturae iniuriam tribuere poſſemus : quod etiam feciſſe dicuntur Hebraei, qui totidem conſtellationes cognoverunt, quot illis litterae ſunt, earumque nominibus, et figuris circumſcripſerunt : quorum planisferia videre eſt apud Kircherium. Iulius quoque Schilerius, atque Schickardus veteres formas inducere tentarunt ; quanquam nullos fere habuerint ſectatores. Aegyptii quoque undecim Signa tantum in Zodiaco cognoverunt ; nam Scorpium, et Libram unius domicilii eſſe tradiderunt ; quod etiam colligitur ex Hygino, cui adluſit Ovidius Lib. II. Metamorph. verſ. 197.

Porrigit in ſpatium ſignorum membra duorum.

Nos vero, qui hiſtoriam potius, quam ſcientiam proſequimur Aſtrologorum, quae de hiſce Signis tradiderint, proferre non dubitabimus, ut Veterum mentem pro viribus adſequamur. Haec de TAVRO tradit Manilius Lib. IV. verſ. 140.

Taurus ſimplicibus donabit rura colonis,
Pacatiſque labor veniet : nec praemia laudis,
Sed terrae tribuet partus. ——————

Stella TAVRO coniuncta fortaſſis Venus eſt, quae in Tauro indigena habetur, ut ſupra diximus. Hinc ipſe Manilius Veneri obnoxios facit, qui huic ſigno ſubiiciuntur:

—————— *habitatque puer ſub fronte Cupido.*

Luna vero Tauri cornibus inſtans, homines facit, *Nobiles, ac Principes, ampli nominis, multaeque famae : venuſtos adſpectu, morumque compoſitorum, et qui negocia ſua modeſto ſemper conſilio ad finem uſque perducant tranquilli.* Ge-

Geſtabatur praeterea Tauri imago Gemmis inciſa , quod in multis prodeſſe (heu quam ridicule !) putaretur . Sic Hermes apud Leonardum : *Tauri , ſeu Vituli imago , ſi in magnete reperiatur , ſecum portans , ſecure pergere poterit in omnia loca ſine moleſtia . Valet etiam contra omnes incantationes , et ficticia , atque ad commovendas res de loco uno ad alium locum .*

TABVLA CXLIII.

SIGNVM TAVRI

Caput TAVRI ad Zodiaci ſignum pertinere nullus dubito , quum antica tantum ſui parte conſpiciatur , quemadmodum ab Ovidio deſcribitur Faſtor. Lib. IV. verſ. 717.

Vacca ſit an Taurus , non eſt cognoſcere promptum :
Pars prior adparet , poſteriora latent .
Seu tamen eſt Taurus , ſive eſt hoc femina ſignum ,
Iunone invita munus amoris habet .

Putarunt enim eſſe Io Inachi filiam , quae Iunonis ira ob amores Iovis in vaccam verſa eſt . Ad horoſcopum pertinet ſtella , quaecumque illa fuerit , quae Tauri domicilium tempore natalis contigerit . Piſcis Tauro adpoſitus , quanquam inter Zodiaci ſigna non cenſeatur ; quia tamen aliqua ſui parte in eclipticam intruditur , et capite ſuo veluti poſticam Tauri contegit , ſcitiſſime heic diſpoſitus eſt , et quodammodo Caeli ſtatum repraeſentat .

Digitized by Google

TABVLA CXLIV.

TAVRVS CVM SEPTEM PLANETIS

QVi TAVRVM horoſcopi dominum cum SEPTEM PLANETARVM STELLIS inſculpſit, non illos una coniunctos in ea ſtatione commentus eſt; ſed opportunis in locis ita diſpoſitos, ut omnes Gratias, quae Tauri cornibus inſiſtunt, ominaretur ſibi obſequentes, et quodammodo de fronte Tauri in natum excuſſas. Eſt in promptu et alia explicatio huius Gemmae. Habuerunt Beſtiarii Tauros ita manſuefactos, ut educti in Theatrum, nudas puellas cervice circumferrent; ut tradit Aelianus de Animalibns Lib. VII. Cap. 4. *Propria eſt Tauri docilitas, et obedientia, ſi manſuetus, et cicur fuerit. Manent autem ad ferendum, ſive eos ſupinos velis quieſcere, ſive in anteriores pedes procumbere, et in cervice ferentes aut puerum, aut puellam videas; alium mulierem ferentem, et Europen Iovi, et erectum ſtantem imis cruribus.* Forte etiam myſterium aliquod Magorum ſubeſt in hac Gemma, cuius intelligentia omnem operam ludit. Iuvat tamen heic referre ex Hermete apud Leonardum in Speculo Lapidum, quae de hoc typo iactari ſolerent: *Galli imago, vel trium puellarum, ſi in achate reperiatur, hominem gratioſum apud Deum, et homines efficit, et in aëreis ſpiritibus dat potentiam, et in magica arte valet.* Puderet iſta referre, niſi crederem Chriſtianum hominem hiſtorice magis iſta retuliſſe, quam quod ille quidquam hiſce deliramentis deferret.

TA-

TABVLA CXLV.

CANCER . PISCES . SCORPIVS

DIVIDVNT Aſtrologi duodecim Signa in quatuor Trigonos, ſeu naturas totidem Elementis reſpondentes; nam Arietem, Leonem, et Sagittarium adtribuunt Igni, et iracundae naturae: at Terrae Taurum, Virginem, et Capricornum, omnes melancolicos: Geminos, Libram et Aquarium naturae ſanguineae, illaque ſigna aërea eſſe perhibentur. Cancrum demum, Scorpium, et Piſces deputant phlegmaticis, et elemento Aquae: quod quidem poſtremum ternarium tribus ſtellis adiunctis heic expreſſum cernimus. Haec ſigna faciunt Nautas, Piſcatores, et Vrinatores, quorum ſtudium, et votum circa res aquaticas fere verſatur. Forte hae etiam adludunt ſtellae ad Planetas, qui in eiſdem ſignis tempore natalis verſabantur.

TABVLA CXLVI.

CANCER . RANA . LACERTAE

CANCRVM heic expreſſum tres ſtellae exornant, quarum ratio a caeleſtis thematis poſitione dependet. RANA, et LACERTAE ad humidam Cancri naturam pertinent, et veluti parerga illum ornant. Fuerunt aliquando Lacertae, et Ranae ad nomen Sculptoris ſignificandum adhibitae, denegato honore inſcriptionis, quo ſubſidio memoriam ſui perennarunt Romae Batrachus, et Sauros, quorum mentio eſt apud Plinium Lib. XXXVI. Cap. V. *Nec Sauron, atque Batrachum obliterari convenit,*

qui fecere Templa Octaviae porticibus incluſa : natione et ipſi Lacones : quidam et opibus praepotentes fuiſſe eoe putant, ac ſua impenſa conſtruxiſſe, inſcriptionem ſperantes : qua negata, hoc tamen alio loco, et modo uſurpaſſe. Sunt certe etiamnum in columnarum ſpiris inſcalpta nominum eorum argumenta, Rana, atque Lacerta.

TABVLA CXLVII.

LEO

DVABVS ſtellis ornatur LEO, quarum una facile ad ipſum pertinet, quae clariſſima habetur, et *regia* adpellatur, ob regales virtutes, et fortunas, quas ferre dicitur; altera vero ad Planetam, et fortaſſe ad Solem, cuius Leo domicilium eſſe perhibetur, ut multis probare nititur Macrobius Saturnal. Lib. I. Cap. 21. *Leonis ſignum domicilium Solis adpellant; quod id animal videtur ex natura Solis ſubſtantiam deducere:* quanquam recentiores Aſtronomi non omnes huius ſigni ſtellas eiuſdem naturae eſſe cognoverint; praeſertim vero in corde lucidiſſimam *Baſilicam*, ſeu *Regulam* nuncupatam, quam alii Marti, alii Iovi adtribuunt.

TABVLA CXLVIII.

LEO

HIC typus priori omnino reſpondet. In marmoreis Sarcophagis adſimili emblemate Leones puſilla animalia ſibi ſubiicientes, et laniantes, ſpectantur; quo Mortis, ac Fati vim, et imperium Veteres ſignificare voluerunt; ut videre eſt in ſequenti Schemate.

TA-

TABVLA CXLIX.

LEO CERVVM LANIANS

IMago LEONIS CERVVM LANIANTIS ad ſpectacula amphitheatralia, in quibus haec animalia committebantur, commode referri poteſt; nam et multa ſimilia occurrunt in marmoribus, et in Veterum Lucernis, in quibus praecipue Leonis, et Cervi pugna conſpicitur, quarum unam producemus in noſtrae collectionis Tom. III. neque haec ſchemata aliam apud omnes interpretationem recipiunt. Sed in hac Gemma, in qua Sol, et Luna inſculpti ſunt, tanquam praecipuae hominis alicuius tutelae, alia adluſio inquirenda eſt; nam Leo Solis ſymbolum eſt, et Cervus Lunae, ut ſaepe indicavimus: nec fortaſſe longe a vero aberraverim, ſi dixero, aliquam caeleſtium corporum adfectionem utrumque ſubindicare; praeſertim quum Luna Soli oppoſita ab intermedia Terra obſcuratur.

TABVLA CL.

SOLIS SYMBOLA

HAEC Gemma ex illarum numero eſt, quas *Abraxeas* vocari diximus, et *Magicas* rectius nuncuparemus; alterum enim typum huic ſimilem produxit magnus Baronius ad annum Chriſti CXX. num. XII. Gemmam nempe hinc inde ſculptam, in cuius antica parte humana imago cernitur, cuius membra multis literis inſcripta ſunt, inter quas nomen ΑΒΡΑΞΑΣ expreſſum legitur: de quo aliqua in Prolegomenis dicta ſunt, et plura dicenda reſtant ad po-

poſtremas huiuſce Operis Tabulas. Sed in adverſa parte LEO conſpicitur, qui anterioribus pedibus taurinum caput perſtringit. Triplex explicatio huic, et ſimilibus iconiſmis, alioquin captu difficillimis, convenire poteſt; *Mythologica*, *Aſtronomica*, et *Medica*; et, ſi velimus, etiam et quarta, *Praeſtigioſa* nempe, atque *Magica*. Iuxta primam Leo Herculis ſymbolum eſt, ad alterum facinus edomiti Tauri Cretenſis adludens. Sic in nummis aliquando clavam ore defert, iam non Herculi infenſus, ſed obſequens. Facilius eſt explicare Leonem Solis imaginem, ut ſaepe diximus, qui Tauri domum ingreſſus, oppoſita radiatione Scorpium reſpicit; nam haec ſigna oppoſita ſunt: quapropter ad genethliacam aliquam poſitionem pertinere poſſunt; quanquam haud facile explicarim ſeptenarium ſtellarum numerum, inter quas Luna octava eſt. Etiam ad Medicinam ſpectare poſſunt haec ſymbola; nam hiſce amuletis coniungebant Veteres naturalia quaedam medicamenta, quae maiorem admirationem arcanis hiſce nugis conciliarent. Sic enim Sammonicus Serenus hemitritaeo morbo occurrendum ſuadet, ſi conus Abraxeis literis concinnatus, ut dicemus ad Tabulam CLIII. chartulae inſcriptus, collo adligetur; cui tamen amuleto haec iungenda ſubiicit:

Nonnulli memorant adipem prodeſſe Leonis.
Coralium, atque crocum, corio connectito felis.
Coralium vero ſi collo nectere velles,
Ne dubites illi virides miſcere ſmaragdos.
Talia languenti conducent vincula collo,
Lethaleſque abigent, miranda potentia! morbos.

Propterea que Leo, Scorpius, et Taurus Medicinam aliquam

quam reſpicere poſſunt, quam ex eorum animalium partibus compararent, ſub praecipuo aliquo ſtellarum adſpectu, quae confusta fuit ſuperſtitioſorum hominum nequitia, auctoritatem ſibi de caelo conciliantium. Virtutem vero horum lapidum magicam opportune explicat auctor Anonymus, olim in Bibliotheca Chriſtinae Auguſtae adſervatus, quem citat Chifletius in Gemmas Abraxeas Cap. v. in fine: *Si lapis inventus fuerit habens in ſculptura Leonem, et ſuper eum Lunam, et Stellas, et fiat annulus, non quaeras, opifice non loquente, dum praedictus lapis recluditur in ipſo; qui enim hunc anulum geſtaverit, petram in renibus, vel veſſica non habebit, et nec dolorem lateris, vel renis nullatenus ſentiet*. Hinc facile cauſam intelligimus cur haec ſculptura adeo frequens inter Cimelia habeatur; quamquam pro vario hominum ſenſu, atque arbitrio omnia pro lubito conmiſcentis, huic typo parerga quaedam copulentur, quaeque, ut videtur, ab Aſtrologiae deliramentis petita ſunt.

TABVLA CLI.

SOLIS SYMBOLA

RESPONDET ſuperiori Gemmae haec altera, in qua eaedem Leonis, Lunae, et ſiderum imagines obſervantur. Nihil vero praeter ea, quae in ſuperiore adnotata ſunt, peculiare habet, niſi quod, inani myſterio ex Aſtrologiae aditis petito, ſignificetur, quod vis Leonis magis magiſque tunc roboratur, ſitque eius virtus validior, dum Canicula, quae ad eius tergum effiƈta eſt, illum inſequitur, et quodammodo excitat, atque acuit. Non diſ-

diſſimili conſilio in Mithriacis toreumatis canis ſculptus inſpicitur, iacentem bovem, quem Mithra cultro proſcindis, morſu provocat, atque impetit; quo forte ſignificare voluerunt Caniculari aeſtu Terram divexari, donec fervore malignis humoribus, et inutilibus ſtirpibus exſiccatis, laetior, atque fecundior redeat.

Haec Gemma in poſtica ſui parte inſculpta Mercurialem religionem ſpirat; nam ipſe Mercurius ſtat cum caduceo, et petaſo, qui manu caput arietis praefefert. Deo tamen Graeco occurrit Anubis Aegyptius, ut videatur ex duabus imaginibus, ſive potius dixerimus ex duplici gentium ſuperſtitione, unam tantum Romanam emerſiſſe.

TABVLA CLII.

SOLIS SYMBOLA

LEGIMVS apud Pauſaniam in Corinthiacis imaginem Leaenae in quodam Sepulcro ſculptam fuiſſe, forſitan huic noſtro typo conformem. Sic enim ille: *Laidis etiam ſepulcrum, cui Leaena inſculpta eſt, prioribus pedibus arietem tenens*. Huius ſculpturae exempla ſecuti videntur medii aevi Opifices, qui in veſtibulis Templorum veterum Chriſtianorum, atque epiſtyliis ſuſtinendis huiuſmodi Leonum imagines ſclupſere, qui anterioribus pedibus aliquando arietes, quandoque hinnulos, ſaepe ſaepius etiam vitulos, ſive alia mitioris naturae animalia captiva detinent iam iam lanianda. Cauſa tamen aenigmatis huiuſce, ſeu ſymbolici emblematis non una fuit pro diverſo Sculptorum ingenio, aut opportunitatibus ſemper varia. De his multa a Cl. Ciampinio in Par. I. veter. Monum. Cap. III.

Ta-

Tabula XVII. adnotantur, qui etiam eorum icones, et exempla adfert ex Aegyptiacis ſontibus: quae, ſi cui lubet, obſervari poſſunt.

In hiſce vero Aſtrologicis Gemmis Leo caput arietis adtollens, Soli, et Lunae adiunctus, facile ſignificare poteſt beneficum aliquem Planetam apte in Leone conlocatum, maligni alterius vim in Ariete poſiti retundere ac ſuperare. Facile quoque hic typus pertinet ad obſcuram illam Decanorum doctrinam, qui terni in ſingulis Signis maximam virtutem obtinebant. In aliis Gemmis idem Leo, qui heic caput arietis ſibi ſubiectum unguibus tenet, tauri caput pedibus comprimit, et diſcerpit. Si aenigmaticam hanc ſculpturam inter horoſcopas recenſeamus, haec ſculptura Solem indicat domum Tauri occupantem: cuius decreta videre eſt apud Iulium Firmicum toties citato Lib. V.

TABVLA CLIII.

SOLIS SYMBOLA

Leo, qui in hac Gemma delineatus eſt, Haruſpice magis, quam Mythologo indiget; nam et typus Leonis muſcam, ſive apem devorantis, ſatis obſcurus eſt; obſcuriſſimae vero illae litterarum ambages, quae ſeptem ſtellas circumeunt. Non ambigo tamen Magorum opus hoc eſſe, qui obſcuriſſimis hiſce notis credulos decipiebant. Ne tamen hanc Gemmam omnino miſſam faciamus, credimus eos litterarum nodos occulta quaedam Planetarum nomina continere, quibus virtutes aliquas adſtruebant: quas quum ſedulo meditarer, occurrit mihi ſimilis Gemmae ectypum

pum ſulphure exceptum inter ea, quae multiplicia adſervo: quo, cum ſchemate hoc conlato, comperi utriuſque inſcriptionem aliquantulum differre: a qua ſi barbaram illam, atque ſuburbanam dialectum expungamus, quae forte ad Aegyptiacam linguam pertinet; ſub Ptolemaeis inductam primum, dein ſub Romanorum Imperio corruptam: facile intelligemus meras Graecas voces eſſe, quae ſingulas Planetarum vires reſpiciunt, quas heic veluti in ſpeculo lubet exponere.

	Ex Tab. CLIII.	*Ex meo Ectypo*	*Interpretatio*
Iupiter	ΞΥΛΚΥΝ	ΕΥΛΚΥΝ	ΕΤΟΛΚΗ *Bona inclinatio*
Mars	ΔΥΡΥΝΚΕ	ΥΥΡΥΚΕ	ΔΗΡΙΣ a δηριάω *Pugna*
Venus	ΡΙΛΕΛΚΕ	ΦΙΛΕΛΚΕ	ΦΙΛΕΛΧΗ *Amoris vis, ſeu attractio*
Luna	ΡΕΥΚΟΝ	ΤΕΥΚΟΝ	ΡΟΙΚΟΣ a ῥέω *Adfluens*
Merc.	ΤΕΛΚΟΝ	ΤΕΥΚΟΝ	ΤΥΚΗ *Fortuna*
Satur.	ΤΕΔΚΥΝ	ΤΕΛΚΑΝ	ΤΕΛΧΙΝ *Veneficus*
Sol	ΜΕΑCΥ	ΝΕΑCΗ	ΝΕΟΚΜΟΣ *Renovatus*

Haec tamen inter coniecturas reiicienda ſunt; nam nemo ſanae mentis hos vaniſſimorum hominum iocos, ſe adſecutum unquam eſſe putabit.

ΤΑ-

TABVLA CLIV.

MERCVRII SYMBOLA

A Prioris ſculpturae opificio non longe recedit haec Gemma, in qua Aries MERCVRIO ſacer, eiuſque alatus caduceus conſpicitur geminis ſtellis adornatus, cum Cancri, et caeleſtis Arietis ſchematiſmo. Si vero Aſtrologos conſulamus, indicabunt nobis Mercurium in Arietis domo Horoſcopi dominum heic ſignificari, qui hominem facit *litigioſum*, *rixatorem*, *contentioſum*, et *inſidioſum*: quae decreta minuunt benevolarum ſtellarum proſperas radiationes, quas fortaſſe adiunctae ſtellae videntur indicare. Haec tamen figura Leonis arietino capite deformati facile prodiit ex iis amuletis, quae ſuperſtitioſe ſimul, atque inaniter, inter amuleta venditabantur. Audiamus Leonardum noſtrum in Speculo Lapidum Lib. III. circa finem: *Arietis, et ſemileonis figuram, ſi in aliquo precioſo lapide ſculptam invenies, et in argenteo annulo ligaveris, ſi cum eo diſcordes tetigeris, ſtatim in concordiam venient.*

TABVLA CLV.

SOLIS SYMBOLA

HAEC Gemma mitiore ingenio, quam praecedentes, expreſſa eſt; nam Solem deſignat ſignum Virginis adtingentem, atque ad Horoſcopum pertinentem. Virgini ſubſunt Libra, Aries, et Capricornus, qui Planetas propriis in domibus exceperunt.

Digitized by Google

TABVLA CLVI.

ZODIACI SIGNA

IN hac Gemma ingenioſiſſime excogitata thema alicuius nativitatis depictum eſt ; nam principem CENTAVRI figuram circa caput Sol inluſtrat : quo ſignificatur natalem horam fauſta radiatione a Sole proſpectam. Sed quia CENTAVRVS manu conſtringit Virginis ſpicam , et ſignum Librae ; hinc ſignificatur , alios ex Planetis in hiſce ſignis percurrentes , ſapientiam nato portendiſſe , atque ex ſapientia opes, et divitias : quod, ut ab Artifice indicaretur , Palladem armata quidem , ſed copiae cornu munitam, nobis expreſſit Sagittario inſidentem

TABVLA CLVII.

MERCVRII SCORPIVS
CVM ALIIS SIGNIS

EMICAT in hac Gemma, ut opinor, genethliaca, prope Mercurii ſignum , ſolitis, atque ubique notis eius ſymbolis adornatum , CAELESTIS SCORPIVS: quo illius Planetae in hoc ſigno beneficus decurſus ſignificatur ; cuius decreta recenſet Firmicus Lib. v. Cap. 8. *In Scorpio Mercurius ſi fuerit inventus , quicunque ſic eum habuerint homines , erunt ſatis pulcri , ac venuſti , bene compoſiti , bonae adparentiae , et qui ornatis veſtibus delectentur, bene morati, honeſti , liberales etc.*

TA-

TABVLA CLVIII.

SCORPIVS

Hoc animal frequentiſſimum eſt in Antiquorum Lucernis, ex quibus plurimae eius imagine conſignatae, in mea Collectione adſervantur. Quum autem nulla eidem inſit nobilitas, ob quam tanto honore dignatum ſit, niſi quod ipſum Zodiaci ſignum obtinuerit, huc univerſas illius icones referendas cenſeo, praecipue quando ſtellis, ut in hiſce Gemmis, exornatur. Siquidem maxima ratio ab Antiquis habebatur, ſub quo ſigno quis natus eſſet, ut ſaepe diximus, et quale nam ex ſignis illud fuerit, quod primam Caeli partem contineret, ut cum ceteris conſentit Manilius Lib. II. verſ. 938. et 945.

Nunc age, ſurgentem primo de cardine Mundum
Reſpice, qua ſolito naſcentia ſigna recurſu
Incipiunt: udus gelidis et Phoebus in undis
Enatat, et fulvo paulatim accenditur igne.
In qua fortunam natorum condidit omnem
Natura, eque illâ ſuſpendit vota parentum.

Qui vero id ſignum in horoſcopo habuerint; ſi quam fidem Aſtrologis praeſtamus, *bellicam indolem ſortiuntur*, atque ut ipſe Manilius ſubdidit Lib. IV. verſ. 220.

In bellum ardentes animos, et Martia caſtra
Efficit, et multo gaudentem ſanguine civem:

quanquam haec decreta non ex hoc uno loco ſtatuant veteres Aſtrologi; ſed ex toto Caeli ſtatu, et Planetarum di-

diſpoſitione, et adſpectu; quum unus alterius indolem moderetur, pro vario Caeli loco, ut declaravimus in Prolegomenis: nempe haec omnia in his Gemmis adparent, in quibus ſtellae diſpoſitae ſunt ad Sculptoris arbitrium magis, quam ad praecepta Aſtrologorum.

TABVLA CLIX.

SCORPII SIGNVM

DIFFERT haec Gemma a praecedenti in ſola ſtellarum diſpoſitione, quae diverſimode ordinatae ſunt.

TABVLA CLX.

SCORPII SIGNVM

GEminata SCORPII imago ad duplicem genituram pertinet; fortaſſe amborum coniugum, qui idem ſignum, diverſis tamen Planetis coniugatum, in Horoſcopo ſortiti ſunt; nam dextrorſum Columba Veneris, ſiniſtrorſum Sol, et Luna copulantur. Sculpturae nuptiales, quotquot adhuc in lucem prodiere, dexterum locum ſponſae adſignant, ſiniſtrum viro; ideoque non immerito primum Horoſcopi ſchema mulieri, alterum viro adſignamus. Primum ſane eſt ominoſum; nam Venus in Scorpio iuxta Firmicum Lib. V. Cap. 7. facit *colericos*, *litigioſos*, *ſuperbos*, *cupientes*, *quacumque ratione*, *voluntatum ſuarum deſideria conſequi; atque ea de cauſa non curabunt aliquando ad interfectiones hominum deſcendere*. Hinc apud Horatium infra citandum, Scorpius *formidoloſus* dicitur; illumque ſic deſcribit Manilius loco citato:

Scor-

Scorpius armata violenta cuſpide cauda :

et Aratus :

Scorpius infeſtus praeportans flebile acumen .

At meliora promittunt veteres Aſtrologi de Sole in domo Scorpii commorante ; quae ita complectitur Firmicus loco citato Cap. VI. *Erunt formoſi , ornati , magni nominis , et qui honorem a Regibus conſequantur , et hereditates plurimas acquirant .* In ſignum vero maritalis concordiae , et mutui amoris communis Horoſcopus in hac Gemma expreſſus eſt ; nam de hac caeleſti communione magna ſemper inter amicos ratio habita fuit , ut teſtimonio Perſii Satyr. V. verſ. 45. manifeſte evincitur :

Non equidem hoc dubites , amborum foedere certo
Conſentire dies , et ab uno ſidere duci .

Et Horatius Carm. Lib. II. Ode 17.

Seu Libra , ſeu me Scorpius adſpicit
Formidoloſus , pars violentior
Natalis horae , ſeu Tyrannus
Heſperiae Capricornus undae :
Vtrumque noſtrum incredibili modo
Conſentit aſtrum . ———

Caput Vrſi , quod in medio expreſſum eſt , ad communis Familiae emblema , ſeu nomen viri adludit ; nec enim in promptu habeo aliam interpretationem , quae huic typo conveniat , vel cum ratione aptari poſſit .

TA-

Digitized by Google

TABVLA CLXI.

CAPRICORNVS

Hvivs ſigni dignitatem paucis complectitur Macrobius in Somnium Scipionis Lib. 1. Cap. 12. *Capricornus Deorum porta eſt ; quia per illum animae in propriam immortalitatis ſedem , et in Deorum numerum revertuntur .* Conveniebat itaque hic typus feralibus anulis , quos vel ſibi viventes praeparabant , vel amici ſeligebant , ut cineribus mortuorum infererent . Congruebat vero huic ſigno tridens , quia ad eius exortum tempeſtates ſuſcitari conſtat . Hinc Virgilius :

Semivir arcipotens ſubit , et Capricornus aquoſus .

Et Horatius loco ſupra memorato :

————— ſeu Tyrannus
Heſperiae Capricornus undae .

Forte etiam hae Gemmae in Auguſti honorem expreſſae ſunt : qui quum idem ſignum in Horoſcopo habuiſſet , in nummis ſuis ubique obviis illud publicavit ; vel alii eius exemplo , boni ominis cauſſa , adſciverunt , et ſibi quoque aptarunt . Suetonius Cap. 94. *Tantam fiduciam ſui Auguſtus habuit , ut thema ſuum vulgaverit , nummumque argenteum nota ſideris Capricorni , quo natus eſt , percuſſerit .* In nummis vero non tridentem , ſed navis temonem , quo ſe totius Orbis moderatorem iactaret , ſubiecit . Additus vero tridens , ad victoriam Actiacam videtur adludere . Stella vel ad Venerem ſpectat , unde Caeſar originem ducebat , vel ad Solem . Quod vero tam obviae ſint Gemmae Capricorno

pricorno ſignatae, et ſtellulis diſtinctae, minime miror, quum ex Leonardo intelligam, plurimas huic typo virtutes adtributas: *Capricorni ſignum ſculptum in carneola, aut in aliquo alio lapide, in annulo argenteo pone, ac tecum porta. Nec in perſona, nec in aere ab inimicis laeſus eris: nec Iudex contra te ſententiam iniuſtam feret* (o lapidem omnibus Cauſidicis efficaciorem!) *in negociatione, ac honore abundabis, et amicitiam multorum acquires, ac omnes faſcinationes, quae contra te factae erunt, deſtruentur: et in proelio nullus inimicus, quantumcumque fortis fuerit, tibi reſiſtere poterit.*

TABVLA CLXII.

CAPRICORNVS

DIFFERT hoc ipſum Gemmae exemplar a ſuperiore; nam Capricornus globum ſtella inſignitum pedibus continet. Idem quoque inſigne ſpectatur in nummo Auguſti aereo, atque argenteo.

TABVLA CLXIII.

CAPRICORNVS ET DELPHIN

VTRVMQVE ſignum ad Auguſti laudes adludit, ex quo praecipue poſt victoriam Actiacam orbis imperio potitus eſt: ferunt enim ipſum DELPHINI inſigne adhibere conſueviſſe in Veneris memoriam.

Digitized by Google

TABVLA CLXIV.

AQVARII SYMBOLVM

VRNA in hac Gemma anulari, auro incluſa, antiquo opificio expreſſa inter gemina ſidera, facile referri poteſt ad ſignum AQVARII; ſed Baccho quoque convenienter adſcribitur: nam cantharo, quo utebatur, adſimilatur. Literae initiales P L I. forſitan nomen Artificis, vel Poſſeſſoris ſubindicant.

TABVLA CLXV.

NAVIS ARGO

NAVEM ARGO nobis oblatam in hac perrara Gemma conſpicimus, quam deſuper inluſtrant

Fratres Helenae, lucida ſidera;

ut dixit Horatius Ode III. Lib. I. atque, ut ſubdidit Ode XII.

———— *quorum ſimul alba nautis*
Stella refulſit.
Defluit ſaxis agitatus humor
Concidunt venti, fugiuntque nubes,
Et minax, quod ſic voluere, ponto
Vnda recumbit.

Adludunt praeterea eaedem ſtellae ad Phaenomena, quae Arnobius *ignes*, ſeu *fulgores marinos* vocat, qui nautis per noctem adparent, et fauſtiſſimi, ſi bini ſint, reputantur.

tantur. Plinius Lib. II. Cap. 37. *Vidi nocturnis militum vigiliis, inhaerere pilis pro vallo fulgorem effigie ea: et antennis navigantium, aliiſque navium partibus, ceu vocali quodam ſono inſiſtunt, ut volucres. ſedem ex ſede mutantes: graves, quum ſolitariae venere, mergenteſque navigia . . . . geminae autem ſalutares, et proſperi curſus praenunciae: quarum adventu fugari diram illam, ac minacem, adpellatamque Helenam, ferunt: et ob id Polluci, et Caſtori id numen adſignant, eoſque in mari Deos invocant.* Inde eſt, quod *hominum ſervatores* ab Homero adpellantur in Hymno:

> *Servatores peperit pueros* (Leda) *terreſtrium hominum,*
> *Velociumque navium, quando feſtinant procellae:*
> ——————— *hi autem repente adparuerunt*
> *Flavis alis per aethera vibrantes.*

Huius ignis mentionem facit quoque Seneca Quaeſtion. Natural. Lib. I. Cap. I. *In magna tempeſtate adparent quaſi ſtellae velo inſidentes, adiuvarique ſe tunc periclitantes exiſtimant, Pollucis, et Caſtoris numine.* Hanc vero ſui fiduciam ingeſſerunt, ex quo et ipſi aliquando maris pericula, immo omnium primi, experti ſunt in Colchica expeditione, quum Navem Argo cum ceteris Argonautis conſcenderunt, ut legimus apud Apollonium, et Valerium Flaccum in Argonautica: in cuius expeditionis memoriam quum Navis Argo inter ſidera relata eſſet, eius inſigne nautis familiariſſimum fuit; illudque in hac Gemma expreſſum cenſeo. Nec a veritate longe aberit, qui id navigium victoriae Actiacae tribuere voluerit, quum geminas has flammas Auguſto adſtitiſſe referat Virgilius Aeneid. Lib. VIII. verſ. 678.

Hinc Auguſtus agens Italos in proelia Caeſar
Cum Patribus Populoque, Penatibus, et magnis Dîs,
Stans celſa in puppi: geminas, cui tempora flammas
Laeta vomunt, patriumque aperitur vertice ſidus.

TABVLA CLXVI.

CAPVT ROMAE

GEMMAE, quae ſequuntur, Romanam maieſtatem inluſtrant, eiuſque mores exprimunt; ideoque praecipuam ex illis Claſſem conſtituendam cenſuimus. Agmen ducit CAPVT ROMAE galeatum, ea forma adamuſſim expreſſum, qua nobis occurrit in nummis, quos Conſulares adpellamus: galea etiam ipſiſſima eſt, quam in nummis Samniticis deprehendit Vir eximia doctrina, et morum ſuavitate ornatiſſimus, Oliverius noſter, qui duplici Diſſertatione novam hanc provinciam Eruditis patefecit, et inluſtravit. In Romae clypeo Auguſti horoſcopon ſaepe expreſſum videas. Quis vero ſub hoc typo aevum Auguſteum non agnoſcit, et Romam Octaviano obtemperantem? Nempe haec natalis horae adſcendentia ſigna in clypeis pingi ſolebant, ut de Alexandro memoratur, qui inde Leonem in clypeo adſumpſit. Horoſcopum vero ſuum Auguſtus etiam in nummis publicavit, ut ſupra vidimus, cui propterea ita adſentatur Manilius Lib. IV. verſ. 789.

Tu, Capricorne, regis quidquid ſub Sole cadente
Eſt poſitum: ————————

et Lib. II. verſ. 508.

— *quid*

——————— *quid enim mirabitur ille*
Maius, in Auguſti felix quum fulſerit ortum?

Sol, et Luna praecipuam indicant Romanae Vrbis in ea Numina religionem: potiſſimum vero ex quo, devicto M. Antonio, Ludos ſaeculares in eorum honorem celebravit, ut ſuo loco dictum eſt.

TABVLA CLXVII.

AQVILAE LEGIONARIAE

HVNC typum facile quis ad inferiora conlabentis Imperii tempora adtribueret, non levi indicio fultus nummi aerei ſub Theodorico cuſi, in quo arbor conſpicitur geminis hinc inde aquilis diſpoſitis: ſub quarum imagine utramque Vrbem Regni caput Romam, atque Ravennam ſubintelligi cenſeo; quidquid alii ſenſerint, utramque Imperii principem ſub eo emblemate cognoſcentes, Romam, atque Conſtantinopolim, cum qua nullum Gothis commercium exſtitit. At valde dubito, num illa aetas Scalptores Gemmarios tantae indolis et elegantiae numeraverit, quum in ipſis nummis publica auctoritate tunc cuſis, ſumma Monetariorum Artificum imperitia deprehendatur: potius crediderim geminas iſtas Aquilas, quae ſub palma otiantur, lauream roſtro continentes, ad *Legionem* aliquam *Geminam* pertinere, quae ſub Veſpaſiano Principe in Oriente militaverit, in cuius nummis ea ipſa arbor occurrit: vel potius laureatae Aquilae ad geminos Principis filios adludunt, in cuius nummis amborum natorum capita e copiae cornibus prodeuntia inter

mul-

Digitized by Google

multiplices pomorum ſpecies obſervantur . Nec improbabile mihi videtur ad expeditionem quoque Orientalem ſub Aureliano factam, pertinere poſſe; quum in eius nummis Sol expeditionis auſpex , qui in hac ipſa Gemma cum Luna coniunctus eſt , ſignatus videatur.

TABVLA CLXVIII.

AQVILAE LEGIONARIAE

PLACET ſuperiori Gemmae ſubdere antiquum Muſei mei vitrum, in quo ſimillimum omnino ſchema obſervatur; nam ſub palma geminae Aquilae boni ominis, ut auguror, cauſa, ciſtis inſiſtunt, fructus arboris depaſcentes.

TABVLA CLXIX.

AQVILA LEGIONARIA

SIGNA Legionaria , quae ornant hanc Gemmam, peculiarem tutelam alicuius militis deſignant , adcedentibus Luna , et geminis aſtris , quae facile Caſtorem , et Pollucem reſpiciunt , qui ſaepe ſaepius exprimuntur in Gemmis , ipſis militaribus ſignis inſidentes , de quibus ſuis in locis iam pluribus dictum eſt.

TABVLA CLXX.

IVLII CAESARIS SYMBOLA

AQVILA fulmini inſiſtens , adiecto aſtro IVLII CAESARIS inter Divos relati, inſignia ſunt huius perrarae Gem-

Gemmae; praeſertim vero Aquila: quae quum e ſummo rogo demitteretur, animam defuncti in caelum efferre, credebatur; adeo ut in nummis, et marmoribus ſepulcralibus nihil plane ſignificet, quam apotheoſin. Fulmen, ut ſupra diximus, et ipſum divinitatis inſigne habebatur, ut probavimus auctoritate Lucani, qui Iulio Caeſari ornamenta divinitatis adſignat, fulmen, coronam radiatam, et ſtellam: de qua haec habentur apud Suetonium in eius Vita Cap. 88. *In Deorum numerum relatus eſt, non ore modo decernentium, ſed et perſuaſione vulgi. Siquidem ludis, quos primo conſecratos ei heres Auguſtus edebat, ſtella crinita per ſeptem dies continuos fulſit, exoriens circa undecimam horam; creditumque eſt animam eſſe Caeſaris in caelum recepti: et hac de cauſa ſimulacro eius in vertice additur ſtella.* Et Servius in Eclog. IX. verſ. 47. *Auguſtus animam patris ſui eſſe voluit, eique in Capitolio ſtatuam, ſuper caput auream ſtellam habentem, poſuit. Inſcriptum baſi fuit* CAESARI EMITHEO: quod etiam ſuperius confirmat, praeſertim Aeneid. I. verſ. 29. VI. verſ. 791. VIII. verſ. 685. Haec tamen opinio traditionibus Aegyptiorum innixa erat, apud quos ſtella vel *Deum ſignificabat*, vel *maſculi hominis animam*, ut conſtat ex Horo Apolline Hieroglyph. Lib. I. Cap. 1. Auctoritatem vero Suetonii, et Servii mirifice comprobat eximium Marmor, quod Ravennae ad Divi Vitalis conſpicitur, in quo prope Iovis imaginem Iulius Caeſar conſpicitur; cuius capiti ſtella praefixa adparet: ipſum vero comitatur tota Auguſti familia, ſub Deorum ſpecie figurata: quod quidem Marmor ad Auguſti Templum facile pertinuit: et nil repugnat quin credamus, ex ipſo Romae, et Auguſti Templo, quod contra Capitolium magnificentiſſime erectum eſt, detractum fuiſ-

ſe, et Ravennam ſub Theodorico conmigraſſe. Hoc ipſum eximium Toreuma in altera huius Operis parte proferimus, et inluſtramus. Inſcriptio IVLIVS, minime dubitare nos ſinit, cui hanc elegantem Gemmam, aureo anulo antiqui operis inſertam, referamus.

TABVLA CLXXI.

IVLII CAESARIS SYMBOLA

CONTINET haec Gemma prioris argumentum; nam et inſcriptio IVLIVS CAESAR. cui tribuenda ſit, facile oſtendit. Aquila columnae inſiſtens non obſcurum divinitatis indicium eſt: ipſaque columna inter praecipuos honores Heroibus adhiberi ſolitos, cenſebatur; ut enim verbis Plinii utar: *Columnarum mos fuit adtolli ſupra ceteros mortales:* illarumque uſum in maximorum Virorum ſepulcris multiplici auctoritate demonſtravi in Acherontico meo, edito in Vol. III. Muſei Etruſci. Geminae ſtellae, hinc atque inde delineatae, ad ipſum Iulium pertinent, et ad eius filium Auguſtum, qui pari honore in nummis exornatus eſt; ſeu potius altera ſtella ad Caeſarem ſpectat, quem eius praeclare geſta,

In ſidus vertêre novum, ſtellamque comantem:

ut canit Ovidius Metamorph. XV. verſ. 745. altera vero eſt Veneris, unde ortum duxerat Caeſar. Manilius Lib. I. verſ. 796.

——— *Venerisſque ab origine proles*
Iulia deſcendit caelo, caelumque replevit,
Quod regit Auguſtus ſocio per ſigna Tonante.

TA-

TABVLA CLXXII.

M. ANTONIVS ET CLEOPATRA

Si nummum in honorem Marci Antonii, et Cleopatrae ſub L. Pinario Scarpo Quaeſtore cuſum intueamur, de huius Gemmae ſignificatione vel minimum dubitabimus. Aſtrum, et cithara ad Apollinem adludunt; minime quidem quod M. Antonio faverit; nam contra ipſum in pugna ſtetit, et

Actius haec cernens arcum intendebat Apollo;

ut ait Virgilius Aeneid. Lib. VIII. et Propertius Lib. IV. verſ. 67.

Actius hinc traxit Phoebus monumenta, quod eius
Vna decem vicit miſſa ſagitta rates.

Putandum potius eſt haec ſymbola ex privata religione fuiſſe addita. Imperatorum capita non ſine vana obſervatione deferebantur in Gemmis, ex quo tam ingens earum copia irrepſit. Sic enim de illis Leonardus noſter: *Imperatoris imaginem habentis caput erectum, in lapide ſculptam, ſi quis ſecum portaverit, diligetur ab omni creatura, et, ſi quid ab aliquo petierit, obtinebit.*

TABVLA CLXXIII.

INSIGNE AVGVSTI

Delphini inſigne Auguſtum ſibi adſciviſſe indicavimus alio in loco; huic vero noſtro patrium ſidus adiectum eſt, ſeu ſtella Veneris, unde gens Iulia originem

Digitized by Google

traxerat, eique facile adludit ſubiecta teſtudo. Auguſto vero libenter id ſymbolum adtribuo, quod copiae cornu ſuperne ornatum adpareat; nam ita prorſus in eius nummo Capricornus expreſſus eſt.

TABVLA CLXXIV.

AVRIGA VICTOR SACRIFICANS

HIERONICAM agnoſco in pereleganti hac Gemma, qui exantlato certamine, et iam donatus palma, curriculi temonem emeritus ad metam reclinat, et ad aram pro recepta victoria ſacrificaturus adcedit. Illum interim videmus coronam e capite detractam, veluti votivam, Diis offerre; quemadmodum triumphantes in uſu habuerunt, uti in Notis ad Lucernas Tom. I. num. XXVIII. obſervatum a me eſt. Sol ſuper aram reſplendens, facile oſtendit vota eius Numini perſolvi; nam ſpatia Circi eidem Soli ſacra erant: ſiquidem a carceribus ad primum flexum *Sol Oriens* invocabatur; inde vero ad alterum *Occidens*; quod verba Cedreni in deſcriptione Circi manifeſte probant: *Per metam, quae eſt ad oſtia, Ortum: per ea, quae eſt in funda, Occaſum deſignant*. Immo totus Circus ſacer erat Soli; nam Caelum ſignificabat, per quem Sol decurrit: et quatuor Circenſium factiones quatuor anni tempora deſignabant, quo reſpicit vetus Poëta Anonymus:

Circus imago Poli, formam cui docta vetuſtas
Condidit, et numeros limitis aetherei;
Namque duodenos oſtendunt oſtia menſes,
Quaque meat curſim aureus aſtra iubar.

TA-

TABVLA CLXXV.

EQVES IN BELLVM PROFICISCENS

VTEBANTVR Romani Equites etiam parmula ad hoſtium ictus propulſandos, quae fere rotunda fuit; atque, ut colligitur ex anaglyptis ſculpturis, et imaginibus, bipedali diametro: ne ſi amplior fuiſſet, impediret magis, quam defenderet militem. In his vero inſignia quaedam pingebantur: quod omnium primi fecerunt Cares, ut narrat Herodotus Lib. I. Sed primis militiae temporibus oſtentationi virtutis dabatur, ut in clypeo propria, et maiorum facta pingerentur; ut paene ignobilitati tribueretur, ſi quis album clypeum deferret, iuxta illud Virgilianum Aeneid. Lib. IX. verſ. 548.

Enſe levis nudo, parmaque inglorius alba.

Sed uſus, et militiae ordo invexit, ut ſingularum Legionum Equites, conſtitutis quibuſdam ſignis, adſimili modo, uterentur. Vegetius Lib. II. Cap. 17. *Sed ne milites aliunde in proeliis tumultu a ſuis contubernalibus aberrarent, diverſis Cohortibus, diverſa in ſcutis ſigna pingebant, quae ipſi denominant* ΔΕΙΓΜΑΤΑ; *ſicut etiam nunc moris eſt fieri*. Inter haec inſignia aſtrum locum praecipuum obtinuit, et antiquiſſimum, ut colligitur ex Etruſcorum ſculpturis, in quibus clypei eodem aſtro ornantur. Inter ſculpturas etiam Templi Martis Tudertium clypei obſervantur, plurimis, ac variis emblematibus ornati, inter quae ſtella quoque numeratur. Quid memorem veteres Lucernas Muſei noſtri, in quibus ſcutorum, quae in ipſis exhibentur, aſteriſmus obvius eſt? Adeamus demum Noti-

Digitized by Google

tiam Imperii, in qua pro ſingularum Legionum varietate haec digmata diſponuntur, inter quae radiata ſtella ſaepiſſime occurrit: cuius ſignificatio, quum arbitraria eſſet, non eſt cur illam alterutri ex Planetis adtribuamus. At haec, et ſequentes Gemmae, ad ſuperſtitionem potius, quam ad Aſtrologiam pertinebant. Sic enim habemus apud Hermetem, quem refert toties citatus Leonardus: *Hominis armati cum enſe in manu imago ſi in ſardio, ſive amethyſto ſculpta reperiatur, gerenti acquirere facit bonam, ac perfectam memoriam, et ſapientem reddit ...... Hominis cum enſe in manu imago, geſtantem victorioſum in bellis reddit ...... Hominis armati in equo cum lancea, ſi in ſmaragdo ſculpta erit, geſtantem victorioſum in campeſtri bello reddet.*

TABVLA CLXXVI.

MILITES SOCIVM EFFERENTES

GEMINI Milites Commilitonem ſaucium in clypeo efferunt: quo ſpectat Auſonii Epigramma XXIV.

Mater Lacaena clypeo obarmans filium,
Cum hoc inquit, aut in hoc, redi.

Eundem morem adtigit Virgilius Aeneid. Lib. X. verſ. 841.

At Lauſum ſocii exanimem ſuper arma ferebant:

et Statius Thebaid. VIII. verſ. 637.

——————— *multo ſudore receptus*
Fertur Atys, ſervans animam iam ſanguine nullo,
Cui manus in plaga dependet, languida cervix
Exterior clypeo. ———————

TA-

Digitized by Google

TABVLA CLXXVII.

MILES EXCVBITOR

VALLVM videtur cuſtodire Miles, qui genu humi poſito, et defenſus ſtella, clypeo excubias agit.

TABVLA CLXXVIII.

MILES

IN nihilo fere a priori differt haec MILITIS imago, niſi quod recto ſtatu conſiſtit, adſimili ſcuto protectus.

TABVLA CLXXIX.

SYMBOLVM VIGILANTIAE MILITARIS

PVLCHERRIMVM ſpecimen militaris vigilantiae nobis exponit ſymbolica haec Gemma, ex Gorianis Cimeliis depromta, in qua anſer liticinis vicem gerit, et intortam tubam tranſverſae haſtae obfirmatam, ut Romanis in uſu erat; altero pede conſtringit, illamque ori admovet, veluti clangorem emiſſurus. Memini me aliquando in altera Gemma inciſum gallum vidiſſe, qui idem officium praeſtabat. Hic vero typus eo magis altero praeſtat, quo anſer ad Gallos Capitolio depulſos ingenioſiſſime adludit: *Eſt et Anſeri vigil cura, Capitolio teſtata defenſo, per id tempus canum ſilentio proditis rebus; quam ob cauſam cibaria Anſerum Cenſores in primis locant;* ut habetur apud Plinium Lib. x. Cap. 22. Stella ſubiecta, ut auguror, Legionis inſigne eſt.

TA-

TABVLA CLXXX.

TROPAEVM

RESPONDET haec Gemma, in qua TROPAEVM inciſum eſt, alteri, quam inter huius Operis Parerga inluſtravimus. Tres ſtellae inſcriptionis, ſeu dedicationis vicem obtinent; et facile ſignificant cui manubiae dicatae ſint. Nam ſtella galeae ſuperpoſita Iovem reſpicit, qui etiam ſubiecto fulmine declaratur. Altera ex lateralibus ad Martem facile pertinet, cui haec ſpolia conſecrari ſolebant. Tertia, ſi placet, eſt Veneris Romani Numinis, unde Aeneadum genus deducebatur; etſi nullo certo indicio adducar, ut coniecturam hanc meam confirmem.

TABVLA CLXXXI.

CAPRARIVS

SENSVS huius Gemmae mihi oppido non liquet, niſi forte CAPRARII officium deſignetur, qui rudi contectus ſago, adſtante cane, capram cuſtodit. Sidus praefixum, fortaſſe ad Caprae caeleſte ſignum adludit, de quo haec Pauſanias in Corinthiacis: *In ipſo Foro Capra ex aere, magna ſui parte inaurata, quam plane ob cauſam honos eſt a Phliaſiis habitus, quod ſidus; quam Capram vocant, ortu ſuo vitibus perniciem adferre conſuevit: ne itaque caeleſtis Capra vineis noceat, forenſem illam ex aere cum aliis adficiunt honoribus, tum vero auro eam exornant.*

Digitized by Google

TABVLA CLXXXII.

BVBVLCVS

PASTOR geminos iuvencos prae labore quieſcentes nudus cuſtodit; hanc enim legem bubulcis praeſcribit Virgilius Georg. I.

Nudus ara, ſere nudus:

quo ſignificatur, ſerena tempora in hiſce ruris officiis eſſe expetenda. Si altiora placeat in hoc typo perquirere, Triptolemum aratri repertorem heic exprimi, ſi quis putet, minime repugnabo: de quo plura ſuperius in Cerere. Sol, et Luna ruris tutelam, de qua ſaepius dictum eſt, haud obſcuro indicio ſignificant; nam illorum ordinato, et conſtanti motu anni tempora moderantur, atque illa tempeſtatum alterna temperies, qua Terra fecundatur, coaleſcit. Vereor tamen ne haec Gemma inter illas numeranda ſit, quae vel ſuperſtitioſe excalptae ſunt, vel quibus deinde ab inſulſis circulatoribus virtutes quaedam adſcribi ſolebant. Sic enim lego apud Leonardum: *Viri barbati habentis longum vultum, et curvata ſupercilia, ſedentis ſuper aratrum, inter duos tauros, baiulantem culturam in manu, et in caput eius ſit collum hominis, et caput vulpis, figuram ſi ſculptam in aliquo lapide inveneris, ad plantationes, ac ad omnes culturas valet, ad inveniendum theſauros, et ad bellandum convertit inimicos in caritatem, ac in multis infirmitatibus valet; et, ſi quis eum portaverit, fugient ſerpentes a facie eius.* Sed piget has nenias referre, in quibus plus aequo doctus Auctor nimius fuit.

TA-

Digitized by Google

TABVLA CLXXXIII.

VIRTVS

CLASSEM Gemmarum Romanarum claudit typus VIRTVTIS, quae ei Populo orbis terrarum domino familiariſſima fuit, et veluti operum omnium moderatrix. Sub hac ſpecie nobis videndam ſe offert in nummis Imperialibus, praeſertim vero Vitellii, Galbae, Traiani, atque Hadriani. Putant eo ſchemate ipſos Principes praefigurari; praeſertim quia in nummis Probi circa caput Imperatoris inſcriptio adiecta legitur: VIRTVS. PROBI. AVG. quaſi iam tum homo eſſe deſiiſſet, et nil in ipſo conſtaret niſi una Virtus. Sol, et Luna hinc inde adiecti, facile ad aliquem Imperatorem adludunt iam relatum inter Deos. Nam in aliquibus Antiquorum ſculpturis, ubi Apotheoſes expreſſae ſunt, Solis, et Lunae quadrigae cernuntur, quae animam Imperatoris circumſtant, ac veluti virtutis teſtes in coetum Deorum inſerunt.

TABVLA CLXXXIV. ET CLXXXV.

MITHRA

QVum SACRA MITHRIACA, ad quae pertinet perinſignis haec Gemma, profundo premerentur ſilentio apud eorum cultores, perpauca profecto ſunt, quae circa illa nobis innotuerunt. Quod liquido conſtat, origo ſacri e Perſide eſt, ubi inter Oromaſdem, atque Atimanium, quos boni, ac mali principia credebant,

MI-

MITHRAM mediatorem ſibi confinxerunt, ut refert Plutarchus in Libro de Iſide, et Oſiride. Eundem vero nil niſi Solem eſſe reputabant; unde Claudianus Lib. 1. de Laudibus Stiliconis:

Et vaga teſtatur volventem ſidera Mithram.

Eius vero ſuperſtitio ubique terrarum, potiſſimum vero Romae, poſt Chriſtum natum adeo propagari coepit; ut plane Sanctis Patribus viſum ſit, voluiſſe Diabolum Chriſtianae Fidei myſteriis Mithriacam opponere impieratem, in cuius caeremoniis multa ad Chriſtianorum ſimilitudinem peragebantur; quod diſerte notavit Tertullianus Libro de praeſcriptionibus Haeret. *Diabolus ipſas quoque res Sacramentorum divinorum in Idolorum myſteriis aemulatur. Tingit et ipſe quoſdam utique credentes, et fideles ſuos: expiationes delictorum de lavacro repromittit, et ſic initiat Mithrae. Signat illic in frontibus milites ſuos, celebrat et panis oblationem, et imaginem reſurrectionis inducit.* Hoc etiam teſtatum reliquit Iuſtinus Martyr in II. pro Chriſtianis Apologia: *Quod quidem in myſteriis, atque initiis Mithrae fieri docuerunt pravi Daemones; quod namque panis, et poculum aquae in ſacrificiis, ſive re divina eius, qui initiatur, ponatur, verbis quibuſdam additis.* Fuit praeterea in his myſteriis quaedam martyrii imago; quod indicavit idem Tertullianus Libro citato per ea verba: *Et ſub gladio redimit coronam.* Suidas quoque in ΜΙΘΡΟΥ, air, non potuiſſe homines huic initiari niſi per quoſdam gradus cruciatuum.

Inter cetera vero myſteria praecipuum habebatur Taurobolium, quo nempe tauri mactati ſanguine expiandi turpiter adſpergebantur; quod deſcripſit Prudentius in Martyrio Romani verſ. 1046.

Hunc inquinatum talibus contagiis,
Tabo recentis ſordidum piaculi,
Omnes ſalutant, atque adorant eminus:
Vilis quod illum ſanguis, et bos mortuus
Foedis latentem ſub cavernis laverint.

Hinc inſtitutum eſt apud Romanos Mithram effingi ſub imagine Iuvenis Perſico habitu ornati, qui ſtratum taurum premens, cultro in guttur adacto, illum confodit: quod etiam in hac Gemma expreſſum videtur, cui plerumque marmora Romae praeſertim obvia conſentiunt.

At praeter myſticam ſacri rationem, phyſica quoque argumenta excogitata ſunt, quibus ea ſculpturae forma confirmaretur; nam ſub imagine tauri Lunam intelligebant, quam veluti fugientem Sol perpetuo curſu inſequitur, iuxta Statium Thebaid. I. in fine:

Indignata ſequi torquentem cornua Mithram;

quem locum ita explicat Lactantius: *Quae interpretatio ad Lunam pertinere dicitur; nam indignata ſequi fratrem, occurrit illi, et lumen ſubtexit. Sol enim Lunam minorem potentia ſua, et humiliorem docens, Taurum inſidens cornibus torquet: quibus dictis Statius Lunam bicornem inteligi voluit.* Hanc opinionem mirifice comprobat Muſei noſtri Lucerna Tom. I. num. 99. ad ſimilitudinem Taurini capitis efformata, cum inſcriptione: ΑΡΘΕΜ. ΙΕΡΟϹ. *Dianae ſacrum.* In alio vero ſenſu, quum Luna eadem ac Terra haberetur, per hunc typum ſignificatur, Solem vi radiorum ipſam Terram pervadere, atque quodammodo ferire, ut ipſa fecundior fructus emittat; quod non obſcure indicat tauri cauda, plerumque in Marmoribus in ſpicas deſinens. Ca-

Canis, qui tauro adlatrat, facile ſignificat acriorem Solis vim fieri, quum Canis aſtrum, quod Caniculam vocant, percurrit, de quo Manilius Lib. V. verſ. 206.

Cum vero in vaſtos ſurgit Nemeaeus biatus,
Exoriturque canis, latratque Canicula flammans,
Et rabit igne ſuo, geminatque incendia Solis,
Qua ſubdente facem terris, radioſque movente,
Dimicat in cineres Orbis, fatumque ſupremum
Sortitur, languetque ſuis Neptunus in undis.

Occurrit etiam facilior, et promptior ratio, cur fere ſemper Tauro Canis iungatur; nam Canis conſtellatio Tauro proxima eſt; adeo, ut Sole Taurum percurrente, ob radiorum proximitatem, aſtrum Canis iam non adpareat, et quaſi occidere videatur: quod manifeſte declaravit Macrobius in Somnium Scipionis Lib. 1. Cap. 18. „ Signum, „ quod cum Sole oritur, et cum Sole occidit, ſemper „ occulitur; adeo ut vicina aſtra Solis propinquitate „ celentur. Nam et Canis tunc, quia vicinus Tauro eſt, „ non videtur, tectus lucis propinquitate; et hoc eſt, quod „ Virgilius ait:

„ *Candidus auratis aperit cum cornibus annum*
„ *Taurus, et adverſo cedens Canis occidit aſtro.*

Non enim vult intelligi, Tauro oriente cum Sole, mox in occaſum ferri Canem, qui proximus Tauro eſt; ſed occidere eum dixit, Tauro geſtante Solem; quia tunc incipit non videri, Sole vicino.

Adſtant hinc inde, ut in ceteris Mithriacis Marmoribus, gemini Adoleſcentes pari Perſico habitu induti. Horum

prior facem adtollit; poſterior humi defigit: quibus Dies, et Nox, ut nemo non videt, ſignificatur. Corvi ratio non minus perſpicua eſt; nam, ut ait Aelianus Lib. 1. Cap. 48. *Soli ſacer eſt, et famulus; ideoque divinandi vim habet*. Quam quidem virtutem ita deridet Clemens Alexandrinus apud Euſebium de Praepar. Evang. Lib. 1. Cap. 3. *Corvi illi, quos ad reſponſa reddenda homines erudiere*. Hinc inter ſymbola Mithriaca a Graccho everſa, a B. Hieronymo etiam Corvus enumeratur: *Speeum Mithrae, et omnia portentoſa ſimulacra, quibus Corax, Niphus, Miles, Leo, Perſes, Helius, Bromius pater initiantur, ſubvertit, fregit, exuſſit*. Quamquam haec non tam ſymbola, quam gradus initiationis habebantur; quod conſtat ex Porphyrio de abſtinentia: *In myſteriis Mithrae communionem, quam habemus cum animalibus, ſubindicare volentes, per animalium nomina conſueverunt nos interſtinguere; adeo ut eos, qui iam initiati participes ſunt eorumdem ſacrorum, Leones vocent, ipſaſque feminas Hyaenas, famulantes autem Corvos. Itidem in Patribus, Aquilae enim, et Accipitres hi adpellantur: et qui Leonina ſumit, circumponit ſibi omnigenas animalium formas*.

Scorpius, qui Chelis genitalia tauri adprehendit, ad phyſicam rationem referendus eſt; nam poſt aequinotium autumnale ad Scorpium declinat: Solis vi refrigeſcente, terrae vis ſeminalis reprimitur, et coarctatur: quapropter, ut refert Plutarchus de Iſide, et Oſiride, feſtum ab Aegyptiis celebrabatur, quo Solis baculos natos eſſe dicebant: *Significantes Solem veluti fulcro, et baculo indigere, et caloris, et luminis aliquam paſſum eſſe diminutionem*.

Poſtremum huius noſtrae Mithriacae Gemmae emblema, quod et in ceteris fere ſemper recurrit, draco eſt, cuius

cuius maxima cum Sole relatio habetur apud Macrobium Saturnal. Lib. I. Cap. 20. *Propterea et ad ipſum Solem ſpecies draconis refertur ; quia Sol ſemper, velut a quadam imae depreſſionis ſenecta, in altitudinem ſuam, ut in robur, revertitur iuventutis.*

IN ALTERA GEMMAE PARTE

ANIMARVM TRANSVECTIO

IN perrara hac Gemma defuncti anima repraeſentatur ad Elyſios contendens : quod argumentum, quum peculiari Diſſertatione DE TRANSVECTIONE ANIMARVM infra pertractatum ſit, hinc ſupervacaneum eſt, ut pluribus de eo hoc loci diſſeramus.

TABVLA CLXXXVI.

GEMMA MAGICA

MERCVRIVM in hoc typo facile agnoſco, cui calceamenta viatoria, et alas tergo inhaerentes Etruſci tribuerunt : quod propoſita eorum Vaſcularia ſupellectile, ex eorum picturis perſpicue adparebit. Geminis vero ſtellis hic Deus inſiſtens, ac veluti inambulans, quodammodo proprium officium, quo Deorum nuncius inferna, atque ſuperna penetrare credebatur, videtur indicare. Inſcriptio tamen, ut ceterae omnes, quae in hiſce amuletis occurrunt, nemini adhuc perſpicua, utpote quae nec ſenſum, nec ſonum reddit, facile evincit hanc etiam Gemmam in illarum cenſum eſſe reponendam, quas proprio nomine *Magicas* adpellandas eſſe in Prolegomenis, et alibi monuimus.

mus. Ars illa ſine arte, et inane hominum propoſitum, quod nunquam certo conſtabat, ex omnibus Deorum imaginibus accipiebat, ex quibus conflaret haſce fallacias, quibus credulis imponeret. Hinc nulla unquam in hoc genere Antiquitatis conſtans forma occurrit: parerga vero ita importune, atque inepte conſarcinantur, ut obruant potius mentem, atque confundant, quam typum vel minimum inluſtrent.

TABVLA CLXXXVII. ET CLXXXVIII.

PASTOR OVIFER

INVOLVTVM pretioſi huius lapilli ſenſum integra Diſſertatione, in altera huius Operis Parte proponenda, inquirendum cenſuimus; nam eius ſymbola ita aequivoca ſunt, ut aeque ad Chriſtianos, et ad Ethnicos, demum et ad Gnoſticos, commode trahi poſſint.

TABVLA CLXXXIX.

GEMMA MAGICA

SOLEMNIS eſt in hac Gemmarum Claſſe IMAGO MILITIS GALLINACEO CAPITE inſtructi, qui ferula, et clypeo, et thorace inſignitus, ſerpentinis pedibus inſiſtit. Numen hoc equidem triforme, eiuſque ſymbola facile ad Solem referri poſſent, ſi hi, qui hoſce iocos, atque ludibria credulorum confinxerunt, ad communem Mythologiam reſpexiſſent. Conſtant vero fere ſemper ex iaſpi-

Digitized by Google

iaſpide viridi, ſanguineis maculis diſtincto, quem Heliotropium vocant: quod genus lapidis maxime in magicis ſculpturis probatum eſt. Inſcriptio huic quoque iconi fere communis eſt, ΙΑω, ut plurimum corrupta, et foede inverſa; ut nec in una vocula exprimenda harum ineptiarum Artifices conſtantes fuerint. At de his fuſius agendum erit in Diſſertatione DE GEMMIS BASILIDIANIS, in altera huius Operis Parte proferenda.

TABVLA CXC.

GEMMA MAGICA

TYPVS idem fere eſt, qui in priore ſcalptura cernitur. Vnum tantum ſingulare habet hoc praeſens ſpectrum, quod quum ceteri omnes gallinacei Milites parmula muniti ſint, hic eius loco coronam ex geminis ſtolonibus compactam exhibet.

TABVLA CXCI.

GEMMA MAGICA

HAEC etiam imago aliquantulum a communibus recedit; nam in ceteris Milites galli ſpeciem gerentes ſerpentinis pedibus innituntur; hic vero ſedere videtur. In clypeo ignotum caput inter ſtellas conlocatum oſtentat; quae facile ad Aſtrologica deliramenta referenda ſunt. Faſciam undantem, et veluti vento inflatam, ipſum Caelum ſignificare (quemadmodum in Lunae peplo Deae Noctis, ceterarumque caeleſtium Dearum imagines ſaepe ob-

obſervavimus) putaremus, ſi qui iſta ſculpſerunt, vel minimum communibus Mythologicis inſtitutis paruiſſent.

TABVLA CXCII.

GEMMA MAGICA

ITERVM ſe nobis conſpiciendum offert idem ſpectrum in hoc Heliotropio Muſei noſtri, qui hinc inde inſcriptus eſt. Praeter clypeum, in quo Sol expreſſus eſt, etiam fuſcina, Neptuni inſigne, Miles gallinaceus armatur, praeter ceterorum conſuetudinem.

TABVLA CXCIII.

GEMMA MAGICA

IN hac teſſera, decuſſi ſignata, praeter communia ornamenta, Luna, et hoc amplius ſtellae continentur. Gemma iſta ſingulari artificio ſupra modum ceterarum inſculpta eſt, et utrinque figurata: ipſa quoque ſui mole ſpectabilis eſt.

TABVLA CXCIV.

EIVSDEM GEMMAE PARS AVERSA

TYPVS Solis, qui Leoni inſiſtit, eius aſtri in illo ſigno decurſum ſignificat. Crocodilus vero inferne conſtitutus ad phyſicam aliquam rationem pertinet. Nam grande aliquid ſibi videbantur cogitaſſe harum rerum

Ar-

Artifices, ſi pugnantium elementorum ſymbola contra poſuiſſent, ut utriuſque excreſcentem vim contraria virtute temperarent. Harpocrates Soli adſtat; ſic enim placuit Artifici. Hac epigraphe: ΙΑΗ . ΚΑΚω. Nomen Dei peſſimo adtributo malignitatis conrumpitur; cuius ratio non niſi ab Artifice, deliramentis paſcente imperitum vulgus, expectanda eſt.

TABVLA CXCV.

GEMMA MAGICA

GEMMAM hanc mihi dono oblatam ab Ornatiſſimo Viro Dominico Iordanio, S. Stephani Equite, et Patricio Piſaurenſi, Diatriba XI. ad Ornatiſſimos eius Filios data, explicare placuit, mox in altera huius Operis parte proferenda.

TABVLA CXCVI.

GEMMA MAGICA

DOLENDVM profecto eſt, Gemmam hanc et mole, et opificio conſpicuam, qua lectiſſimum Iani Planci Arimin. Muſeum non mediocriter ornatur, inferiore ſui parte perdita corruptam ſupereſſe; nam figuram OPHIVCHI ſeu Serpentarii exhibet, cuius geſtatione adverſus venena hominem praeſervari tradiderunt. Membra omnia inſcripta ſunt; quemadmodum obſervatur in altera Gemma, quam Hiſtoriae ſacrae parens Baronius publicavit ad annum Chriſti CXX. num. X. Rurſus vero alteram huic ſimilem ſequenti numero producimus: at ſcriptura in omnibus non modo differt; ſed adeo horrida eſt, atque bar-

bara, ut nec ſonum reddat, aut pronunciari patiatur. De his tamen fuſius a nobis actum eſt in ſequenti Diatriba DE GEMMIS BASILIDIANIS.

TABVLA CXCVII.

GEMMA MAGICA

AMETHYSTVS iſte ingentis magnitudinis nuper mihi dono datus eſt ab egregio Iuvene Thoma Stramigiolio Piſaurenſi, harum rerum ſtudioſiſſimo, cui propterea pro accepto beneficio gratiam cenſui fore rependendam: quod mihi certe gratius contigit, ex quo opportuna mihi obvenit ad hanc ſeriem inluſtrandam; quippe imago OPHIVCHI, qua ornatur, globoſo aſtro ſupra caput inſignitur, ea prorſus forma, qua ſaepe diximus tardiores ſtellas, frigidioreſque fuiſſe figuratas. Ceterum, qui in priore Gemma Planciana ſupra capût loto ita ornatur, ut quodammodo Horum referat; heic alis Mercurialibus inſignitur: quod a peculiari hominum religione, qui haec ſibi amuleta fieri committebant, prout quiſque vel alteri Numini obſtrictus eſſet, vel Planetas ſuos vellet exprimere, pendebat. Hanc vero Serpentarii imaginem praeſidio eſſe adverſus venena, diximus in Obſervationibus ad Tabulam CXCV. ubi Camilli noſtri Leonardi auctoritatem adduximus. Nunc ex eiuſdem penu duo alia notanda ſunt, quae huic typo noſtro egregie conveniunt. Sic ille circa finem Operis: *Figura hominis tenentis laurum, ſeu palmam in manu dextra portantis, efficit cauſarum, et praeliorum victorem, amabilem, ac potentem in regione ſua conſtituit.* — *Hominis alati figura habentis ſub ſuis pedibus ſerpentem,*

tem, ac tenentis caput eius in manibus, divitem, prudentem, et amabilem ab omnibus geſtantem efficit. Quid hac auctoritate aptius reperiri poterat ad hoc amuletum explicandum? Nam haec imago, et ipſa alata eſt, quum Mercurii more pinnulis caput ornatum habeat. Lemmata vero per ſingula membra diſpoſita, ſi vocem ΙΑΩ excipias, quae in omnibus fere magicis caelaturis recurrit, haud perſpecta mihi omnino ſunt. Fortaſſe litterae omnes initiales totidem verborum exſtiterunt, ſive potius numeros ſignificarunt; aut ſi quid aliud ineptius excogitatum eſt.

Duplex, quae in ſerpentis dorſo dictio notatur. ACHIVω, aliquam cum Graecorum ΑΚΙΟΣ adfinitatem habet, qua incorruptum, atque intactum vermibus ſignificatur: adverſus quorum morſus, ceterorumque ſerpentum animalium haec, ut diximus, amuleta adparabantur.

TABVLA CXCVIII. ET CXCIX.

GEMMA MAGICA

IASPIS ſanguinei coloris ſummo artificio hinc inde exſculptus, mihi ab eodem amantiſſimo Stramigiolio ad pulcherrimum hoc GEMMARVM ASTRIFERARVM Syntagma integrandum opportune dono datus; quippe qui inter Gemmas averruncatorias, et prophylacticas locum iure ac merito obtinebat: nam Veteres putabant Gorgones haſce in clypeis, in anulis, vel e collo geſtatas, terribilem hominem, et cunctis formidabilem efficere; quod etiam adiecta a tergo precatio praeſtare putabatur. Eam tamen ad priorum Gemmarum Scholam pertinere docet nos poſtrema dictio CANXNOVBI, quae aliis ΚΝΟΥΒΙΣ, et ΧΟΛΚΝΟΥΒΙΣ

 adpel-

adpellatur , quibus geminos ex triginta ſex Decanis , ut dictum eſt , adpellabant .

T A B V L A CC.

SACRVM CHRISTI MONOGRAMMA

DOLEBAM ſane meum hunc qualemcumque laborem, qui in GEMMIS ASTRIFERIS explicandis hactenus impenſus eſt , in quo tot Gentium deliramenta , fabulas, atque ſuperſtitiones ſcrutari debuimus , ſine aliquo Chriſtianae pietatis veſtigio in publicum proferri ; quod ſummo , et vero , divino Numini obſequium aliquod reddendum eſſe teſtaretur , ex quo depulſa vetuſtatis caligine, nos in admirabile lumen ſuum vocavit. Ego etſi minime dubito haec gentilitatis veſtigia tropaea eſſe Chriſtianorum , et Veritatis triumphantis ; adtamen mihi placuit ex ectypis Muſei noſtri , e quorum copia multa in hanc Collectionem fideliter tranſlata ſunt, Gemmulas Chriſtianas evolvere ; inter quas unam tantum ASTRIFERAM venerabili ac ſacroſancto CHRISTI Monogrammate conſignatam, quam heic exprimendam curavimus , invenire datum fuit. Hanc vero quia peculiari Diſſertatione explicavimus in altera huius Operis Parte exhibenda, hoc loci luculentiorem explanationem mittendam eſſe duximus.

Ex pictura ant. vitrei Calicis Chriſtiani .

DE

DE GEMMIS
BASILIDIANIS
DIATRIBA

IOANNIS BAPT. PASSERI
NOBILIS EVGVBINI
I. C. ET VICAR. PISAVRENSIS

DIATRIBAE ARGVMENTA

I. *Praeſtat* GEMMAS BASILIDIANAS *a ceteris, praeſertim Magicis, diſcernere, praecipue in uſum Hiſtoriae Eccleſiaſticae confirmandae.*

II. *Gemmae, quae communiter Baſilidi tribuuntur, et ſenſu, ac nomine haudquaquam proprio* ABRAXEAE *nuncupantur, ad Magos pertinent.*

III. *Inſcriptiones illarum nihil cum Baſilide, ceteriſque Haereticis commune habent.*

IV. *Id ut oſtendatur, quae fuerit doctrina Baſilidis expenditur.*

V. *Gnoſticorum quoque, quae num fuerit diſquiritur.*

VI. *Quae demum Ophitarum.*

VII. *Omnium vero doctrina cum hiſce Gemmis inſculptis confertur, et nec minimum quidem convenire deprehenditur.*

VIII. *Deus Galliceps ad Baſilidianos non pertinet, ſed ad Solem.*

IX. *Nec Serpens radiatus ad Ophitas ſpectat.*

X. *Voces Baſilidianis adfines in his Gemmis expreſſae ad eorum Scholam non adtinent.*

XI. *Nec vox* ABRAXAS.

XII. *Ingens copia earumdem Gemmarum; prodigioſa varietas, et artificii operoſitas evincit ab una Haereticorum Schola proficiſci non potuiſſe.*

XIII. *Magi, Aſtrologi, Medici etc. Gemmas vulgo Baſilidi adtributas confinxerunt.*

XIV. *Decanorum nomina ex Gemmis eruuntur, cumque vulgatis comparantur.*

XV. *Subiiciuntur pleraeque earum Gemmarum inſcriptiones uſitatis notis expreſſae, earumque ſenſus tentatur.*

XVI. *Sequitur earumdem Vocum Indiculus, alphabetico ordine digeſtus.*

J. v. ſc. *Iaſp. utrinq. Scal. ex Muſeo Cappello.*

DE GEMMIS BASILIDIANIS

DIATRIBA

AD EMINENTISSIMVM PRINCIPEM
S. R. E. CARDINALEM BIBLIOTHECARIVM
ANGELVM MARIAM QVIRINIVM
PONTIFICEM BRIXIENSEM

NVPER in ordinanda ſerie GEMMARVM ASTRIFERARVM, quum multae ad manus veniſſent, quarum emblemata a communi veterum Sculptorum forma, et mente penitus recedunt; quippe quae monſtroſis quibuſdam imaginibus, et barbaris inſcriptionibus refertae ſunt, quae communi vocabulo ABRAXEAE, ſeu BASILIDIANAE apud Eruditos audiunt: atque ex his quum perpaucas, quia ASTRI-

ASTRIFERAE ſunt, vel ex meo, vel ex alieno penu, ad hanc Syllogen integrandam ſelegiſſem; dubitare coepi, PRINCEPS EMINENTISSIME, iure ne veritatem, an potius vulgi imperitiam ſequuti, BASILIDIANAS illas adpellemus; et an revera Sectatoribus Baſilidis, Gnoſticis, atque Ophitis id operis tribuendum ſit; ſeu potius alteri hominum Sectae, quae nihil cum hiſce deſertoribus commune haberet. Maxime vero refert Veteres horum operum auctores deprehendere; quippe quia quum viderim aliquando Eccleſiaſticae Hiſtoriae Scriptores haec ſignacula exhibuiſſe ad earumdem Haereſum narrationem confirmandam; e Chriſtiana re publica fore duxi, ut ſi quis error in hac re obrepiſſet, pateficeret, et tanti momenti ſtudium nonniſi certiſſimis argumentis fulciretur.

II. In hac vero haeſitatione, ut aliquid certi ſtatuerem, Gemmas omnes, quae ad hanc Claſſem pertinere videbantur, qua in ipſis prototypis, qua in ectypis conſtanti cera diligenter exceptis, quos copioſiſſime in meis Cimeliis ſervo, qua in iconibus aeri inciſis, et a Scriptoribus publicatis, luſtrare coepi. In primis vero Macarii, et Chiflezii conlectionem nimis ſero ad me delatam putavi adeundam, ut mihi imaginem aliquam univerſalem, integrae huiuſce Claſſis in mente mea delinearem, atque animo conciperem: quod ubi factum eſt, ſummam ſcientiae Baſilidianae, atque Gnoſticae ab ipſis Sanctorum Patruum fontibus hauriendam duxi. Dein contuli haec cum Haereticorum doctrina; quod ſollicito admodum ſtudio praeſtiti: ſcrutatus in ſingulis, ſi quid barbarorum nominum, quae illi invexerant, ſcriptum in Gemmis legeretur; et ille divinitatis adſpectus, quem impie invexerant, in eiſdem ſcalpturis deprehendi potuiſſet. At tantum abfuit,

ut

Digitized by Google

ut nullus Haereticorum error inter eas deprehenderetur ; adeout mihi credendum ſtatuerim, in hac Antiquitatum conluvie vix aliquid reperiri, quod Haereticorum manu exaratum ſit ; quin potius illam totam Sagis, Hariolis, Maleficis, Circulatoribus, atque eiuſdem farinae Sycophantis, quos communi vocabulo, non ſcientiae, ſed impoſturae, MAGOS adpellamus, referendam eſſe deprehendi : nec proinde, quum haec genera lapillorum ad manus venerint, (ſunt enim omnium obvii) alio nomine, quam MAGICORVM adpellari oportere ; quippe quia a maleferiatis hominibus, rudi plerumque Minerva inſcalpti ſunt ad ſimpliciorum credulitatem inludendam ; nam in multis prodeſſe callidiſſime dictitabant. Hinc tanta in illis ſymbolorum inconſtantia deprehenditur, ut in mentem quidquid fortuito veniret ex prodigioſis rerum nexibus compacta, ad terrorem vulgi captandum, arcanamque ſcientiam, quae nulla penitus erat, in ipſa obſcuritate adfectandam, confarcinarent.

III. Fateor tamen nonnulla veſtigia Baſilidiani erroris aliquando in his me deprehendiſſe, praecipue in lemmatibus, quae Gemmis addita ſunt. At ſymbola penitus repugnant, et a Schola Baſilidis adeo diſtant, ut ea nominum portenta ſine ullo delectu, nulloque adhibito conſilio intruſa videantur ; nihilque in illis probatum ſit, quam ſola deformitas, unde Romano homini rerum inſcio oriretur admiratio. Quapropter ex hiſce Gemmulis, quotquot perluſtrare potui, inſcriptiunculas ſeligendas duxi, et veluti in album referendas, ut ex omnibus una conlatis, et veluti conmiſſis adpareret, qua mente, quove ingenio in hiſce naeniis confingendis Artifices uterentur. In quo quidem negocio non parum laborandum fuit, ut a litteris quibuſdam magicis, atque huic Sectae propriis,

 di-

dictiones expurgarem , ut illas magna ex parte Graecis notis redderem ad faciliorem uſum adcommodatis. Praeterea in dictionibus ipſis ſeiungendis ſummopere haeſi ; quippe quae nulla interpunctione diſtinguuntur . Quae vero aliquam cum Graecis adfinitatem ſervare videbantur , facilius diſtinctae ſunt ; nec abs re factum eſſe credidi , ſi quibuſdam interpretatio e regione iungeretur , quod in fine huius Diatribae in adlato laterculo exhibetur . Continent enim , ut plurimum , precatiunculas , ſive potius auguria ſanitatis , divitiarum , victoriae , et his ſimilia , quibus conſequendis ſummopere conferre putabantur , ſi quis haec periapta , ſtato tempore , et ſuperſtitioſis quibuſdam obſervationibus elaborata , ſeu digito inſerta , ſeu collo ſuſpenſa detuliſſet .

IV. Vt autem ad argumentum propius adeedamus , referre opus eſt , qui nam fuerint eorumdem Haereticorum errores . De Baſilidianis quidem haec habet D. Irenaeus Cap. XXIII. *Baſilides autem , ut altius aliquod , et veriſimilius adinveniſſe videatur , in immenſum oſtendit ſententiam doctrinae ſuae ; oſtendens Nun primo ab innato Patre (hunc barbaro vocabulo* Abraxas *adpellaſſe inferius demonſtrabimus .) Ab hoc autem natum* Logon ; *deinde a* Logo Phroneſim ; *a* Phroneſi Sophiam , *et* Dynamin ; *a* Dynami *autem* , *et* Sophia Virtutes , *et* Principatus , *et* Angelos , *quos et primos vocat , et ab his primum Caelum factum ; dehinc ab horum derivatione alios item factos : aliud Caelum ſimile priori feciſſe ; et ſimili modo ex eorum derivatione alii facti eſſent Antotypi eis , qui ſuper eos eſſent : alind tertium deformaſſe Caelum , et a tertio deorſum deſcendentium quartum , et deinceps iuxta eundem modum alteros , et alteros Principes , et Angelos factos eſſe dicunt , et Caelos trecentos ſexaginta quinque : quapropter et*

tot

tot dies habere annum ſecundum numerum Caelorum. — Eſſe autem Principem ipſorum eum, qui Iudaeorum putatur eſſe Deus: et quoniam hic ſuis hominibus, ideſt Iudaeis, voluit ſubiicere reliquas gentes, et reliquos omnes Principatus contraſtetiſſe ei, et contra egiſſe; quapropter et reliquae reſtiterunt gentes eius genti. Innatum autem, et innominatum Patrem videntem perditionem ipſorum, miſiſſe primogenitum Nun *ſuum; et hunc eſſe, qui dicitur* Chriſtus *in libertatem credentium ei*. Summum vero Baſilidis Deum, quem *innatum Patrem* nuncupat Irenaeus, et a quo *Nun* genitus eſt, proprio nomine adpellavit Tertullianus de praeſcription. Cap. XLVI. *Poſtea Baſilides Haereticus erupit; hic eſſe dicit ſummum Deum nomine Abraxam*. Idem etiam tradidit D. Epiphanius Haereſi XXIV. et Auguſtinus loco citato. Eius vero nominis duplex, ut opinor, poteſtas fuit; nam primo ab Hebraica lingua detortum videtur, nempe a voce אב *Ab*, *Pater*, et a ברא *barà*, *creare*, unde fit בורא *Creator:* unde per particulam A negativam, *Patrem increatum* ex ingenio confinxit. Altera vero paene Caballiſtica eſt, quam nobis exponit Tertullianus loco citato: *Ab iſtis Angelis, CCCLXV Caelos inſtitutos, et mundum in honorem ABRAXE, cuius nomen hunc in ſe habebat numerum computatum:* quem locum ita explicat Baronius ad annum CXX. A, *et* B *unum et duo*. P, *et* A *centum, et unum*. C, *et* A *ducenta, et unum*. Ξ *ſexaginta ſunt, quae ſimul iuncta efficiunt CCCLXV*. Nam non ΑΒΡΑΞΑΣ, ſed ΑΒΡΑCΑΞ legendum eſſe, idem Baronius contendit, et probat. Hanc etiam numerorum ſupputationem tradidit D. Irenaeus, et Auguſtinus loco citato. Qui vero apud Baſilidianos Iudaeorum Deus habitus ſit, proſequitur Tertullianus: *In ultimis quidem Angelis, et qui hunc fecerunt mundum, no-*

viſſimum ponit Iudaeorum Deum, ideſt Deum Legis, et Prophetarum, quem Deum negat, ſed Angelum dicit. Huic ſortito obtigiſſe ſemen Abrabae; atque ideo nunc de terra Aegypti filios Iſrael in terram Canaan tranſtuliſſe. Hunc turbulentiorem prae ceteris Angelis, atque ideo et ſeditiones frequenter, et bella concutere; ſed et humanum ſanguinem fundere. Chriſtum autem non ab hoc, qui fecerit mundum, ſed ab illo Abraxa miſſum veniſſe in phantaſmate, ſine ſubſtantia carnis.

V. Vidimus, quae nam ſententia de Deo ſteterit Baſilidianis; nunc aliqua de Gnoſticis adtingamus, ut ea etiam cum hiſce ſignaculis conferamus. Et haec quidem de illis Irenaeus Lib. I. Cap. 34. *Loquuntur eſſe quoddam primum lumen in virtute Bythi beatum, incorruptibile, et interminatum. Ennoëum autem eius progredientem filium. Sub his autem Spiritum Sanctum eſſe; dein et tertium maſculum, quem Chriſtum vocant. — Hic quoque tertius quartum generavit, et quartus ipſe generavit filium: de quinto ſextum filium generatum dicunt, et ſextus ſeptimum generavit; ſic quoque hebdomada profecta eſt apud eos, octavum matre habente locum.* Sanctus vero Epiphanius Haereſi XXVI. Gnoſticorum protoparentem *Barbellonem* adpellat; reliquorum vero nomina complectitur Irenaeus, quae ſunt, *Ialdabot*, *Iao*, *Sabaoth*, *Adonæus*, *Eloëus*, *Oreus*, *Aſtuphaeus*. Non negaverim tamen ſub Gnoſticorum communi nomine etiam Baſilidianos cenſitos, ut eſt apud Hieronymum Epiſt. XIX. et Euſebium in Chronico Lib. IV. Cap. 7. qui omnes fere huius temporis Haereticos ita nuncupari conſueviſſe tradunt. Adtamen, ſicut a diverſis Auctoribus ſingulae Sectae procedebant, ita et peculiaria dogmata profitebantur.

VI. At nihilo meliora ſunt, quae eorum adfines Ophitae tradiderunt; quorum ſtudium eo conlimaſſe viſum

eſt,

Digitized by Google

eſt, ut inimicitiam omnem, quam Deus Optimus Maximus inter homines, et ſerpentem conſtituerat, penitus abolerent; et excogitatis quibuſdam myſticis in ſerpente virtutibus, ex peſſimo illo animantium Deum conſtituerent. De his haec Epiphanius Haereſi XXXVII. perſpicue memorat: *A Nicolao, et Gnoſticis, ac prioribus aliis Sectis hi effloruerunt, quos* Ophitas, *hoc eſt* Anguineos, *ab* ANGVE *illo, quem celebrant, adpellare ſolent. Sed horrenda ſane ſunt, quae homines iſti, ut ita dicam, eructant ab illo tſu, velut tetro quodam odore referti. Strpentem quippe novi cuiuſdam inſtar Numinis venerantur. Chriſtum ſe illorum eſſe Serpentem praedicant. —— Huic vero ſcientiam omnem tribuunt. Itaque profitentur, Serpentem hominibus ſcientiae omnis auctorem exſtitiſſe, indeque fabulas meras, quas pro myſteriis habent, commenti ſunt; quum nihil aliud praeter mimorum ludicra, ridicula prorſus, et inania ſint.* Rurſus de illis haec legimus apud Tertullianum: *Qui Ophitae nuncupantur, Serpentem magnificant in tantum, ut illum etiam ipſi Chriſto praeferant. Ipſe enim, inquiunt, ſcientiae nobis boni, et mali originem dedit. Huius animadvertens potentiam, et maieſtatem Moyſes, inquiunt, aereum poſuit Serpentem, et quicunque ipſum adſpexerunt, ſanitatem conſecuti ſunt. Ipſe, aiunt praeterea, Chriſtus in Evangelio ſuo imitatur Serpentis ipſius ſacram poteſtatem, dicendo „ Et ſicut Moyſes exaltavit Ser„ pentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium Hominis.* Hanc vero dignitatem Serpenti deſerebant, quod id animal et copia ſpirituum abundet, et igneae naturae ſit, inſuper et celerrimum; et quod ſine exteriorum membrorum adminiculo curſum expediat, et ſuper omnia, quod diuturnae admodum vitae ſit; exutoque ſubinde ſpolio, identidem iuveneſcat, et, ipſa ſui indole ſuccurrente, iacturam

aeta-

aetatis novis veluti natalibus reficere videatur: quae fuit ſententia veteris illius Tauti apud Euſebium Lib. I. de Praepar. Evangel. Cap. 9. Haec in ſumma fuit eorumdem nebulonum opinio; cui communi calculo uſque adhuc Gemmae Magicae, tanquam ſi illorum myſteria continerent, adtributae ſunt. Conſtat ſiquidem Baſilidianos amuleta quaedam venditaſſe, de quibus ſic Irenaeus Lib. I. Cap. 23. *Vtuntur autem et imaginibus, et incantationibus, et invocationibus; et reliqua univerſa parerga, nomina quoque quaedam effingentes, quaſi Angelorum, adnunciant.* Divus quoque Auguſtinus in Libello ad *Quod vult Deus* ſcripto, haec de illis tradit: *Amatoria Carmina ſtudioſe diſcunt.* De Gnoſticis demum eadem teſtatur Nicephorus Hiſtor. Eccleſ. Lib. IV. Cap. 3. *Non puduit propalam artem magicam exercere. Gloriam aucupabantur, et ſe ſe efferebant artibus curioſis per eos, quos ſibi conficiebant, Genios, per ſomniorum viſiones, et per adſeſſores Daemones.* Quibus teſtimoniis adducti Eruditi credere non dubitarunt, huius Sectae homines prophylactica ſignacula facere conſueviſſe, illaque longe, lateque effudiſſe; cui ſententiae, et nos quoque ſubſcribimus, et neque illi vel minimum repugnamus.

VII. At difficultas in eo manet, an faex illa incultorum lapillorum, qui nihil Hiſtoriam profanam iuvant, nihil Mythologiam, nullas Picturae ſuppetias ferunt, nullius denique auxilii ſunt bonis artibus (vere ingenii tormenta, atque oculorum cruciatus dicendi) ad iſtos Baſilidianos, eorumque ſobolem referenda ſit; quod ego minime admitto: nam nullum Baſilidianae ſcientiae teſtimonium in illa deprehendo; quin potius e contra non Haereſim, ſed puram putam Idololatriam continere mihi ſemper viſa eſt. Quod ut per partes, et veluti perſpicua demonſtratione

Digitized by Google

ſtratione adſequamur, adeamus quaeſo illarum ſetiem ab egregio Chifletio inluſtratam. Tabula quidem I. habet typum Solis, qualem in nummis obſervamus. Tabula IX. et X. Harpocratem: Bacchum in XI. Anubim in XII. et XIII. Dianam triformem in XIV. Hermas in XIX. Rurſus in XXI. Iovem, Mercurium, Dianam, et Charites: in XXII. Herculem Leonicidam: in XXV. Veſtam, quae quidem differentia in pauculis illis etiam, quas inter ASTRIFERAS expoſuimus, occurrit. In aliis monſtroſae quaedam imagines obſervantur, hominum, qui quatuor alis muniti inter lanceas incedunt: quae, vel Saturnum, vel Aeternitatem demonſtrant; nec magis Baſilidianae ſunt, quam quod ſint Mexicanae. Rurſus Crocodili, Sphynges, Harpyae, Accipitres, Muſcae, Locuſtae, Formicae, aliaque id genus inſecta, ſive animalium portenta, verborum nodis involuta, nihil cum Baſilidianis commune habent. Redundant praeterea Gemmae iſtae Mithriacis myſteriis, Eleuſiniis, Orgiis, Iſiacis, atque omnium paene initiorum veſtigia, omnium purgationum, aut expiationum ſymbola praeſeferunt: quae Baſilidianis adtribuere, idem prorſus foret, ac dicere ipſos fuiſſe omnibus omnia. Multa quoque ex his eruuntur, quae ad animarum metempſycoſim, et ſabulam Pſyches pertinent, quae Philoſophum magis, quam Haereticum ſapiunt. Quid dicam de Gemmis Aſtrologicis, in quibus vel Decanorum ſabulae, vel Stellarum ioci, aut ineptiae Planetarum, per quaſdam ambages, et notas huic impoſtutae conſuetas, tam ſaepe luduntur? Nexus litterarum, et verborum glomi, qui per inuſitatas quaſdam ſignificationes ad Planetarum vim referuntur, communi errore adſignantur Baſilidianis; in quibus tamen ipſi ſemetipſos non adgnoſcerent. Multae demum Medicorum vanitatem

tatem referunt ; ſi tamen divinae illius artis nomine dignandi ſint, qui, omni ſcientia deſtituti, haec ſphragiſmata confinxerunt. Huc referendae illae humanarum imaginum ſpecies, quarum membra tota inſcripta adparent ; nempe quae nomina continebant poteſtatum, quae membrorum ſingulorum vim, et ſanitatem tuerentur ; ut paene videatur inlitteratiſſimos homines invexiſſe in Gemmis ſpeciem quamdam *hominum litteratorum*. Harum unam vulgarat olim ad annum Chriſti CXX. Eminentiſſimus Eccleſiaſticae Hiſtoriae Parens Baronius, iterumque recuſa eſt in Praefatione apud Macarium: geminas autem non imparis dignitatis, alteram ex Dactyliotheca noſtra produximus ; tertiam demum ex Muſeo Iani Planci, quas editas in Tab. CXCVI. et CXCVII. vide in altero Aſtriferarum Volumine. Has vero Gemmas ſi Baſilidianis explicandas exhibeamus, ſe ipſos a nobis derideri putabunt.

VIII. Praeterea obvius eſt in hiſce Gemmis Deus ille GALLICEPS (ſed blandiamur Artificibus obſcuritati ſtudentibus, atque illum adpellemus Deum ΑΛΕΚΤΟΜΟΡΦΟΝ) qui praeter thoracem, et manus, nihil hominis habet: cuius pedes ex ſerpentibus conſtant ; caput vero ex gallo habet : criſtatus ut plurimum, quandoque *cervicorniger*, ut apud eruditiſſimum Chifletium Gemma VIII. quandoque ΛΕΟΝΤΟΜΟΡΦΟΣ, ut in Gemma XXXIV. denique et ΚΥΝΟΜΟΡΦΟΣ, ut in mea Gemma. Deum hunc, ex quo fere ΙΑΩ, vel ΑΒΡΑΣΑΞ utroque nomine audit apud Eruditos : quamquam mihi non videatur nomen imaginis, ſed invocatio in his Gemmis, ipſa licet ſculptura diſcrepantibus, fere communis. Ego vero Deum hunc, qui tantas admittebat formas, Magorum *Pantheum* fuiſſe adfirmarim. Nonne hoc evincit ex ceteris Diis tam

fre-

frequenter mutuatus adſpectus? Scrutemur praeterea ſymbola, quae utraque manu praefert: nempe Minervae galeam, coronam victoriae, fulmen Iovis, tridentem Neptuni, gladium, et lanceam Martis; et iam minime dubitabimus omnium Deorum adtributa in hoc unum commentum confluxiſſe. Quod ſi placeat ipſum proprio nomine IAVM adpellare, praeſto eſt nobis auctoritas Oraculi Clarii apud Macrobium, ipſum veluti *Pantheum* celebrantis.

Dic omnium ſupremum Deum eſſe ΙΑΩ:
Hieme quidem Plutonem, at Iovem vere incipiente,
Et Solem aeſtate; autumno autem mollem ΙΑΩ.

Solemnia vero huius ſpectri ornamenta ſunt parmula, atque aurigarum flagellum, quae ad Solem potius, quam ad ceteros Deos pertinent; praecipue ubi gallinaceo capite munitum eſt: *Gallinaceum certe Soli ſacram avem celebrant, quod cantu Solis reditum nunciet;* ut teſtatum facit Pauſanias Eliacor. prior. Clypeum quoque Soli adtribuit Martianus Capella de Nupt. Phil. in eius eleganti deſcriptione, ſiniſtra habere adfirmans lucidiſſimum ſcutum; dextera vero micantem facem: quod quidem adtributum adludit ad Caeli rotunditatem; ob quam Tragicorum Princeps concivis noſter Accius dixit in Agamemnone:

In altiſſimo Caeli clypeo temo ſuperat ſtellas.

Flagellum quoque illi adtribuit Orpheus in eius Hymno:

Flagello ſtridulo quadriiugum currum perſequenti:

Solem praeterea ita deſcribit Prudentius contra Symmachum:

Hoc ſidus currum, rapidaſque habere quadrigas
Commenti, et radios capitis, et verbera dextrae
Inſerunt nitido fulgere polita metallo.

Macrobius quoque Saturnal. Lib. I. Cap. 23. hoc argumento utitur, ut Iovem Aſſyriorum eumdem ac Solem eſſe adſtruat: *Quia ſimulacrum eius aureum ſpecie imberbi inſtat, dextera elevata, cum flagro in aurigae modum.*

IX. Aliud praeterea monſtrum in hiſce Gemmis videre eſt, Draconem nempe, qui ex circumvoluta cauda tumidum collum adtollens, caput arduum in ſimilitudinem iubati Leonis oſtentat, aliquando et humanum, ut apud Chifletium; ſemper vero ſex, aut duodenis radiis ornatum: quem facile Ophitarum Serpentem eſſe dixeris. At ex Galeno in Libro de *ſimplicium Medicamentorum poteſtate* Lib. IX. clare conligitur id inventum longe antiquius Ophitis exſtitiſſe, tamquam illud, quod a vetuſtiſſimo Aegypti Rege Necepſo vel repertum, vel traditum iam fuiſſet. Sic enim ille: *Proprietatem vero aliqui quibuſdam lapidibus ineſſe teſtantur eiuſmodi, qualem revera habet viridis iaſpis iuvans et ſtomachum, et os ventriculi, ſi adligetur. Inſerunt et anulo ipſum aliqui, et ſculpunt in eo radios habentem Draconem; quemadmodum et Rex Necepſos in* XIII. *Libro. Huius quidem lapidis experientiam idoneam habeo, qui torquem ex eiuſmodi lapillis confeci, et adpendi ex collo ita demiſſum, ut lapides tangerent os ventriculi: videbanturque autem non minus in voce, quam ſi ſcalpturam haberent, quam Necepſos ſcripſit.*

Minus vero ad Ophitas pertinere dignoſcitur altera Serpentis imago caudam ſibi depaſcentis, in hiſce lapillis obvia. Hic enim typus longe ante Haereticos ſerpenticolas ab Aegyptiis introductus, atque excogitatus fuerat ad Ae-

ter-

ternitatem ſignificandam, ſive univerſum Orbem, ſeu denique Naturam elementarem, aliaſque aniles naenias, quae ipſi iuxta inditum ſibi Genium per haſce ſimilitudines, inter quas analogias aliquas reperiebant, ſignificare conſueverunt: vere ventoſa, et inſolens natio, cuius votum perenne fuit ſcientias non aperire, ſed ſtudioſiſſimis ambagibus inretire.

X. At minime ſubvertit modo ſententiam noſtram; verum illam mirifice confirmat, quod in hiſce caelaturis verba quandoque et vocabula Baſilidiana reperiantur; nam ſi quae illa ſunt, adeo corrupta videntur, ut tranſlata magis adpareant, atque uſurpata ab hominibus longe imperitis ad admirationem adfectandam, quam ab adſeclis rerum conſciis, atque inſtituti ſectatoribus pronunciata. Adeas, precor, PRINCEPS DOCTISSIME, Indiculum vocum magicarum; nunquam enim invenies *Nun*, *Phroneſim*, *Dynamin*, aut *Sophiam*. Quod ſi Tibi occurrat illarum loco *Nur*, *Lion*, *Sophi*; nunquam certe Baſilidiano ſtylo nomina illa ipſis ſolemnia dixeris exarata. Rurſus ſi Gnoſticorum *Barbelonem*, *Iadalboth*, *Sabaoth*, *Aloëum*, *Oreum* inquiramus, minime difficultatem ſolviſſe reputabimur, ubi oſtendamus ea monſtra verborum *Balbois*, *Idili*, *Sabao*, *Eulamo*, *Alonai*, *Oeoi*. Nec minime turbet, ſi quandoque in hiſce lemmatibus inveniamus *Adonai*, *Baraba*, *Gabriel*, *Michaël*, *Raphaël*, et his ſimilia vocabula, quae non ſine divinarum Scripturarum notitia ſimul atque contemtu haberi potuerunt. Sed quid inde? Soli ergo Baſilidiani depoſitum ſacrorum Librorum cuſtodierunt? Scimus equidem diffuſo iam ubique Chriſtianae veritatis ſplendore, ſacros Libros etiam per manus Ethnicorum volitaſſe, praeſertim, urgentibus Imperatorum edictis, quum Libros ipſos tradere Chriſtiani compulſi ſunt. Fuere praeterea ſemper (utinam

non fuiſſent!) pietatis deſertores, qui myſteriis noſtris imbuti ad debiles ſubvertendos vaferrime abuſi ſunt ; quae omnia non ſine luctu in Eccleſiaſtica Hiſtoria paſſim memorantur. Nec magni negocii erat paucula vocabula a Chriſtianis tranſcribere ad Magiam adfectandam : quod opportunum Sycophantis viſum eſt ; quippe quia communiter ferebatur, hiſce artibus Chriſtianos uti ad miracula perpetranda, et vim tormentorum eludendam. Si vero omnia ſimul conferentes, maturius ſcrutemur, quibus nam imaginibus haec verba coniuncta ſint, Iovi, Mercurio, Lunae; manifeſta erit Sculptorum fraus, haec pro lubito ſibi adrogantium, atque ipſi Idololatriae aptare cupientium ; quod utique Haeretici non fecerunt. Ea quoque dici poſſunt de nomine ΙΑΩ, quod Gemmariis iſtis Opificibus ſolemne fuit ; nam Ethnicis aeque ac Chriſtianis uſurpatum fuit, ut oſtendimus in Diſſertatione DE GEMMA PASTORALI.

XI. Nec minimum turbat vox altera ABRACAX, quae in hiſce lapillis adeo obvia eſt, ut inde a plurimis Eruditorum ABRAXEAE nuncupentur : quam vocem certo ſcimus a Baſilidianis proceſſiſſe; eam tamen non ab Haereticis modo, ſed et a Gentilibus fuiſſe adhibitam, ipſiſque verae ſignificationis imperitis, pro certo conſtat. Qui vero fuerit huius vocis valor, iam ſupra, atque in ſequentibus Diſſertationibus declaratum eſt : nihil enim importabat niſi numerum CCCLXV. qui ex certa litterarum lege derivabat. Si vero vel litterulam pervertamus, corruit arcanum numericum, et magnus Deus Abracax iam magna ſui parte truncus totus diſſolvitur, et iam nihil ultra eſt. Sed intuere, quaeſo, PVRPVRATE PRINCEPS, in noſtro Indiculo id nomen tam ſaepe corruptum, ut ſi ex litteris numerum ſupputes, nihil iam commune habebit inſculptus ABRACAX cum Deo Haereticorum. Adde quod eius ty-

typus, cui id lemma adiunctum eſt, adeo a ſe diſcordat, ut adſerere non dubites, omnibus fere ideis fuiſſe adtributum. Anne iſta fuit mens Baſilidianorum? Sed Ethnici quoque eam vocem ſibi uſurparunt, inter quos Q. Samonicus Serenus eorum temporum Medicus, et Poëta, qui ad iocoſam quamdam medicinam confingendam vocem ABRAXAN aliquantulum productam, in uſum periapti detorquendam docuit; nam legimus ipſum de morbo Hemitriteo ita conludentem Cap. LII. de Medicina verſ. *941*.

Mortiferum magis eſt, quod Graecis HEMITRITAEUM
Vulgatur verbis: hoc noſtra dicere lingua
Non potuere ulli, puto, nec voluere parentes.
Inſcribis chartae, quod dicitur ΑΒΡΑCΑΔΑΒΡΑ
Saepius: et ſubter repetis; ſed detrahe ſummae,
Et magis, atque magis deſint elementa figuris
Singula, quae ſemper rapies, et cetera figes,
Donec in anguſtum redigatur littera conum:
His lino nexis collum redimire memento.
Talia languenti conducent vincula collo
Lethaleſque abigent (miranda potentia) morbos.

Huius quidem coni ſpecies haec eſt:

ΑΒΡΑCΑΔΑΒΡΑ
ΑΒΡΑCΑΔΑΒΡ
ΑΒΡΑCΑΔΑΒ
ΑΒΡΑCΑΔΑ
ΑΒΡΑCΑΔ
ΑΒΡΑCΑ
ΑΒΡΑC
ΑΒΡΑ
ΑΒΡ
ΑΒ
Α

An

An ne ideo Samonicum Baſilidianum reputabimus ? Minime rerum ; nam ſive ipſe ſub Caracalla vixerit, et caeſus ſit ; ſive ſub Alexandro Severo ; Idolorum tamen cultorem fuiſſe prodit eius invocatio, qua librum ſuum ita exorditur :

Phoebe, ſalutiferum, quod pangimus, adſere carmen,
Inventumque tuum prompto comitare favore :
Tuque potens artis reduces, qui tradere vitas,
Noſti, et in Caelum Manes revocare ſepultos :
Qui colis Aegeas, qui Pergama, quique Epidaurum,
Qui quondam, placida tectus ſub pelle draconis,
Tarpeias arces, atque incluta templa petiſti,
Depellens tetros praeſenti numine morbos ;
Huc ades, et quicquid cupido mihi ſaepe rogatus
Firmaſti, cunctum teneris expone papyris.

Quid vero myſterii contineat haec Sereni cavillatio, niſi meram impoſturam, minime adſequor ; nam ex hiſce notis ſimul ſupputatis eruitur numerus DIII. qui nihili eſt. Veroſimile tamen eſt harum nugarum Artifices, quamquam ab omni prorſus Haereticorum commercio alieniſſimos, vocabula iſta ſemel exaudita, nec tamen intellecta, quod aliquid myſterii praeſeferrent, lubenter excepiſſe, atque hiſce ſcalpturis inſeruiſſe.

XII. Nec minimi ponderis habenda eſt ipſa paene immenſa eorumdem lapillorum copia ubique terrarum diſperſa ; quae omnia paene Eruditorum Muſea adeo infecit, ut paene tertiam partem inter veteres Gemmas occupet. At tantus, et tam grandis, et tam operoſus labor ſuperat certe induſtriam paucorum Haereticorum, quorum error deformitate magis, quam Sectatorum numero famoſus fuit.

In-

Inviſi Chriſtianis, contempti a Gentilibus, omnibus exoſi; nec tamdiu duravere, quo tantam amuletorum copiam exarare, atque effundere in vulgus potuerint, et totum inde terrarum orbem inficere. Quanto autem odio ab Ethnicis vexati ſint, explicat praelaudatus Epiphanius Haereſi XXVII. ubi de Gnoſticis loquitur: *Atque ea demum cauſa eſt, cur plerique Gentiles ubicumque iſtius Sectae homines deprehenderint, nullam nobiſcum velint neque dati acceptique, neque conſilii, neque audiendi divini verbi ſocietatem coniungere, ac ne aures quidem praebere ſuſtineant; uſque adeo nefariis illorum flagitiis conſternati, et deterriti ſunt*. Quum ergo earumdem Haereſum Sectatores adeo omnibus inviſi eſſent, impoſſibile erat, ut tantam amuletorum copiam multiplicare poſſent; illamque adeo avide Romam excepere, ut paene tota hac lue inficeretur. Ipſa quoque tam effraenis libertas omnium paene Numinum corrumpendorum late comprobat, non ab una eademque Schola proceſſiſſe, ſed ab innumeris paene Artificibus, quibus nulla conſtans erat regula, niſi quam repentina inventio ſuggeſſiſſet. Vrgere quoque videtur inexplicabilis labor in quibuſdam ex hiſce Gemmis exſculpendis adhibitus; in his praeſertim in quibus hominum membra minutiſſimis litteris ſculpta ſunt, iiſque diligentiſſime, et cum ſuis apicibus delineatis, qualis eſt noſter amethyſtus, et ſarda, quas ex Muſeo noſtro, et Iani Planci inter GEMMAS ASTRIFERAS memoratis Tabulis inſeruimus. At hic labor, qui ingenioſiſſimos Scalptores fatigaſſet, tanti non erat, cui Haereticorum induſtria reſponderet: quae omnia apud me tanti ſunt, ut vix credam in tota hac claſſe Gemmarum aliquam reperiri, quae iure Baſilidianis tribuatur. Quamquam credibile ſit eorum aliquas ab Ethnicis Artificibus in-

inſpectas fuiſſe, indeque, quod magis aſtruſum videretur, in ſuas fuiſſe tranſlatum. Quae vero diximus de monſtroſa corruptione nominis ABRACAX, ex cuius imperita pronunciatione fraus Artificum deprehenditur, alteri quoque nomini IAΩ opportune aptari poſſunt: quod in hac ſubiecta Inſcriptionum ſerie miſerum in modum ſaepe corrumpitur; ut manifeſtum fiat Sculptores, qui illo uſi ſunt, eius ſignificationem ignoraſſe.

XIII. Hucuſque expoſuimus quid non credamus. Reſtat modo ut ſententiam noſtram, quam de hiſce amuletis concepimus, in medium proferamus. Et quidem pro certo conſtat, maximum nebulonum numerum fuiſſe olim, qui haec periapta, ſive amuleta conficerent ad mala omnia averruncanda; bona vero omnia, ut ſibi ſuadebant, adſequenda, Aſtrologos, Divinos, Hariolos, Maleficos, Circulatores, Praeſtigiatores; in primis vero abortivae Medicinae profeſſores, qui quod virtute non poſſent, impoſturis adfectabant: quos ita taxat Hippocrates in Libro de Morbo ſacro Cap. II. *Ceterum, qui primi hunc morbum ſacrum eſſe praenunciaverunt, tales homines mihi fuiſſe videntur, quales etiam nunc ſunt Magi, et Expiatores, et Circulatores, et quidam arrogantes, qui ſupra alios pietatem, et ſcientiam ſimulant*. Hos damnat Vlpianus in Lege 1. ff. de extraord. cognit. *Medicos quis accipiet? —— Non tamen ſi incantavit, ſi imprecatus eſt, ſi, ut vulgari verbo impoſtorum utar, exorcizavit: non ſunt iſta Medicinae genera; tametſi ſint, qui hos ſibi profuiſſe cum praedicatione adfirment*. Frequentior vero ſpecies eorumdem maleficiorum in amuletis collo ſuſpenſis deferendis conſiſtebat, ut conligitur non modo ex Q. Sereno loco iam citato; ſed et ex Aetio Lib. VIII. Cap. 5. Tralliano, et Galeno inferius referendo. Quapropter

pter legimus apud Plutarchum in Vita Periclis, ipſum quoque has phylacterias admiſiſſe; nam refert: *Periclem, quum langueret ex morbo, amico cuidam, qui cum viſendi gratia adierat, incantationes quaſdam pendentes e collo, a mulieribus adligatas, oſtendiſſe.* Invaluit maxime illius uſus apud Romanos, adeo ut idem Trallianus celebrem fuiſſe adſerat: *Ligacula igitur Phyſica, et charactêres, quorum celebris uſus eſt, memorare conſentaneum videtur, ea potiſſime, quae partim a priſcis Medicis, partim a nobis quoque cognita ſunt.* Plinius vero Lib. XXXVII. Cap. 9. ait totum fere Orientem amuleti loco geſtaſſe quamdam Iaſpidis ſpeciem, quam praecipue concionantibus utilem eſſe ferebat. Enumerat etiam unam inter amethyſtos, quae praeter ceteras virtutes id mirabile haberet, quod ſi Solis, ac Lunae nomen in ea ſcriberetur, ſuſpenſa e collo reſiſteret veneficiis, averteret grandinem, locuſtas profligaret, et maxime prodeſſet Regem adituris; quod etiam in Prolegomenis ad GEMMAS ASTRIFERAS ſuperius editis iam adnotavimus. Smaragdum quoque tradit tanti fieri ſolere, ut Aquilae, aut Scarabaei ſigno impreſſus, non minora patraret. Sequenti quoque capitulo, qui totus circa lapidum virtutes verſatur, Achatis genus quoddam enumerat, quod araneorum, et ſcorpionum morſibus prodeſſet. Conſtat praeterea Galeni auctoritate in Libro de ſimpl. Medicam. cuius verba ſuperius adduximus, ex antiqui Aegyptii Regis inſtitutione iamdiu inrepſiſſe, Iaſpidem e collo pendentem deferre, cui radiatus Draco inſculptus erat. Horum vero periammatum uſus adeo inoleverat, tantamque impietatis ſpeciem redolere coeperat, etiam ſub nequiſſimis Imperatoribus, ut contra eos, qui illa adhiberent, animadverſum ſit: ſic enim legimus apud

Spartianum in Caracalla : *Damnati ſunt , et qui remedia quartanis , tertianiſque collo adnexa geſtarent* . Nec minore averſione veteres Eccleſiae Patres ſuperſtitioſum hunc uſum inſectati ſunt , quum ſaepe in ſacris Conciliis damnari contigerit, ut nuper animadvertit ſuaviſſimus Amicus noſter, et de erudita Antiquitate meritiſſimus, Paullus Paciaudius in obſervationibus ſuper praeſtigioſa Alexandri Numiſmata Artic. II. Ex quibus adparet lapillorum ſuperſtitioſorum uſum antiquiorem eſſe, ac magis vulgarem, quam qui a Gnoſticis , aut Baſilidianis profectus eſt ; quum nulla fere hominum cupiditas foret, quae huiuſmodi amuletorum geſtatione ſeſe voti compotem fieri non ſperaret, cuius praeſertim potentiores ſunt, honorum, divitiarum, ac ſanitatis cupidi. Quod vero huiuſmodi praeſtigiarum, atque ligaturarum numerum in immenſum prope auxit, atque in illis quaedam Chriſtianae Religionis veſtigia intruſit, profecto fuit Ethnicorum calumnia , qui Chriſtianos ſaepe ſaepius in tormentis nullo doloris ſenſu videbant cruciari. Ignis ſaepe illis innoxius erat ; ferae manſueſcebant , in fluctibus ſervabantur , et ſaepe ad necem caeſi , iterum inlaeſi proſiliebant . Hoc vero Idolorum cultores Magiae palam referebant . Facile ergo fuit , quod ex Chriſtiana profeſſione hanc virtutem ſuperandae mortis adſectaverint, et Fide reiecta Magiam tantummodo comprobaverint ; hinc ampliſſimum aditum patuiſſe Sicophantis prophylacticos hoſce lapillos venditandi , tanquam ex iis eſſent , quorum ope Chriſtiani tot tormenta perpetrarent. Vt vero facilius imponerent , operae pretium eſſe duxerunt , ſi a divinis Scripturis ſolemnia quaedam Fidelibus nomina traſcriberent, ſuiſque cavillationibus aptarent.

XIV.

XIV. Ceterum quod adtinet ad inſcriptionum ſenſum, paucula placuit delibare potius, quam adtrectare; quum veterum Scriptorum teſtimonio moneamur, voces illas imperceptibiles, atque inextricabiles eſſe; immo monſtra, atque ingenii tormenta. At nihilominus coniecturam Tibi forte non iniucundam, PRINCEPS EMINENTISSIME, circa unam ex hiſce Inſcriptionibus libenter proferam, quae aliquid luminis, multis aliis impertietur. Adeas igitur Inſcriptionem, quam infra num. LXXXII. exhibemus, in qua poſt precatiunculam quamdam ad ſanitatem pertinentem, deprehenduntur triginta ſex nomina in tribus columnis diſpoſita, quae plerumque a nomine IAO vel inverſo, vel perturbato litterarum ordine, vel paululum corrupto, ut facile primo obtutu obſervabis, efformata ſunt. Hic vero praeciſus numerus, et terna ordinum diſtributio mihi ſuſpicionem ingeſſit contineri heic nomina Decanorum, qui totidem numero ſunt, prout Magis videbatur. Nam terni illorum ſingulis ſignis adſcripti erant, et decem gradus occupabant, unde nomen ſortiti ſunt. Horum vim maxime extollit Firmicus Aſtronom. Lib. IV. *Singula igitur Signa ternos habere Decanos diximus: ſunt autem Decani magni numinis, ac poteſtatis: per ipſoſque proſpera omnia, et infortunia decernuntur. Sic et Necepſos Aegypti iuſtiſſimus Imperator, optimus quoque Aſtronomus, per ipſos Decanos omnia vitia, valetudineſque conlegit.* In ſubiecta vero Tabula eorum recenſet nomina, quae et Aegyptiaca eſſe profitetur, quae heic ſubdere non gravabor, ut utriuſque nomenclaturae adpareat differentia. Sunt autem quae ſequuntur:

Arietis	ASICCAN	SENACHER	ASENTACER
Tauri	ASICAT	VIROASO	AHARPH
Geminorum	THESOGAR	VERASVA	THEPISATOSOA
Cancri	SOTHIS	SYTH	THVIMIS
Leonis	APHRVIMIS	SITHACER	PHVONISIE
Virginis	THVMIS	THOPITVS	APHVT
Librae	SERVCVTH	ATHERECHINIS	ATHEPIEN
Scorpii	SENTACER	TEPISSEVTH	SENCINER
Sagittarii	EREGBVO	SAGEN	CHENEN
Capricorni	THEMEDO	EPIMA	HOMOTH
Aquarii	OROASOER	ASTIRO	TERISATRAS
Piſcium	ARCHATAPIAS	THOPIBVI	ATEMBVI

At in neutra Tabula occurrit nobis ille ΧΝΟΥΒΙΣ, ſive ΧΟΛΚΝΟΥΒΙΣ, quos Chifletius veterum Aſtronomorum auctoritate fretus, duos eſſe ait ex eiſdem Decanis, et quos ſub ſpecie radiati Draconis in Gemmis recognoſcit. At e contra ſaepiſſime inſcriptos in Gemmis invenio Decanos ipſos ſub iiſdem nominibus, prout in ipſa Inſcriptione LXXXII. proferuntur, et quos ex Indiculo noſtro facile deprehendes: quae obſervatio maximi momenti eſt, ut intelligamus in hiſce Notis magicis nomina potius, quam verba contineri; eoſdemque Decanos non una adpellatione, ſed multiplici pro vario ſcholae lubito nuncupatos.

Vt vero, quae praemiſimus manifeſtiora ſint, Tibique in primis, ac ceteris Doctis lemmata ipſa facilius pateſcant, quo commodius circa illa, ſi voluntas ſit, ſpeculari quiſque poſſit; placuit ea in unum congerere, et ordinare, atque oculis ſubiicere. Excipe interim, PRINCEPS LITTERATORVM MAXIME, hanc de Gemmis captu difficillimis

Digitized by Google

mis ſpeculationem meam tuo celeberrimo atque immortali Nomini inſcriptam ; et diu vale , qui vivorum felicitati, defunctorum gloriae , omnium bono natus , totius orbis iudicio praedicaris.

M O N I T V M
DE NOTIS ET LITTERIS MAGICIS

ANTEQVAM ad recenſionem Magicarum Inſcriptionum, quae in Gemmis ubique obviis occurrunt, gradum faciamus, paucula nobis circa characterum formam, quibus illae conſtant, praenotanda ſunt.

1. In primis vero illud mihi conſtituo , Magos , ceteroſque amuletorum Artifices, linguam quamdam arti ſuae familiarem adfectaſſe magis , quam habuiſſe. Omnia enim eiuſdem ſcientiae monumenta ſimul conlata nihil fere reddunt , niſi voces effatu valde difficiles , et fere ſemper inconſtantes ; ut vix pauculas conformes obſervare detur : quo quidem argumento coniicimus linguam illam , nec certis formis , nec regulis conſtitiſſe ; quod etiam ſaepe a nobis demonſtratum eſt . Tota vis aenigmatici idiomatis conſtabat in quorumdam nominum arbitrariorum cumulo, quae partim e Graeca , partim e Syriaca , Habraicaque lingua , forte ac etiam ex Aegyptiaca detorta, et corrupta erant : quae iterum , iterumque ab ignaris Artificibus, dum

ea

ea imitarentur, pervertebantur; quod praecipue obſervatur in Hebraicis nominibus foede ſemper perturbatis.

II. Vt vero inconſtans lingua, ita et characteres; ex quo fit, ut novae ſemper notarum formae occurrant nullo idoneo auctore proditae, nulloque ſtudio, ac ingenio explicandae. Quae tamen frequentiores ſunt, in duas claſſes redigerem. Priori adtribuerem figuras quaſdam, ſeu ſigna, quae nullam vim verborum exprimendorum ſe habere oſtendunt; ſed ideas quaſdam exprimebant, ut ſunt rhombi, cubi, lineolae, ac ſtellulae diverſimode conmiſſae, quae plerumque apicibus capitatis conſtant. Hae nullam cum litteris grammaticis ſimilitudinem habent, vel ſi habent, nullum ſonum reddunt. Harum vero ſignificationem penitus deſperatam habemus, nec ulla ope indagari poſſe adſeveramus.

III. Supereſt aliud genus litterarum, quod ex Graecis, Cophtis, et Latinis litteris tumultuarie adhibitis conſtat: quae litterae aliquem verborum ſonum barbarum licet, atque aſperum, quandoque reddunt, et in dictiones coaleſcunt; quamquam defectus interpunctionis verba ipſa, niſi alioqui nota ſint, praeſcribere non ſinat, ut manifeſte oſtendit inſcriptio Gemmae Muſei Capelli num. 194.

ΙΑꞶC
ΑΒΑꞶΘΑ
ΒΡΑCΑΖ

quae vocum monſtra commode reformabis, ſi ita notas diſponas:

ΙΑꞶ
CΑΒΑꞶΘ
ΑΒΡΑCΑΖ

IV.

IV. Sunt praeterea notae quaedam vel obſcurae , vel ambiguae ſignificationis , quarum valor quodammodo deprehenditur in vocibus quibuſdam , quae alioquin cognitae ſunt , quas heic depromere iuvat , earumque vim teſtimoniis comprobare .

1. 2. 3. 4. 5. *6.* 7. 8. *9.* 10. 11. 12.

1. Prima nota valet ΠΡΟ, ut ex duplici Gemma Muſei Cappelli num. *16.* et 55. in quibus poſt eandem notam ſubſequitur vox CEYC, et CEYCON, hoc eſt ΠΡΟΣΕΤΧΟΝ, *à* ΠΡΟΣΕΤΧΟΜΑΙ , *precor*.

2. Quandoque importat Graecorum Ρ , ut in Gemma 21. ΒΑΡΡΑΒΑѠ , et in 88. ΕΤΗΜΕΡΟΤ ; ſaepe etiam aequivalent Latinorum P.

3. Aequivalet Ρ , ut in Gemma 101. eiuſdem Muſei in ΑΒΡѠΘΑΕ.

4. Quandoque eſt loco Β , ut in ΒΑΡΡΑΒΑѠ in Gemma 21. ΑΒΡΑCΑΖ in 22. et 97. et in ΧΝΟΥΒΙS in 207. ſaepe aequivalet Κ , ut in ΑΡΚΑΟ in Gemma 101.

5. Id elementum plerumque tantumdem importat in Magicis ſcalpturis , ac apud Graecos ; ſed aliquando notatur pro Α , ut in ΙΟVΛΙΑΝΟΣ in Gemma 23. in ΑΔѠΝΑΙ in 47. in ΚΑΛΛΙΣΤΟΤ in 175.

6. Litteram C pro Σ uſurpabant Copti , a quibus Artifices Graeci inferioris aevi compendii gratia hanc litterae formam hauſerunt , et Magi imitati ſunt : nihilominus quandoque eſt pro Latinorum C , ut in ΠΡΟΣΕΤCΟΝ num. *16.* et 55. ſaepe uſurpatur pro Ξ, ut paſſim in voce ΑΒΡΑΞΑΣ .

7. No-

7. Nota, quam hoc numero diſtinximus, aliquando valet Σ, ut in Gemma 19. ΜΙΘΡΑΣ, ſaepe importat Ξ, ut in Gemma 26. eſt CΑΛΑΑΜΑΖΑ; in altera 208. legitur CΑΛΑΑΜΑΞΑ: ſaepiſſime, ut in voce ΑΒΡΑΞΑΣ eſt loco Σ; nam in ſcalpturis paſſim eſt ΑΒΡΑCΑΖ.

8. 9. Tres unitates ſtant ſaepe ſaepius pro ω, quemadmodum littera Ν.

10. 12. Litterae Θ ſaepiſſime Magi demunt inferiorem lineolam, ut in Gemma 48. in voce ΑΘΑΝΑ idem de nota 12.

11. Crucem pro decuſſi, ſeu littera X uſurpabant, ut in Gemma ſub num. 182. toties laudati Muſei Cappelli in voce ΧΝΟΤΒΙΣ. Haec de Notis et litteris Magicis ſufficiant.

Inſcal. Magneti olim in Muſeo Andreinia nunc in Medicaeo Caeſareo Florentino.

SYCOPHANTIA MAGICA

VSITATIS CHARACTERIBVS PRODITA ATQVE ALIQVA EX PARTE EXPLANATA

I.

In Heliotropio Muſei Paſſer. in quo Miles capite gallenaceo, et pedibus ſerpentinis inſtructus, inſcalptus eſt.	1 2 3 ΙΩΕΡ . ΒΗΒΙΩ . ΑΙΔΕ. 4 5 ΠΑΒVΚΤΩ.ΠΗΚΩΝ.ΙΑΤ.Ε	1 Forte nomen Dei. 2 a Βιω, *vivo.* 3 Αιδης, *Orcus.* 4 Πεκος, *cortum.* 5 Ιατρος, *medicus.*
In averſa parte	6 7 8 ΑΙΑΩ . ΙΑΩ . ΙΑΗΩ ΗΗΕ . ΛΛΠ . V . R.	6. 7. 8. Dei nomina, ſive adtributa.

2.

Sarda Muſ. Iani Plancı, in qua Horus totus lıt tertis ſignatus.	*In capite*	1 ΧΥΑΑ	1 Nomina poteſtatum membris ſingulis adſignata; ſed hae rurſus in aliis ſimilibus diverſae ſunt.
	In pectore	IFDN 2 IAH IAY	2 Forte *ılıa* imi ventris pars.
	In ventre	ANNVI ṪΑλλλΙλ 3 ΓΙΧΙλΙ	3 a Πηγος, *pinguis.*
	In coxis	HI XV	
	In brach. dext.	AIITVIDLTINI	
	In ſiniſtro	VPqIVINTIA	
	In ſerpente	4 EAITI IVXII	4 Aliarum Gemmarum Serpentes aliter inſcripti ſunt.

3.

Imago hominis tota inſcripta apud Baron. Ann. 125.

In thorace, et ventre

AAOVEI
AENOVI
EVOVIA
ωOVIAEI
OVIAEM
VIAEVO
HAENOV
AEVωOV
IEωOV
IAEVI
IAEMOV

Nomina itidem poteſtatum, quae ſingulis membris adſignantur.

In coxis

NOI	OINE
VOA	AVM
EAV	NIE

Sub pedibus ΑΒΛΑ [1]. ΝΑΘΑΝΑΕΛ [2]

In brachiis

AIH	IAE
VOV	ΘNO
AI	NIE

In baculo

ΦΡΗΟ [3]. ΑΡΑΞΑ [4]. ΓΑΜΟVΛΑΧ

ΑΒΡΑCΑΞ ΘΤΟ [5]

1 Αβλιτος, *invulneratus*.
2 Hebr. *Donum Dei*.
3 *Emitto*.
4 *Frango*.
5 ΘΤΟ, *Sacrifico Deo Abracax*.

4.

Sarda, in qua Aquila. Ex Ectyp. Muſei Paſter.

AEVKAΔ BAACO

5.

5.

Ex Scarabeo ex iiſd. Eclyp.	ΙΑΙΩ[1] . ΑΗΕΩΑ . ΩΕΤΙ	1 Qui in 3. ΑΕΩΟΥ.

6.

Sarda, in qua ſerpens radiatus ex Eclyp. Muſ. Paſſer.	ΕΣΙΕ . ΜΑΛΙ . ΑΡΑΧ[1]ΝΟΥΡ Χ[2]ΟΝΑ . CCV . ΙΑΩ.	1 Αρασσω, *abſcindo*. 2 Forte ΧΝΟΥΒΙΣ unus ex XXXVI. Decanis.

7.

Sarda ſine imagine ex Eclyp. Muſ. Paſſer.	Θ[1]ΙΟΙΟ . ΥΡ[2]Ο	1 a ΘΥΩ, *ſacrifico*. 2 ΟΥΡΑ, *extremitas*. ΟΥΡΑΝΟΣ, *Caelum*.

8.

Sarda ſine ulla imagine ex Eclyp. Muſei Paſſer.	Ι Α Ω	

9.

In alia ſimili, ibid.	VI ΙΑΝΙΕΝΙΟV ΡΟΝΙΟ[1]ΦΕ	1 Νεοφυτος, *nuper conſitus. Initiatus*.

10.

In alia ſimili, ibid.	ΙΑΩ . Ι[1]ΕΝΩ . ΗΙΑΕΝΙ ΕΥΗΥΙΩ	1 ΙΑ. *vis*. ΙΑΙΝΩ *calefacio*.

11.

In alia ſimili	ΣΕ . Μ[1]ΕΣΕ . ΙΑΑΙ . ΑΒΡΑCΑΞ	1 Μεσιτης, *mediator*, nomen Mithrae.

12.

In alia ſimili	ΑΒΑΑΝ ΑΘΑΝΑΑΒΑ	In 2. abla natanael

13.

Vir alatus cum duabus baſtis.	ΣΕΣΕΝΙΕΜ ΙΒVΙΑΙΑΙV.	

14.

Harpocrates ap. Cuperum.	ΑΒΡΑCΑΖ ΣΙΓΙΡΙΜ [1]	1 ΣΙΓΤΝΕΣ, *iaculum.* Abracax *iaculo defende.*

15.

Typus, qui in I. ap. Baron. ann. 125.	ΑΒΡΑCΑΞ ΙΑΩ	

16.

Anubis, et Oſiris. Fabrett. Inſcript. ant. pag. 531.	ΙΑΛΨΑ ΝΑΨΜ.	

17.

Typus, qui in I. apud eumdem loc. cit.	ΣΕΜΕ [1] ΣΕΙΟΑΜΨ [2] ΙΑΩ	1 ΣΗΜΑ, *nota, ſigillum.* 2 ΣΕΙΟΣ Laconice *Divinus.* Nota Sigillum divini Iao.

18.

aput bovis, ibid.	ΒΑΡΟΣΣ [1]. ΤΩΟΑΑΒ [4]. ΑΝΑΧΟΧ [3] ΛΕΙΝΝC. ΦΤΡΑ [2]	1 ΒΑΡΟΣ, *moleſtia,* 2 ΦΕΡΩ, *porto, tollo.* 3 ΑΝΑΞ, *Rex.* 4 Nomen Iao detortum. *Moleſtiam Iao Rex tollat.*

19.

Gemma ſine imagine apud eumd.	ΙΑΗΙΕ [1] ΑΙΝΩ	1 ΑΙΝΟΣ, *terribilis*. Iao terribilis.

20.

Pan, ibidem.	[1] ΑΜΟΡΟ	1 In mea legitur ΑΜΑΡΟΜΑ. Forte ob Αμορ, et Ερων aliquid amabile.

21.

Hercules Leonicida, ibidem.	[1] CΑΛΑ [2] ΛΙΟΥ ΡΙΟΙΘΗΩΡ	1. ΚΑΛΑ *opportune*. Forte SALA ab Hebraico SCIALA, *ſalvum eſſe*. 2 ΛΥΩ, *ſolvo*.

22.

Mercurius Serpentipes, ibidem.	[1] ΑΕΝΙΟΥΣ [2] ΕΥΛΑΜΩ [3] ΕΙΜΟ [4] ΠΟΝΑΝ [5] ΤΙΟΑΑΤΑΝΑΕΙ [6] ΚΟΜΕΡΟ	1 Alibi ΑΕΗΙΟΥS: nexus inanis quinque vocalium, vel imitatio inepta Nominis Tetragrãmaton *Ieovah*. 2 Ευλαυω, *bene fruor*. 3 Ειμι, *ſum*. 4 Πονειν, *laboro*. 5 Deus immortalis. 6 Κομεω, *curam gero*. Bene fruar: laborum meorum Deus immortalis curam gerat.

23.

Diana Lucifera, ibid.	ΑΗΩΗ ΩΑΩΑ. Η	Nomina a Ieovah deformata.

24.

Digitized by Google

24.

Diana triformis, ibidem.	ΟΑΚΑΩ (1) ΡΑΣΑΣ (2)	1 ΑΧΟΣ, *dolor.* 2 ΡΑΣΣΩ, *deiicio.* Dolorem pellens.

25.

Serpens radiatus, ibidem.	ΧΝΟΥΒΙC	

26.

Typus, qui in I. ibidem.	ΟΝΕΝ (1) ΠΤΝΟΝΙΑ ΙΦΙΝΕΨΑΕ ΙΨΙΙΛΙΛΙΙΕΤ. ΙΑΩ (2). ΑΔΟΝΑΙ ΕΛΟΑΙ ΑΒΡΑCΑΞ	1 Ονημι, *iuvo.* 2 Quatuor Dei nomina.

27.

In eiuſdem averſa parte.	ΙΑΙ ΓΝΕΧΙΩΝ (1) ΝΙΛΙΙΜ ΣΕΣΕΝΙΕΜΑΤΑ (2) ΑΒΡΑCΑΡΕΙ (3)	1 a Γεινομαι, *genero.* Iao, *generator.* 2 a Νεμω, *tribuo.* 3 Nomen *Abracax* ab imperito Artifice compoſitum.

28.

Ex Gemma CLXXXIX. *inter Aſtriferas, Typus qui in I.*	ΩΑΙ	Forte ΙΑΩ inverſo ordine ſcriptus, ſeu perperam exceptus.

29.

.bidem Tab. CXC.	ΙΑΟ ΜΕΣ (1) ΧΑΝΛΑΩ	1 Μειτρ[illegible], epitheton Mithrae.

30.

30.

ibidem Tab. CXCIV.	[1] ΙΑΗ [2] ΚΑΚΩ	1 *Deus.* 2 *Malum avertat.*

31.

Ibidem Tab. CXCIII. Typus qui in I.	[1] ΛΕΟΝΤΑ ΙΑΗ ΙΞΑ	1 Nomen Decani alicuius, vel epitheton Dei Iao, qui quandoque Λεοντομορφος eſt.

32.

Mercurius undique inſcriptus, ibidem Tab. CXCVII. ex meo Muſeo.	*In pectore* ΙΑΩ ΑΣΑ *In ventre* ΙΣΑ ΙΙΑΩ *In dext. crure* ΑΔΣΕΜΕ *In ſiniſtro* ΧΑΕΑΔΑ *In ſerpente* ACHIVΩ	Voces nihili.

33.

In einſdem Gemmae averſa parte.	[1] ΑΜΑΡΩΜΑ	1 In 20. eſt ΑΜΟΙΡΟ.

34.

In Iaſpide Muſei mei, in cuius averſa parte Gorgonis caput inter Aſtriſeras Tab. CXCIX.	ΓΟΡΓΟ ΝΑΧΙΛΑ ΕΥΣΟΛΛΙΟΙ ΟΥΤΑΥΡ ΟΥΙΟΥΑΙ ΣΒΑΝΑ ΑΛΙΩ ΩΣΙΝΑLΤΙΩ ΜΕΤΙΣ ΤΕΥΕΣΗΩ CΑΝΧΝΟΥΒΙ.

35.

Sarda, in qua Bacchus, in Muſ. Iani Planci.	ΙΘΙΔΑ ΘΙΘΙΙΝΕΗ ΦΙΑΤΩΛΥ ΗΕΙΩ

36.

36.

Typus, qui in I. In Muſeo Iani Planci.	*In clypeo*	Ι Α Ω	1 Ex nomine Dei Tetragrammato.
	Sub pedibus	[1] Α Ε Ι Α	

37.

Serpens radiatus, ibidem.	Χ Ν Ο Υ Β Ι	Nomen Decani.

38.

Typus, qui in I. In Muſ. Iani Planci.	*In clypeo*	Ι Δ Ι [1] Α Ι	Ἴδης, *ſapiens.*
	Sub pedibus	Ι Η Α Ω	

39.

Serpens humanis pedibus incedens, ibidem.	*Supra caput*	Α Τ Σ
	Sub pedibus	Ρ Ι Μ Φ Ε
	E latere dext.	Λ Ε Ρ Θ Μ Ι Ν
	E ſiniſtro	Β Σ Ι Δ Α Ο Ε Υ Θ Ι

40.

Bruchus, ibidem.	ΒΑΛΒΟΥ [1] ΒΑΒΑ [2] ΟΡΩ [3] ΡΙ	1 a Βαλλω, *iaculo.*
		2 Vox inarticulata a Βαζω.
	ΟΥΘ *In gyro* ΑΣΩ. ΙΟΥ [4] Ω.	3 Ορω, *excito.*
		4 Forte *Iao.*

41.

Lacerta, ibidem.	ΚΑΝΘΟ [1] ΥΚΑΛΗ ΘΥΡΟΜΒΗΣ [2]	1 Κανθων. *Parvus Scarabaeus, Magis ſacer.* Καλος, *pulcher, bonus.*
		2 Θηροβολειν, *beſtias ferire*, a Θηριον, *beſtia.* Bonus Scarabaeus, ſeu Lacerta malas beſtias depellat.

Digitized by Google

42.

In Onyche, ibidem.	[1] CAΛAMAZA [2] CAMEAZA	1 Καλαμᾶσθαι, *metere, colligere ſpicas.* 2 Καμαριω, *cumulo.* Forte *Salamaza* ab Hebr. Sciala, *ſalvum eſſe.* Sameaza a Sciamaim Caeli: *ſalus Caeli.*

43.

Sarda, in qua Mulier nuda, ex Ectyp. Muſei Paſter.	[1] ΔΙΔ [2] ΓΑΛΙΜΟΡΨΣΝ.	1 Δίδωμι, *dono*, vel *datrix.* 2 Καλλιμορφης, *pulchrae formae.*

44.

Typus, qui in I. apud Chiflet. pag. 15.	[1] ABAPAZ IAO	1 *Abracax* Scalptori ignoratus.

45.

Sol, et Luna ibid. in Tab. I. Gem. 1.	ΛΕΗΙΟΤѠ ѠΤΟΙΗΕΑ	Iocus eiuſdem vocis inverſo ordine tranſcriptae.

46.

Amor alatus equo inſidens, ibi. Gem. 2.	ΙΑѠ

47.

Miles, qui ſupra num. 1. ibidem Gem. 7.	PAIN XIOIO IOX. IAѠ	Ioci Magorum.

48.

Idem typus, qui in I. ibidem.	ΜΑΓΜΥΜ. ΥΧΛΥΜ ΣΟΙ	Neque haec priore melior.

49.

Idem typus.	1 ΙΑΙΑ	1 *Iaus* perperam pronunciatus.

50.

Idem typus ibidem num. 12.	1 Γ. ΙΙ. ΙΛΑ ΓΑΙΧΙΔΚΓΧΙ	1 Γλυκυς, *dulcis*; cetera nihili ſunt.

51.

Idem typus ibidem num. 14.	1 2 3 ΤΑΛΑ ΑΡΑΙΩ ΩΑΡΑΟΡΟ 4 ΝΤΟΚΟ Ν ΒΑΙ	1 *Magnum*. 2 Αραιω, *laſſo*, *reſolvo*. 3 Αρωμαι, *vota fundo*. 4 Τοκευς, *Parens*. Pro magna ſolutione, ſeu expiatione vota fundo Patri Iao.

52.

Idem typus, idem Gem. 13.	ΔΚΡ ΔΣΑΖ ΔΧΒΖΞ ΗΩΔ ΑΖΩ ΥΑΙΥΕ ΤΙΣ ΠΙΟΥΕΩΗ ΗΕΕΙΚΟ ΥΝΙΕΙ ΠΚΥ ΕΥΜΛΗΙΗ ΜΙ ΟΣΜ	Ineptiae circulatorum.

53.

53.

Idem typus Gem. 15.	ΜΙΧΑΗΛ ΓΑΒΡΙΗΛ ΟΤΡΙΗΛ ΡΑΦΑΗΛ ΑΝΑΝΑΗΛ[1] ΠΡΟCΟΡΑΙΗΛ[2] ΤΑΒCΟΗ[3]	1 2 Nomina Angelorum a nebulonibus conficta. 3 Forte Ταβσοηλ, nomen alterius Angeli ex eodem Choro.

54.

Idem typus Gem. 16.	ΙΟΤΙΟΤ[1] ꝆΙΙΟVΝV VΟΟV ωωΝΙΟΤ ΙΑωΛΗΗ	1 *Iao Iao*.

55.

Phaenix radiata, ibid. 17.	Η Μ Λ Ο	

56.

Corvus, ibid. 19.	ΙΑω ΑΒΡΑCΑΞ DΟωΝΑΙ[1]	1 *Adonai* imperite expreſſum.

57.

Vir alatus inter geminas haſtas, ibid. 24.	ΜΙΧΑΗΛ ΓΑΕΡΙΗΛ ΚΟVΣΤΙΗΛ[1] ΡΑΦΑΕΛ	1 En alterum Angeli monſtrum veris intermixtum.

58.

Idem typus intra ſerpentem, qui caudam adrodit. Gem. 26.	Μ. Ν. Η. C. Τ. Η. Α. ΙΑω	Siglae pro nominibus poſitae.

59.

Leo, ibid. 28.	ΙΑΩ ΑΒΡΑCΑΖ ΗΗΙ[1]	1 Varia *Iai* inflexio.

60.

Typus, qui in I. ibid. num. 30.	ΙΑΒΑ[1] ΕΔΔ. Ε. ΙΑΩ	1. *Iaba, Ino, Iao.*

61.

Leo, ibid. 32.	ΜΑVΙ	

62.

Leo, ibid. 31.	ΣΑΜΑ	Σαμαινω / Σφραγιξω } *Sigillo.*

63.

Leo rectus cum tridente, et ſitula, ibid. 33.	ΘΟΤΘ[1]. ΣΟΜΒΟΤΡ. ΦΡΙΜΝΤ[2] Ε ΜΕΣΙΕ[3] ΜΕΘΙ[4]	1 Nomen Mercurii apud Aegyptios: ex Cicer. de Nat. Deor. Lib. 3. 2 Φρην, *mens, ſapientia.* 3 4 Μητις, *prudentia.*

64.

Vis capite leonino, ſerpentinis pedibus, ibid. 34.	ΓΙΓΑΝΤΟΡΗΚΤΑ	Gigantum fractor.

65.

Harpocrates in flore, ibid. 35.	ΣΟΤ ΜΑΡ. ΤΑΑΒΛΑΝΑΘΑΝΑ[1] ΛΒΑΑ ΚΡΑΜΜΑ[2] ΧΑΜΑΡΙ	1 *Immortalitas.* 2 Κραμα, *temperamentum.*

66.

66.

Ibid. in gyro	ΟΕΥΕΩ ΒΕΕ ΣΑΚΑΩ ΘΜ ΑΑΔΩ ΣΠΟΣΙΕΣ ΑΣΑΕΗΙ	

67.

Harpocrates, *ibid.* 38.	ΣΕΜΕΣ[1]ΕΙΛΑΜΙ	1 *Meſer*, forte qui ſupra *Meſie*, et *Meſither*, Mithra.

68.

Idem typus 39.	ΣΑΒΑΕ[1] ΙΑΩ	1 Qui Latinis *Sabus*, Hebraeis *Sabaoth*.

69.

Idem typus, *ibid.* 40.	ΑΡΧΕΟ[1] ΙΑΩ ΜΕΡΜΕΝΝΩ[2] *In averſa parte* ΑΒΡΑCΑΖ ΣΙΣΙΡΙΜ	1 Αρχαιος, *primitivus*, *antiquus*. Αρχος, *princeps*. 2 Ab Ερμηνευς, *interpres*.

70.

Vas, *ibid.* 43.	ΙΑΩ ΣΑΒΡΑΩ[1]	1 Σαβαωθ.

71.

Anubis, et *Vir armatus*, *ibid.* 36.	ΙΑΩ ΦΟΡΕΝ[1] ΦΕΡΩ	1 *Prudentiam do*, a Φρονησις, et Φερω.

72.

Cynocephalus triceps, *ibid.* 49.	Ι Α Ω	

73.

59.

Leo, ibid. 28.	ΙΑΩ ΑΒΡΑCΑΖ ΗΗΙ[1]	1 Varia *Iai* inflexio.

60.

Typus, qui in I. ibid. num. 30.	ΙΑΒΑ[1] ΕΔΔ . Ε . ΙΑΩ	1. *Iaba, Iao, Iao.*

61.

Leo, ibid. 32.	Μ Α Υ Ι	

62.

Leo, ibid. 31.	Σ Α Μ Α	Σαμαινω Σφραγιζω } *Sigillo.*

63.

Leo rectus cum tridente, et ſitula, ibid. 33.	ΘΟΥΘ[1] . ΣΟΜΒΟΥΡ . ΦΡΙΜΝΥ[2] Ε[3] ΜΕΣΙΕ ΜΕΘΙ[4]	1 Nomen Mercurii apud Aegyptios: ex Cicer. de Nat. Deor. Lib. 3. 2 Φρην, *mens, ſapientia.* 3 4 Μητις, *prudentia.*

64.

Vis capite leonino, ſerpentinis pedibus, ibid. 34.	ΓΙΓΑΝΤΟΡΗΚΤΑ	Gigantum fractor.

65.

Harpocrates in flore, ibid. 35.	ΣΟΥ ΜΑΡ . ΤΑΑΒΛΑΝΑΘΑΝΑ[1] ΑΒΑΑ ΚΡΑΜΜΑ[2] ΧΑΜΑΡΙ	1 *Immortalitas.* 2 Κραμα, *temperamentum.*

66.

66.

Ibid. in gyro	ΟΕΤΕΩ ΒΕΕ ΣΑΚΑΩ ΘΜ ΑΑΔΩ ΣΠΟΣΙΕΣ ΑΣΑΕΗΙ	

67.

Harpocrates , *ibid.* 38.	[1] ΣΕΜΕΣΕΙΛΑΜΙ	1 *Meſes* , forte qui ſupra *Meſie* , et *Meſithes* , Mithra.

68.

Idem typus 39.	[1] ΣΑΒΑΕ ΙΑΩ	1 Qui Latinis *Sabus*, Hebraeis *Sabaoth*.

69.

Idem typus , *ibid.* 40.	[1] ΑΡΧΕΟ ΙΑΩ [2] ΜΕΡΜΕΝΝΩ *In averſa parte* ABRACAZ ΣΙΣΙRΙΜ	1 Αρκαιος , *primitivus*, *antiquus* . Αρχος , *princeps*. 2 Ab Ερμηνευς, *interpres* .

70.

Vas , *ibid.* 43.	ΙΑΩ [1] ΣΑΒΡΑΩ	1 Σαββαοθ.

71.

Anubis , *et Vir armatus* , *ibid.* 36.	ΙΑΩ [1] ΦΟΡΕΝ ΦΕΡΩ	1 *Prudentiam do*, a Φρονησις , et Φερω.

72.

Cynocephalus ticeps , *ibid.* 49.	Ι Α Ω	

73.

73.

Cynocephalus, ibid. 50. — Ι Α Ω

74.

Harpocrates, ibid. 56. — Α Β Α Ω [1] — Ι Α Ω Σ

1 ΣΑΒΑΟΘ, ut in 70.

75.

Dea Triformis, ibid. 57. — ΑΜΟΙΡΙ [1] ΜΟΙΡΡΙ ΟΜΙΡΙΟΜΑ [2]

1 Vide in 20.
2 Μυριονυμα, cognomen Dianae, hoc eſt infinitorum nominum.

76.

Typus, qui in I. ibid. 61. — ΟΦΕΟΝ

Ab Οφις, *Serpens*.

77.

Serpens caudam mordens. 65. — ΙΛΙΗΙΕΗΙΟΤΩΗΙΗ

78.

Idem typus 66. *ibid.* — ΧΑΧΙ ΝΛΑΑΒ

79.

Idem typus 67. *ibidem.* — ΙΜΧΗΑΛ

ΜΙΧΑΗΛ, perturbato litterarum ordine ab inſcitiſſimo Sycophanta.

80.

80.

Idem typus. 68. ΙΕΟΑΜΗΙ ΙVΗΙΕΗΙΗ

81.

Idem typus, 69.

ΑΓΩ ΣΑ ΣΑΩ[1] ΑΑΩΝΕΣΣ
ΜΕΣΕ[2] ΙΑΑΜ[3] ΑΒΡΑCΑΖ
ΖΥΡΡΑΤΗΑ ΚΡΑΜΜΑ[4] ΚΡΑΜΜΑ
ΚΑΜΑΡΙΣ[5] CCΕ ΓΡΕΜΒΑΑ
ΦΑΡΑΝΓΗΣ[6] ΕΜΕΣΣΙΑ ΑΜΩ
ΒΑΗΜ ΑΕΝΙΑΜΒΩΝ ΑΡΟΥ
ΑΝΤΑ ΜΙΧΑΗΛ[7] ΑΜΟΡΑ[8] ΡΑΧΕΙ
ΦΥΛΑΖΕ ΤΕΜΑΙ ΑΝΩ

1 Σαωζω, *ſalvo*.
2 Cognomen Mithrae.
3 *Iao*.
4 Κρμαα, *temperamentum*.
5 Voces repetitae in *65*.
6 Φαραγι, *barathrum*.
7 Nomen Angeli impie uſurpatum.
8 Vide in 20.

82.

In averſa Gemmae parte.

ΟΙΓΙΕ[1] ΣΩΤΟΥΑΡ[2] ΙΑΩ ΡΕΩ[3] ΝΑΦΟΝ[4]

ΑΙΩ	ΑΙΗ	ΤΟΣ
ΩΑΙ	ΜΑΩ	ΗΑΩ
ΙΩΑ	ΟΥΩ	ΟVΕ
ΩΑΙ	ΥΕΑ	ΗΙΟ
ΑΗΕ	ΕΕΙ	ΥΩΥ
ΗΑΩ	ΑΕΥ	ΕΩΕ
ΓΗΕ	ΕΩΙ	ΑΕΕ
ΩΗΑ	ΩΗΝ	ΙΙΦΙ
ΗΑΩ	ΥΗΑ	ΑΕΨ
ΕΜΗ	ΑΙΑ	ΟΑΨ
ΑΙΗ	ΗΩΩ	ΩΥΗ
	ΩΩ	ΙΗΗ
		ΕΙΗ

1 ΥΓΙΕΙΑ, *ſanitas*.
2 Σοτηρος, *ſalvator, dator divitiarum*.
3 a ῥεω, *fluo*.
4 Αρενος, *divitiae*.

Ceterum in tribus columnis expreſſa vides nomina xxxvi. Poteſtatum, ſeu potius Decanorum, de quibus Firmicus, et alii mentionem fecerunt. Haec vero nomina ſaepius in aliis ex hiſce Gemmis recurrunt, ut ex Indiculo colligitur.

83.

Serpens caudam mordens, ibid. 70.	+ΥCΤΕΡΙ ΕΛΑΝΗΜΙ ΑΝΟΜΕΝΙΟ ΟΦΗC ΗΛΗ ΕCΕΚ ΟCΑΕ ΟΝΒΡΤΧΑCΕ ΚΕΟ ΚΑΡΝΙ ΟΝΚΤΜΟΤ

84.

Serpens radiatus, ibidem 71.	Χ Ν Ο Υ Β Ι Σ	Nomen Decani.

85.

Idem typus, ibid. 72.	Χ Ν Ο Υ Μ Ι Σ	Idem corruptum.

86.

Idem typus 74.	ΑΝΟΥΒΕΙ ΧΝΟΥΜΙΣ	Idem rurſus mendoſe expreſſum.

87.

Ibidem 76. *Cornucopiae, e qua caput viri.*	[1] ΓΙΓΑΝΤΟΡΗΚΑ ΒΕΡΟΦΕ [2] ΒΑΡΒΑ ΦΑΙΝΓΗΣ ΑΝΟΧ [3] ΧΟΛΧΝΟΤΒΙΣ. ΙΑΩ	1 *Gigantum fractor.* 2 Alibi ΒΑΡΑΒΑ, Hebraice *filius Patris*. 3 Idem Decani nomen, ut in ſuperioribus corruptum.

88.

88.

Figura Hermaea, quae a quatuor Angelis adoratur. Ibid. 77.	VOIVNIV INVTIO NVIOIV	NIVHIXI XωXVO HTPIX

89.

Iovis imago. 84.	SATOVIEL	Nomen Angeli, ut alibi, a Magis confictum.

90.

Mercurii imago. 85.	MICHAEL

91.

Dianae imago. 87.	GABRIEL

92.

Hercules Leonicida. 89.	Eω BAPPABA[1] VAPVHCC	1 *Filius Patris:* nomen ex Syriaco depromtum, ad admirationem conciliandam.

93.

Idem typus. 90.	IAω

94.

Serpentarius. 94.	AIEHωV OEωV	ωIEHAI ΙAOEω

Digitized by Google

95.

Ibidem in averſa parte.

ΜΕΡΛΑΟΝΟΧ ΩΑΗΟ
ΗΠΕΡΕΛΛΩΡΓΟΛΛ
Η Ν Ν Τ Σ Σ Ω Ρ
ΩΖΟΛΛΛΑ ΗΑVΧΗ
ΗΧΩ ΔΟΜΑΡΥΝΘ
Ν Ε Τ Ο Ν Δ Η

96.

Typus, qui in I. 97.

ΙΑΩ ΑΒΛΙ ΩΑΛΕΡ
ΩVΙ ΕVΙ

97.

Imago Mulieris ſtantis cum patera. 105.

ΣΑΚΛΩΕ [1] ΣΟΦΗ [2] ΑΛΩΝΑΙ [3]

1 Κακος, *malus.*
2 Κουφος, *levis.*
3 Forte Adonai, *Mala leves Deus.*

98.

Duae Imagines radiatae. Ibid. 120.

VNA AAIX NNVNVYVNIACCXC.

99.

Mercurius cum ariete, inter Gemmas Aſtriferas Tabula LXXXVII.

ΕΙΣ ΖΕΥC CΑΡΑΠΙΣ

Vnus Iupiter Serapis.

100.

100.

Venus ſcopulo inſidens, ibid. Tab. LXXVI.

ΑΓΩΡΙ ΦΡΑΣΙ

In foro mentibus.

101.

Sphynx, ibid. Tab. CXXXVII.

ΛΛΚΑΝΑ ΘΑΛΑΚΑ ΙΩΙΩ

102.

Serpens caudam demordens in Carneola apud Mercatorem Venetum anno 1749.

ЄΣΧΕΓ
ΑΓΓΟΝΙ
ΑFV
ΙΑΩ ΑΛΛΩ
ΕΤΙ ΞΝΙ ΓΓΑ
ΜΑΛ ΕΧΙ ΧΟΙ
ΛΑ ΑΛ
ΜΑ ΕΧΕ ΛΟΝ
ΣΑ ΝΙ
ΜΕΝΤΟΩ
ΧΕΡΤΩ
ΤΕ

103.

Anubis in Muſ. Cappello num. 4.

ΜΑΡꟺΗΝΙ

104.

Ibid. num. 2.

ALCANDIE . EMELISI . ANAEL ⁝
ACHAYTENA. ⇄ ANAEL . SATQVIEL

105.

Geminae Fortunae manus iungentes, ibid. num. 10.	A V A X	

106.

Leo Cervam conſi-ciens, ibid. 11.	C I M E Λ O C E	

107.

Mulier flammeolum ſolvens, ibid. num. 16.	A Θ H N A I . Δ I Δ ω P O N	AΘHNAI; vide infra num. 132.

108.

Gryphus, ibid. 18.	$\overset{\text{I}}{\text{X}}$ C E Y C.	Forte a Προσευχη; *precatio.*

109.

Idem typus, num. 55.	$\overset{\text{I}}{\text{X}}$ C E Y C O N.	

110.

Mulier ſtans, ibid. num. 13.	ΘEONOHΛI . CΘENEΛOΛIC . Λ Λ.	

Digitized by Google

111.

Deus Iao capite gallinaceo. 14.

ΒΟΕΜΟ . ΙΧΑΡΙΝ . ΝΙΚΗΝΟΤΙ.
ΕΙΡΗΚΑCⱷ . VΤΗΕFVΟΤ . ΟΝΚΑΙΑΛΙΧ
VΦΝΟΝΟΝΟ . ΜΑΠΔΗΠΔΗ
ΤΑVΟCΙFΙ . ΟΙΦΤ . ΙΙΝΤΙΝΙΨ.
ΚΙΑΛΕΞΑΝΔΡΑ
ΙΑΕ . ΝΕΜΟVΝΟ . ΙΑΑΙ . ΡΙΚΕΑ
ΚΙΡΛΛΙΗΟΝ . ΚΟΜΕΝΕΡ
ΦΛΗΝΕΑ . ΚΙΡΙΕ . ΚΛΡΚΑΗVΙΧ
ΚΙΚΛΡΗΕ . ΚΙΚΙΟV . ΕΟVΝΙΑω
ΚΑVωΗ . ΙΑω

112.

Idem typus, num. 19. ΜΙΘΡΛΖ . ΑΒΡΑCΛΖ . ΙΑω.

113.

Idem typus, 20.

ΖΗΛΖΗΨ . ΑΒΛΛΝ . ΑΝΛΛΡΛ
ΑΚΡΑ . Αλλχ . ΧΔΛΧΑ . ΡΕΙ . ΙΑω

114.

Anubis, ibid. 21. ΒΑΡΡΛΒΛΟ . ΑΒΛΛΛ

115.

Ibid. 22.	ΧΑΚΡΑ[1] . ΧΦΝΕCΧ . VΦΙΧΡΟΦ	1 Alibi ΧΟΝΑ.
	ΗVΡωΦΝΧΡΟΦ . ΝΡΡωΦωΧωΧω.	
	ΧΡΑΙΧω. ωωΧΑΚ . ΡΑCΑΖΔΟ	
	CΧΑΡΙΝΑ . ΛΕΒΖΑΝΔΡ.	ΛΕΒΖΑΝΔΧ, *pro Alexandr*, ut ſupra.

In poſtica.

Horus flori inſidens, et Anubis.	ΕΙC . ΖΕΥ . CCΡΑΠ	CΕΡΑΠΙΣ, ut in alia Gemma inter Aſtriferas Tabula LXXXVII.

116.

Ibid. 23.	ΙΟVΛΙΑΝΟC.	
	ΑΗΙC ... ΕΡ . ΜΙΕC . ΙΑΙΙΙ[1].	1 ΙΑΙΙΙ, pro ΙΑω.
	ΑΖΡΙΗΑΟΝΙΙΙΑ . ΛΛΚΛΝΡΙΛΛΛ[2].	2 ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ, ut alibi.

117.

Ibid. 24.	ΦΡΗΝ . ΜΥCΙΧΜ . ΚΙΜΚ.	

118.

Ibid. 26.	CΑΛΛΑΜΑΖΑ . ΚΑΜΑΙΑΧΑ	
	ΑΜωΡΑΧΘΙ . ΑΓΑΝΑΧΚΑ.	ΑΓΑΝΑ pro ΑΤΑΝΑ, ſive ΑΘΑΝΑ, ut in 12.

119.

Ibid. 28. *Serpens radiatus.* ΛΙΠΟC . COPOOPMEPΦ . CIΓAPH ΑΜΑΦΡΙΟ . OPIMZ . KNOVMIC

120.

Ibid. 29. *Serpens caudam mordens.* ΛΙΑΝΑΚΑ . ΑΜΟΡΑΧΕΙ . CAMMAZ ΑΖΑΛΛΛΚ . PPFAXKAE

121.

Ibid. 30. *Serpens radiatus.* K N O V M I C.

122.

Ibid. 35. *Gryphus.* E T Δ O T

123.

Ibid. 39. *Aquila caduceo inſtans.* Z O D I A C V S

124.

Hercules Leonem conficiens, ibid. 47. Λ,ΔΟΝΑΙ . ΛΑΝΤΑΑΑ . Num. 21. legitur ΑΕΟΝΤΑ.

125.

Viri nudi ſtantes, ibid. 48. ΚΑΛΚΛΑ . ΝΑΟΑΝΛΛ Alibi ΝΑΤΑΝΑΕΑ.

126.

126.

Quadriga Solis, ibid. 49. — CEMEOΥ . KONTEΥ . KENTEΥ.
KENTEΥ . KEPIΔEΥ . A.. PΥNTΩ.
PHΛVKVPZKVN.

127.

Deus Iao capite canino, facem attollens, ibid. 50. — I A Ω

128.

Locuſta, ibid. 51. — I X Θ — ΙΧΘΥΣ, *piſcis.*

129.

Nexus trium capitum, ibid. 52. — C B R I N A C A S

130.

Victoria, ibid. 53. — C N I M

131.

Deus Iao capite gallinaceo, ibid. 57. — IAH . IEHI . OVWI . VWO.

132.

Ibid. 70. — I R C A N N E I — Nomen proprium.

133.

Mulier flammeum ſolvens, ibid. 73.	ΑΘΝΝΑΙ . ΝΟΙΩΑΙΛ	Vide ſupra n. 107.

134.

Satyrus larvam oſtentans, ibid. 69.	ΑΝΑΙΛ . ΑΛΕΣ . COPHC . ΜΤQΡ ΩΗΡΟΟ .	

135.

Mercurius . 87	Ν Ι Κ Η Φ .	Nomen proprium .

136.

Mars . 88.	Ε Τ Η Μ Ε Ρ Ο Τ .	Nomen proprium .

137.

Venus puerum adtollens . 89.	ΦΕΡΟΤCΑΝΝΙΕΙC.	a Φερω, *porto*, ſeu *tollo*; et Σαννας, *fatuus*.

138.

Leo . 90.	Ο Τ Λ Α Ξ Λ	

139.

Mercurius puerum portans . 93.	M E M E N T O	In aliis Gemmis eiuſdem Muſei 203. 204. 205. et in altera Muſei Oliverii manus inſculpta eſt annulum porrigens, cum epigr. ΜΝΗΜΕΥΕΟ tranſpoſitum a ΜΝΑΟΜΑΙ, *recordor*.

	140.	
Iuvenis ſedens cum modio in capite, ibid. 96.	H P O V C E A	
	141.	
Typus Laetitiae. 95.	V O N L E A N I	Nomen proprium.
	142.	
Mars, et Vir nudus, ibid. 92.	ANAZPYC. MAPINNI. MAV.	
	143.	
Deus Iao, 97.	BPACAZ. BPA✱II. EYM.	
	144.	
Anubis, ibid. 98.	HN. AMOPωI.	
	145.	
Sphynx, ibid. 101.	CAZOVA. ABRωOALMM. AOA	Αβροτω, *noctu occurro.* Amuletum adverſus nocturnos occurſus.
	146.	
Ceres puerum lactans, 102.	I A ω	
	147.	
Serpens radiatus, ibi. 105.	IAω. IAH. ABPAIAX. HIω ΦωΞAω.	*Abraiax*, pro *Abracax*. Interdum et *Aiax*.

14"

148.

Venus, ibid. 110.	ΑΡΡΩΡΙΦΙΑCΙC

149.

Anubis, ibid. 111.	ΑΚΡΑCΑΤ

150.

Horus. 112.	ΑΑΘΑΝΑΚΑ

151.

Serpens caudam mordens. 113.	ΚΩΧΧΩΝΙ . ΑΟΙ . ΑΡΚΑΟΑΓ ΡΔΜΝΗΦΙΚ . ΛΟΧΝΗΜ . ΕΙΙΙ.

152.

Ibid. 124.	ΗΙΟΥΩ . ΑΕ .

153.

Vir alatus haſtas tenens. 130.	ΙΑΡΚΑΕΑ . ΓΡΑΜΝ . ΗΦΙΚΑ. ΕΧΝΗ . VΕΩ .

154.

Mulier arieti inequitans. 132.	ΚΡΙCΜΗ . ΑΖ ....

155.

Cancer. 141.	ΒΑΡΧΑ	Corruptum ab *Abraxas.*

156.

Lacerta, ibid. 142. — C O T P I H A — *Nomen alicuius Angeli, forte* Vriel.

157.

Aquila draconem ſuſtollens. 143. — AKPM . MAXPIEP . CEVC .
ΔIAN . TΩ . ≒ KAKAC . PEVC .

158.

Deus Iao capite gallinaceo. 144. — ABPACAZ ≒ IAΩ.

159.

Serapis. 146. — TOC . MVCTO . CEOIKT . H .

160.

Ibid. 152. — NIKAK . ICIC . — Hoc eſt: *Vincens Iſis.*

161.

Deus Iao Galliceps, ibid. 153. — IAO . ABPACAZ . CABAOΘ

162.

Vir capite leonino, ibid. 154. — M E Λ Π Θ M E N E

163.

163.

Sol inter duas ſtellas. 155.	EICVYC . XPECTVZ . ΓABPIE ANANIA . AME .	*Ieſus Chriſtus*, *Gabriel*, *Anania*, *Amen*. Deteſtamur impiiſſimum Sycophantam tam ſacris Nominibus abutentem.

164.

Serpens radiatus, *ibid.* 170.	X N O V M I C	

165.

Spei typus. 171.	AΦANOΩN . AΦPA	Αφαντος, *non apparens*. Αφραδια, *imprudentia*. Spes temere non apparens, et prudenter occultata.

166.

Serpentes coronati, *ibid.* 172.	AENI . TOVNO	

167.

Caput Serapidis. 191.	ΔIA . ΦVΛACCE	Φυλασσω, *cuſtodio*.

168.

Serpens radiatus, *ibi.* 207.	K N O V B I C .	

169.

169.

Ibid. 208. CΑΛΑΜΑΞΑ . ΚΑΜΑΙΑΧΑ
ΑΓΑΝΑΧΒΑ . ΑΜΩΡΑ . ΧΘΙ. Alibi *Amaracoi*.

170.

Harpocrates, *ibid.* 211. ΜΟΑΤΑL . ΟΓΧΧΔ.

171.

Iupiter. 213. ΡΟΔΙΡΡVΖ

172.

Iupiter haedo inſidens. 219. ΘΕΩ . ΙΩΡΙΩ

173.

Vulpes. 121. Ι Α Ω Fortaſſe ΙΑΩ.

174.

Mercurius in curriculo. ΙΡΗ . ΙΟΡΕΙ.

175.

Deus Iao. 230. ΙΑΙΙΙ . ΑΚΑ ΙΙΙ pro Ω.

176.

176.

Serpens radiatus, ibid. 193. XNOVBIC . NABIΛ . BIENVΘ

177.

Ibid. 194. *Horus.* IAω . CABAωΘ . ABPACAZ .

178.

Aries, et Minerva, ibid. 210. C I A ω

179.

Caput iuvenile, ſerpens, Sol, et Luna. Achat. in Muſeo Paſſerio. C N O V B I S

180.

Caput Iſidis ſerpente circumvolutum ex Muſeo Ficoron. I C I C . Φ A P . *Iſis Pharia.*

* * *

Indi-

Indiculus Alphabeticus Vocum, quae in deſcriptis Gemmis Magicis inveniuntur.

AAdo. *66.*
Aaone. *62.*
Aaoness. 81.
Abao. 74.
Abla. 3. 12. *65.*
Ablal. 114.
Ablan. 12. 113.
Abaraz. 44. *Vide* Abracaz.
Abracarei. 27.
Abracax. 3. 11. 14. 15. *26.* 56. 59. *69.* 112. 147. 158. *161.* 177.
Abraiach. 147.
Abrooalm. 145.
Abruto. 1.
Aca. 35. 40. 175.
Achaytena. 104.
Achivo. 32.
Acra. 113.
Acraſar. 149.
Acrm. 157.
Adonai. *76.* 124. *Vid.* Doonai.
Adſeme. 32.
Ae. 152.
Ace. 82.
Aeeoa. 5.
Aei. 82.
Aeia. *36.*
Aeni. *166.*
Aeniambon. 81.
Aenious. 22.
Aeoe. 23.
Aeoou. 3.
Aeps. 82.
Actuidluyni. 2.
Aeuchad. 4.
Afu. 102.
Agana. 12. 118.
Aganaca. 118.
Aganachbl. *169.*
Aganachba. 118. *169.*
Aggoni. 102.
Ago. 81.
Ahe. 82.
Aia. 82.
Aianaka. 120.
Aiao. 1.
Aide. 1.
Aie. 3.
Aieeou. *94.*
Ain. 3. 82.
Aino. 19.
Aio. 81.
Aion. 23.
Aipos. 119.
Ais. 11*6.*
Aitu. 2.
Aix. *98.*
Alcana. 101.
Alcandie. 104.
Alexandra. 111. 115. 11*6.* *Vid.* Chialexandra.
Ales. 134.
Alio. 34.
Allogga. 102.
Allch. 113.
Alonai. *97.* *Vide* Adonai.
Amaroma. 33.
Amarphrio. 119.
Ame. 163.
Amo. 81.
Amora. 81.
Amorachei. 120.
Amorachthi. 118. 120. *169.*
Amoiri. 75.
Amoro. 20.
Amoroi. 144.
Anachoch. 18.
Anacl. 104.
Anail. 134.
Analrl. 113.
Ananael. 53.
Anania. 163.
Anazir. 142.
Anazrus. 142.
Angoni. 102.
Annui. 2.
Ano. 81.
Anoch. 87.
Anomenio. 83.
Anoubei. *86.*
Anta. 81.
Aoa. 145.
Aoi. 151.
Aphanoon. 165.
Aphra. 165.
Arachnour. *6.*
Araio. 51.

Ar-

Arcaſag . 151.
Archeo . *69.*
Arrintho . 125.
Airoriphiaſis . 148.
Aſa . 32.
Aſaeci . *66.*
Aſeivo . 32.
Aſo . 40.
Athanalba . 12.
Athenai . 107.
Athnnai . 133.
Avach . 105.
Aus . 39.
Avu . 101.
Azaalk . 120.
Azrieaoniiia . 116.

BAba . 40.
Baem . 82.
Balbou . 40.
Balbois . 40.
Balſo . 4.
Barba . 87.
Barca . 155.
Baross . 18.
Barraba . *92.*
Barrabao . 114.
Bebio . 1.
Bee . *66.*
Beroſe . 87.
Bienuth . 176.
Boemo . 111.
Bonacon . 81.
Bra ..... 243.
Bracaz . 142. *Vide* Abracaz .
Bſidaoe . 39.
Buli . 97.

CAcao . *67.*
Cacas . 157.
Cachi . 76. 78.
Caco . 30. *Vid.* Saco.
Cala . 21.
Calimorph . 43.
Callamaza . 42. 118. *169.*
Cama . *62.*
Camaiaca . 118. *169.*
Camaris . *65.* 81.
Camcara . 41. 110.
Cancnoubi . 34. *Vid.* Chnoutis .
Cantho . 41.
Cantucale . 41.
Carni . 83.
Carova . 145.
Ceceniem . 13. 27.
Ceioamis . 17.
Ceme . 17.
Cemece . 11.
Centeu , *vel* Kenteu . 125. 125.
Ceo . 83.
Cerideu . 125.
Chachi . 78.
Chaeadl . 32.
Chakra . 115.
Chalca . 113.
Chalcla . 115.
Chamari . *65.*
Chanae . 111.
Chanlao . 29.
Charcaevic . 111.
Charina . 115.
Chechoni . 151.
Chertote . 102.
Chialexandra . 111. *Vid.* Alexandra .
Chicharbe . 111.
Chichion . 111.
Chimech . 117.
Chioeo . 47.
Chirie . 111.
Chnoubi . 37.
Chnoubis , *et* Chnoumis . 25. 84. 85. 168. 176. *Vide* Cancnoubis .
Chochuo . 88.
Choial . 102.
Choialloni . 102.
Cholchnoubis . 87.
Chonaſſu . *6.*
Chonech . 115.
Chores . 134.
Choroormeiph . 119.
Chphnecch . 115.
Choumis . 35. 85. *86.* 119. 121. *164.*
Chraicho . 115.
Chreitu z . 163.
Chriſoe . 154.
Chuſtiel . 57.
Cinaltio . 34.
Cigirim . 14. *69.*
Cimeloce . 106. *vel* Simeloſe .
Cirahcon . Kirllieon . 111.
Cmece . 81.
Cnim . 130.
Cnoumis . 85. 86. *Vid.* Chnoubis , Ehnoumis .
Cochchoni . 151.
Colcnoubis . 87. 179. *Vid.* Cnoubis .
Combour . 83.
Comener . 111.
Comero . 22.

Conſtiel . 57.
Cramma. 65. 81. 82.
Alia vide inferius ſub littera K, *et littera* S.

DChbzx. 52.
Dia . 167.
Dian . 157.
Did . 43.
Didoron . 107.
Dkr . 52.
Domaruno. 95.
Doonai. 56. *Vide* Adonai.
Dſaz. 52.

EAiti . 2.
Eao . 82.
Eau . 3.
Eauche . 95.
Eche . 102.
Echi . 102.
Echne . 153.
Ecie . 6.
Edde . 60.
Eee . 1.
Eeeiko . 52.
Eei . 59. 82.
Eeio . 35.
Eic . 115.
Eie . 82.
Eii . 82. 151.
Eimo 22.
Eio . 82. 147.
Eioyo . 152.
Eirecaco . 111.
Eiſuys . 163.
Elanemi . 83.
Elenu . 3.
Elichilk .... 50.
Eloai . 26.
Eme . 82.
Emeliſi . 104.
Emeſſia . 81.
Emeſie . 63.
Emlo . 55.
En . 144.
Eni . 102.
Ennuſſor . 95.
Eo . 82. 92.
Eod . 52.
Eoc . 82.
Eoi . 82.
Eoo . 82.
Eouniao . 111.
Eperellorogoll . 95.
Ephiel . 153.
Eraſaz . 143.
Erexi . 143.
Erouſel . 140.
Eſcheg . 102.
Eſech . 83.
Eſie . 6.
Eti . 102.
Etrich . 88.
Eucolli . 34.
Eudou . 122.
Evemem . 136.
Evemeru *nomen*. 136.
Evi . 96.
Eulamo . 22.
Eum . 143.
Eumleie . 52.
Evovia . 3.
Europhinchroph . 115.
Eyiyo . 10.

FAianghes . 87.
Far . 180.
Faranghez . 80.
Feruſanneis . 137.
Fidtoh . 25.
Flenea . 111.
Fococo . 115.
Forao . 147.
Fren fero . 71. 117.
Frinmi . 63.
Fritaraza . 3.

GAbriel . 53. 57. 91. 163.
Galimorpss . 43.
Gamoulach . 3.
Gee . 87.
Ghichil . 50.
Ghic . 82.
Gigantoreca . 87.
Gigantorecta . 64.
Gnechion . 27.
Goigo. Gorgon. 34.
Gramn . 153.
Grembaa . 81.

IAa . 81. 82.
Iaai . 11.
Iaam . 81.
Iaba . 60.
Iabſoi . 53.
Iae . 3. 30. 111. 131. 147.
Iaeie . 19.
Iaeni . 10.
Iaeo . 1.
Iacvi . 3.
Iai . 27. 30.

Iaia . 49.
Iaie . 19. 77.
Jaiii . 175.
Iaio . 5.
Iallil . 2.
Ialpſa . *16.*
Iauieniou . *9.*
Iao . . *6.* 8. 10. 15. 17. 26. *29.* 31. 32. 36. 44. 46. 47. 56. 59. *60.* 68. 71. 72. 82. 82. 82. 87. *93.* *96.* 102. 111. 112. 113. 116. 126. 146. 147. 158. 161. 173. 175. 177. 178.
Iaolii . 54.
Iaos . 74.
Iarkael . 153.
Iasschs . *98*,
Iat . e. s.
Ibuililiu . 13.
Icharin . 111.
Ichth . 128.
Idili . 38.
Iea . 31. 82.
Ieao . 38.
Iee . 82.
Ieei . 131.
Ieno . 10.
Ieolmii . 80.
Ieoou . 3.
Ifdn . 2.
Ifilili . *26.*
Iphinepſe . *26.*
Ifon . 2.
Iia . 82.
Iiiao . 1. 38.
Iifi . 82.
Iii . 82.
Iiiao . 32.
Iintinips . 111.
Iio . 82.
Ilai . 111.
Ile . 2.
Ilemou . 3.
Ili . 2.
Iliieeioyoeie . 77.
Ill . 50.
Ilo . 82.
Ilu . 2.
Imcheal . 79. *Vide* Michael , *et* Mechael .
Imlo . 55.
Inutio . 88.
Ioa . 82.
Ioch . 47.
Ioer . 1.
Ioi . 82.
Ioio . 101.
Ioioi . 59.
Iooaab . 18.
Iorei . 174.
Iorio . 172.
Ioulianos . 116.
Ioyioy . 54.
Ioyo . 40.
Iiphi . 82.
Iphinepſae . *26.*
Ipſelileeu . *26.*
Ircannei . 132.
Ire . 174.
Iſa . 32.
Iſis . 160. 180.
Ithida . 35.
Iua . 32.
Iuche . *f.* Tuche .
Iuieii . 80.

KAvoe . 111.
Kaykaeuich . 111.
Kikiou . 111.
Kimk . 117.
Kirie . 111.
Kirllicon . 111.
Kirlree . 111.
Kriſoc . 154.

LAntaaa . 124.
Laovei . 3.
Lathanaca . 150.
Lbaa . *65.*
Lbli . *96.*
Lebzandr . 115.
Leeioyo . 45.
Leinns . 18.
Lenoni . 3.
Leonta . 31. 125.
Lerthmin . 39.
Lie . 82.
Liii . 82.
Liiounu . 54.
Liou . 21.
Lochnem . 151.
Lonni . 102.
Lull . 1.
Lum . 3.
Lzo . 52.

MAchrier . 157.
Magmum . 48.
Mali . *6.*
Malla . Maſa . 102.
Mao . 82.
Mapdepde . 111.
Marinni . 142.

Maroeni. 103.
Maſa. 102.
Mata. 28.
Mau. 142.
Mavi. *61.*
Mechael. 32. *90.* *Vid.* Michael.
Melpthmene. *f.* Melpomene. *162.*
Memento. 139.
Memento. 102.
Mentoo. 102.
Merlaonoch. *95.*
Mermenno. *69.*
Mes. 29.
Meſe. 11. 17. 81.
Meſie. *63.*
Methi. *63.*
Metis. 34.
Mi. 52.
Michael. 53. 57. 81. *90.* *Vid.* Mechael, *et* Imcheal.
Miech, Mies. *216.*
Mirioma. 75.
Miſich. 117.
Mithraz. 112.
Moatal. 170.
Moirri. 75.
Moraca. 81.
Mucichm. 127.
Muſto. 259.

NAbil. *176.*
Naim. *16.*
Naoanll. *126.*
Naphon. 82.
Napſm. *16.*
Nemauno. 111.
Nevonde. *95.*
Nicas. *160.*
Nichenoh. 112.
Nicheph. 135.
Nie. 3.
Nilum. Nilem. 27.
Niveichi. 88.
Nllab. 78.
Nnunuyun. *98.*
Noi. 3.
Noiolid. 113.
Noiolin. 133.
Nrrophochocho. 115.
Nuioiu. 88.
Nur. *16.*

OAcao. 24.
Oaeo. *95.*
Oai. 28. 82.
Oaler. *96.*
Oaoa. 23.
Oaraoro. 51.
Ochac. 115.
Ochae. 82.
Oea. 82.
Oen. 82.
Oeoi. Oeou. *94.*
Oeroo. 134.
Oeteo. *66.*
Oeti. 5.
Ogchchd. 170.
Oia. Oie. 82.
Oieeai. *94.*
Oigie. 82.
Oin. 82.
Oine. 3.
Oipht. 111.
Ollioi. 34.
Olps. 82.
Omirioma. 75.
Onbeucaſe. 83.
Onchymy. 83.
Onclialich. 112.
Onen. *26.*
Onoa. *116.*
Oochak. 215.
Oonioy. 54.
Ooviaei. 3.
Oovioulí. 34.
Opheon. *76.*
Ophes. 83.
Ophiſili. 83.
Orimz. *119.*
Orori. 40.
Oſinaltio. 34.
Oſm. 52.
Ove. 82.
Ovi. *96.*
Oviaem. 3.
Oviovai. 34.
Oulael. 138.
Oulaxa. 138.
Ovoi. 131.
Ouriel. 53. *56.*
Outaur. 34.
Outh. 40.
Oye. 82.
Oyi. 82.
Oyo. 82.
Oyoieel. 45.
Oyt. 40.
Ozoalla. 237.

PAbuktc. 1.
Pekon. 2.
Phainges. 87.
Pharanges. 82.

Pha-

Phatia *Iſis*. 180.
Phero. 71.
Pherouſannieis. 137.
Phiatolu. 35.
Phlenca. 111.
Phoren. 71.
Phraſi. 100.
Phren. 117.
Phreo. 3.
Phrimny. *63*.
Phulaſſe. *167*.
Phulazo. 81.
Phyra. 18.
Pichea. 111.
Pichili. 2.
Pioveoe. 52.
Pku. 52.
Ponan. 22.
Procorena. 59.
Proſeucon. 108. *109*.
Proſoraiel. 53.
Punonia. *26*.

RAchazao. 115.
Rachei. 81.
Rain. 47.
Raſas. 24.
Raqhael. 53. 57.
Rdmnephik. 151.
Recta. *64*.
Rei. 113.
Relukurzkun. *126*.
Reo. 82.
Reus. 157.
Ricea. 111.
Rimphe. 39.
Riotheor. 21.
Rodirruz. 171.
Roniophe. *9*.

SA. 81.
Sabae. *68*.
Sabao. *68*.
Sabaoth. *161*. 177.
Sabrao. 70.
Sacao. *66*. 81.
Sacaoe. 97.
Scharina. 115.
Sala. 21.
Salamaxa. *169*.
Salamaza. 42.
Sama. *62*.
Samaris. 71.
Sami. 83.
Sammaa. 120.
Sanchnoubi. 34.
Sao. 81.
Satoviel. 89.
Satquiel. 104.
Sazova. 145.
Sbana. 34.
Sbrinacas. *129*.
Segremba. 81.
Seioamips. 17.
Seme. 17.
Semeni. *67*.
Semeou. *126*.
Semeſe. 11.
Semeſeilami. *67*.
Seo. 54.
Seoict. *159*.
Setap. 115.
Seſeniem. 13.
Seſeoiemata. 27.
Seus. 157. *159*.
Seys. 108.
Seyſon. *109*.
Siao. 178.
Siar. *176*.
Sigare. *119*. *Siglae, ſive Notae occultae. Vid. num.* 58.
Sigirim. 14.
Siſirim. *69*.
Sinalbio. 34.
Soi. 48.
Sombour. *63*.
Sophe. Sophi. 97.
Sores. 134.
Soroormerph. *119*.
Sotovar. 82.
Soumar. *65*.
Souriel. *156*.
Spoſies. *66*.
Sſe. 81.
Stenelolis. 110.
Surratel. 81.
Alia, quae incipiunt per litteram C *Graecam, vel per* S. *Vide ſuperius littera* C.

TAablana. *65*.
Tala. 51.
Tanaalba. *65*.
Tanaca. 150.
Tavociſi. 111.
Temai. 81.
Teo. 172.
Teveſeo. 34.
Thalaca. 101.
Thana. *65*.
Theono-eli. 110.
Thioio. 7.
Thithiinee. 35.
Thm. *66*.
Thno. 3.
Tho. 157.

DE GEMMA CHRISTIANA
IMPERATORIS
DRACONEM CONFODIENTIS
DIATRIBA II.

IOANNIS BAPT. PASSERI
NOBILIS EVGVBINI
I. C. ET VICAR. PISAVRENSIS

Digitized by Google

Ex Ectyp. Musei Passerani

DE GEMMA CHRISTIANA
IMPERATORIS
DRACONEM CONFODIENTIS
D I A T R I B A II.

AD ABBATEM NOBILISSIMVM ET EXCVLTISSIMVM

STEPHANVM BORGIAM

EXCELLENTISSIMI ET REVERENDISSIMI

DOMINI ALEXANDRI BORGIAE

ARCHIEP. ET PRINCIPIS FIRMANI

EX FRATRE NEPOTEM

ABſolveram, VIR ORNATISSIME, Commentarium in GEMMAS ASTRIFERAS, et paene iam dimiſeram, alia moliturus; quum mihi inſperato formae quaedam ectypae e caelatis Gemmis antiquis exſceptae, quae Venetiis exſtare dicebantur, ab amico ſtatim oblatae ſunt. Haec enim ſphragiſmata, ut noſti, avidiſſime ſemper conquiſivi, ac valde in deliciis habui: quae plane nullo

Digitized by Google

ſumtu multas Principum Virorum, ac Magnatum Gazas ſub pauperculo lare adcumulant, magnumque eruditae Antiquitatis adparatum, ipſa fortuna repugnante, ſuppeditant. Multa inter haec aſtris inſignita; ſed eas ſero nimium deprehendi, praeſertim Magicas: unam vero omnino non contemnendam, quia Chriſtianam, cuiuſmodi rariſſimae ſunt, nullique pretio coaequandae, mihi praeſertim, qui DACTYLIOTHECAE CHRISTIANAE Theſaurum intentatum adhuc, ſed Eccleſiaſticae Hiſtoriae perquamutile, tum congerere, tum diſponere adgreſſus ſum. Quid vero ſacris hiſce Cimeliis magis opportunum, atque adcommodatum ſtudiis tuis, NOBILISSIME BORGIA? qui ingenti progreſſu ad hanc non adſequendam modo, ſed amplificandam progrederis; domeſtica exempla Excelſi Patrui tui imitatus, in quo veterum Patrum diſciplinam, atque ſapientiam imitandam Tibi propoſuiſti.

II. Vides in hac ſacra antiqua Gemma Equitem decurrentem, qui conto crucigero tortuoſum ſerpentem confodit, ſtella ſuperne praefulgente, ac praeeunte. Audio Venetiis id ſphragiſma inter Baſilidianorum ſignacula ablegatum fuiſſe, indicio ſerpentis, qui, ut alibi perſpicue oſtenſum eſt, inter huius officinae ſcalpturas ſemper primas obtinuit. At, ſi quid recte ſentio, nihil magis ab ea ſchola alienum fuit: quum illi malae mentis homines nunquam tam dirum, ac immane ominati forent magni Numinis ſimulacro, et myſteriorum ſuorum coryphaeo, ut Crucis cuſpide configeretur.

III. Haeſi primo intuitu parumper, an Gemma haec inter theatrales adſcenſenda eſſet; nam in arena ſaepe ſaepius ingentis magnitudinis horrifici dracones exhibiti ſunt, qui ab Equitibus in eos inmiſſis, venantum more, ſauciari

ciari conſueverunt ; ut indicavi in tertio veterum Lucernarum Libro: quo in loco ex domeſtico penu lychneolum fictilem protuli, in quo ſpectaculum urſi, et draconis una ſimul conmiſſi, exhibetur. Nec ſubſpicio a vero aberraret, niſi Crucem ad id miniſterium adhibitam obſervaſſem, quam Ethnici Principes ablegare; Chriſtiani vero venerationi obiicere, et tanquam praeſentiſſimo auxilio uti ſtuduerunt. Hinc animo ſubiit coniectura, in hoc lapillo referri unum ex Chriſtianis Imperatoribus, ea ſub ſpecie, qua in numis repraeſentantur equo decurrentes, et captivum barbarum proculcantes, et lancea confodientes; quemadmodum Conſtantinus, ceterique poſt ipſum Principes; in quorum numis hic typus obvius eſt, cum epigraphe DEBELLATORI GENTIVM BARBARARVM: et revera perrara Gemmula haec, quantum ex ectypo eius obſervari licet, non ſatis eorum temporum artificio impolito adprime reſpondet: contra vero emblema iſtud triumphale, ac Victoriae allegoria Principem magis, quam privatum Equitem prodit. Id vero praecipuum ac peculiare habet haec Gemma, quod quum in numis virili ſpecie debellatus hoſtis deſignetur; heic ſub draconis ſymbolo aptiſſime indicatur. A bellico eorum temporum adparatu non modo non abhorret ſalutiferae Crucis inſigne, verum quammaxime eorum temporum pietati, triumphante Chriſti Fide, et Evangelio, reſpondet: quum illud militaribus vexillis fauſtiſſime praefixum intelligamus, auctore praeſertim Prudentio contra Symmachum Lib. I.

Agnoſcas, Regina, lubens mea ſigna neceſſe eſt,
In quibus effigies Crucis, aut gemmata refulget,
Aut longe ſolido ex auro praefertur in haſtis:

quin et clypei, et galeae, omniſque propemodum militaris ſupellex Cruce Dominica conſignari, ac decorari ita coepta eſt, ut, ſi monumenta deeſſent, quae plane non deſunt, numi tamen illius aetatis luculentiſſime id oſtendunt, et Prudentius loco citato idem perſpicue ita confirmat:

Chriſtus purpureum, gemmanti textus in auro,
Signabat labarum: clypeorum inſignia Chriſtus
Scripſerat: ardebat ſummis CRVX *addita criſtis:*

Nec modo labarorum ſuppara ſalutifero Chriſtianae Religionis inſigni exornabant; verum etiam aliquando ſolidas ex auro conflatas Cruces haſtis praefigebant, quas ſaepenumero Imperatores in numis praeſeferunt; ut in illis praeſertim Petronii, Maximi, Aviti, Maiorani, Libii Severi, et Glycerii; in quibus omnibus, aliiſque magis obviis, haſtile crucigerum, ſceptri vicem obit. Nec tantum id ipſum ornamentum Imperatoribus tribuitur; verum etiam ſimulacro Victoriae, ceteroquin profano Numini, in numis Valentiniani, Leonis, Maiorani, ceterorumque Caeſarum, qui deinceps exſtiterunt, adſignatur. Vbi vero ſculpturae artificium ab Officinis monetariis receſſit, ablegatis penitus humanis imaginibus, haſtam hanc crucigeram gradibus quibuſdam honoris cauſa elevatam, atque exaltatam in numis inſculpſerunt.

IV. Princeps Eques in hoc noſtro ectypo expreſſus infimo haſtae cuſpide tortuoſum Draconem humi repentem confodit, nec inepte; nam iſthaec haſtilia, ut humi defigi poſſent, inferne in mucronem deſinebant. Hinc apud Ethnicos captata auguria, ſi evellentem facile ſequerentur; quod fauſtum habebatur: ſin prodire nollent, exitiale; ut conſtat ex Appiano de Bello Parthico, Cicerone

rone de Divinat. I. 35. Livio XXII. 5. Valerio Maximo Lib. I. Cap. VI. 6. Nec obſtat, aut a moribus Chriſtiani Principis abhorret, quod corpore nudus, capite tantum galea tecto, inſculptus ſit Heros noſter, Chriſtianae Religionis Propugnator; cuius nomen utinam indicatum eſſet! nam tam minimo in ſpatio, quae exhibetur effigies, cum aliis quae in numis expreſſae ſunt, haud conferri probe poteſt. Ceterum apud Gemmarios Artifices frequens uſus invaluit effingendi Heroas nudo corpore; et praeſertim in parvis lapillis, ut nimium thoracis opus, et caelaturae taedia vitarent: quare nudo corpore interdum et ipſos Imperatores ſculpſerunt, et a vero uſitatoque exprimendi modo receſſerunt: vel laboris impatientes, vel etiam elegantiae cauſa, atque ut inſigniores veteres Caelatores imitarentur. Exſtant in meo Muſeo tres, vel quatuor Militum Romanorum tranſvectiones; quos ex militari inſtituto coram Cenſoribus tranſire oportebat, probe militaribus veſtibus amictos, atque ornatos; tamen, praeterquam chlamyde ex humeris defluente, nullis ornamentis eorum corpus ornatum eſt. Dum haec ſcriberem miſſum ad me eſt ectypon Gemmae, quae huiuſmodi emblema praefert; quod exceptum eſt ex Gemma antiqua, quae cum aliis multis ornat unam ex mitris Abbatialibus Ravennatis Baſilicae S. Vitalis; et hunc ipſum morem ſervat: adeoque dubitandum minime eſt Artifices praeſertim Gemmarios in exprimendis Romanis Hiſtoriis, facilioris opificii, et maioris elegantiae gratia, non raro Graecorum artificium ſecutos, apud quos, ut adnotat Plinius, nil velare Graeca res eſt.

V. Serpens, qui ab hoc religioſiſſimo Principe interficitur, Romani nominis hoſtem ſignificat. In numis illius aevi frequenter ſub equi pedibus expreſſus cernitur captivus,

vus, quem Imperator lancea impetit; ut praeſertim videre eſt in illo Magnentii, cum epigraphe: GLORIA ROMANORVM; in quo inſuper *Stella* ipſum Imperatorem praeit; adeout videatur, eximiae Gemmae noſtrae Scalptorem eundem numum ſibi imitandum propoſuiſſe. Nec a ſtylo rei Numariae abhorret, quod hoſtes Imperii Romani ſub ſerpentis typo exprimantur, ut in numis indicatorum Principum, Petronii, Maximi, Maiorani, Libii Severi, aliorumque eiuſdem aevi adparet, in quibus Imperator dextro pede proculcat draconis caput, haſtam crucigeram manu ſuſtinens; cuius infimum mucronem in ſerpentis cervicem intorquet, ſeu minitatur. Eſt etiam Conſtantini Magni numus, cuius poſticam partem occupat labarum, Chriſti Monogrammate conſignatum, cuius haſtile ſerpentem medium transfigit, cum epigraphe: SPES PVBLICA: quae quidem exempla Gemmam hanc noſtram mirifice exornant, et pretioſiorem reddunt. Praeterea in ingenti numo, in quo Heraclii triumphus de Bello Perſico repraeſentatur, Davidicum illud lemma legitur: *ſuper aſpidem, et baſiliſcum ambulavit, et conculcavit Leonem, et Draconem*: quanquam numus ille maximus longe poſterioris aetatis habeatur; et facile conflatus ſit ac perfectus ſub Palaeologis, magiſterio *Piſani Pictoris*; qui adſimile numiſma Ioannis huius nominis Imperatoris confecit, et alterum Valentiniani cum epigraphe: PLATEA SANCTI PETRI penes Cl. Bandurium.

VI. Non deſunt tamen, qui in hoc poſtremo numo ſub ſerpentis imagine Draconem illum adgnoſcant, qui inter militaria ſigna cenſitus eſt, etiam Imperio declinante. Claudianus in Ruffinum Lib. II.

Manſueſcunt varii vento criſpante Dracones.

et

et de Conſulatu Honorii III.

Hi volucrer tollunt Aquilas; hi picta Draconum
Colla levant, multuſque tumet per nubila Serpens
Iratus, ſtimulante Noto. ——————

et Sidonius Carm. V.

—————— —————— *textilis Anguis*
Diſcurrit per utramque aciem, cui guttur adactis
Turgeſcit Zephyris.

At pace illorum dixerim, haec Draconum militarium ſimulacra nunquam in imo lubari ſubpoſita ſunt; ſed in ſummo, magnoque cum honore conlocata. Ammianus Marcellinus Lib. XXVI. *Quo agnito, per purpureum ſignum Draconis ſummitati haſtae longioris aptatum, ſtetit unius turmae Tribunus.*

VII. Multo minus adſentior iis, qui putant ſub hocce ſymbolo expreſſam Veteres voluiſſe Victoriam de Diabolo, atque de Idolorum ſuperſtitione a Chriſtianis Imperatoribus per Crucis Victoriam reportatam; nam in publica moneta nimis ſero hae religioſae adluſiones inrepſerunt; quum interim in illis plus regiae maieſtati, quam pietatis officiis adtributum eſt. At contra in Eccleſiaſticis Monumentis, in quibus ſpiritualis tantum Victoria in votis fuit, ſub ſerpentis imagine tenebrarum Princeps adumbratus eſt; quod dudum viri docti pro comperto habuerunt. Ne vero domeſtica taceam, multa cum laude memorabo ingens marmoreum Nymphaeum, quod in veteri Eccleſia Geneſtreti in Agro Piſaurenſi adſervatur; cuius imaginem proferemus in Libro de Lucernis Chriſtianorum: in cuius

ius quidem latere Diabolus ſerpentis imagine expreſſus cernitur ; nec aliter exhibetur in vetuſtiſſimis ſacris monumentis ſub pedibus Chriſti humani Generis Reparatoris ; Silentio praetereundum minime eſt venerabile ex ebore Diptychon Vaticanum, quod Cl. Gorius deſcribit in Epiſtola de *Sacris Codicum Evangeliariorum ornamentis* ad Celeb. Ioſephum Blanchinium , Romanii Oratorii Presbyterum , quae ab eo edita nuper eſt in inſigni Opere *Evangeliarii Quadruplicis* Tom. II. pag. DLXIII. in quo Chriſtus Dominus ſtans leonem dextro , ſiniſtro pede baſiliſcum proculcat , et conterit.

VIII. Turbat quidem primo obtutu , quod Imperator equitans lanceam ſiniſtra intorquet : id enim contra ſculpturae dignitatem ſacere videtur. At huiuſcemodi exempla in Numis , & Gemmis adeo obvia ſunt , ut adpareat antiquos Artifices in hiſce obſervationibus minus curioſos exſtitiſſe . Subeſt vero potiſſima ratio , qua Caelatorem huius Gemmae defendamus : excepimus enim iconem ex forma ectypa huiuſce Gemmae , in qua quidquid in archetypo dextrum eſt , in ea laevum adparet , Id autem profecto referendum erat vitio operis in Gemmis ſignatoriis, quarum unicus uſus in cera futurus erat. At e contrario in hiſce lapillis, quae Religionis ergo pro encolpiis circumferebantur , et quae proinde unam illam ſpeciem praeſeferebant, quam ſcalptura oculis obieciſſet, (quod etiam luculenter obſervavimus in Notis ad Gemmas Magicas , quarum geminus adſpectus ex ipſo lapillo excipiendus eſt) ſi quis ſecus feciſſet , ordo rerum perturbabatur.

IX. Supereſt Stella Imperatori praefixa , cuius ſignificationem ſupra adtigimus in Prolegomenis, et in Obſervatio-

tionibus. In hac vero Gemma eodem conſilio additam putamus, quo in numis Conſtantii, Magnentii, et aliorum Imperatorum. Per illam enim ſignificatur divina Providentia, cuius ductu Victoria obvenerit. Putabant praeterea ipſis Principibus divinitatem quamdam ineſſe, quam per illam formulam ſignificabant DEVOTVS NVMINI MAIESTATIQVE EIVS, in Inſcriptionibus declinantis Imperii ſaepiſſime uſurpatam. Id vero Numen per *Stellam* exprimere conſueverunt, ut conſtat ex numis Conſtantii ſenioris, Conſtantii, Fauſtae, Helenae, Iuliani, et aliorum; in quorum poſtica parte, nulla epigraphe adiecta, ſtella in laurea ſignata cernitur. Rurſus in eiuſdem temporis numis ſatis obvia eſt imago Vrbis Romae, ſive Conſtantinopoleos, ac Caſtri Praetorii, ſub ſpecie quadratae turris, cum epigraphe: VIRTVS AVGVSTI. PROVIDENTIA AVGVSTI. PROVIDENTIA CAESARVM. VIRTVS CAESS. et ſimilium; cui quidem praenobili aedificio modo una, modo plures ſtellae praeſignatae ſunt: per quas, ut alibi praemiſimus, facile ipſum Numen Imperatoris, et Natorum eius indicatur. Haud equidem ignoro ſtellas in area numorum aliquando Monetariorum notas exſtitiſſe; praeſertim quum in exergo conſignatae ſunt. At ſupra caput Imperatorum, ut in praecitatis numis, et in hac Gemma, ad Hiſtoriam pertinent, quae in numis expreſſa eſt. Dum haec excuderentur, amicus noſter Gorius a Praeſtantiſſimo Franciſco VICTORIO, Sacri Militaris Ordinis D. Stephani Commendatore, eximium ex aere Chriſtiani hominis MARTVRII aſtriferum anulum ectypa cera impreſſum, et delineatum, qui in eius ditiſſimo Muſeo adſervatur, adcepit; quem pro coronide huius Epiſtolaris Diatribae heic adponendum ipſe curavit. Pala eiuſdem anuli peltam refert: in medio ſculptum cernitur

Sacroſanctum CHRISTI Monogramma , medium inter duas ſtellas : quod exemplum, et ad ſequiora ſaecula tranſmiſſum, magis magiſque confirmat inter hieroglyphica primitivorum Chriſtifidelium et ſtellas adcenſendas eſſe. Sub nomine *Marturii* (hoc ipſum nomen frequenter occurrere in Chriſtianorum Sepulchris, iam a doctis viris adnotatum eſt) ſculptus cernitur ramuſculus ; quo ſymbolo iidem Fideles Chriſto ſervientes frequenter a Sanctis Patribus declarantur . Pauca haec accipe ea, ut ſoles, humanitate, ORNATISSIME BORGIA, tamquam perennem obſequii, et benevolentiae erga Te meae teſſeram: et dum conſulis litterarum bono , auge tuis eruditis lucubrationibus earum gloriam , et noſtros conatus grato favore proſequere .

Schema antiqui Anuli ſignatorii Chriſtiani , eiuſque magnitudinis .

Pala eiuſdem Anuli Aſtriferi , qui Romae exſtat in Muſeo Victorio , maiore inconiſmo expreſſa .

DE

2 44

DE MERCVRIO

ΚΕΡΑΥΝΙΩ

SIVE

FVLGERATORE

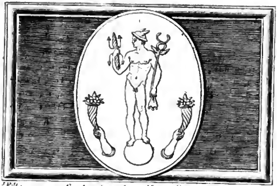
DIATRIBA III.

ANT. FRANCISCI GORI.

Digitized by Google

300

Digitized by Google

J.V. sc. Sardae incal. ex Museo Haueriano

DE MERCVRIO FVLGERATORE

DIATRIBA III.

AD SPLENDIDISSIMVM S. R. I. EQVITEM
ERNESTVM NOBILEM AB HAVER
SACRAE IMPERIALIS ET REGIAE MAIESTATIS
EXERCITVVM MILITAR. PER ITALIAM
A SECRETIS BELLICIS

SIDEREO huic Operi ſupremam manum quum imponerem (nam ſuperiores Diatribas poſtremas omnium excudendas curavi) ad ceteras tuae in me eximiae humanitatis, ac benevolentiae cumulatiſſimas ſignificationes, quibus mirifice animum meum excitaſti, ac Tibi maxime devinxiſti; praeclarum illud, et nulla temporum oblivione delendum, beneficium ad-

paupere penu Tibi offero; tenue quidem, ſed ſincerum perennis obſequii erga Te mei monimentum: quod, ſi ea qua ſoles benignitate, ſuſceperis, ad luculentiora in maiore otio ſavore tuo, et auſpiciis praeſtanda, magis magiſque excitatum reddes, atque etiam paratiſſimum.

II. Adfertur in fronte huiuſce lucubrationis eximiae tuae Gemmae, nempe Sardae emblema, cui alterum ſimile numquam ad hoc tempus litterario orbi innotuit. Gemma ſignatoria eſt; nam in ipſa ſcalptura ſymbola Numini adtributa contrariam faciem, quam reddunt ectypa, praeſeferunt; adeoque ad obſignandum factam fuiſſe minime dubitandum eſt. MERCVRIVS ſtans, toto corpore nudus, in ea exhibetur, qui pedibus nudis, calceis, et alis deſtitutis, ſubiecto globo inſiſtit. Caput habet rotundo tectum petaſunculo, pinnulis utrinque munito; quanquam cum pileo quadrato, qualem ei Arcades tribuerunt, frequenter in numis, et in antiquis ſculpturis occurrat: ſiniſtra caduceum, pendente marſupio, in manu gerit; dextra vero ſulmen ſublatum oſtentat. Pone globum duae manus, dextra et ſiniſtra, adſurgunt, et utraque copiae cornu frugibus refertum adtollit. Tria in hac eximia Gemma, quam ſola raritas, non vero exquiſitior artis caelatura incomparabilem reddit, occurrunt; quae notatu plane digna ſunt; quum reliqua adtributa Mercurio adſignata, obvia et communia ſint, atque a viris doctis multa eruditione inluſtrata legantur. De his nonnullae obſervationes heic adtexendae.

III. Primum itaque, plane praecipuum, ac peculiare, eſt fulmen, quod MERCVRIVS dextra, non quidem iaculantis habitu, ſed oſtentantis, quaſi ſymbolum potentiae, ac divinitatis ſuae, tenet. Alterum eſt globus, ſive aſtrum glo-

praeter *Saturnum*, *Iovem*, *Martem*; neque ſuperiora ſidera, a quibus fulminum iactus, nempe manubiae. venire dicebantur. Recenſet D. Auguſtinus Lib. IV. de Civit. Dei Cap. XXIII. etiam SVMMANVM, quem Plutonem eſſe, quaſi *Summum Manium*, exiſtimat, alii *Orcum* putant. Fulminum genera, vim, qualitates, effectus, nomina luculenter exponit Seneca Quaeſt. Natur. Lib. II. c. 44. et ſequentibus; ſed praeter Iovem, nullos alios Deos fulmina mittentes, adducit. Ex Etruſcorum editis monumentis quincto loco BACCHVS adiiciendus eſt, cui fulmen tribuerunt, ut videre eſt in ſacrificali patera edita in Dempſteriano Opere Tom. I. Tab. III. pag. 78. cnius nomen circa caput adſcriptum, nempe ꓤIᴎIT. ſcilicet *Tinia*: quod nonnullis videtur TONANS exprimere, ac ſignificare. Nec dubium eſſe poteſt, Bacchum in ea referri in medio Apollinis, et Mercurii, tanquam Deum comitem, et ſocium; nam caput habet hederacea corona redimitum, e cuius collo torquis foliaceus pendet, et ſiniſtrum eius brachium, quo fulmen peculiaris figurae tenet, armilla ornatur; dextra vero ſceptrum praefert. Quamvis Apollo, et Mercurius in eadem patera expreſſi cum Baccho, fulmen non gerant; tamen e novem Deorum fulmina iaculantium numero fuiſſe apud Etruſcos, credibile videtur. Siquidem fuiſſe APOLLINI tributum fulmen, non ſolum veteres Scriptores, quos praeſtantiſſimus Gisbertus Cuperus recenſet; verum etiam monumenta ſuperius edita, ac praeſertim numiſmata, teſtantur. De MERCVRIO dubitare aliquis poterat; ſed huiuſce incomparabilis Gemmae auctoritate, veteres Mercurio quoque fulmen tribuiſſe evincimus: quod indicandum cenſui Viro Doctiſſimo ac Celeberrimo Petro Lazerio, Societatis Ieſu Presbytero, qui dum Iovis ſignum ex aere

inluſtrat, me monuit, ſe forſitan ſcripturum accurate de Diis, quibus Antiqui fulmina tribuerunt.

IV. Conſtat ex antiquis Mythologis, ad Solem referendos eſſe Apollinem, Bacchum, et Mercurium; quos Deos, ſi ceteris a Plinio memoratis, adiungas, iam ſeptem Deos Fulgeratores habemus. His Deae iungendae videntur, Iuno, et Minerva; ut novem Deorum, quibus Etruſci fulmina adſignarunt, teſte Plinio, numerus impleatur. De Minerva *Fulminatrice* nullus eſt ambigendi locus, quum occurrat fulminibus armata in Graecorum, et Romanorum numis. Nec deeſt Scriptorum copia; inter quos memorandus Euripides, et Virgilius, Etruſcarum antiquitatum peritiſſimus, Aeneidos Lib. I. verſ. 46. apud quem ita loquitur Iuno irata, et Troianis adverſa:

> ——————— *Pallas ne exurare claſſem*
> *Argivum, atque ipſos potuit ſubmergere ponto,*
> *Vnius ob noxam, et Furias Aiacis Oïlei?*
> *Ipſa, Iovis rapidum iaculata e nubibus ignem,*
> *Diſiecitque rates, evertitque aequora ventis:*
> *Ipſum expirantem, transfixo pectore, flammas*
> *Turbine corripuit, ſcopuloque infixit acuto.*

Minervae fulmina, manubias Minervales dicta, ſcribit Servius, qui ad Virgilii adlatum locum haec adnotat, quae ſilentio praetereunda non ſunt; quum ex his et Iunoni fulmina adſignata intelligamus: *Sed, quum Varro Divinarum quinto, quatuor Diis fulmina adſignet, inter quos et Minervae; quaeritur, cur Minerva Iovis fulmen miſerit? Antiqui Iovis ſolius putaverunt eſſe fulmen; nec id unum eſſe, ut teſtantur Etruſci Libri de Fulguratura; in quibus duodecim genera fulminum ſcripta ſunt: ita ut, Iovis, Iunonis,*

Mi-

Minervae, *ſic quoque alterum* : *nam de Iunonis fulmine Accius* : Praeſervido fulgore, ardor iniectus Iunonis dexte-„ ra, ingenti incidit. *Quare non poſuit Minervam miſiſſe fulmen ſuum ? Sed nonnulli dicunt, habere quidem Minervam, ut Iovem et Iunonem, fulmen ; ſed non tantum valere, ut vindictam ſuam poſſit implere, niſi uſa eßet Iovis fulmine : unde merito queritur Iuno, Minervam, quum de numero minorum ſit, qui fulmen habent, uſam tamen Iovis fulmine*. Praeter haec Numina, ſtatim ſubdit peritiſſimus antiquitatum interpres Servius, *cavendum eſſe ne fulmen aliis Numinibus demus*. Cl. Cuperus addit alios Deos, nempe *Herculem*, qui in numo Meſſii Decii fulmen tenet, et clavam Iovi ſedenti porrigit apud Inluſtrem Spanhemium, ut et in Bruttiorum numo Gazae Mediceae : addit etiam Vulcanum, et citat hunc Servii locum in Virgilium Aeneid. Lib. I. verſ. 46. *In Libris Etruſcorum lectum eſt, iactus fulminum manubias dici, et certa eſſe Numina poſſidentia fulminum iactus ; ut Iovem,* VVLCANVM, *Minervam*. Sed in meis Codicibus *Vulcanum* nominatum non reperio ; ſed eius loco *Iunonem*; quamvis in numis Vulcanus fulmen habeat: quod tamen non habet ex proprietate, et virtute; ſed ex miniſterio, et arte ſua, quod noverit ea probe fabricare. Tribuit etiam idem Cuperus ſulmen magnae Deum Matri Cybele, ut in numis occurrit, et in Gemmis, cuiuſmodi exſtat apud me ſuperius edita Tab. VI. inter Aſtriferas, quam eandem ac Iunonem facit. Huic Deae data reor fulmina, quia eadem ac Terra eſt, e qua erumpere fulmina docuit Plinius, et Seneca, aliique Philoſophi : quorum opinionem novis obſervationibus, et argumentis nuper procudit, ac tuetur vir Praeſtantiſſimus ac Celeberrimus Scipio Marchio MAFFEIVS. Ex praeno-

Digitized by Google

tatis igitur colligimus, Deos quibus Etruſci fulmina adtribuerunt, hoſce novem fuiſſe, *Saturnum*, *Iovem*, *Summanum*, nempe Plutonem; *Martem*, *Apollinem*, *Bacchum*, *Mercurium*, *Iunonem*, *Minervam*. Eorum praeteribo ſententiam, et Cuperi inſtitutum, qui dum enumerat *Deos Fulgeratores*, ad XII. nititur eos deducere, atque ex coniecturis adiicit etiam Cupidinem, qui quandoque cum fulminibus occurrit, et interdum ea ſuperbus frangit, ut ſibi Deos quoque ſubiectos oſtendat.

V. Revertor ad MERCVRIVM, quem perſpicuo huius pretioſae Gemmae antiquae ſuffragio inter Deos ΚΕΡΑΥΝΙΟΤΣ recenſere ſine haeſitatione poſſumus; et quamvis ad hoc tempus, ni fallor, praeter hoc, nullum aliud monumentum habeamus; tamen non dubito alia deinceps in apricum proditura. Extat in Imperiali Mediceo Theſauro aureum ſingulare numiſma PHARNACIS, Regis Ponti, cuius vultus in antica expreſſus; in poſtica vero ſcriptum eſt eius nomen: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΑΡΝΑΚΟΣ. *Regis Pharnacis*. Hic fuit Mithridatis Magni filius, quem multorum bellorum felici ſucceſſu praeferocem, ut vidit Caeſar, vicit, profligavitque una acie ad urbem Zelam: de quo Plutarchus, et Svetonius in Caeſaris vita, Dio Lib. XLII. et Velleius Hiſtor. Rom. Lib. II. Cap. LV. In poſtica eiuſdem numi parte cernitur Mercurius, eiuſdem Regis, vel Sinopenſium tutelare Numen, multis adtributis ornatus, quae expoſui in Vol. I. Numiſmatum ant. Muſei Florentini Tab. II. pag. 14. num. V. Supra Mercurii caput, quod eſt praecipuum, alatum fulmen cernitur; pone vero caput ad dexteram ſpectatur luna falcata, et aſtrum eidem ſuperpoſitum. Fulmen heic non videtur Mercurio tributum tanquam inſigne proprium, ſed veluti relativum

tivum

tivum tum ad ipſum Pharnacem Regem, tum ad Parthorum regnum; adeoque divini generis originem, et tutelam, Iove, Sole, et Luna auſpicibus, declarare videtur, ut obſervat Celeb. Spanhemius de praeſt. et uſu Numiſm. Diſ. VIII. pag. 481. edit. Lond. qui alterum numiſma eodem typo inſigne, ſed argenteum, profert e Cimeliis Pembrochianis. Sed omnem facile tollimus controverſiam, ſi cenſeamus antiquos Philoſophos, ac Mythologos memoratis Diis fulmina adtribuiſſe, in quorum cenſu potiſſimum ſeptem Planetae fuerunt, quibus manubias, ut diximus, nempe iactus fulminum, adſignarunt.

VI. De MERCVRII aſtro dictum eſt ſupra a Cl. Paſſerio in Obſervationibus ad Gemmas Aſtriferas, praeſertim ad eam expoſitam Tab. XCIII. in qua idem Deus capite galeato, reliquo corpore nudus, ſtans cenitur, cum aſtro prope eius pedes; quod non radiatum, ſed globo ſimile expreſſum eſt. Conſueverunt etiam Veteres Caeſarum imagines globis, nempe aſtris, imponere, uti ſpectatur Auguſtus in celeberrimo Chalcedonio bicolori exſtantis admirandae caelaturae penes Ampliſſimum Senatorem Florentinum Bonarrotium in Numiſm. max. mod. pag. 45. qui cenſet eodem globo aſtrum Veneris indicari, proprium Iuliae gentis, a qua originem deducebat: quod emblema cenſeri etiam poteſt Auguſti Apotheoſeos inſigne monumentum. Nam plane perſpicuum eſt, Stellis indicatam fuiſſe Caeſarum divinitatem mendaci adulatione ſubfultam, quod edita numiſmata luculenter teſtantur. Mercurio omnes Solis proprietates convenire oſtendit luculenter Macrobius, multaque Hieronymus Aleander in antiquam Tabulam marmoream pag. 34. atque idcirco etiam ei ſagittas tributas fuiſſe, adnotat. Poteſt etiam idem glo-

Digitized by Google

globus Mercurii pedibus ſubiectus univerſum orbem deſignare; de quo plura exquiſito, ut ſolet, iudicio et eruditione in prelaudato Opere pag. 102. idem omnis Antiquitatus magnus Interpres Bonarrotius: quemadmodum Iovi, Serapidi, Apollini, Veneri, Victoriae, et Fortunae multis de cauſis tribuitur: de quo ſymbolo non pauca adnotavi ad Gemmas in Tom. I. Muſei Florentini adlatas Claſ. I. Tab. LXX. LXXI. a pag. 136. ad 146. et in Tom. II. Muſei Etruſci Tab. XXXIX. pag. 109. ubi Mercurii ſimulacrum ex aere protuli, qui alato globo pedibus inſiſtit, et laeva ardentem gerit facem; quod cum emblemate huius Gemmae Hauerianae congruere videtur.

VII. Indicat etiam idem globus MERCVRIVM triplicem, nempe *Superum*, ſive *Caeleſtem*, *Terreſtrem*, et *Inferum*. Fulmen vero et lampas ad Mercurium *Superum* ſpectant; vel quia ipſum non ſolum Geometriae, et Aſtronomiae auctorem et magiſtrum; verum etiam Haruſpicinae, et fortaſſe etiam Fulguralis ſcientiae inventorem, et propagatorem crediderunt; exemplo Aegyptiorum, ut Plato in Phaedro, et Iulius Firmicus diſerte docent. Philoſophorum vetuſtiſſimi Mercurium, Mundi parentem ſomniarunt; ac forſitan, quia Mundum, vel Deum eſſe, vel divinum quid, et animatum in ſe habere cenſuerunt, ideo eidem globo in ſuperiore parte alas, divinitatis, motus, et velociſſimae virtutis indices, adiunxerunt. Sed et ſtellam Mercurii globoſa imagine expreſſam, ut alibi obſervatum eſt, indicari poſſe non eſt dubium; nam et Iupiter in numo Antiochi apud Vaillantium dextra aſtrum praefert, quod Solem indicat; in vertice vero capitis habet ſulcatam Lunam: quod ipſe anni, et temporum arbiter, diei et noctis auctor ab Ethnicis crederetur.

VIII.

VIII. Beneficum quoque eſſe Mercurii ſidus, docet Statius Thebaid. Lib. I. verſ. 301. qui ita cecinit:

Paret Atlantiades dictis Genitoris, et inde
Summa pedum propere plantaribus illigat alis,
Obnubitque comas, et TEMPERAT ASTRA, *galero.*

Quae dum exponit Lactantius, haec adnotat: *Obnubitque comas galero, et temperat* ASTRA; quaſi uniuſcuiuſque „ Dei caput ASTRVM ſit. Legitur *obnubit*, obſcurat: „ ne, nudo capite deſcendens, terras fulgore percuteret: et „ *temperat*; vel quia benefica STELLA MERCVRII maleſi- „ carum temperat flammas: vel certe obſcure nobis expo- „ nit, quinque plagas Caeli ex iſtis conſtare ſideribus, *Sa-* „ *turni*, *Iovis*, *Martis*, *Mercurii*, *Veneris*. Saturni frigida „ eſt ſtella, id eſt nocens -- Martis calida, Mercurii fri- „ gida, Iovis, et Veneris temperata: ergo quia (Mer- „ curius) per mediam zonam volabat, Iovis et Veneris „ vicina ſidera frigido tranſitu temperabat. De globo, ſeu ſtella Mercurii haec dicta ſatis ſunto.

VIIII. Superſunt binae manus, quae copiae cornua hinc inde tenent; quae ſymbola ipſum MERCVRIVM indicant bonorum largitorem, lucrorum potentem, beneficum, frugiferum, utilem; eaque omnia adtributa declarant, quae frequenter in editis aris, et lapidibus, voti cauſa, in eius honorem fieri, et dedicari apud Ethnicos conſueverunt. Eumdem Mercurium inter Deos Servatores, et divitiarum donatores cenſum fuiſſe, oſtendi in Commentariolo, quum eius Pantheam Manum proferrem, et inluſtrarem. Preterea idem Mercurius et in aereo ſimulacro ſuperius memorato, edito in Muſeo Etruſco, et in aureo numo Pharnacis Regis, copiae cornu manu praefert.

Ve-

Verum quia fulmen, quod gerit tam rarum eſt ; coniecturae dari poteſt locus, num ſpecie Mercurii in hac Gemma ſe exprimendum curarit aliquis Imperator, qui a Mathematicis didicerat, a Mercurio pendere horoſcopum ſuum; vel forſitan Mercurium colebat tanquam Numen ſuum praecipuum ac tutelare: vel potius aliquis ita ipſum Imperatorem, in adulationem pronus, Mercurii effigie, et habitu exprimendum curavit. Compertum eſt enim Caeſares, etiam dum viverent, ab aſſentatoribus tanquam Deos habitos eſſe, et divinis honoribus cultos. Neque etiam repugnabo, ſi quis fortaſſe cenſeat hunc *Pantheum Deum* eſſe, manu dextra gerentem fulmen, Iovis ſymbolum peculiare; ſub pedibus vero globum, Providentiae, et Fortunae indicem, et copiae cornua frugibus referta; quae cum ipſis, tum etiam aliis Diis tribuuntur. Illud plane amplectar indicium, quod eruditi homines dabunt, Tuque cumprimis, ERNESTE EQVES GENEROSISSIME, qui nobiliſſimae proſapiae tuae ſplendorem auges optimarum artium ſtudiis, et Antiquariae ſcientiae divitias tantopere auges; nam poſt curas praeclari tui muneris, in his cumulandis, inluſtrandis, depromendiſque delicias tuas, et eruditi animi oblectamenta recondita eſſe compluribus ad me ſcriptis epiſtolis tuis elegantiſſimis teſtatus es: quae omnia me tuarum Virtutum cultorem perpetuum conſtituunt.

VIRTVS IN ANIMO VIVET

Fibula antiqua *Muſei Victorii*

INDEX

I N D E X
R E R V M
QVAE IN HOC VOLVMINE SECVNDO OBSERVANTVR ET INLVSTRANTVR

ABRAXAS Deus. pag. 232. et in ſequent. haec vox quid importet. 235. 240.

Abraxeae Gemmae ſuperſtitionibus, et nugis refertae. 22. 37. 235. 240.

Abundantiae ſignum. 135.

Accipiter Diis Aegyptiorum ſacer. 70.

Achatis naturales virtutes. 8. 9. 10.

Actiaca victoria. 195. 201.

Adtributa Deorum Deo PANTHEO adſignata. 233.

Aegis Minervae. 137.

Aegyptia nomina Signorum Zodiaci. 243. 244.

Aegyptii a Cancro annum auſpicabantur. 74.

Aegyptii Serapin pro Sole, Iſidem pro Luna coluere. 62. quomodo deſignarentur dies apud eos. 90. quinque ſtellis dies deſignabant. 156.

Aegyptii XII. Signa in Zodiaco cognoverunt. 176. eorum maximus Deus Serapis. 68. 69. ſuperba et ventoſa natio. 234. 235.

Aeſculapii ſocia Minerva, quae et Medica dicta. 112. eius virga quid ſignificet. 160. Deus Salutaris. 103. imberbis, cur cum pileo. 111.

Aeternitas quomodo expreſſa in Gemmis. 24. 231. 235.

Aeternitatis ſymbolum Sol intra Lunam falcatam. 90.

Agriculturam primus Italos docuit Saturnus. 42. 43.

Amazonum nomina. 153. 154. earum victor Hercules. 153. 154.

Amethyſtorum virtutes ex Plinio. 9. 10.

Amoris hiſtoria Mythologica. 173. 174.

Amphiteatralia ſpectacula. 181.

Amuleta, quae apud Orientales in uſu. 9. ex Gemmis. 22. 37. Magorum Aegyptiorum. 71. Medica. 182. 183. 185. ingenioſa, et monſtroſa. 118. 219. Sectatorum Baſilidis, et Gnoſticorum. 130. unde Romam deportata. 139. eorum uſus apud Romanos. 240. 241. 242.

Amuletum ex ſeptenario Planetarum numero. 68. adverſus dolores: in his ſculptus Hercules Leonicida. 153.

Angelorum numerus, et officia ex ſententia Baſilidis. 226. 227. 228. 229. eorum nomina. 235.

Angues apud Aegyptios quid deſignent. 159.

Anguis orbem circumplectens quid ſignificet. 77.

Anima Mundi Serpente deſignata apud Aegyptios. 78.

Animabus hominum ſingulis ſtellae adſignatae ex priſca Theologia. 152.

Animae defunctorum in ſtellas abire creditae. 25. defunctorum a dextris expreſſae. 26.

Animae imago papilio. 85. 86.
Animalia Diis ſacra cultorum animas in caelum ferunt. 94.
Animalia, quae in ſpectaculis expolita. 181.
Animalia inſecta ſculpta in Gemmis Magicis ſuperſtitioſis. 231.
Animalia Mithriaca quae. 212.
Animarum Defunctorum in caelum deductiones; qua pompa, quibus comitibus. 25. purgationes per Oceanum. *ibid.* tranſitus ad Elyſios quomodo expreſſus. 158.
Animas in ſedes ſuas locat Mercurius. 129. 130.
Anni tempora a Sole, et Luna ordinantur. 207.
Annos priſci Graecorum *Horos* dicebant. 71.
Annularis Gemma ornata ſex Planetis. 79.
Annus *Iſis* apud Aegyptios dictus. 74.
Anteros, et Eros. 119.
Antiopa Amazonum regina ab Hercule victa. 153. 154.
M. Antonius cum Cleopatra. 201.
Anubis Oſiridis filius, idem ac Mercurius apud Aegyptios. 134. 184.
Anuli aſtriferi Chriſtianorum. 16. 17.
Anuli funerei, male ominati. 23. 24. in Sepulcris inventi. 93.
Anuli ſuperſtitioſi. 10. 11.
Anulos cum Deorum imaginibus cur geſtarent Veteres. 8.
Anſer liticinis vicem exprimens. 205. vigilantiae ſymbolum. *ibid.*
Apenini montis vertex ab Iguvinis cultus, et Iovi ſacer. 57. 58. Ara ei ſacra. *ibid.* et 59.
Apis Deus Aegyptiorum. 70.
Apollinares viri. 94.
Apollini ſacer crater. 92. item gryphes. 94. eidem Deo ſacrum fecere Heroes ad expeditionem Argonauticam delecti. 125. eidem tributum fulmen. 77.
Apollinis ſpicula interdum malefica. 93. eius ſymbola quae. 83. 84. dictus *Embaſius*. 125. *Caeliſpex*, cum virga ſuper globum inclinata. 84. 85.
Apollo, et Diana in ſaecularibus ludis primas tenebant. 88. 95. 96.
Apollo, et Liber Pater idem Numen habiti. 149. 151.
Apollo *Horius*, idem ac Horus Aegyptiorum, a quo Horae dictae. 75. 76. cur pharetratus. 93. *Soſpitalis*, et *Medicus*. 111. 112. 113.
Apollonius ſingulis diebus anulos geſtabat ſtellis inſignitos. 9.
Apologetici Patrum Chriſtianorum. 161.
Apotheoſis animarum defunctorum. 24. 25. 26.
Aquae luſtralis vas, et uſus. 133.
Aquarii ſchema, urna. 194.
Aquarius initium anni apud Romanos. 74.
Aquila conſecrationis animarum index. 65.
Aquilae cur gemmis inſcalptae. 10.
Aquila divinitatis ſymbolum. 200. Iovis, cur roſtro praeferat coronam. 27. cum corona. 52. eius imperii auſpex. *ibid.* et 54.
Aquilae Legionariae. 197. ſub palmis, praeferentes coronas laureas. *ibid.* et *ſeqq.*
Ara Iovis in caelo aſtris decorata. 27.
Arae cum arboribus ſacris tranſvehi ſolitae. 143. Templorum Deorum in areis locatae. 118.
Arborum ſacrarum in aris tranſvectio. 143.
Argaeus Mons pro Deo habitus apud Cappadoces. 57. 58. 59.
Argo navis. 194. 195.
Argonautae Sirenas vicerunt cantu. 165. 166. eorum expeditio. 124. 125. 195.
Aries cur inter Zodiaci prima ſigna. 29. cur Mercurio ſacer. 127. 187.
Arietis, et Librae ſigna Iovi ſubiecta. 55.

Ar-

Digitized by Google

Artifices Gemmarii. 17. 18. 20.
Artifices Magicarum Gemmarum. 214. 215. 216. eorum qui ſuperſtitioni ſtuduerunt nugae. 238.
Artificum Sigillariorum, et Gemmariorum licentia. 67.
Aſiae urbes ſingulae Dianam coluere, ſed diverſimode ornatam. 104. 105. 107.
Aſteriſci Planetarum. 19.
Aſtra globo expreſſa, ſine radiis. 44.
Astriferarvm Gemmarvm Collectio quanti ſit momenti; et utilitatis ad Antiquitatis ſtudium inluſtrandum, et veterum Scriptorum mentem, et eruditionem intelligendam. 1. 2. Vide Gemmas.
Aſtris non currus, ſed equos Antiqui tribuerunt. 55.
Aſtro ornati clypei Etruſcorum. 203.
Aſtrologia ex Chaldaeis. 152.
Aſtrologiae leges in Gemmarum ſculpturis obſervatae. 6.
Aſtrologici characteres in Gemmis. *ibid.*
Aſtrologici numeri dicti Babylonici. 152.
Aſtrologorum deliramenta rejecta in explicandis Gemmis Aſtriferis. 12.
Aſtromyon Iſidis Stella. 74.
Aſtrorum influxus. 15.
Aſtrotheſiae Indis. 74.
Aſtrum cur Pani Deo tributum. 31.
Averrunci Dii qui. 88.
Auguria felicitatis in natali hora deſumta. 57.
Augurio loca conſecrata, ſtellis conſignata. 3.
Auguſteae Gemmae inſigniores. 24. 26.
Auguſtarum puerperium indicatum a Gemma. 164.
Auguſti caput cur aſtro inſignitum. 5.
Auguſti horoſcopus Capricornus. 192. 193. 196. 197. eiuſdem quoque inſigne Delphin, et Capricornus. 33. 34. expenduntur eius quoque inſignia divinitatis. 200. 201.
Auguſti Victoria Actiaca frequens in Gemmis. 33.
Auguſtis Feminis cur Luna adiecta. 97.
Aureliani Caeſaris numi inluſtrati. 86. 87. eius victoria de Palmyrenis. *ibid.* in Orientem expeditio. 198.
Auriga Sol expreſſus. 233. 234.
Aurigae victores, coronas Diis donabant. 202.
Aurora, et Nox Herculi adtributa. 156.

BAcchi myſteria ad animarum expiationem conferre putabantur. 24. eius ſymbola quae, cur cum Harpya expreſſa. 168.
Bacchica myſteria. 24.
Bacchico habitu, ac ſpecie animae defunctorum in caelum deductae. 24. 25. 26.
Baccho tributa ſtella; nam idem ac Sol habitus. 169.
Bacchus, et Ariadna curru vecti a Centauris. 24.
Bacchus puer curru vectus, cur tibiis delectetur. 150. *Sidereus* dictus. 169.
Baronius Cardinalis laudatus. 217. 232.
Baſilidianae Gemmae. 21. 223. 224. *et ſequent.*
Baſilidianorum deliramenta in caelaturis Gemmarum. 21. 22. 223. 224. *et ſeq.* Nomen Dei corruptum ab ipſis. *ibid.* de Deo ſententiae. eorum amuleta. 230.
Baſilidis ſomnia. Caelos finxit. CCCLXV. 22. eius Schola, et Sectatores. 225. *et ſequent.* eius Deus qui. 227.
Baſſarides Bacchi adſeclae. 168.
Batrachi antiqui Sculptoris opera. 179. 180.
Bellatoribus praeſunt Caſtores. 122.

Bellerophon a Minerva adiutus. 138.
S. Blaſius Martyr, et Epiſcopus in antris Argaei montis delituit. 59.
Bonarrotius Philippus Senator Flor. laudatus. 25.
Borgia Caeſar. 11.
Bromius Mithriacus. 212.

CAduceus cum palmis cur Mercurio tributus. 34. iunctus cum fulmine Iovis quid ſignificet. 28.
Caede polluti ad Iovis *Milichii* aram confugiebant. 51.
Caeli rector Serapis reputatus. 68.
Caeli ſtellati uxor Cybele. 49.
Caeliſpex Apollo unde dictus. 85.
Caelorum numerus ex ſententia Baſilidis. 226. 227.
Caelos LXV. ſomniavit Baſilides. 22.
Caelum Circus ſignificabat; Factiones quatuor Anni tempora. 202.
Caelum complures ſtellae ſimul expreſſae deſignant. 7.
Caelum in duodecim partes ab Aſtronomis diviſum. 12. 13.
Caeſarum conſecrationes in inſignioribus Gemmis ſculptae. 24. 26.
Calathus cur Iſidi, et Serapidi tributus. 66. 67. 72. cum frondibus, et cur Dianae Epheſiae. 106.
Calix antiquus Chriſtianorum cum Monogrammate Chriſti aſtriſcto. 220.
Cameum Auſtriacum inſigne. 24. 26.
Cameum Pariſienſe inſigne. 24.
Camillus Leonardus Piſaurenſis defenſus. 11. 12.
Cammarus cur Soli tributus. 85.
Campanorum nummi cur ſtella notati. 4.
Cancer Lunae tributus. 43. Initium anni apud Aegyptios. 74.
Canicula habita Iſis apud Aegyptios. *ibid.*
Canis Taurum petens in Mithriaci quid notet. 211. Vide *Stella*.
Canobi thorax cum ovo, quid ſignificet. 159.
Cappadoces Argaeum montem pro Deo colunt. 57. 58. 59.
Capra caeleſtis. 206.
Capra immolata in Lupercali ſacro. 142.
Capricorni ſignum Auguſto fauſtiſſimum. 33. 34.
Capricornus auſpicalis in anulis geſtatus. Signum horoſcopum. 192.
Carchariae Melitenſis dentes. 167.
Cardea Dea. 8.
Carrhenorum nummi. 78.
Caſtores cur cum lance. 73. pileati: eorum aedes Romae: cur aſtra in vertice capitis gerant. 120. enſes tenent. 121. immortalitatis indices. 122. bellatoribus praeſunt. 122. 123. equis gaudent. *ibid.* Herculis comites in Colchica expeditione. 123. 124.
Caſtoris, et Pollucis ignes. 195.
Caſtorum nativitas, et educatio ubi. 127.
Cerberus ab Hercule domitus. 155.
Cereris comes Draco. 145. 146.
Cereris ſacra, quae. *ibid.*
Cereris ſymbola, quae. 35. cur cum ſpicis, et formica. 144.
Ceres a Phytalo hoſpitio accepta ficus donavit. 35. in Zodiaco eſt Virgo. 145. multinomia. *ibid.* ſedens, non ſtans. 144. 145. eſt Luna, Bacchus, Sol. 147. populorum, et urbium auxiliatrix. *ibid.*
Cervi Dianae ſacri. 104. eius currus a cervis vectus. *ibid.*
Cervi e capite extractus lapis. 9.
Cervus a Leone laniatus. 181.
Circulatores Magi. 240.
Circus Soli ſacer. 202. eius imago, et ſymbolum. *ibid.*
Chaldaei dicti Aſtrologi. 153.
Chifletius laud. 22. 231. 232. 234. 244.

Chi-

Chimaerica monſtra in Gemmis. 171. 172. 173.
Chriſti Monogramma aſtriferum. 220.
Chriſtiani a Iuliano Apoſtata mulcati. 58. compulſi tradere Ethnicis ſacros Libros. 235. 236. a Gentilibus conremti. 239.
Chriſtianorum anuli caeleſti themate inſculpti. 16. 17.
Chriſtianorum myſteriis Mithriaca Diabolus oppoſuit. 209.
Cleopatra cum Marco Antonio. 201.
Clypei apud Veteres picti. 203. cum themate horoſcopo. 196. Legionum cur aſtris notati. 4.
Clypeus cum Solis imagine. 83. Minervae aſtro ornatus. 137.
Clypeus Soli tributus. 233. 234.
Colchica expeditio, in qua multi Heroes, et inter hos primi Hercules, et Dioſcuri. 124. 195.
Coli dolores. 10.
Columbaria Societas Florentina laudata. 89. Eius Acta. ibid.
Columnae pro Numinum ſimulacro. 51. 52. inter divinos honores habitae. 200.
Comebantur Simulacra Deorum. 116.
Concha Veneri ſacra. 172.
Coniugum concordia. 9. ſymbola. 190.
Conſecrationes animarum Piorum defunctorum. 36. in caelum eas delatae ab animalibus. 94.
Conſentes Dii duodecim: ab his remotus Saturnus. 46.
Conſtantini Magni eiuſque filii ſtellis deſignati in Nummis. 4.
Corax Mithriacus. 212.
Corinthiorum, et Caeſareenſium Nummi. 143.
Corona laurea Apollini tributa. 96. item Iovi. 59. muralis in capite Cybeles Deae. 46. radiata, et quinque ſtellae tributa Herculi. 136.
Coronae Mithriacae. 209. et ſeqq.
Coronis mater Apollinis. 113.
Corporis aliquot partes Aſtris commendarunt Baſilidiani. 21. 22.
Cortonae monumenta effoſſa. 89.
Corvus cur Apollini ſacer. 84. 92.
Corvus Mirhriacus. 212.
Crocodilus quid in Gemmis ſignificet. 216.
Crotala ſacra Cybeli. 48.
Cruces anſatae Dianae Epheſiae. 106.
Crux anulo ſuſpenſa in manu Aegyptiorum Deorum. 71. 72. quid deſignet. ibid.
Cryſtalli naturales virtutes. 8.
Cupidinis et Pſyches Mythologica Hiſtoria. 157. 158.
Cupidinis recens nati fabula. 173.
Cupiditatum tyrannis quomodo a Veteribus expreſſa. 157. 158.
Cupido arae inſidens, utraque manu ſagittas tenens, et palmam. 119.
Curru vectae in caelum animae defunctorum, Geniis comitantibus. 25.
Currum Diis tribuit Antiquitas. 55.
Currus a papilionibus vectus cum Cupidine quid notet. 158.
Cybele in magnifico throno cur ſedens. 47. 48. Regina dicta: cum globo in dextera. ibid. tympanum cur ei tributum. 48. 49. cur eius caput velatum. ibid. Caeleſtis dicta. ibid. Eadem Magna Deûm Mater; cur caput turritum habeat. 46.
Cybeli cur tributus Leo. 49. 50. item fulmina. 51.
Cynocephalus Aegyptiorum. 76.
Cypriorum praecipua Numina Iupiter, et Venus. 118.

D Acicorum tropaeorum frequentia in antiquis monumentis. 87.
Dactyliotheca Goriana. 108.
Dea Caeleſtis. 108.

De-

Decani multinomines. 244. eorum doctrina obſcura. 185. fabulae. 231. numerus, et nomina. 243. 244.
Decreta paenes Aſtronomos. 17.
Decuſſis ſculpta in Nummis, et Gemmis quid deſigner. 36.
Defuncti ſpecie Deorum expreſſi. 24. 26.
Dei nomen a Magis corruptum in Gemmis. 217.
Dei nomina apud Gnoſticos. 228.
Delphin Auguſti inſigne 33. 201. quid deſignet. *ibid.* cur Mercurio ſacer. 133.
Delphinis vectae animae defunctorum, Oceanum tranare credebantur. 133.
Dendrophori arbores deferebant in honorem Deorum. 144.
Deorum contortio donatus Hercules. 156.
Deorum Simulacta primum rudia, ſine arte facta. 51. 52.
Deum quinque ſtellis deſignarunt Aegyptii. 156.
Deus Baſilidis. 227. *et ſeq.*
Deus Caeleſtis Afrorum. 108.
Deus Galliceps in Gemmis. 232.
Deus Subterraneus habitus Saturnus. 45. 46.
Diana iaculatrix, ſagittis gaudens. 100. cum taurina fronte, et cornibus. 101.
Diana partubus praeerat. 37. *Servatrix* dicta. *ibid.* Triformis. 231.
Dianae Epheſiae Simulacra diverſimode ornata. 104. 105. zonis, et turribus corona etc. 107. corpus diverſimode expreſſum. 104. *Taediferae* imago. 28. eidem tributa fulmina. 100.
Dierum nomina ex Planetis. 19. 20.
Dies et Nox virili adſpectu expreſſi in antiquis monumentis. 102. quomodo expreſſi in Marmoribus Mithriacis. 211.
Dies per hebdomadas deſignare, quis nam primus docuit. 90.
Digmata clypeorum. 203.
Dii ab Ethnicis crediti habitare in ſummis montibus. 57. 58. 59. ab ortu hominum crediti cuſtodes, et propitii. 6.
Dii Curules. 55. 56.
Dii Deaeque Pantheae in Gemmis, quid ſignificent. 160. 161. 162. *et ſequentibus.*
Dii peregrinorum praeſides, qui nam. 63.
Dii veterum quot commentis deſignati. 8.
Dionyſius Tyrannus auream barbam Aeſculapio detraxit. 111.
Dioſcuri cum Mercurio. 127. Vide *Caſtores.*
Dioſcurorum ſymbola quae. 127.
Divinitas Auguſtorum, Auguſtarumque Stellis deſignata in nummis. 5.
Divinitatis ſigna, ac ſymbola fulmen, ſtellae, et corona radiata. 100. 101. 102. 199. 200.
Domicilia Planetarum. 43.
Domorum apud Aſtronomos ſignificatio. 13. 14.
Domus Planetarum. 43.
Draco ab Hercule occiſus in Heſperidum Hortis. 77.
Draco Cereris comes: eius fabula. 145. 146.
Draco Mithriacus. 212. 213.
Draco quomodo expreſſus in Gemmis Magicis. 234. cur radiatus in anulis ſculptus. 10.
Dracones cur Bacchantium comites. 168.

E

Ductores apud Aſtronomos. 42.
Elementis reſpondent Signa Zodiaci. 179.
Elementorum ſymbola. 217.
Eleuſinia ſacra in Gemmis. 231.
Eloquentia Mercurio tributa. 34.
Elyſios petere creditae mortalium animae. 158.
Emblemata funerea in Gemmis ſculpta. 23. 24.

Em-

Emblemata ſuperſtitioſa Gemmarum. 8. 9. 10. 11. 12.
Equeſtris diſciplina Caſtori tributa. 124. 126.
Equi alati Stellis attributi. 25.
Equitum Romanorum parmula. 203.
Equos Caſtoribus dedit Neptunus. 123. 124. 125.
Erotis, et Anterotis fabula. 119. 173.
Etruſci docuerunt menſium dies quomodo deſignarentur. 90.
Etruſci humanos pedes Marſyae dederunt. 95. eorum clypei ornati aſtro. 203. monetae, quae; earum emblemata varia. Collectio quantum utilitatis adſerat priſcae eruditioni: picturae Vaſculorum omnis eruditionis promtuaria. *ibid.* 116. 119. ſculptura vetuſtior in Gemmis valde rudis. 151. 152.
Eugubinorum laudes, Cl. Paſſerii merita. Eorum antiquiſſima Moneta aſtrifera inluſtrata. *Vid. Diatr. II.*
Excubitores milites. 205.
Expiatio animarum ope myſteriorum Bacchi. 24.
Expiationes delictorum in Mithriacis. 209. *et ſeqq.*
Expiatores Magi. 240.

FAces adtollunt Genii comites animarum defunctorum. 25.
Factiones Circenſium quid ſignificarent. 202.
Falx cur Saturno tributa. 42. 43.
Familiarum emblemata in Gemmis. 191.
Fauſtinae Antonini conſecratio veluti nova Luna inter Planetas. 97. 103.
Februario menſe populus februabatur. 31.
Feminarum Auguſtarum conſecrationes. 100. 101. 102. 103.
Fertilitas terrae ex Sole, et Luna. 144.
Ferula cur Iſidi tributa. 72. 73.
Fidei ſimulacrum. 135.
Firmamentum compluribus aſtris indicatum in Gemmis. 49.
Flagellum cur Soli tributum. 233. 234.
Forculus Deus. 8.
Fores templorum ornatae tropaeis, et opimis ſpoliis. 33. 34.
Formica fauſtum ferens augurium. 148. ſacra Cereri: providentiae ſymbolum. 135. 136. 144. 148.
Fortuna ſocia Dianae Epheſiae, et Serapidis. 103.
Fortunae *Manentis* typus. 164.
Fortunae templum in Monte Argaeo. 58.
Fortunae Virilis in conſpectu Matronae nudari ſolitae. 141. 142.
Frigidiſſimum Saturni aſtrum. 45. 46.
Frugibus, variis aetatibus, Veteres adſignarunt Deos. 8.
Fulmen cur Soli tributum. 77.
Fulmen Iovis cum caduceo, quid ſignificet. 27. 28.
Fulmina atterranea, quae e terra erumpunt. 51.
Fulmina Cybeli tributa. 51. et quibus aliis Diis. *ibid.* item Dianae adſignata. 100. item Mercurio. *ibid.*
Fundi et praedia ſtellis cur conſignata. 3.
Funereae Gemmae, ſive ſepulcrales, quae. 22. 23. 24.

GAlli a Capitolio quomodo depulſi. 205.
Gallinaceus Deus in Gemmis. 233.
Gallus cur Mercurio ſacer. 131. 132.
Gemini cum Iove in horoſcopo coniuncti, quid portendant. 57.
Gemmae Abraxeae, Magicae potius dicendae. 181. *et in ſequent.*
Gemmae Aſtrologicae, quae. 231. 232.

Gem-

Digitized by Google

GEMMAE cur Stellis ornatae: earum analogia. 1. 2. earum collectio nunc primum edita, quam ſit utilis. *ibid.* 5. 6. earum diſtributio in ſex Claſſes, nempe in *Symbolicas* etc. 7. 8. 9. *et ſeqq.* Gemmis hiſce Aſtriſeris varias virtutes tribuebant Veteres. 7. 8. virtutes a Magis praedicatae. *ibi.* aſteriſmi et characteres cur Gemmis additi ex ſuperſtitione. 9. Gemmae Abraxeae. *ibid.* ſingulis hominibus ſtellas ab ortu adſignatas crediderc Veteres. 15. 37. Gemmae Horoſcopae. 15. 16. 17. 18. ſive Genethliacae. *ibi.* Gemmae Baſilidianorum. 20. 21. 22. 23. Gemmae ſepulcrales, ad funera pertinentes. 22. 23. cum mortuis ſepultae. 24. 25. 26. 36. Apotheoſis animarum in iiſdem expreſſa. *ibi.* Gemmae Magicae. 36. prophylacticae, ſuperſtitioſae. 152. 217. 218. 219. 220. *et ſeq.* cum Herculis imagine, quae. 155. 157. Gemmae quaedam Magicae quid contineant. 226. *et ſeq.*

Gemmarii Artifices. 17. 18. 20. plerumque Aegyptiae originis. 64. genio interdum indulgentes. 171. Caelatores Magici. 135. 236. eorum ars, ingenium, et ſtudium. 5.

Gemmarum Aſtriferarum collectio, quantam eruditionis frugem contineat. 45.

Gemmarum phyſicae virtutes apud Veteres. 241. 242.

Genethliacae Gemmae. 17. 18. ex his Gemma ſingularis illuſtratur. 81. 82. 83.

Genii cuſtodes animas defunctorum in caelum vehere credebantur. 25.

Genii ſymbola, quae. 158. 159.

Genii apud Romanos Serpentis figura expreſſi. 160.

Genius Aegyptiorum Serapis. 69.

Genius cum Pſyche animarum ductor. 157. 158.

Genius Martis. 139.

Geniturae, quibus ſignis expreſſae in Gemmis. 6.

Gigantes a Iove victi. 27. 28.

Gigantum bellum. 134. 135.

Globus Aſtra deſignans ſine radiis. 44.

Globus cur Deae Cybeli tributus. 46. 47. 48. 51. et quibus nam aliis Diis. 65.

Globus pro aſtro in Gemmis. 218.

Gnoſticorum Secta. 224. eorum de Deo ſententiae. 228. vocabula. 233. 236.

Gorius Antonius Franciſcus, et eius Muſeum. 1. 2. 32. 73. 116. 140. 163.

Gorgones cur ſculptae in vetuſtis Monumentis. 219.

Graecae linguae voces in Gemmis corruptae. 186.

Gryphes cur ſacri Apollini. 94.

HAereticorum non ſunt figmenta Gemmae, quae Baſilidianis, et aliis tribuuntur. 225. *et ſequent.*

Harmonia Mundi. 30. 31.

Harpocrates cum Sole. 217.

Harpya galeata quid ſignificet. 166. in canem deſinens, quid deſignet in Gemmis ſculpta. 167. 169. cum Furiarum numero. 169. cum Bacchi ſymbolis quid. 168.

Haſtae, et ſigna militaria culta: in parvis templis reconditae. 53. 54. Caſtoribus datae, et aliis Diis. 126. 130. 131.

Hebdomadae diebus ſingulis praepoſiti Planetae. 89.

Hebe conſecrati Herculis comes. 156.

Hebraei quas conſtellationes noverint. 176.

Helius Mithriacus. 212.

Hemiſphaerium ſtellis deſignatum in Gemmis. 7.

Hemitritaeus morbus. 182.

Herbarum virtutes. 10. 11.

Her-

INDEX RERVM

Herculis imago leonem ſuffocantis cur in Gemmis ſculpta. 10. eius victoria de Apro Erymanthio. 35. 36. eius Apotheoſis. *ibid.* expeditionis Colchicae princeps. 124.
Hercules, et Mars idem Numen. 152. eum Amazone devicta, balteum accipiens. 153. tripodem ablatum gerens. 153. eius geſta. 153. 154. conſecratus divinitatis ornamentis, corona radiata et ſtellis. 155. 156. eius humanitas Oetae rogo abſumta. 156.
Herculi cur ſtella tributa. 152.
Hermae ligna Deorum. 117.
Hermetis nugae ſaepe rejectae. 155.
Heroes expeditionis Argonauticae ſacrum fecere Apollini. 125.
Hippolytha Amazonum regina, ab Hercule victa. 154.
Hiſtoria Eccleſiaſtica ex Gemmis elucidatur. 224. *et ſequent.*
Hiſtoria Regiae Academiae Pariſienſis Inſcriptionum laud. 80. Gemma in ea inluſtrata iterum expenditur. 81. 82. 83.
Homines litterati, litteris toto corpore inſcripti in Gemmis. 232. 239.
Hominum variis aetatibus Deos adſignarunt Veteres. 8.
Hora natalis, quomodo in Gemmis Aſtriferis deſignata. 20.
Hori anni dicti antiqua Graecorum lingua. 75.
Horis ſingulis an adſignati Planetae. 19. 20.
Horoſcopae Gemmae, quae, ſive Genethliacae. 16. 17. 18. 177. 178. 185. 188. 189. 191. Vide GEMMAS.
Horoſcopus hominum in Gemmis notatus. 12. 13. 175. 176.
Horti Iulii Papae Romae. 48.
Horus cur ſedens expreſſus. 71. idem ac Sol. *ibid.* et loto inſidens. 75. mundus terreſtris; idem ac Sol. 73. ab eo *Horae* adpellatae. *ibid.* in Gemmis quomodo ſculptus. 218.
Hoſpitibus, et peregrinis praeeſt Iupiter. 63.

IAni Planci Arimin. Muſeum. 27. 232. Vide *Muſeum*.
Iao quid in Gemmis. 219. *et in ſeq.*
Iarchae ſeptem anuli ſeptem Stellarum nominibus inſigniri. 9.
Iaſpidis naturales virtutes. 8. 9. 10. valde in uſu pro amuletis apud Orientales. 241.
Ibis larvata. 171.
Ignes nocturni nautis adparentes. 195.
Iguvini coluere tanquam Deum Apenninum. 57. 58.
Imagines monſtroſae in Gemmis. 231.
Imperatorum genibus urbes provolutae in numis. 147.
Imperatorum capita cur geſtata in anulis. 201.
Incantationes Veterum. 22.
Inferni in limine cur monſtra. 170.
Initiati ſi quid revelarent, diris devovebantur. 169.
Initiationes in Gemmis. 231. 232.
Initiatorum ſignacula, et ſculpturae. 134.
Inſignia Romanorum in patmulis picta. 203.
Inſulae beatae. 133.
Invocationes caeleſtium Poteſtatuum continent Gemmae Baſilidianae. 21. 22.
Iordanii Equites Patric. Piſaurenſ. laud. 217.
Iovi ſacra tropaea et ſpolia opima. 32. 33.
Iovi manubiae tributae. 51. ei ſacra ſigna Legionum. 53. 54. *Victoris* ſymbola. 27. 28. eius ſtella credita benefica. 42. eius comes Fortuna. 54. 55.
Iſiaca in Gemmis. 231.
Iſidi ſacri pedes. 63. 64.
Iſidis, et Serapidis communia ſacra, et cultus. 64. 66.

b Iſi-

Digitized by Google

Iſidis capilli cirrati. 72. Dea eadem ac Luna. 66. *Pelagia* navigantibus praeſes. 72. 73. ſerpentibus circumvoluta, et cum flagello. *ibid.* caput velatum; velum vero eius cur aſtris diſtinctum. 73. 74. eadem habita eſt, ac Canicula. *ibid.* cum ſiſtro et ſitula. 89. *Pharia*, cui ſacra fecit Iulianus Apoſtata. 140.
Italiae Populorum monetae vetuſtiſſimae: varia emblemata; valor. 3. 135.
Italos primus agriculturam docuit Saturnus. 42. 43.
Iter habentes dextrum pedem praemittebant. 64.
Iulianus Apoſtata ſacra fecit Iſidi Phariae. 140.
Iulii Caeſaris, et Auguſti capiti cur ſtella praefixa in Gemmis, et Nummis. 5. ſigna, ſeu ſymbola Divinitatis. 198. 199. 200.
Iuno Herculi adverſa. 35. 36. Herculi divinitate donato favens. 156.
Iunonis Lucinae ſacrum. 142.
Iupiter ad aram ſacrificavit victis Gigantibus. 54. Aſſyriorum Sol. 234. cum Dioſcuris. 121. curru aureo vectus ab aquilis. 55. 56. devictis Gigantibus in ara ſacrum fecit. 27. 28. idem ac Serapis et Pluto habitus. 62. 63. 64. *Mazeas*. 58. medius inter Solem, et Lunam. 53. *Milichius* cum ſceptro, et ſimpulo. 51. Lunae oppoſitus quid portendat. 83. *Summanus*, ſive *Inferus*. 65. *Salaminus*. 118. *Victor*. 53. 54. *Xenius*. 63.
Iuvenci ſacri Cereri. 146.
Iuvenis cur Hercules fictus. 156.
Iuventa Dea. 24. Herculi in caelo adſignata. *ibid.*

LAcertae, et ranae quid in Gemmis ſignificent. 179.
Lamella aerea cum ſtellis infixa locis inauguratis. 3.
Lapides rudes prima Deorum ſimulacra. 117.
Lapidum virtutes ex Plinio. 9. 10. medicae. 183. naturales a Magis praedicatae. 8. 9. 10. 11. 241.
Laurus cur Apollini tribuatur. 92. 93. 96.
Leaena cur ſculpta in Sepulcris. 184.
Legio Gemina cur ita dicta. 122.
Legionum varietas quomodo diſtincta. 273. 204.
Leo cur Soli tributus. 43. cur Cybeli. 49. 50. *Horo* Aegyptio ſuppoſitus. 76. Solis domicilium. 80. *Nemeus* ab Hercules occiſus. 153.
Leo capita quorumdam animalium perſtringens quid ſignificet. 182. 184. 185. Mithriacus. 212.
Lepus Veneri animal ſacrum. 99. vigilantiae typus. 172.
Librae ſignum cum Ariete iunctum quid portendat. 56.
Libri Horoſcopi. 92.
Libri ſacri Ethnicis noti. 235.
Ligacula cum characteribus ſuperſtitioſis. 10.
Limentina Dea. 8.
Linteamine candido Induti Sacerdotes Aegyptii. 71.
Litterae magicae in amuletis. 98.
Livia Auguſta ſub Lunae ſpecie conſecrata. 103.
Loca augurio conſecrata. 3. religioſa, et inviolabilia quomodo a Romanis notata. 160.
Lotus flos cur Horo tributus. 76.
Lucernae aſtris ornatae: quid aſtra in his ſignificent. 4. plerumque Artificum Aegyptiorum opera. 65. taurinum caput, quae exprimit Lucerna, quid ſignificent. 212.
Lucina Dea puerum gerens. 163. 164.
Ludi Saeculares Auguſti. 88. 95. 96. 126. 197.
Luna cum Sole in Gemmis ſculpta: quibus Aſtronomicis legibus. 6.
Lunae invocatio: eius cognomina. 37.

Lu-

Digitized by Google

Luna *Frugifera* dicta. 96. conſecrationis, et aeternitatis ſymbolum. 97. eius orbem habitari a piorum animabus Veteres crediderunt. *ibid.* cum Dioſcuris coniuncta quid portendat. 125. eadem ac Terra. 210.
Lupercalia Sacra Pani Lyceo. 31. quo menſe peracta. *ibi*, et 141. 142.
Luſtrationes in Gemmis expreſſae. 231.

MAgicae Gemmae, quae nam ſint. 225. *et ſequent.*
Magi crediti Chriſtiani, et praeſertim Chriſti Martyres. 242.
Magorum myſteria in Gemmis expreſſa. 178. artes in Gemmis figurandis. 212. 213. 214. eorum Deus Pantheus. 232.
Manubiae Iovi tributae. 51. conſecratae. 206.
Manus Panthea Mercurio ſacra. 161.
Marmora Mithriaca, ac Gemmae explicatae. 208. 209. 210. 211. 212. 213.
Mars Gradivus; eius aſtrum Scorpii ſignum. 138. 139.
Mars, et Hercules idem Numen. 152.
Martyas laudes Deorum Muſicis legibus invenit. 94. 95. ab Apolline Muſico certamine ſuperatus. 95. pedes eius humani. *ibid.*
Marti tributa ſtella. 152.
Martis Tudertium Templum. 203.
Martyrii ſpecimen in ſacris Mithriacis. 209.
Martyrum cruciatus a Chriſtianis Athletis ſuperati. 242.
Mathematici ſtilo, ſeu radio Caeli ſigna, et ſpatia deſcribunt. 109.
Mazaga urbs. 58.
Medicinae iocoſa mendacia. 237.
Medicorum Gemmae plenae vanitatis. 231. 232.
Membra omnia hominis litteris inſcripta in Gemmis. 217.
Menſa anclabris. 174.
Menſium dies deſignare per Kalendas, Eidus, et Nonas Etruſci docuerunt. 90.
Mercurii ornamenta, ſeu ſymbola quae. 129.
Mercurio cur alae datae capiti. 129. Nuntius Deorum. *ibid.* animas hominum defunctorum in ſuas ſedes conlocat. 129. 130. 131. cur galeatus expreſſus. *ibid.* eius ſtella cur globoſa. 131. gallus ei cur ſacer. *ibid.* cur teſtudo. 132. et delphin. 133.
Mercurio poſt cenam libabant Veteres pro felici ſomno. 132. 133.
Mercurio ſacer Scorpius. 188.
Mercurius *Caeleſtis*, *Terreſtris*, et *Subterraneus*, ſive *Inferus*. 132. *Criophorus*, eius imago: Templum apud Boeotios. 126. cum Sole, et Luna coniunctus, quid ſignificet. 76. 77. cum fulmine in dextra: alia ſymbola perrarae Gemmae explicata. *Vid. Diatr. III.* Dioſcurorum ſocius. 127. Eloquentiae praeſes. 34. Deorum Nuntius. *ibi.* geminis ſtellis inſiſtens. 213. in ſigno Tauri quid portendat. 128. 129.
Miles Mithriacus. 212. capite gallinaceo quid deſignet. 214. 215. 216.
Miliarium aureum. 120.
Militaria ſigna religioſe culta. 122.
Milites ſaucii a commilitonibus elati. 204.
Militiae praeſunt Dioſcuri. 126.
Militis genitura quomodo deſignata. 83.
Minerva tibias proiecit, Marſyas accepit. 95. *Medica*; eius Templum Pantheum Romae. 113. *Xenia*. 63. eius comes draco. 136. cur in ciſta abdidit. 137. in Laocoontem geminos inmiſit. *ibi*. Minervae *Equeſtris* imago. 138.
Mithra bovem vulnerans quid ſignificet. 184. Deus quomodo ex-

Digitized by Google

expreſſus: eius ſacra quid phyſice indicent. 210. 211. 212.
Mithriaca ſacra occulta. 208. 209. a Diabolo inventa. *ibid.* in Gemmis expreſſa. 231.
Monetae cur notis quibuſdam ſignatae. 3.
Monetalium inter notas ſtellae numerantur. 3.
Monogramma Chriſti ſacratiſſimum cum aſtris inſculptum et pictum. 220.
Mons Argaeus pro Deo cultus. 57. 58. in eo Templum Fortunae. *ibi*. voragines et antra: flammae ex his erumpentes. 58. 59.
Mons Caelius. 85.
Monſtra in Gemmis cur expreſſa. 166. 167. divinae originis habita. 170. cur in limine Inferni. *ibid.*
Montium cacumina Deorum ſedes credita. 57. 58. 59.
Mortis, et Fati vis typo Leonis expreſſa. 180.
Mortuorum in honorem ſcalptae Gemmae: quae ſint omnium valde inſignes. 24. 25. 26.
Magorum Aegyptiorum commenta. 9. 71.
Mundi natalis dies. 29. genitura, ſive natalis. 43. eius anima ſerpente deſignata. 71. Mundi initium apud Aegyptios. 74.
Mundus terreſtris Horus apud Aegyptios. 75.
Muſae imago volumen explicantis. 110.
Muſeum Caeſareum Viennae. 24. 26. Carpineum. *ibid.* Farneſianum. 107. 114. Iani Planci Arim. 217. 218. Gorianum. *ibid. et* 163. Ill. D. Herneſti Nob. de Haur laud. *Vid. Diatr. III.* Mediceum. 114. Oliverium. 86. Paſſerianum. 220. 224. Veronenſe. 58.
Muſicae praeeſt Apollo. 84.
Myſtarum diverſae Sectae Deorum ſymbola diverſa induxerunt. 67.
Myſteria Furialia Bacchi. 169.
Myſteria, et initiationes Mithrae. 209. *et ſeqq.*
Mythologia Aegyptiaca a Gemmariis Scalptoribus ſervata. 64. facile ignota Romanis. 65.

NAtalem horam fauſtiorem ſpectabant Veteres. 78. 79. eadem quomodo in Gemmis Aſtriferis deſignata. 20.
Natalis dies Mundi ex Veterum opinione. 29.
Natura elementaris quomodo expreſſa. 235.
Naturae ſpiritus, quo cuncta vivunt. 78.
Natura rerum ſpecie Dianae Epheſiae expreſſa. 105.
Nautis adparent Caſtores. 120. iiſdem adparentes fulgores per noctem. 194.
Necepſos Rex. 10. 12.
Neocoratus Caeſareae Civitatis. 59. laurea corona impoſita monti Argaeo ſacra indicat certamina. 59.
Neomenia Aegyptiorum. 74.
Neptunus equos dedit Dioſcuris. 123. 124. 125. dictus *Equeſtris*. 138.
Neroni anulus maleominatus a Sporo donatus. 23.
Nili aquarum incrementum, et decrementum. 69. 70. idem fecunditatis parens. 85.
Niloſcopium gerit Serapis. 69.
Niphus Mithriacus. 212.
Notae Aſtronomicae in gemma anulari expreſſae. 79. Magicae. 244. *ſupra et ſeqq.*
Nox Dea ſtellis ornata. 96. 97. facem deorſum vertit. 102.
Numina Inferna Gemmis ſepulcralibus inſculpta. 23. 24.
Numina varia pro Serapide habita. 63. 64.
Numiſmata Aureliani, et Probi, quo typo ornata. 140.

Nu-

Digitized by Google

Numi Corinthiorum. 143. Auguſtarum Feminarum cum Lunae imagine quid deſignent. 97. ſtellis ſignati. 3. 4.
Nus Deum conſtituunt Baſilidiani. 226.

Obeliſcorum hieroglyphica praecipua. 159.
Oceanum intrantes animae poſt mortem purgationem conſequebantur. 25. 133.
Odorarius Magiſter. 113.
Officinarum Figulinarum inter notas etiam Stellae. 3.
Oliverius de Abbatibus Hannibal laudatus. 21. 55. eius Dactyliotheca. *ibid.* 196.
Olympus mons Iovis ſedes creditus. 57. 58.
Opercula Vrnarum feralium Caeſarearum inſigniora Camea. 24.
Ophitarum Secta. 224. errores, et ſomnia. 234. 235. *et ſeqq.*
Ophiucus cur in Gemmis expreſſus. 217. 218.
Orbis ſtellatus in nummis quid denotet. 4. 7.
Orbis capiti Serapidis impoſitus quid ſignificet. 80. 81.
Orgia Cybeles in Gemmis expreſſa. 50. 231.
Orientales in amuletis geſtandis ſuperſtitioſi. 9.
Orientalium typus Sol. 86. 87.
Orientis imago in numis Aureliani. 87.
Ornamenta ſepulcralia quae. 23. 24.
Oromaſdes, et Arimanius boni, et mali principia crediti. 208. 209.
Ortus hominum ſtellis comitantibus notatus. 16.
Oſiris Lunae maritus. 66.
Ovum ex Aegyptiorum ſententia quid ſignificet. 158. 159.
Ovum ſectum in medio referunt pilei Caſtorum. 120.

Palmam praefert Cupido. 119.
Pan Deus Naturae univerſae ſymbolum. 29. 30. 31. tutor agrorum, et finium. Bacchi ſocius eius ſacra ſub arboribus. 141. cur tibiis canens expreſſus. 30. 31.
Panthei Dii, Deaeque quando a Romanis introducti. 161. *et ſeq.*
Pantheorum Deorum imagines frequentes in Gemmis. 160. 161. *et ſequentibus.*
Pantheus Magorum Deus fictus. 232. eius ſymbola. 233.
Paphiorum Dea Venus, eius templum, et ſimulacrum. 116. 117. 118. Serapis eius ſocius. *ibi.*
Papilio in ſceptro Solis quid notet. 85. 86.
Papilionis ſpecie Anima hominum a Veteribus expreſſa. 157. 158.
Papirii votum Iovi Victori. 28.
Parmula Equitum Romanorum. 203.
Paſſerii Io. Bapt. Thema natalis. 38. 39. idem ab Eugubinis civibus ſuis valde honoratus propter merita.
Patres Mithriaci. 212.
Pelta Amazonica. 153. 154.
Peregrinantium vota, et donaria pedes. 63.
Peregrinis, et hoſpitibus praeeſſe Iupiter creditus. *ibid.*
Pericles phylacteriis uſus pro ſalute recuperanda. 241.
Puerperium Auguſtarum in Gemma indicatum. 164.
Perſes Mithriacus. 212.
Perſes Rex templum Iovi Nicaeo dedicavit. 28.
Pes. fictilis, vel marmoreus Diis peregrinorum praeſidibus dicatus. 63.
Peſſinuntia magna Mater Deûm. 117.
Pharetra duplex Apollinis. 93.
Philtra amatoria. 173. 174. 175.
Phoeniciae litterae. 72.
Phyceo in colle Sphinx aenigmata fundens. 169.

Phy-

Phyſica amuleta apud Romanos. 241. 242.
Picturae antiquae Etruſcorum in Vaſculis omnigena eruditione refertae. 116. 119.
Pileus Caſtorum, eius figura. 120.
Piſcis Tauro adpoſitus. 177.
Planetae pluribus ſtellis deſignati in Gemmis. 6. Saturnus et Luna inter ſubterraneos habiti. 45. omnes in Gemmis ſculpti. 37. 78. diſpoſitores apud Aſtronomos. 80. praeſunt ſingulis hebdomadae diebus. 89. 90. vel ſeptem in Gemmis, vel aliqui. 177. 178. 179. *et ſequent.* eorum dignitates et poteſtates. 13. poſitiones. 14. adſpectus quando funeſtatur. 18. imperium an ſingulis horis adſignatum. 19. 20. domicilia. 43. figmenta, et fabulae. 231.
Planetis quae Zodiaci ſigna tributa. 43. 44.
Platonis ſententiae in Gemmis repraeſentatae. 158.
Pluto et Proſerpina eadem ac Serapis, et Iſis. 67.
Pollux ad aram ſacrificans. 124. 125.
Pomum manu geſtat Salus. 89.
Pondera vetuſtiſſima Etruſcorum inluſtrata. *Vid.* Monetae.
Portumni aedes ubi. 85.
Praediis, ac fundis pro ſigno ſtellae adpoſitae. 3.
Praeſtigiatores Gemmarii. 240.
Proſerpinae raptus malum omen in Gemma donata Neroni. 23.
Providentiae imago. 110.
Prudentiae ſymbolum formica. 144.
Pſyche cum Genio quid ſignificet. 157. 158. eius fabula in Gemmis. 231.
Purgationes, et expiationes animarum per Oceanum. 24. 25. in Gemmis expreſſae. 231. 232.
Pythagoraei Lunam a maximis animalibus habitari cenſuerunt. 97.
Pythagoreorum ſententiae in Gemmis repraeſentatae. 158.
Python ſerpens ab Apolline occiſus, quid ſignificet. 172.

Quadrigae inter conſecrationis ſymbola. 208.
Quadriga Solis. 89.
Quirinus Angelus Maria Cardinalis S. R. E. Bibliothecarius, Epiſc. Brixien. laud. a pag. 223. ad 244.

Radiationes ſtellarum beneficae. 17. 42.
Radius Aſtronomorum, et Mathematicorum. 109.
Rana, et lacertae in Gemmis quid ſignificent. 179.
Ravennae Marmor Auguſteum inſigne. 199. 200.
Roma Apollinis, et Dianae auſpiciis, et tutela condita. 88.
Romae caput in Gemmis. 196.
Romani ab Aquario annum auſpicabantur. 74. eorum numi cur ſtella conſignati: quid notet. 4.
Rotunditas terrae tympano deſignata ab Antiquis. 47. 48.

Sacerdos Hori. 71.
Sacra Sagarum, et Strigum, et incantationes. 173. 174. 175.
Saeculare Auguſti ſacrum. 87. 88. 95. 96.
Sagittae Apollini tributae. 93. 94.
Sagittarius Saturnum opprimens. 82.
Salus pomum geſtans. 89.
Saluti pedes ſacri. 64.
Q. Samonicus Serenus Ethnicus. 238.
Sardianorum Numen Diana. 106. 107.
Saturni aſtrum ſibi adverſum credidere Veteres. 41. 42. cur globoſum. 45. eius beneficia antiquo Regi Italiae facta. 42.
Saturni et Solis coniunctio triſtis habita. 44.

Sa-

Saturnus Agriculturae inventor cur cum falce: cur ei additum caprae ſymbolum. 43. cur effictus velato capite. 44. in Tartaro locatus. 45. cur inter Deos Conſentes non cenſitus. 45.
Scarabaei cur Gemmis inſcalpti. 10. eorum ſculpturae. 151. 152. 153.
Sceptra Caelitibus adtributa. 68. 70. cur Deae Cybeli. 46. 47. 48. 51. cur Soli cui inminet papilio. 85.
Scorpii ſignum cum Marte. 139.
Scorpius Mercurio ſacer. 188. inter Zodiaci ſigna. 189.
Scorpius Mithriacus. 212.
Sculptores ſymbolis nomen ſuum expreſſerunt. 179.
Sculpturae Nuptiales in Gemmis. 190. horoſcopae. 185. 188. 189. 191.
Scuta picta, variis emblematis ornata. 203.
Segetia, et Seia Dea. 8.
Septem Triones Apotheoſeos indices. 98. 100. 103.
Septenarius numerus Planetarum pro amuleto. 68.
Sepulcris inlatae Gemmae. 23. 24.
Sepulcrorum Caeſarum inſigniora ornamenta. 24.
Serapis idem ac Sol creditus. 62. eidem ſacrati pedes. 63. 64. idem ac Iupiter et Plato habitus. 62. 63. 64. cum Iſide cultus communis. 64. 66. calathus, ſceptrum, et triceps monſtrum ei tributum. 67. 68. 70. ſculptus cum Niloſcopio. 69. Deus ſalutaris, Medicinae Praeſes. 103. ſocius Veneris Paphiae. 118.
Serpens aheneus a Moiſe erectus. 72.
Serpens Deorum Genius. 89. apud Aegyptios qui denotet. 159.
Serpentes cur ſculpti in ameletis. 217. 219. 219. culti ab Antiquis ex ſuperſtitione. 229. eius dotes. 230. eius cultus Ophitis antiquior. 234.
Sideralis ſcientia. 10.
Siderum poſitiones. 14. virtutes, et influxus. 15. Vide STELLAS.
Sigillaria ſcientia praecipua rei Antiquariae pars. 67.
Signa Dearum comta: officia ſpeculorum, et pectinum. 116.
Signa Militaria Legionum Iovi ſacra. 53. 54.
Signa Zodiaci vel omnia, vel ſingula in Gemmis ſculpta. 175. 176. 177. *et ſequent.* eorum ordo interdum diverſimode diſpoſitus in Gemmis. 60. 61
Simulacra Deorum quandoque indicant ſtellae. 4. pretioſis veſtibus ornata. 107. antiquiora ſigna, rudes lapides: horum origo. 117.
Siren quomodo in Gemmis expreſſa, quid ſignificet. 165. 166. Tyrrheni maris, quae. 166.
Smaragdi virtutes ex nugis Antiquorum. 241. virtutes ex Plinio. 9. 10. inter Gemmas boni ominis. 204.
Sol et Luna cur ſtellis deſignata in nummis, et gemmis. 6.
Soli, et Lunae tributa ſpicea corona. 96.
Sol Caelum temperat: Terrae fecunditatis auctor. 47.
Sol creditus Serapis. 62.
Sol inminens Sagittario, quid portendat. 82.
Sol Imperatorum comes. 86. cum Victoria coniunctus. 87. Stellarum Imperator, et arbiter. 90. expreſſus capite radiato. 91. facem adtollens: cum cornu copiae. *ibid.* cum Venere coniunctus propitius habebatur. 110. 111. pro Deo habitus. 149. Virginis ſignum adtingens. 186. 187. 188. in domo Scorpii. 191. cum Harpocrate. 217. ei tributum

ful-

fulmen. 77. cur ſceptrum tributum, cui imminet papilio. 85.
Solis, et Saturni coniunctio triſtis habita. 44.
Solis ortus quomodo ab Aegyptiis expreſſus. 76. eius poteſtas. 86. eius quadriga, adiectis quinque Planetis. 89. 91. domicilium Leo. 180. 181. eius imago Circus. 202. paſſionum ſymbola ſacra Mithriaca. 210. 211. 212.
Solis ſymbola. 233. clypeus ei tributus. 234.
Sothis aſtrum Iſidis. 74.
Spectra Magica. 233.
Speculum et pectinem tenens Venus. 115.
Spei imago. 139.
Sphingis fabula. 169. 170. cur ei tributa ſymbola, hominis calvaria, caduceus. 169. 170. cur inter monſtra Tartarea. 170.
Spicae Dianae Epheſiae adtributae. 107.
Spicea corona quibus Diis tributa. 96.
Spicula duplicia praefert Cupido. 119.
Spiritum a Sole ſortiri homines putarunt Veteres. 86.
Spolia opima Iovi ſacra. 32. 33.
Spolia Diis dedicata. 206.
Sponſa dextrum locum a Sponſo obtinet. 190.
Stellas ſingulis hominibus adſignatas Veteres credidere. 16.
Stella Saturni cur credita adverſa. 41. 42.
Stellis imperat Sol. 90.
Stella globoſa, non radiata Mercurii. 130. 131.
Stellae in Gemmis antiquis quid nam ſignificent. 1. 2. 3. quid in Inſcriptionibus Etruſcorum. 3. in doliariis operibus: in figlinis: officinarum Figulinariarum inſignia. ibi. in ſacris veterum Chriſtianorum monumentis. 3. nntae Monetalium. ibi. loca augurio conſecrata, ſtellis conſignata. ibi. Stella in numis Samniticis, Campanis, et Romanis quid deſignat. 4. quid in Lucernis antiquis: in his quandoque Numinis locum tenent. ibi. in clypeis Legionum, quandoque globuli in numis, gemmis, et marmoribus Stellas denotant. ibi. Stellae in numis quandoque imaginem Imperatoris indicant. ibi. Stellae in numis Auguſtarum pro indicio divinitatis. 5. ſolitariae vel Solem, vel Lunam indicant. 6. interdum totum Caelum; vel Zodiaci ſigna. 7. vel utrumque Hemiſphaerium. ibi.
Stellae fixae. 14. globoſae, ſive globo expreſſae. 44. 45. in capite Caſtorum. 120. 121. ornamenta tympani, et vanni Bacchicae. 151. cur quinque Herculi tributae. 156. in ſcutis, et clypeis militum. 203. earum decreta et coniunctiones cum ſignis Zodiaci. 187. ioci et figmenta. 231.
Stellas intrare creditae animae defunctorum. 25.
Stellis adtributi equi alati. 25.
Stramigniolius Thomas laud. 218.
Summanus Iupiter, ſive Inferus, idem ac Serapis. 65.
Superſtitio Antiquorum in Gemmis anularibus ſcalpendis. 8. hanc damnarunt SS. Patres. 207. 242.
Symbola feralia Gemmarum. 23. 24.
Symbola Diis tributa propria, et univoca. 82.
Symbolae Gorianae. 70. 74.
Symbolorum diverſitas unde Diis tributa. 67. 68.

Tartarea Monſtra, quae. 170.
Tartaro deputatus Saturnus. 45.
Tauri ſacri Dianae. 101.
Taurobolium ſacrum. 209. 210.

Digitized by Google

Taurus caeleſtis cum Mercurio. 128. 129. cur cum Venere iunctus. 176. cur eius imago in Gemmis geſtata. *ibid.* et 177. eius conſtellatio: cum Cane iunctus. 211.

Telluri cur tributa copiae cornua. 46. 47. Eius caput turritum. 46. *Vide* Cybele.

Templis ſuffixa tropaea, et ſpolia opima. 32. 33.

Temperare aſtra malefica Mercurii proprium. 311. Terreſtris, Inferus, et Caeleſtis Mercurius. 310.

Templum Veneris Paphiae. 116. 117. 118.

Terra Dea: eius caput turritum; cur ei copiae cornua tributa. 47. *Vide* Cybele.

Terrae planities tympano deſignata ab Antiquis. 48.

Terrae fulmina adſignata. 51. 302.

Terram apud Aegyptios deſignat Apis. 70.

Teſtudo cur ſacra Mercurio. 132.

Thebit Philoſophus. 10.

Thema caeleſte in Gemmis. 38. *et ſequent.*

Theſaurus Pariſienſis Sanctae Cappellae. 24.

Theſeus Amazonum victor. 153.

Thronus magnificus Deae Cybeli, ſive Telluri tributus. 46. 47. 48.

Tiberiana Gemma. 24. 26.

Tibiae ſacrae Cybeli. 48.

Tributa Mercurio ſymbola globus ſtella, et fulmen in dextra manu. v. Diatr. III.

Trigonus Horoſcopi. 77.

Triones ſeptem piorum animabus conſecratis adſignati. 36.

Triptolemus cum Cerere. 145. 146. fabula ex Gemmis inluſtrata. *ibid.* idem aratri inventor. 207.

Tritones, et Nymphae comites animarum defunctorum. 25.

Tropaea cur Iovi ſacra. 32. 33. eadem Diis dedicata. 206.

Tutelina Dea. 8.

Tympana cur in ſacris Bacchi adhibita. 150. 151.

Tympanum cur Deae Cybeli, ſive Telluri tributum. 46. 47. 48.

Typhonis iram Dii fugientes. 84.

Typus Apotheoſeos Caeſarum aſtra. 309.

Typus Mercurii Fulgeratoris rariſſimus, nunc primum in lucem prodit ex Muſeo Haueriano a pag. 302. ad 313.

VAnnus myſtica Bacchi. 151.

Varronis auctoritas de Diis Fulgeratoribus. 305. 307.

Quae hic recenſentur Lit. V. *addita ſunt, quum Index tam fere totus impreſſus eſſet.*

Vaſcularia Etruſca omnigena Antiquitatis eruditione referta. 116. eorumdem Vaſculorum picturae. 151. 213.

Vaticiniorum Deus Apollo. 84.

Vaticanum Diptychon deſcriptum. 396.

Venationes theatrales. 290.

Veneris Stella Iuliae gentis ſymbolum. 201. 202.

Veneficia amethyſtis removentur ex Plinio. 9.

Venus Anadyomene e mari orta. 113. 114. capillos exprimens. *ibid.* Amorum genetrix, cum ſpeculo, et pectine. *ibid.* et 116. Caeleſtis. 115. eadem in Scorpio. 190. Paphia. 116. 117. eius ſimulacrum deſcriptum. *ibi.* Amathuſia. 118.

Vehiculo tranſvectae arbores ſacrae Diis. 143.

Velati Heroes non ſpectantur in Graecorum operibus. 293.

Velatum caput Saturni et Cybeles. 44. 49.

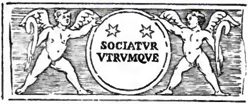
Vere natalis dies Mundi. 29. 30.

Veron. Patric. Scipio Marchio Maffeius laud. 307.

Veterum Chriſtianorum anuli tum ex aere, tum ex Gemmis. 298. Egregium opus Dactyliotheca Chri-

Chriſtiana paratur a Cl. Paſſerio *ibid*. laudatus pag. 302.
Veteres Etruſci novem Diis fulmina adſignarunt. 304. 305. et *ſeq*.
Vexillum Crucigerum Imper. Chriſtianorum 291. 292. 293. 294. 295.
Victores Chriſtiani ramuſculi deſignati. 298.
Victoriae emblema triumphale 291.
Victoria Imperatorum Chriſtianorum Crucis vexillo. 295.
Victoria Dea. 24. Iovis comes. 27. capite galeato. 87.
Victoria Iovis de Gigantibus, aqui-
Victorius Franciſcus Eq. Ord. D. Stephani Commendator laud. et eius Muſeum. 297. 298.
la opem ferente. 52. 54.
Viri Principes Chriſtiani haſta crucigera pugnant ex equo. 291.
Virtus Stellae Mercurii benefica. 311.
Virrus Auguſtorum in numis. 297. ſtellis deſignata, ut et auguſta Soboles. 297.
S. Vitalis Baſilica Ravennae, in qua Mitrae ſacrae cum Gemmis Paganicis. 293.
Vnio Deorum comitum et ſociorum, Apollinis, Bacchi, et Mercurii apud Etruſcos. 305.
Vnio adtributorum, et ſymbolorum in imagine Mercurii Fulgeratoris, de quo fuſius in Diatriba III. a pag. 302. ad 312. globus, copie cornu, fulmen in manu dextra.
Vrania res caeleſtes ſcrutatur. 2. radio ſphaeram verſans. 109. 110.
Virtus Auguſtorum, et Populi Romani. 208.
Vitae humanae ſymbola. 25. 26.
Vitam hominum a Sole, et Luna moderari Veteres crediderunt. 50.
Vitulus hoſtia Mercurii. 129.
Vncia in numis Campanorum denotatur ſtella. 4.
Vocabula Baſilidiana. 235. 236. Magicarum Gemmarum. 242. 243. 244. et *ſequent*.
Vrbes capite ſuſtinet Tellus. 46.
Vrbis Romae imago in numis quomodo expreſſa. 4.
Vrnae Agoniſticae cum palmis. 59.
Vrnarum Caeſarearum pretioſa ornamenta, quae. 24. Vrſae maioris ſtellae ſeptem Triones. 97. 100.
V. N. Erneſtus ab HAUER laudatus. 301. eius Muſeum ſelectis Numis refertum. 302. 312.
V. L. C. Camillus Plumbantius laudatus. 202.
Vtilis dictus Mercurius, et alia eius elogia, inter Deos Conſervatore habitus. 311.
Vulcano cur tributum fulmen. 307.

ZOdiaci ſigna ſtellis denotata. 7. Caeleſtia ſigna domos adtingentia. 13. interdum vario ordine cur in Gemmis ſculpta. 29. vel perturbata. 60. 61. in Gemmis horoſcopis. 175. 176. quomodo ab Aſtrologis diviſa. 179. Elementis reſpondent. *ibid*. eorundem ſignorum nomina Aegyptia. 243. 244.

Ex Manilio Lib. V. verſ. 414.

005639596

Digitized by Google

Digitized by Google